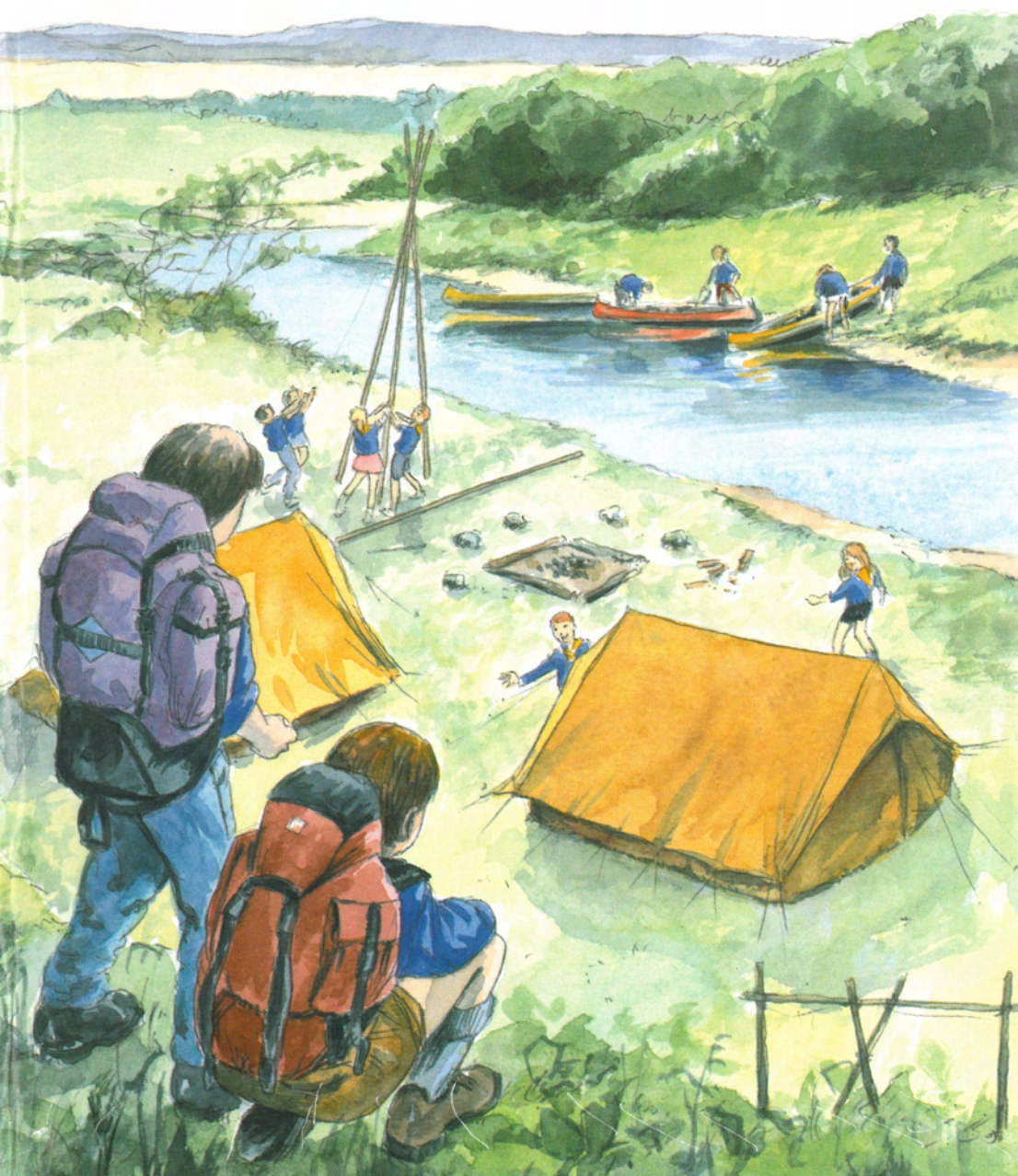

SPEJDERLEX

Spejderlex

Indhold

- 5** Spejderbevægelsen
- 13** Spejdersærpræg
- 29** På tur
- 49** I lejr
- 77** Kniv, økse, sav og tovværk
- 85** Knob og pionerarbejde
- 101** Bål og mad
- 117** Natur
- 147** Førstehjælp
- 165** Kort og kompas
- 181** Klar dig selv
- 193** Sø- og vandaktiviteter
- 213** Håndelag
- 237** Kommunikation
- 249** Drama
- 257** Handicap, sygdom og sundhed
- 265** Samfund
- 277** Internationalt
- 285** Det Danske Spejderkorps
– formål, principper og program

SPEJDERLEX

- Tredje udgave

Det Danske Spejderkorps, 1998
Arsenalvej 10
1436 København K
Tlf. 32 64 00 50, fax 32 64 00 75
Internet: www.dds.dk
E-mail: dds@dds.dk

Redaktion: Lars Z. Maarup (ansv.), Elsebeth Holm-Iversen, Jes Munk Jensen, Per Raahauge Rasmussen og Søren Johan.

Redaktion af 3. reviderede udgave: Lars Z. Maarup, Mette Mølbach, Dorte Ankerfelt, Jes Munk Jensen og Søren Johan.

Layout: Peter Roll og Marianne Skovsted.

Tegninger og grafik: Juan Galán.

Fotos: Bent Sejersen, Heine B. Heinesen, Jens Erik Hemmel, Katrine Thoe, Per Therkildsen, Morten Brandstrup, Ib Søderberg, Jens Dahl Mikkelsen, Niels Westergaard Knudsen, Robert Wengler, Henning Outzen, Peer Pedersen, Henrik Saxgren, Per Raahauge Rasmussen, Tina Kjærshøj og Jan Nielsen

Tekst desuden af: Vibeke Riemer, Jørgen Brøsen, Leif Iversen, Peter Friis, Peter Andersen, Jørgen Eriksen, Grethe Munk Jensen, Karen Skelsager, Henrik Willadsen, Winni Jensen, John Sloth, Brian Møller, Anders Ljørring, Hans Henrik Hammerum, Pernille Bott-Petersen, Poul Erik Herner Petersen, Henrik Michelsen, Elsa Tromborg, Benny Agergaard, Jeanette Olsen, Anne Lintrup, Charlotte Poort, Benedikte Andersen, Anette Kålund, Vibeke Skat-Rørdam, Ina Rasmussen, Lars W. Markussen, Line Lundsberg-Nielsen, Finn Hove, Dorte Ankerfelt.

Grafisk produktion: J. H. Schultz Grafisk A/S

Spejderlex er produceret af Søren Johan.
ISBN 87-87077-55-8/0/18-400898

Forord

Spejderlex er en samling af den grundlæggende viden inden for en lang række områder, der kan betragtes som »spejderviden«.

Bogen er en opslagsbog – bogstavelig talt: hvert opslag i bogen udgør en samlet enhed af én eller flere artikler der omhandler beslægtede emner. Alle artikler kan læses selvstændigt, man behøver ikke at starte forfra i bogen eller i kapitlet hver gang.

Vi har søgt at gøre det nemt at finde rundt i bogen. Søger man et bestemt emne, kan man starte i »menuen« side 1 og finde frem til det kapitel emnet hører under. Hvert kapitel indledes af en ny menu – en oversigt over de fleste af kapitlets artikler. Hvis man ikke finder hvad man søger på denne måde, så kan man søge det i indekset bag i bogen.

Spejderlex kan give svar på mange spørgsmål, men bogen er en grundbog. Det betyder at man må søge uddybende viden og yderligere oplysninger andre steder: i korpsets øvrige publikationer og anden speciallitteratur.

Spejderlex udkom første gang i 1988. I denne tredje udgave har vi opdateret hvor det var nødvendigt, og forbedret en række småting som vi er blevet opmærksomme på i årenes løb.

God fornøjelse med bogen.

Med spejderhilsen
Redaktionen

Spejderbevægelsen

6 spejderbevægelsens start

8 Baden-Powell

8 spejderbevægelsens udvikling

verdensspejderbevægelse

9 spejderlov og -løfte
Sct. Georg

10 spejderarbejdet i Danmark

12 DDS i dag
aldersinddeling

Spejderbevægelsen

Historien om spejderbevægelsen er lang og spændende som et eventyr.

Det hele startede for alvor i 1907 i England. En mand der hed Robert Baden-Powell samlede en flok drenge til den første spejderlejr på øen Brownsea. Baden-Powell delte drengene i mindre grupper, som han kaldte patruljer. Patruljerne fik hver sin lejrplads og hver sit kendemærke. Hver patrulje blev ledet af en dreng, der var lidt ældre end de andre.

I dag, mere end 80 år senere, er patruljesystemet stadig et vigtigt redskab i spejderbevægelsen.

Nu om stunder er børn næ-

sten hele tiden omgivet af voksne. Men børn har også brug for at være alene og brug for at skulle klare sig uden voksne. Det er ikke helt let at få en patrulje til at fungere. Men de børn der får lov at prøve, får en masse ud af det.

Patruljerne på Brownsea fik mange opgaver der hver dag blev gjort lidt sværere. De fleste af opgaverne drejede sig om at klare sig i primitive omgivelser.

Patruljerne skiftedes til at have nattevagt med overnatning i bivuak i stedet for i telt.

Hver dreng medbragte overtøj, tæpper, kogeкар og tændstikker. Maden blev tilberedt primitivt.

Baden-Powells patruljer lærte at klare en masse udfordringer sammen.

På Brownsea havde drengene ofte lejrball og stemningen har helt sikkert været høj.

Lejrball var noget nyt, og midt i drengeflokken sad Baden-Powell. Han kunne fortælle om sit lange og spændende liv, så drengene var ved at tabe både næse og mund.

Baden-Powell, eller B.-P. som han oftest kaldes, havde været officer i den britiske hær. Mange år med svære opgaver under fremmedartede vilkår medvirkede til, at B.-P. udviklede en sjælden grad af opfindsomhed, baseret på god jagttagelsesevne og fantasi.

Allerede i drengesårene på Charterhouse kostskole blev hans sanser skærpet. En af hans yndlingsbeskæftigelser var at iagttage dyr og mennesker fra toppen af et træ.

Efter en periode i Indien blev B.-P. i 1884 sendt til Sydafrika, til Bechuanaland og Matabeleland, hvor han blandt andet præsterede at rejse over 1000 km på hesteryg. Noget af vejen var han forklædt og udgav sig for at være journalist.

Næste gang B.-P. kom til Sydafrika, var en af hans opgaver at deltage i omringningen af zulu-høvdingen Dinuzulus fæstning. B.-P. var alene da han nåede frem til fæstningen, men forstærkningen var undervejs.

De indfødte blev bange da de så ham. Men forskrækkelsen vendte sig til forbløffelse da de så B.-P. give sig til at lege med et barn der græd.

I 1895 blev B.-P. igen sendt til Afrika, denne gang til Ashanti (Ghana) på Afrikas vestkyst. Her skulle han organisere et stort hold indfødte. De skulle finde ud af hvor Ashantikongen Prempeh opholdt sig, og hvordan man kunne bane sig vej frem til ham. Der viste sig at være 240 km gennem

ufremkommelig jungle. Ved hjælp af opfindsomhed og ihærdighed løste B.-P. også denne opgave.

Så fulgte nogle år i Indien, og herefter gik turen tilbage til Sydafrika. B.-P. blev i 1899 kaldt op til generalen (G.) i krigsministeriet. Her fandt følgende samtale sted:

G.: Jeg vil bede Dem rejse til Sydafrika.

B.-P.: Javel, Sir.

G.: Kan De rejse på næste lørdag?

B.-P.: Nej, Sir.

G.: Hvorfor ikke?

B.-P.: Der går ingen båd lørdag, men jeg kan rejse fredag.

Ordskiftet var karakteristisk for B.-P., der satte en ære i at være »parat« også til helt uforudsete opgaver. Dette princip indgik i den senere træning af drenge. »Be Prepared«, eller på dansk »Vær bered« blev – og er stadig – spejderbevægelsens motto.

Under opholdet i Sydafrika blev B.-P. specielt kendt for sin indsats i byen Mafeking, der i år 1900 blev belejret af boerne. Den lille by klarede en meget lang belejring takket være B.-P.s fantasi, dristighed og menneskekundskab. Han organiserede og uddannede grupper af børn og voksne, så de kunne klare forskellige opgaver indtil der kom forstærkninger udefra.

Under de vanskelige forhold opdagede B.-P. at børn kan lære og præstere det utrolige hvis man viser dem tillid og giver dem udfordringer.

Disse erfaringer gav ham lyst til at gå i gang med noget helt nyt da han som 50-årig trak sig tilbage fra militæret.

Hjemme i England fandt han at der var for mange børn og unge, der var passive og uinteresserede. Han begyndte derfor at udvikle opdragelsesmetoder der var baseret på hans oplevelser i Afrika.

På Brownsea bemærkede B.-P. at børn lærer mest af selv at arbejde med problemerne fremfor at få lange kedelige instruktioner.

»Learning by doing«, eller »at lære ved at man selv gør det« blev et princip der stod sin prøve i løbet af de første år. Princippet anvendes i dag over hele verden.

Spejderbevægelsens udvikling

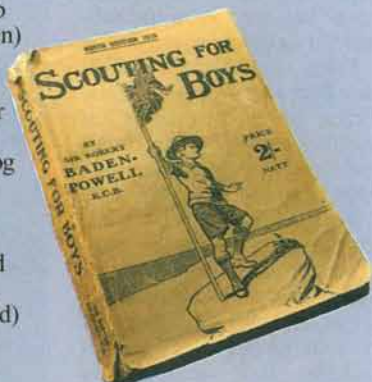
Rygtet om Brownsea Island spredtes hurtigt over hele England, ikke mindst da B.-P. i 1908 begyndte at udgive nogle hæfter, som kaldtes »Scouting for Boys«. Hæfterne var fyldt med praktiske anvisninger og spændende og udviklende opgaver og historier.

Hæfterne blev modtaget med begejstring. Allerede året efter var der 60 000 drenge med i England.

Materialet fra hæfterne blev senere udgivet i bogform og trykt i mange oplag og på mange sprog.

Hæfterne var naturligt nok inspireret af B.-P.s oplevelser i Indien og Afrika:

- pionerarbejde og knob (Ashanti-ekspeditionen)
- jagttagelsestræning (spiontjeneste)
- viden om dyr og natur (spiontjeneste)
- primitiv madlavning og lejliv (spiontjeneste)
- kort og kompas (Matabeleland)
- klare sig på egen hånd (zulu- og swazifolket, ritualer for unge mænd)
- give ansvar til unge (Mafeking)
- teater og underholdning (skuespil, Indien og England).

Baden-Powells »Scouting for Boys« blev trykt på mange sprog.

Pigerne kommer med

Selv om det bestemt ikke var meningen fra starten, begyndte der alligevel snart at dukke piger op i uniform.

B.-P.s søster Agnes blev bedt om at udforme metode og program for piger. B.-P.s hustru Olave St. Clair Soames – eller Lady B.-P. – overtog senere denne opgave.

Robert Baden-Powell (22. februar 1857 - 8. januar 1941) og Olave St. Clair Soames (22. februar 1889 - 25. juni 1977) blev gift i oktober 1912. 100 000 spejdere gav hver 1 penny til bryllupsgaven, en bil.

Verdensspejderbevægelse

Spejderarbejdet spredtes hurtigt til andre lande. I 1920 blev den første verdensjamboree for drenge afholdt i London. I 1924 afholdtes den anden verdensjamboree ved Ermelunden i Danmark.

B.-P. og hans hustru, Lady B.-P., brugte de næste mange år på at udbrede spejderbevægelsen. De rejste verden rundt

og holdt foredrag og skrev bøger, med det formål at fremme spejderidéen.

Optakten til 2. verdenskrig gjorde det svært for B.-P. at opretholde troen på et verdensbroderskab. B.-P. havde lagt stadig større vægt på fredsperspektivet og var derfor dybt bekymret da han i 1941 døde 84 år gammel i Kenya.

Olave Baden-Powell fortsatte sit utrættelige arbejde for spejderbevægelsen frem til sin død i 1977. På dette tidspunkt var der ca 20 millioner pige- og drengspejdere i over 120 lande.

Det internationale fællesskab er efter 2. verdenskrig igen blevet styrket. Som et symbol på dette fællesskab festligholder pigespejdere og i mange lande også drengspejdere den 22. februar, »Tænkedag«, som er både B.-P.s og Lady B.-P.s fødselsdag.

Spejderbevægelsen har i årenes løb udviklet sig meget og forskelligt fra land til land, men grundprincipperne er dog stadig de samme.

Børn udvikler sig når man viser dem tillid og stiller dem over for udfordringer af stigende sværhedsgrad.

Børn har brug for enkle leve-regler som de kan forpligte sig til at overholde.

Disse leve-regler er udtrykt helt enkelt i spejderlov og -løfte. Trods store sproglige og kulturelle forskelle er grundelementerne i spejderlov og -løfte ens over hele verden.

Spejderloven

Den der er med i spejdernes fællesskab, gør sit bedste for:

- at finde sin egen tro og have respekt for andres,
- at værne om naturen,
- at være en god kammerat,

- at være hensynsfuld og hjælpe andre,
- at være til at stole på, at høre andres meninger og danne sine egne,
- at tage medansvar i familie og samfund.

Spejderløftet Motto

Jeg lover at holde spejderloven.

Vær beredt.

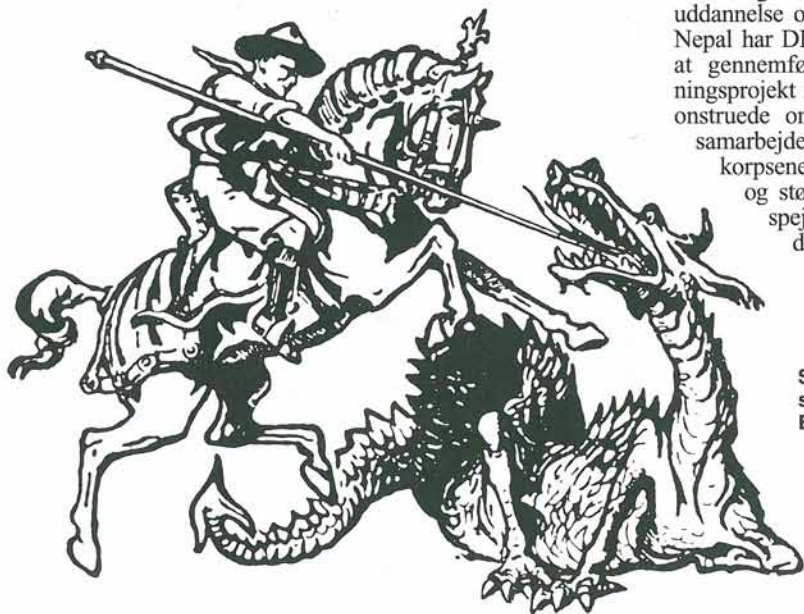
... at hjælpe andre

I nogle spejderkorps, blandt andre DDS, er der tradition for at spejderne i den lokale gruppe mødes på Sct. Georgs dag, den 23. april, hvor de nye spejdere aflægger spejderløftet. Bagefter bekræfter alle spejderløftet sammen.

Sct. Georg var ifølge sagnet en tapper ridder, der ufortrødent gik løs på en forfærdelig drage for at frelse en prinsesse. Da han havde tilintetgjort dragen med sit sværd, drog han bort uden at få belønning for sin indsats.

Et af principperne i spejderarbejdet er at tage medansvar både i de nære omgivelser og i et lidt større perspektiv. I DDS har det blandt andet ført til samarbejdsprojekter med spejderkorpsene i Sudan, Nepal og Ghana. I Sudan var DDS med til at bygge en kyllingefarm og en grøntsagsfarm, hvor spejderledere og andre unge fik mulighed for både teknisk uddannelse og ledertræning. I Nepal har DDS været med til at gennemføre et træplantningsprojekt for at sikre erosionstruede områder. I Ghana samarbejder vi med spejderkorpsene om ledertræning og støtte til at udvikle spejderarbejdet i landet.

Sct. Georg som spejder tegnet af B.-P.

Spejderarbejdet i Danmark

I efteråret 1909 holdt dr. phil. Oscar Hansen et foredrag om »Scouting for Boys« på Gl. Hellerup gymnasium. Rektor Hartvig Møller oprettede den 19. november 1909 den første egentlige spejderpatrulje med drenge fra skolen. I december 1910 oprettedes Det Danske Spejderkorps (DDS). Den første pigepatrulje blev optaget i en drengetrop den 10. oktober 1910. Dette blev starten til Det Danske Pigespejderkorps (DDP)

Omtrent på samme tidspunkt blev nogle unge KFUM'ere begejstrede for spejderidéen.

KFUM-spejderarbejdet blev startet, i en periode som en division under DDS, men fra 1916 som et selvstændigt korps. I 1919 stiftedes KFUK-spejdernes korps.

Hermed var grunden lagt for de fire spejderkorps der i de næste mange år tilbød spejderarbejde til et meget stort antal børn og unge.

KFUK-spejderne og KFUM-spejderne på et kristent forkyndende grundlag, DDS og DDP på et ikke-forkyndende grundlag. De fire korps har tilsammen konstant haft mellem 80 og 100.000 medlemmer.

Sct. Georgs Gilderne

I 1933 stiftedes Sct. Georgs Gilderne. Foreningen fungerer dels som en slags støtteforening for spejderkorpsene, og dels som et sted hvor spejderidealene fortsat kan efterleves uden krav om et aktivt lederhverv.

Danske spejderkorps

I dag er der tre store spejderkorps. Det Danske Pigespejderkorps (»de blå«) og Det Danske Spejderkorps (»de gule«) blev nemlig sluttet sammen til det nuværende Det Danske Spejderkorps den 1. januar 1973.

KFUM-spejderne optager både piger og drenge, mens KFUK-spejderne kun optager piger.

Spejderkorpsene samarbejder om en række opgaver, først og fremmest om den internationale repræsentation i de nordiske og europæiske spejder-

organer samt i de to verdensspejderorganisationer (WAGGGS: World Association of Girl Guides and Girl Scouts – og WOSM: World Organization of the Scout Movement).

Samarbejdet sker gennem Pigespejdernes Fællesråd under ledelse af Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Benedikte, og gennem Fællesrådet for Danmarks Drengespejdere.

Spejderkorpsene samarbejder også om en række konkrete opgaver, fx afholdelse af seminarer med nordisk eller

europæisk deltagelse, gennemførelse af fælles orienteringsløb, planlægning af den årlige radio-spejderbegivenhed (JOTA, Jamboree-On-The-Air), gennemførelse af international lederlejr, fjeldkurser og driften af spejdercentre.

I fællesrådets arbejde deltager også de mindre spejderkorps: baptistspejderne, det grønlandske spejderkorps og de færøske spejderkorps.

De danske spejderkorps har desuden i mange år haft kontakt med spejderkorpset i Sydslesvig.

DDS i dag

Det Danske Spejderkorps' formål blev fastlagt i 1973 da det daværende DDP og DDS blev sluttet sammen (se side 286).

Korpset har ved sammenlægningen markeret at samarbejde mellem piger og drenge er vigtigt. Det bestemmes dog lokalt af spejdernes forældre i den enkelte gruppe, på hvilke alderstrin, der skal være fælles afdelinger for piger og drenge. Også i denne forbindelse er det slået fast at DDS bygger på et solidt forældresamarbejde.

De enkelte gruppestyrelser, der overvejende består af forældrerepræsentanter, har det fulde ansvar for, at gruppen arbejder

efter korpsets formål. Gruppeledelsen (de uniformerede ledere) har det daglige pædagogiske ansvar for arbejdet i gruppen.

Korpset består i dag af 34.000 medlemmer, fordelt på 600 grupper. Grupperne er samlet i 43 divisioner. Korpset har således tre organisatoriske niveauer: gruppe, division, korpset.

Korpsets overordnede myndighed er korpserådet (generalforsamlingen), der samles hvert andet år. I generalforsamlingen deltager både ledere og forældrerepræsentanter.

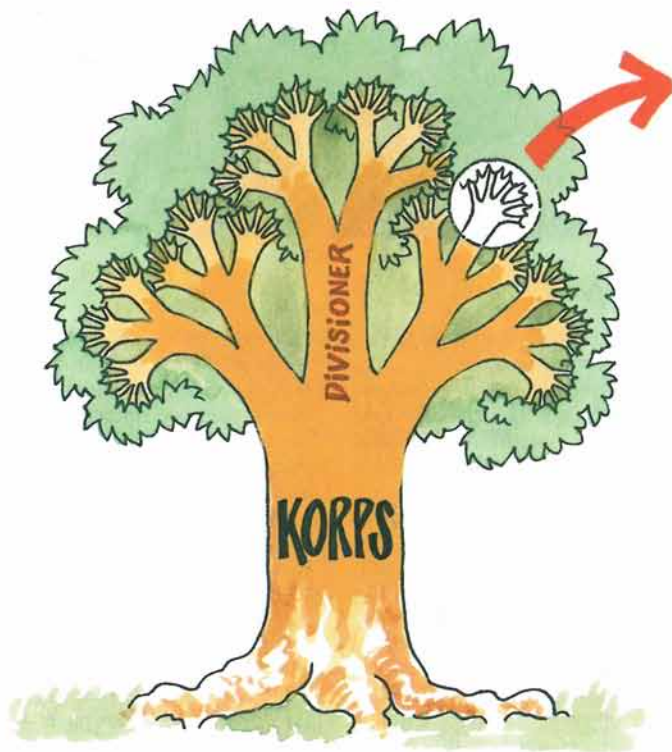
I 1985 gennemførtes princippet om direkte ungdomsre-

præsentation i alle styrelser (ung i styrelsen), både på gruppe- og divisionsplan.

I korpsets ledelse, der er valgt af korpserådet til at varetage den løbende ledelse af DDS, skal der være mindst to repræsentanter der er under 24 år.

Korpset er et serviceorgan for grupperne. Korpset sørger således blandt andet for udarbejdelse af arbejdsstof til alle aldersklasser og for ledertræningstilbud til alle ledere og styrelser.

Desuden udgiver korpset blade med idéer, oplysninger og debat, til både spejdere og ledere.

Aldersinddeling

De vejledende aldersgrænser for medlemmer af Det Danske Spejderkorps ser sådan ud:

Mikrospejderne:	6-8 år
Minispejderne:	8-10 år
Juniorspejderne:	10-12 år
Spejderne:	12-16 år
Seniorspejderne:	16-23 år

Spejdersærpræg

- 14 uniform
- 15 tørklæde
totem
- 16 patrulje
patruljeleder
- 17 arbejdsfordeling
- 18 stander
- 19 sang, motto og råb
- 20 patruljelokale
- 22 elefanterne
- 23 mohikanerne
- 24 møder og ture
spejderhilsen
- 25 dagbog
sang og leg
- 26 afdeling og gruppe
idéramme
- 27 gruppeblad
forældre
- 28 good turn

Spejdersærpræg

Det er som regel let at kende en flok spejdere på deres uniform, deres standere og trofæer, sange og råb, og mange

andre kendetegn. Disse ting, der adskiller spejdere fra andre, kalder vi spejdersærpræg. Det er en vigtig del af spejder-

arbejdet, det styrker sammenholdet, gør det sjovere at være spejder og nemt at kende andre spejdere.

Uniform

Alle spejdere i DDS bærer blå uniform til møder og på ture. Det giver fællesskab og samhørighed.

- 1 Kasket eller kaki spejderhat
- 2 Blå uniform med 2 eller 4 lommer, gennemknappet eller busseronnemodel
- 3 Duelighedstegn
- 4 Danmarksmærke ved rejser i udlandet
- 5 Eventuelt mørkeblå T-shirt eller lyseblå skjorte
- 6 Divisionsmærke
- 7 Spejderbælte af læder
- 8 Mørkeblå bukser eller nederdel
- 9 Tørklæde i gruppens/divisionens farve
- 10 Korpsmærke
- 11 Mærke for patrulje, søspejder, orkester og lignende, fx særlige lejre, løb og kurser
- 12 Bånd med gruppens navn
- 13 Årsstjerne
- 14 Fornuftigt fodtøj
- 15 Spejderhund

Som overtøj med korpslogo fås mørkeblå fleece og sandfarvet jakke. Danmarksmærket og mærker fra særlige lejre, løb og kurser skal fjernes senest 1 år efter arrangementet.

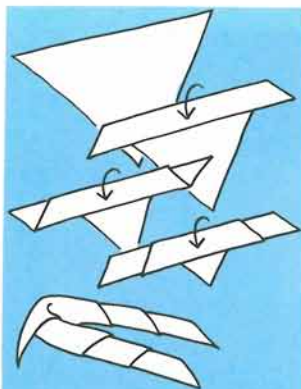

Tørklæde

Oprindeligt skulle tørklædet forhindre sveden i at løbe ned ad ryggen. Nu bruger vi det især til at give gruppesærpræg, men i en snæver vending kan det også bruges som forbindelse eller i stedet for et stykke reb.

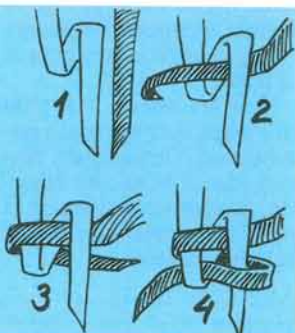
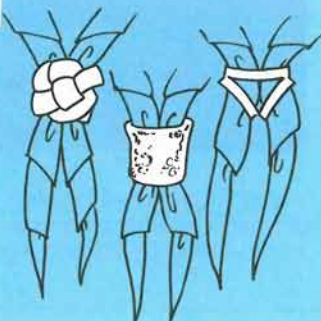
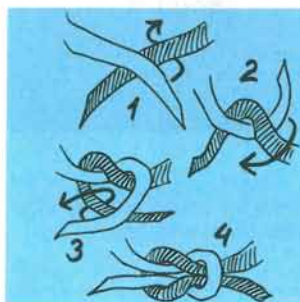
Tørklædet kan have forskellige farver og dekorationer.

Mange voksne spejdere bærer et gråligt/lyserødt tørklæde med et skotskternet mærke bagpå. Det kaldes et Gilwell-tørklæde og viser, at spejderen har taget et Gilwellkursus.

Tørklædet kan holdes sammen af et råbåndsknob, et firknob eller et helt andet knob som din egen gruppe har fundet på. Mange bruger tørklædering. Den kan være et tyrkisk knob eller en flettet læderstrop, der er nittet sammen.

Den kan også saves ud af et stykke bambus eller en hjortetak der udhules. Nogle meget fine tørklæderinge kan laves af suppeben. Skær et stykke ben af på et par centimeter. Puds det og dekorér det med patruljenavn eller totem.

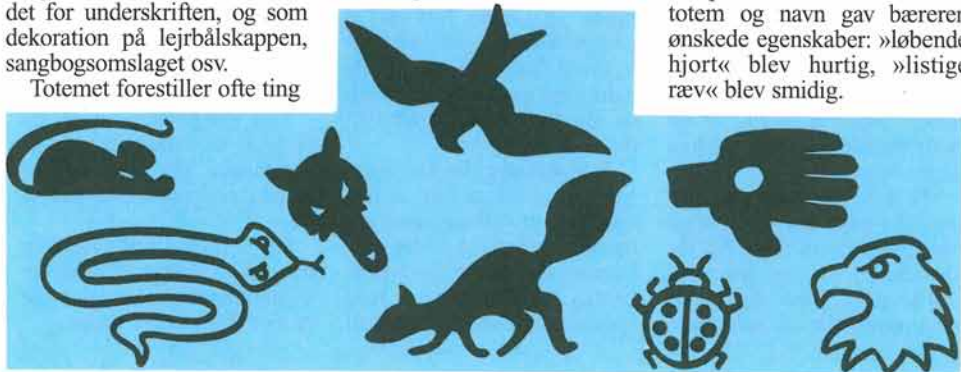
Totem

Mange spejdere har deres eget personlige totem. Det er et mærke eller et symbol, der bruges sammen med eller i stedet for underskriften, og som dekoration på lejrbålskappen, sangbogsomslaget osv.

Totemet forestiller ofte ting

fra naturen, fx en myre, en mus, et blad – men det kan også være et bål, en stjerne eller noget helt andet.

Inspiration kan hentes fra indianernes verden, hvor hver krig har sit totem og et navn der passede til. Man mente at totem og navn gav bæreren ønskede egenskaber: »løbende hjort« blev hurtig, »listige ræv« blev smidig.

Patrulje

»Patruljesystemet er ikke en måde at drive spejderarbejde på – det er den eneste måde!« har en klog spejder engang sagt.

Patruljen er den grundlæggende enhed i korpset. Hos de mindste spejdere kaldes den ofte kuld eller bande, men princippet er det samme: 5-8 medlemmer arbejder sammen i et fasttømret fællesskab og klarer de fleste ting selv – uden voksnes indblanding.

Patruljesystemet giver spejderne øvelse i selv at tage et initiativ, føre beslutninger ud i livet og arbejde sammen for at nå et mål.

Man bestemmer ikke altid selv hvem man kommer i patrulje med. Derfor lærer man også at tage hensyn til hinanden, og opdager hvor vigtigt et godt kammeratskab er, for at patruljen fungerer.

Også uden for spejderarbejdet finder børn og unge sammen i sådanne fællesskaber, og

i skoler og virksomheder anvendes gruppearbejde til at opnå bedre resultater.

Patruljeleder

Til at lede patruljen vælges en patruljeleder (PL), der som regel er en af de ældste i patruljen.

PL er patruljens kontaktperson, og er den der har ansvaret for at patruljen fungerer. Det kan lyde som et tungt ansvar, men den som bliver udnævnt til PL, er en som tropslederen tror på kan klare opgaven.

PL leder arbejdet i patruljen. Det gøres bedst ved at gå foran og være et eksempel for de andre. Når spejderne ser at PL også er med i de kedelige opgaver, får de selv mere

lyst – og den gode PL overlader naturligvis også nogle af de spændende opgaver til sine spejdere.

PL skal lede møderne og holde spejderne fast på at gennemføre det patruljen har besluttet. Det er vigtigt, at alle patruljens medlemmer føler at de alle har et ansvar for det, der sker.

Den nye spejder har aller mest brug for at føle at han eller hun er velkommen i patruljen, og opdage at det vedkommende gør, er godt nok. Derfor må PL huske at rose spejderne når der er grund til

det. De små spejdere ser jo op til deres PL, og et venligt klap på skulderen betyder meget.

PL lærer sine spejdere at kende, deres baggrund, deres hobbyer, deres styrke og svage sider – og tager hensyn til dem.

Lad spejderne gøre det de er gode til. Ros dem når de overvinder sig selv og gør noget de ellers ikke havde lyst til.

PL er måske den ældste og har muligvis nogle privilegier, men er medlem af sin patrulje på lige fod med de andre.

Patruljens arbejdsfordeling

Uniformen er med til at gøre spejderne ensartede, men ens bliver de aldrig.

Hver spejder har sin personlighed og sine egne kvaliteter, og dem skal der værnes om. Patruljens medlemmer er gode til forskellige ting, og derfor kan de supplere hinanden, så patruljen i fællesskab kan løse mange forskellige opgaver.

Patruljens opgaver kan fordeles sådan:

Patruljelederen (PL) er kontaktperson, og er den der har ansvaret for patruljen. PL sørger for at der sker noget spændende på patruljens møder og ture, at spejderne lærer noget, og at alle føler sig godt tilpas i patruljen.

Patruljeassistenten (PA) vælges som regel af PL, for de to arbejder tæt sammen og hjælper hinanden med at lede patruljen.

Hvis PL er fraværende, overtager PA ledelsen af patruljen.

Materialeforvalteren passer på patruljens udstyr og sørger for, at det bliver vedligeholdt – og repareret hvis det går i stykker.

Ceremonimesteren tager sig af de ritualer som patruljen indleder møderne med. Det er også ceremonimesterens ansvar, at patruljevæggen er i fin stand, og at den viser hvad patruljen laver.

Krønikeskriveren skriver og tegner patruljens dagbog og samler fotos og tegninger til at krydre dagbogen med. Krønikeskriveren leverer også indlæg til gruppens blad.

Det er altid rart at kunne se tilbage i de gamle dagbøger. Det er hyggeligt – og som regel også lærerigt.

Skatmesteren passer patruljens regnskab og opkræver indbetalinger til ture og møder.

Andre af patruljens medlemmer kan være eksperter inden for knob, førstehjælp, orientering osv. Tilsammen kan de klare næsten enhver situation de kommer ud for.

Opgaverne går på skift, så alle får lært noget om det hele.

Stander

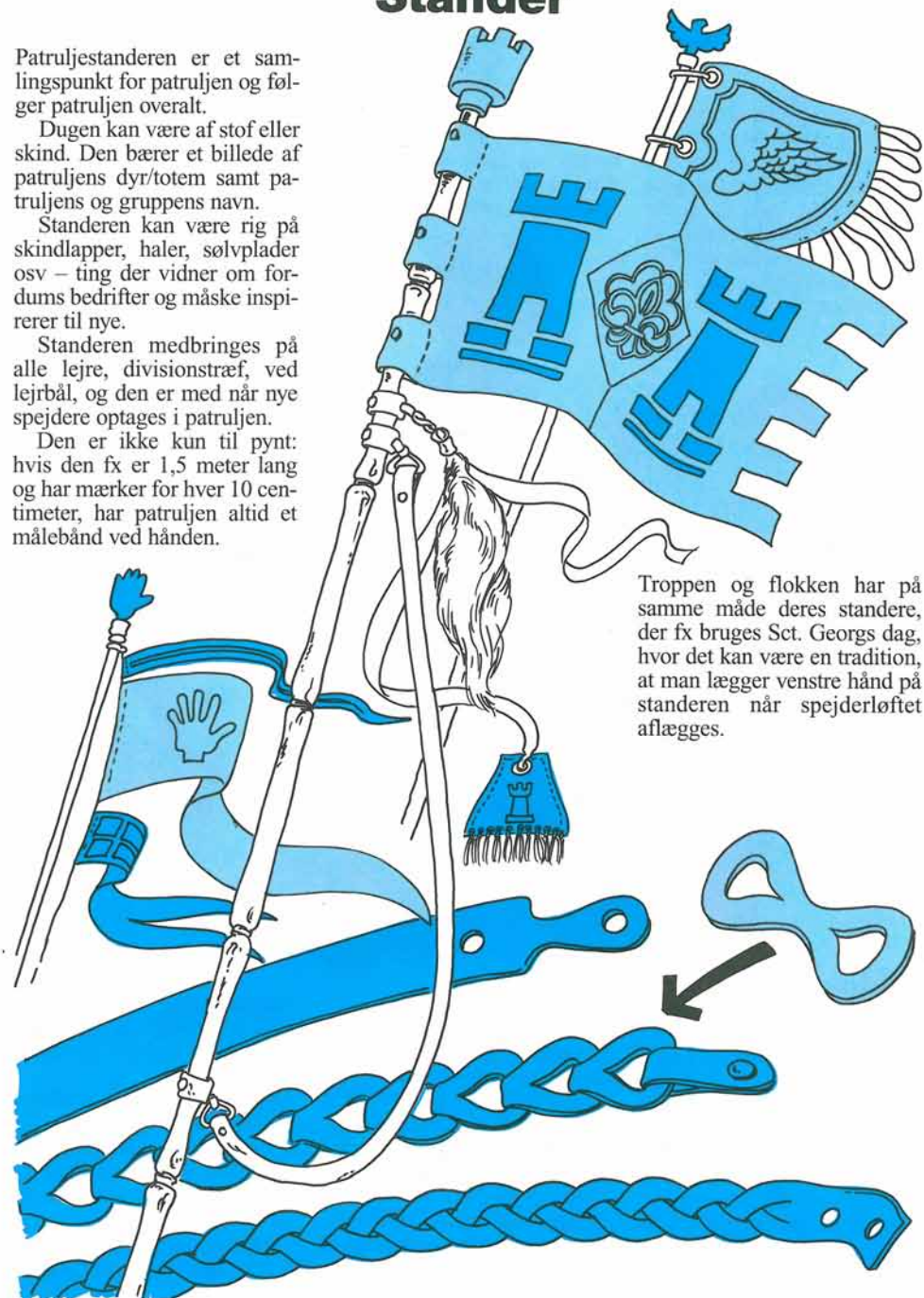
Patruljestanderen er et samlingspunkt for patruljen og følger patruljen overalt.

Dugen kan være af stof eller skind. Den bærer et billede af patruljens dyr/totem samt patruljens og gruppens navn.

Standeren kan være rig på skindlapper, haler, sølvplader osv – ting der vidner om forudoms bedrifter og måske inspirerer til nye.

Standeren medbringes på alle lejre, divisionstræf, ved lejrbål, og den er med når nye spejdere optages i patruljen.

Den er ikke kun til pynt: hvis den fx er 1,5 meter lang og har mærker for hver 10 centimeter, har patruljen altid et målebånd ved hånden.

Tropen og flokken har på samme måde deres standere, der fx bruges Sct. Georgs dag, hvor det kan være en tradition, at man lægger venstre hånd på standeren når spejderløftet aflægges.

Patrulje- sang

Selvfølgelig synger patruljen altid på møder og ture, og her er patruljesangen et fast indslag. Den kan hele tiden udvides med nye vers der beskriver hvad der skete på sidste patruljetur.

Med en kort og nem melodi kan man som regel slippe helskindet fra at være poet – og selvgjort er velgjort.

Motto og patruljeråb

Alle verdens spejdere har det samme motto. På dansk lyder det »Vær beredt«, på engelsk »Be Prepared«. Det blev valgt af Baden-Powell, som ønskede at slå fast at en spejder altid er parat til at tage fat, at tage et initiativ, at hjælpe.

Ved siden af dette har mange patruljer deres eget motto, valgsprog eller patruljeråb, ofte med tilknytning til deres patruljedyr. Mottoet kan være kort og fyndigt som girafpatruljens: »hold hovedet højt«, eller et kortere eller længere vers: »det er let at få ind i hjernen, intet egern standser for det når kernen!«.

Mange af disse patruljeråb er overleveret fra generation til generation, og det vil nok være rigtigt, hvis lederne og patruljens medlemmer en gang imellem vurderer, om råbet nu også udtrykker det som patruljen ønsker at stå for.

Men råbes skal der. Det styrker sammenholdet og giver nye kræfter, fx på 30-km-turen: »fremad, opad for hvert fjed, intet slår os myrer ned«.

Derudover har patruljen et kald der bruges til at samle patruljen med. Det kan være en speciel melodi der fløjtes, en tuden som af en ugle eller en kronhjorts brøl.

Patruljelokale

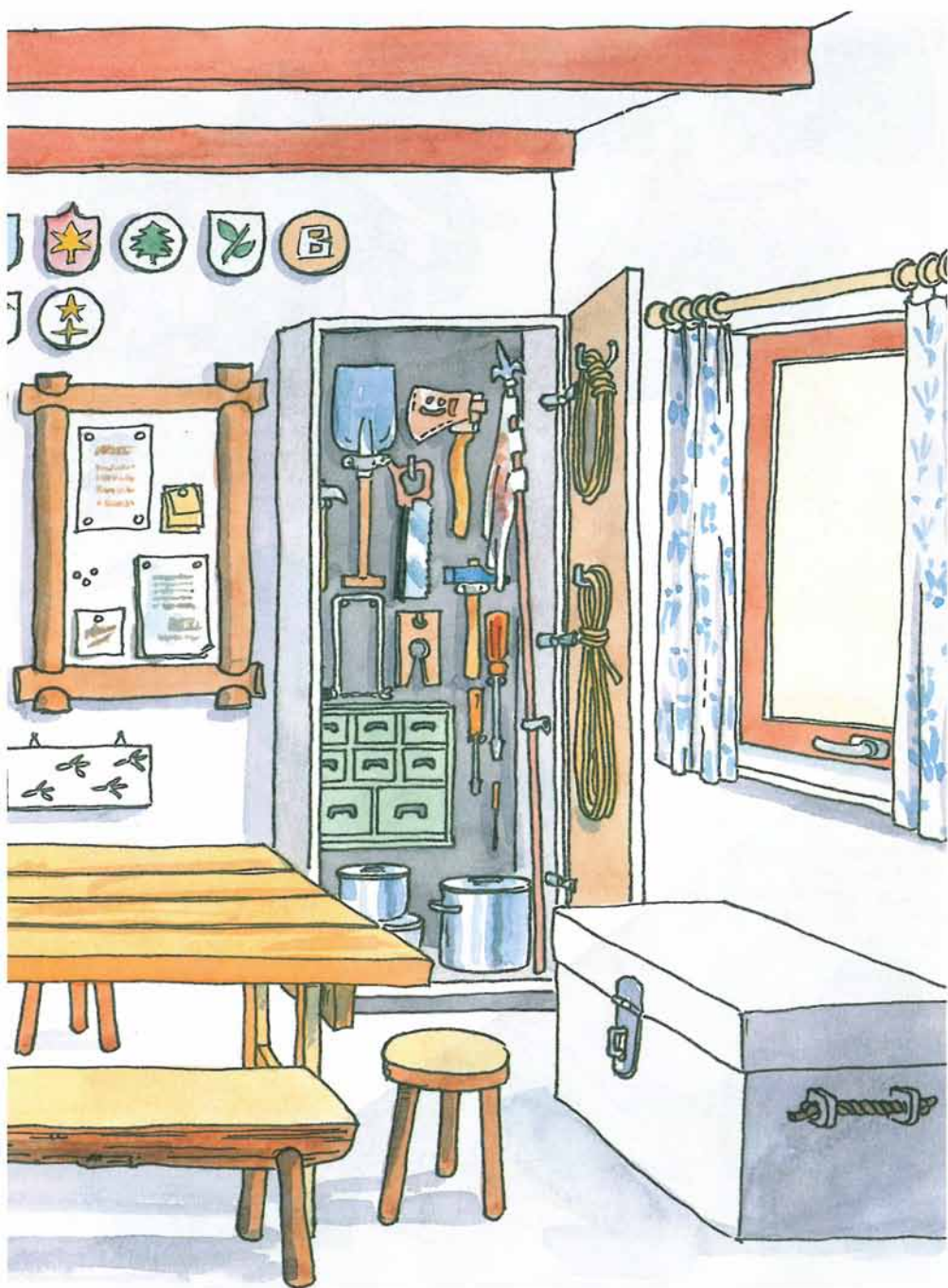
Hver patrulje kan have sin egen væg eller sit eget hjørne - nogle er så heldige at have deres eget patruljelokale.

Hvad man end har, skal stedet indrettes festligt, og så det fortæller noget om patruljen: »vis mig din patruljevæg, og jeg skal sige dig, hvordan det går i patruljen«.

Her er nogle ideer, men de bedste ideer, er tit dem, man selv finder på.

Møblerne kan være resterne fra sidste loppemarked, eller de kan laves af patruljen selv. De kan males i patruljens farve, og på bordpladen males totem og navn ved hver enkelts faste plads.

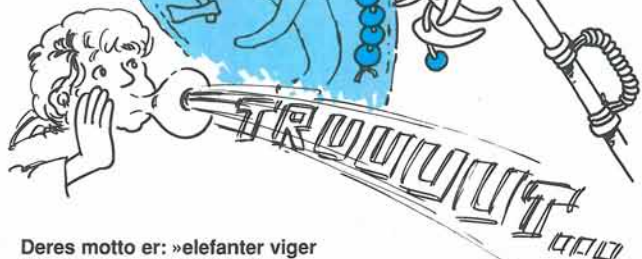

ELEFANTER

Elefantpatruljens standardug har form som et elefantøre. Hjemme i lokalet har de en fin lille samling af ting af elffenben.

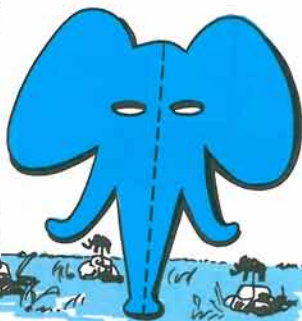
Deres motto er: »elefanter viger ikke tilbage for noget«. Når de skal kalde på hinanden trompetter de som en elefant.

Elefanternes sang:

MELODI:

Den sømand, han må lide.

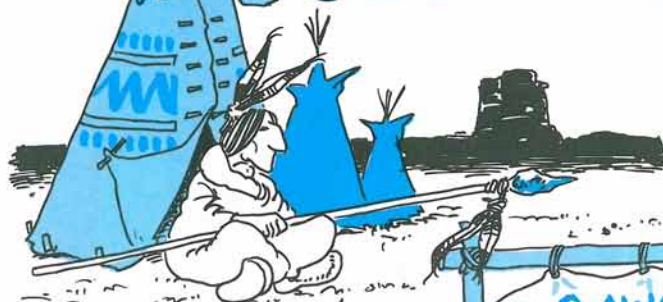
De tunge elefanter
er os der kommer her, her, her
vi kender alle planter
og alle dyr, vi ser...

Hvert år er der patruljetur til Zoo, hvor de først besøger elefantburet.

Mohikanerne

Mohikanerne har læst om indianernes liv og kender de forskellige indianerstammer. De er dygtige til sporing. De samler på fjer og ved hvilke fugle fjere-stammer fra.

Mohikanerne har selv syet en tipi og lavet mokkasiner og dolkeskeder.

Deres motto lyder:

»mohikaner, mohikaner, meget bedre end I aner«.

De kan kurre som en skovdue og bruger dette som kaldesignal.

Mohikanernes sang, som de selv har lavet melodi til, står skrevet på skindet herover. Til denne sang kan der danses regndans!

Mohikanerne øver sig i at lave røgsignaler og planlægger en sommerlejr til hest.

Møder og ture

Lederne skal sørge for at spejderne oplever spændende møder og ture.

Patruljen mødes en gang om ugen, i uniform og til tiden.

PL må her sørge for at have et program med masser af spænding og indlæring. Start med noget, hvor I får rørt jer. Så er det nemmere at sidde stille bagefter.

På ture får man brugt det, man har lært ved møderne. Tag ud i det fri, fx en gang om måneden. Her skal spejderne opleve ting de ellers ikke oplever. Også selvom de måske får en våd trøje eller en kold næse. Vi siger at »spejderliv er friluftsliv« – og det skal vi leve op til.

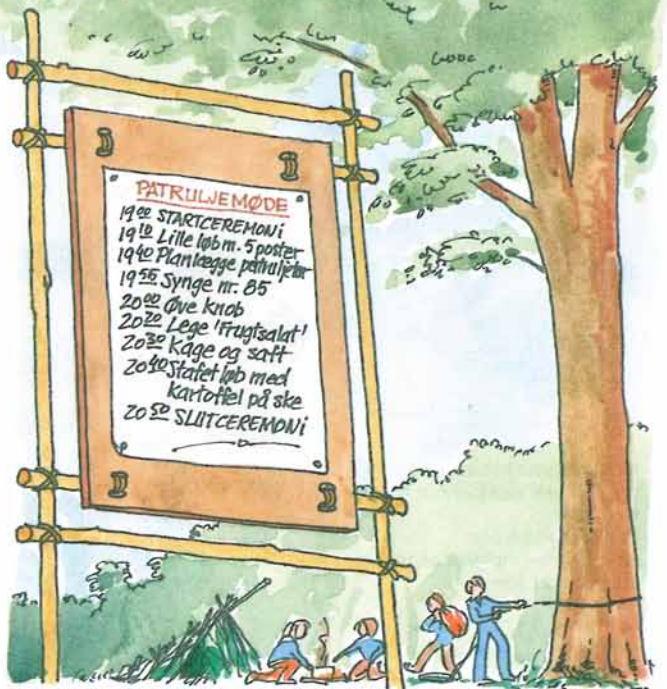
Vi skal blandt andet bruge friluftslivet til at skabe selvstændige og aktive mennesker.

Turene skal være planlagt omhyggeligt, men vi må ikke være bange for at fravige planen hvis der skulle dukke noget sjovere op.

Hold øjne og ører åbne på turen. Beskriv oplevelserne i dagbogen og tag spændende ting med hjem. Så er der minder til mange år frem i tiden.

Man kan tage på tur på mange måder: med tog, på cykel, til fods, med kærre...

Kærren kan bygges af to cykelhjul, et par jernstænger og nogle brædder. Den er også nyttig når der er avisindsamling eller der skal sælges juleneg.

Spejderhilsen

Baden-Powell fandt på mange geniale ting, blandt andet at spejdere, i modsætning til andre, skulle give hinanden venstre hånd – fordi den er nærmest hjertet.

Med højre hånd hilser vi med tre udstrakte fingre. Lillefingeren og tommelfingeren danner et bånd, der symboliserer sammenholdet.

Spejderhilsenen bruges når spejdere hilser på hinanden, og når et flag hejses eller tages ned.

Dagbog

Hver patrulje har sin egen dagbog.

Heri skriver spejderne om møder og ture.

Dagbogen er et klenodie der skal værnes om.

Gamle, udskrevne dagbøger har en hædersplads på reolen og kan med mellemrum hentes frem, så patruljen kan more sig over deres forgængeres meriter.

Indholdet behøver ikke at

være en detaljeret oprensning af hver lille ting. Det kan være morsomme episoder, illustreret med tegninger, fotos, den koderstrimmel der blev udleveret, billetter fra et museum osv.

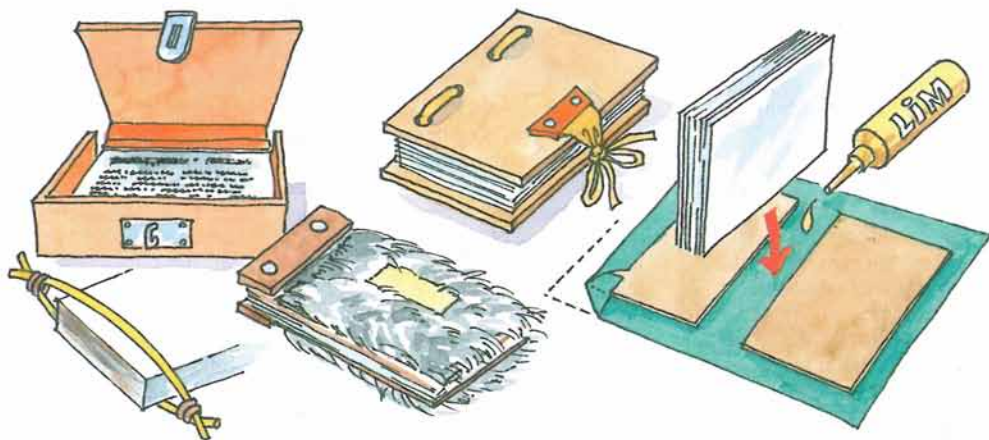
Patruljens kronikør sørger for at der bliver skrevet i dagbogen, men behøver ikke altid at skrive selv. Det kan godt gå på omgang.

Dagbogen kan være en

købt bog med blanke sider, eller et ringbind der løbende forsynes med nye sider, men husk at bogen skal være solid, så den kan tåle at komme med på sommerlejr.

Den kan være indbundet i skind eller træ – eller dekoreret på en helt anden måde.

Dagbogen medbringes på PL-PA-møder. På baggrund af den kan tropslederen snakke med om hvad der er sket.

Sang og leg

»Scouting is fun, and if it is not fun, it is not scouting«, sagde Baden-Powell. Selvom der er meget en spejder skal lære, skal der også være tid til at lege og lave sjov.

Sangbogen bør altid være lige ved hånden, og programmet bør jævnligt afbrydes af en leg. Alle skal kunne deltage i legen, og lederen bør altid have en idé klar hvis der skulle opstå en pause i det planlagte program. Det er sjovt at lege – og det er også lærerigt og udviklende.

Mange sange kan krydres

med bevægelser og fagter, eller der kan danses til dem.

En festlig sang eller dans varmer når man står på en kold perron og venter på toget.

Afdeling og gruppe

Gruppen består af afdelinger:

- mikroflok
- miniflok
- juniorflok
- trop
- klan

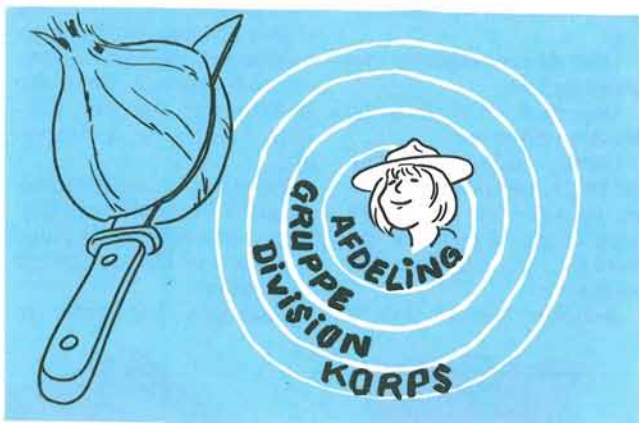
I flok og trop arbejdes der i patruljer; i klanen arbejder seniorerne ofte i sjak bestående af 3 personer.

Gruppen har en gruppeleder (GL), og afdelingerne har afdelingsledere: flok-, trop- og klanleder (FL, TL og KL).

Flere grupper udgør en division, og et antal divisioner er samlet i et område.

Det Danske Spejderkorps er delt i 7 områder. Der er således uden om hver spejder et system af ledere, som der uden om en løgspire er talrige lag der beskytter og nærer.

Gruppens afdelinger hører sammen. De holder til samme sted og spejderne rykker med alderen op gennem afdelingerne. Der er derfor meget gruppen er fælles om, og mange

ting kan man gøre i fællesskab. Det er gruppelederen der sørger for at disse ting bliver sat i værk.

Gruppen har fælles blad, deles ofte om et lokale og laver fælles arrangementer, som fx jule- og fastelavnstur og forældremøder. Ikke alt kan dog gøres fælles. Det der fanger minierens interesse, er ikke altid noget for seniorerne, og spejderne har også brug for af og til at være sig selv i patruljen.

Afdelingerne skal vide hvad resten af gruppen arbejder med, og tilrettelægge møder og ture så man ikke træder hinanden over tærerne. Hvis man har en begrænset mængde lejrudstyr, nytter det ikke at alle vil bruge det den samme weekend.

Omvendt kan det være praktisk for forældre der har børn i flere afdelinger, at de tager på tur samtidig, så familien ikke splittes hver weekend.

Idéramme

Mange grupper har en idéramme eller en fantasiramme, som de arbejder med i kortere eller længere tid, for at gøre aktiviteterne sjovere og mere sammenhængende.

Fra gammel tid arbejder mange flokke ud fra Kiplings »Junglebogen«, men mulighe-

derne er mange – og har man først valgt en idé, så følger der en masse nye idéer med efterhånden som man sætter sig ind i stoffet.

Hvis gruppen hedder »Sor-

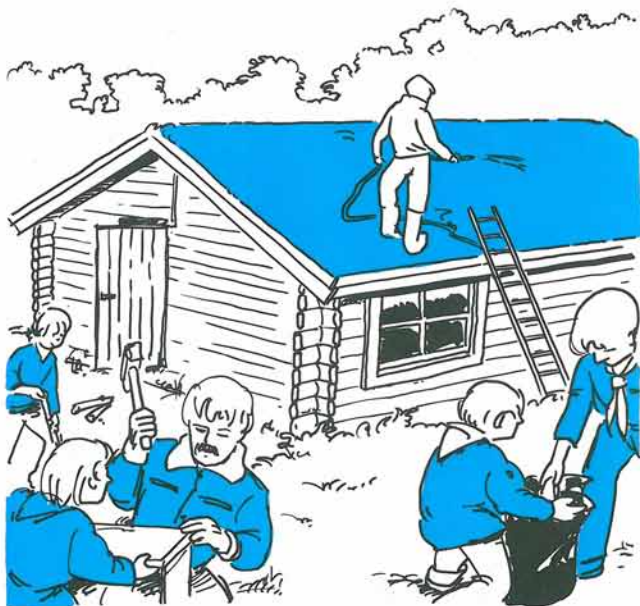
tefødderne«, er det oplagt at arbejde med indianere som fantasiramme. Hvis man bor i nærheden af et vikingemuseum, er der inspiration at hente dér.

Gruppeblad

For at alle kan følge med i hvad der foregår i gruppen, udgives et gruppeblad, som kan udkomme hver måned eller sjældnere.

Bladet kan indeholde referater af afholdte arrangementer og programmet for den kommende tid. Programmet skal være så detaljeret som muligt, så spejderne ved hvad der skal ske. Hvis der kun står: »onsdag d. 4.: møde, onsdag d. 11.: møde, osv.«, virker bladet temmelig overflødigt.

I gruppens blad indkaldes også til forældremøder og bringes referater efter møderne. Bladet kan indeholde læserbreve, debatstof, konkurrancer, »den gamle GL fortæller« og meget andet.

Kontakt med forældrene

Ved siden af det praktiske spejderarbejde, som lederne tager sig af, er der en række andre opgaver, som spejdernes forældre bliver bedt om at hjælpe med.

Der er forældre med i gruppestyrelsen, der har det økonomiske og pædagogiske ansvar for gruppens aktiviteter, og der er en god grund til, at det er sådan. Børnene er i sidste ende forældrenes. Selvom det er lederne der kan have de gode idéer og kan lære spejderne en masse om spejderliv, er det rimeligt, at forældrene er med til at sikre at arbejdet foregår på en fornuftig måde.

Der er også brug for forældre andre steder i korpset. De kan lade sig vælge ind i divi-

sions- og korpssråd og derigennem være med til at præge spejderarbejdet på landsplan.

Det kan også være en god idé at forældrene er med til andre aktiviteter såsom at trykke gruppebladet eller hjælpe til med avis- og flaskeindsamlinger. De kan måske også bistå med at skaffe billige materialer, og give en hånd når hytten eller patruljelokalet skal vedligeholdes.

Omvendt er det ikke meningen at forældrene skal stå for de egentlige spejderaktiviteter. Her gælder det om at finde balancen.

Hjælp kan også fås fra Sct. Georgs Gilderne, der er gamle spejdere som har megen erfaring, de gerne vil give videre.

Good turn

Good turn er et engelsk udtryk som vi også bruger på dansk.

Det betyder nærmest »en god gerning«.

Gode gerninger – eller det at hjælpe andre – kan have mange former, her er nogle eksempler:

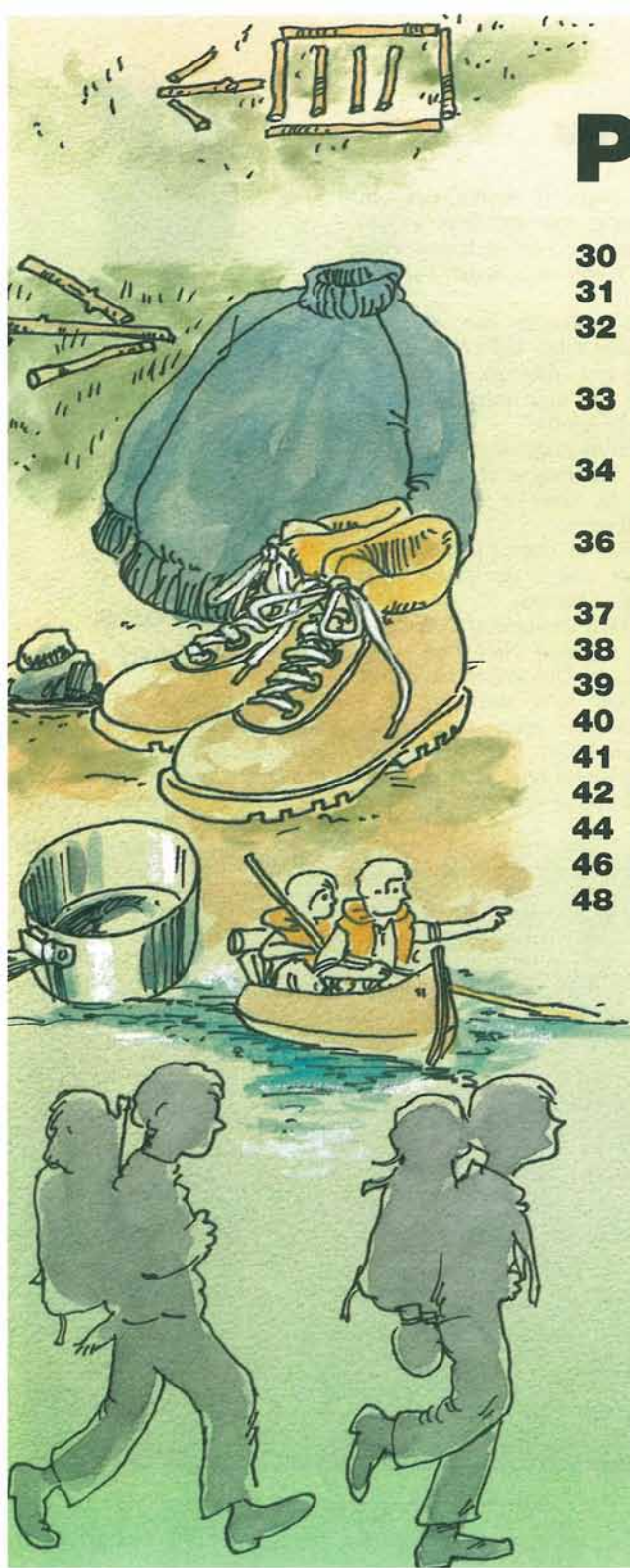
- i spejderhjælpsugen gør spejdere et stykke betalt arbejde, og pengene går til hjælpearbejde
- nogle steder samler spejdere tøj og legetøj ind til flygtninge
- nogle spejdere besøger det lokale plejehjem med nyudsprungne bøgegrene om foråret eller med luciaoptog før jul
- i lande der er truet af naturkatastrofer, udgør spejderne en del af beredskabet

På side 14 står, at en spejder kendes på sin uniform... Men en spejder uden uniform er også spejder og skal gerne kunne kendes på sin hjælpsomhed, sin måde at optræde på og på sin evne til at klare en uventet situation.

- »Danmarks Frivillige Bloddonorer« blev startet af spejdere
- efter overnatning på et høloft, kan spejderne hjælpe landmanden med et stykke praktisk arbejde
- og mange andre ting – ud over den hjælpsomhed i hverdagen, der gerne skal være så selvfølgelig at der næppe lægges mærke til den.

På tur

- 30 friluftsliv
- 31 turvalg
- 32 udrustning
tøj
- 33 sovepose
liggeunderlag
- 34 rygsæk
pakkeliste
- 36 hejkbræt
nødpose
- 37 vandret teknik
- 38 hejkrapport
- 39 skitsetegning
- 40 turforslag
- 41 sporing
- 42 på cykeltur
- 44 på kanotur
- 46 på fjeldtur
- 48 på skitur

Friluftsliv

Friluftslivet er noget af det vigtigste ved spejderarbejdet, så det gælder om at komme på tur så ofte det er muligt.

Når man er på tur mærker man sol og varme, regn og kulde, og at vinden rusker i håret. Man oplever at være en del af naturen. Friluftslivet er at bruge hele sin krop, at give sig selv udfordringer og eventyr.

At tage på tur indebærer at man tager sit hjem på ryggen, bevæger sig frit hvorhen man har lyst, og at man ikke er alt for afhængig af tid og sted. Man medbringer selv sin proviant og er selv herre over tempoet.

Det gælder ikke nødvendigvis om at gå langt på så kort tid som muligt. Der er mange andre muligheder:

En vandring kan fint gå ind gennem det åbne skovterræn

på tværs af stierne, det kan være en rute som følger kysten langs alle vige og bugter, eller en natur over heden i måneskin.

Cykelturen kan så vidt muligt følge åløb, og kærreturen kan udformes som et rigtigt rally med hastighedsetaper og hjulskift!

Mulighederne er mangfoldige, det vigtigste er at man laver en tur som er sjov for alle deltagerne.

En tur kræver planlægning, godt udstyr og lysten til at opleve naturen.

Man kan tage af sted alene, to sammen eller flere i en gruppe. Oplevelsen bliver ofte større hvis man er få – omvendt giver det mange muligheder for spændende aktiviteter hvis man er fx en hel trop af sted sammen.

På naturens betingelser

Når man tager på tur, må man gøre det på naturens betingelser. I virkeligheden bruger man jo naturen som et redskab for sin trang til oplevelser, og det

er vigtigt at huske at naturen er sårbar.

En vandring må aldrig gå gennem nyplantninger eller nysåede marker. Før bål-tænding skal man sørge for at få tilladelse, og det er også vigtigt at bål-tændingen foregår så skånsomt som muligt, at opgravede græstørv lægges rigtigt på plads og at al affald fjernes.

På kanotur (og vandring) skal man holde sig fra rørskovene, hvor ænder og blishøns har deres reder og undlade at sejle ind i brinkerne, hvor fiskene har deres gydepladser. Man skal undlade at forurene naturen ved at smide affald omkring sig, ved at støje unødigt og ved at ødelægge hegn og beplantninger.

På lejre kan det være spændende at bygge store pionerarbejder, lave flotte lejrpladser og tænde et stort blussende lejr-bål. Man skal huske, at disse ting kræver et stort forbrug af naturens ressourcer. Når man er på tur, gælder det først og fremmest om at leve med og i naturen på en sådan måde at ingen kan se man har været der. På den måde får man den største oplevelse ud af turen.

Tur-valg

Ruten skal være afvekslende. Lad være med blot at vandre ud ad den slagne landevej – det bliver man bare træt af, uden at opleve noget.

Tænk over hvad der er formålet med turen. Skal det være en naturoplevelse alene, en fotohejk eller en kulturel oplevelse hvor egnens kirker skal registreres?

Studér kortet grundigt for at lægge en rute som bevæger sig

ad små, spændende stier frem for store landeveje. Det gør i sig selv at man bliver mindre træt og man behøver jo, som sagt, ikke at skulle nå længst muligt.

Måske er det en fordel at tage tog eller bus det første stykke for derefter at kunne vandre rundt i et mindre område.

Læg ruten sådan at der er provianteringsmuligheder undervejs, så maden ikke skal bæres hele vejen.

Husk

- Sørg for at alle har ordentligt tøj på, og at udrustningen er i orden og bliver brugt på den rigtige måde
- hav altid et lille sæt reparationsgrej med på turen til syninger og rygsække der går itu
- sørg for at have styr på tog- og bustider inden turen
- sørg for et kort til hver enkelt spejder. Man får mere ud af turen når man kan følge med på kortet
- sørg for at aftale overnatningsplads hvis man da ikke vil prøve at finde et høloft undervejs
- sørg for at aftale natløb og andre aktiviteter med skovfogeden i god tid
- sørg for at alle ved hvor nødhjælpskassen er og hvordan man bruger de ting der er i den.
- sørg for at spejdernes forældre har en kontaktadresse og telefonnummer. Eventuelt kan man ringe hjem undervejs.

Udrustning

Man står sig ved at anskaffe udrustning af god kvalitet – og det behøver ikke af den grund være i den dyreste prisklasse.

Det er vigtigt at købe enkle, solide ting som opfylder nogle krav til god funktion uden at have unødigt mange finesser som kan gå i stykker eller ligefrem være til besvær. Man kan få gode råd om udrustning i korpsets forretning, Spejder Sport, som har seks forretninger over hele landet. De sender gerne på postordre. Se adresserne på side 295.

Tøj

Et godt sæt regntøj er en vigtig investering. Her bliver der alt for ofte sparet med en ødelagt tur eller en kraftig forkølelse til følge. Et sæt regntøj består både af jakke og bukser, og de skal være absolut vandtætte – ikke bare vandafvisende! Et regnsæt giver let kondensvand når man bevæger sig, så det gælder om at tage det af med det samme når det er opholdsvejr.

I stedet for regntøj kan man anvende **poncho**, som giver mere luft, men til gengæld er upraktisk at have på under en cykeltur. Ponchoen kan til gengæld anvendes til bivukering.

Som almindeligt overtøj er **anorakken** eller en god vindjakke uovertruffen. Anorakken er lavet af poplin, den er imprægneret mod regn så den tåler en byge. Husk at imprægneren hver gang anorakken bliver vasket.

Anorakken skal være rummelig og være forsynet med gode store lommer til kort og diverse småting.

Uanset årstiden skal der en **sweater** med på turen. En god tyk uldtroje skal varme godt ned om halen og om håndledene. Ofte er det en fordel at have to tyndere trøjer i stedet for en tyk – det giver flere variationsmuligheder. Bedst er trøjer uden høj hals. Det giver bedre udluftning at have en halsklud.

I stedet for uldsweater kan man med fordel bruge en fiberpelstrøje, som er varm, slidstærk og som tørrer lynhurtigt når den har været våd.

Fodtøjet til en vandring skal helst være kraftige **læderstøvler** – husk ekstra snørebånd. Til våde efterårsture kan man bruge gummistøvler. Der er gode, kraftige vandregummistøvler på markedet, man skal blot være vant til at gå i dem og sørge for at lufte fødderne hyppigt under turen.

Hue og vanter er måske ikke nødvendige i juli måned, men hav dem altid med på ture resten af året. Man mister meget varme fra hoved og håndled, så en kølig forårsaften kan let blive bittert kold hvis man glemmer uldtøjet derhjemme.

Strømperne er uldne, uden stopninger og gerne lanolinbehandlede, så de skyr væde.

Hvor meget andet **skiftetøj** der skal medbringes, afhænger af turens varighed, men på en tur af 2-5 dages længde skal man naturligvis medbringe undertøj og sokker til hver dag. Det er vigtigt at have lunt, tørt undertøj eller træningsdragt til overnatning.

Sovepose

De fleste soveposer er smalle i benenden og med en lukning foroven, så de kan trækkes sammen om hovedet. Det giver den bedste og varmeste pose. Når man køber ny sovepose skal den være så lang at man kan være i den når hæften trækkes til.

Posen har som regel en lang lynlås der bør være dækket af en flap som forhindrer træk.

Soveposens evne til at isolere bestemmes af den luftmængde der bindes i fyldet. Fyldet kan være dun eller kunstfibre.

Dunfyld har tidligere været det mest anvendte, fordi det er så overordentlig let i forhold til andre materialer. Men dun af god kvalitet er blevet meget kostbart, så man går mere og mere over til andre materialer.

Man har udviklet nogle gode kunstfiberfyld, som ud over at isolere fint har den fordel at de ikke så let ligges fladt som dun.

Desuden kan en kunstfiberpose bedre tåle at suge lidt vand. Den formår stadig at bevare sin isolationsevne, hvorimod en dunsovepose vil klappe helt sammen.

Det er vigtigt for posens isolationsevne at den ikke har gennemstukne syninger, men er konstrueret med mellemvægge.

Soveposen skal luftes hver gang man har brugt den. Hjemme har den bedst af at hænge frit, frem for at ligge sammenrullet i hylsteret. Og så er det i øvrigt en god idé altid at bruge lagenpose. Det beskytter mod snavs og slid.

Det er mindst lige så vigtigt at have et godt underlag som at have en god sovepose.

Enkeltmandskogekar

På tomandsturen – eller hvis man vandrer alene – kan det være rart at have sit eget personlige kogegrej. Sådan et enkeltmandskogekar fås i forskellige modeller hvoraf nogle er vist her på tegningen. Vælg en model med kraftig bund, med et håndtag som kan sidde ordentligt fast, og sy selv en opbevaringspose til karret.

Liggeunderlag

Soveposens isolerende effekt kan forstærkes med et godt liggeunderlag.

Det skal være tilstrækkeligt langt og bredt, og være af en sådan kvalitet at cellerne i materialet ikke trykkes sammen når man ligger på det.

I øvrigt beskytter man sig selv og sin sovepose bedst ved først at arrangere et leje af græs, græs eller blade, derover teltunderlag eller poncho og liggeunderlaget. Sover man under åben himmel, kan man med fordel anvende et bivak-overtræk af vandafvisende stof. Det beskytter soveposen mod snavs og væde.

Rygsæk

Rygsækken er en uundværlig del af udrustningen til en tur. Med kufferter og poser i hænderne bliver man hurtigt træt af at gå, hvorimod man med en god rygsæk har en behagelig måde at bære sin udrustning på.

Størrelsen skal være passende til den der skal bære, og til det der skal bæres. Sækken må ikke være for lille, men heller ikke så stor at den slet ikke passer til kroppen. I så tilfælde vil man heller ikke kunne bære det som den rent faktisk kan lastes med.

Det er ikke godt at købe en sæk som man skal »vokse med«. Det kan let give en meget ubehagelig tur og rygskade til følge.

De fleste voksne vil finde at en sæk med et rumindhold på 50 l er tilstrækkelig stor til de fleste formål.

Rygsække fabrikeres i dag i to hovedtyper: sække med udvendig ramme og sække med indvendig eller ingen ramme, de såkaldte anatomiske rygsække.

Rammerygsækken giver luft til ryggen og er bedst egnet til at bære meget store byrder på langtur. Den anatomisk sæk giver bedre balance, da sækken kommer tæt på kroppen. Sækken er også mere fleksibel og behagelig at gå med. Det er især godt på skiture og bjergture.

Anatomiske sække er kun bygget til at indeholde det, der kan være inden i rygsækken. På rammerygsække kan man derimod godt spænde sovepose og telt udenpå.

Et par sidelommer til småting er en god ide, men man bør undgå for mange lynlåse, da det er et svagt punkt.

Sækken skal have et solidt bærebælte som sidder godt om hoften, således at en del af vægten kan overføres fra skuldrene. Skulderpuderne skal være godt polstrede, og det er en fordel hvis der er en lille brystrem til at holde dem på plads, så armhulerne ikke generes.

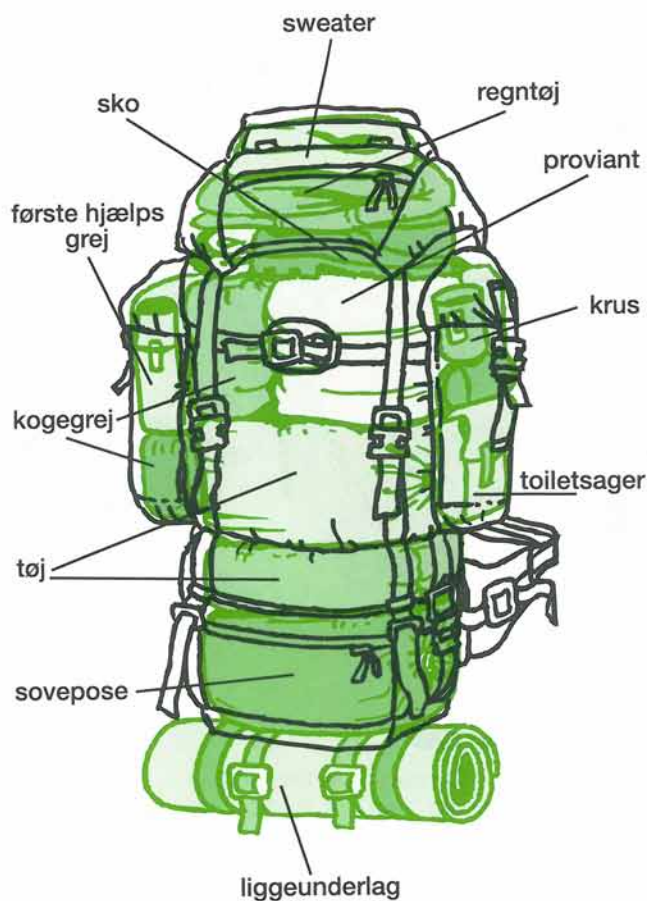
Lavt tyngdepunkt = tung rygsæk

Højt tyngdepunkt = lettere rygsæk

Pakkeliste

rygsæk med bærebælte
sovepose
underlag
bivuakovertræk
telt/poncho
regntøj
overtøj
skiftetøj
varm trøje
toiletsager
hue, vanter, halstørklæde
støvler
skiftesko
spisegrej
kniv
kort
kompas
førstehjælpsgrej
notesbog, blyant
snor
proviant
køgegrej
tændstikker
viskestykke
køreplaner
fotoudstyr
lygte
petroleumslygte
materialer til aktiviteter
økse
sav

Med denne liste som udgangspunkt kan man lave sin egen liste – som sikkert kan forbedres efter hver tur.

Pakning af rygsæk

Hovedreglen ved pakning er, at det letteste skal nederst og det tungeste øverst og tættest på kroppen. Ting, som man skal kunne få fat på hurtigt, skal ligge let tilgængeligt lige under låget.

Rygsækken er »posernes pose«. Selv i en »vandtæt« rygsæk kan der trænge vand ind ved åbninger, lynlåse og syninger. Pak derfor alle ting i plasticposer. Det giver flere for-

dele: indholdet forbliver tørt - og det er let at tage en pose op og pakke den ned igen, uden at der bliver rod i udstyret.

Anskaf et par ekstra pakremme til at spænde sovepose og liggeunderlag fast med.

Sørg desuden for at medbringe en lille pose med de nitter og spænder, som bruges på rygsækken. De kan gå i stykker på de mest ubelejlige tidspunkter.

Pakmejs

Hvis man mangler en rygsæk, kan man bygge et bærestativ, en pakmejs, og spænde tingene fast på den.

Brug en blød træsort og sørg for, at der ikke stikker knaster og buler ind i ryggen.

Remmene skal helst være brede, men kan det ikke skaffes kan kraftigt tovværk bruges.

Hejkebræt

Et hejkebræt er et nyttigt hjælpemiddel på en hejke. Det laves af et stykke krydsfinér eller hård masonit på 25 x 35 cm. Hjørnerne rundes med fil og sandpapir, og der bores huller. Brættet lakeres eller males med sikkerhedsfarve (klar rød eller orange).

Et plastic-chartek holdes fast på den ene side med et par kraftige elastikker, og der sættes en snor i.

Hejkebrættet kan bruges til en lang række formål:

- kortholder/papirholder
- skriveunderlag
- spækbræt/smørebræt
- »skovl« til løst sand og sne
- padle
- bålviser
- posttavle på løb
- planke til planket fisk
- og mange flere.

Nødpose

På tur må man være forberedt på lidt af hvert og medbringe ting man kan tænkes at få brug for.

Sådanne nyttige småting kan samles i en nødpose, fremstillet af et stykke vaskeskind eller spalt.

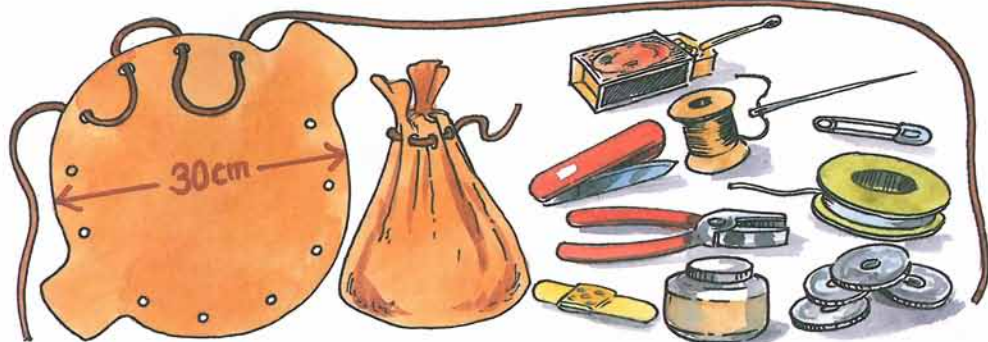
Et cirkulært stykke med

»ører« – ca 30 cm i diameter – skæres ud og forsynes med huller i kanten med ca 4 cm's mellemrum.

En lædersnøre trækkes igennem.

Indholdet i posen kan blandt andet være:

- tændstikker
- sytråd og nål
- lommekniv
- plasticpose
- sikkerhedsnåle
- myggeolie
- plaster
- en lille tang
- mønter (til telefonboks).

Vandreteknik

Der er stor forskel på om man er to sammen eller mange i en flok når man skal ud at vandre.

Det viser sig hurtigt at man ikke bør være mere end 4-5 personer eller allerhøjest en partrulje på 6-7 hvis alle skal have glæde af turen. Jo flere mennesker, jo flere gange må alle gøre holdt, fordi en enkelt skal have bundet snørebånd eller tage et billede.

Er man flere, vil det være en fin idé at dele sig op i mindre hold og aftale et mødested senere på dagen.

Ikke alle er lige stærke og udholdende. Derfor vil det være en god idé at indføre hvil med faste mellemrum, fx 5-10 minutters pause hver time. Man bør ved enhver given lejlighed sætte eller lægge sig ned med benene opad – det hjælper på blodcirkulationen i benene og giver friske kræfter når man skal videre.

Man bør anvende en smule psykologi undervejs – oftest vil den der er mest træt, have glæde af at gå forrest og »finde vejen« frem for hele tiden at være saktet 100 meter bag efter de andre, der så må sætte sig ned og vente.

På længere vandreture er det en god idé at regne med at hver tredje dag skal være hel eller delvis hviledag. Det er vigtigt ikke at planlægge at skulle gå hver dag. Dårligt vejr kan jo helt ændre tidsplanen.

Når man starter om morgenen har man oftest en varm trøje på. Resultatet er at man hurtigt bliver for varm og kommer til at svede.

Hold derfor, kort tid efter start, en lille pause hvor alle regulerer påklædningen og sørger for at få det overskyendte tøj af vejen.

Har man en våd skjorte fra dagen før, bør man enten tage den på – hvis ikke man fryser – eller hænge den bag på rygsækken hvor den hurtigt tørrer.

Lad i øvrigt være med at hænge krus, lygter, gryder og lignende løst bag på rygsækken. Det gør vandringsstøjende og besværlig.

Gode råd

- hav altid et ekstra sæt tørt tøj i rygsækken for at være helgaderet
- gå i små grupper og få mere ud af turen
- spis og drik i små portioner ad gangen

- hav en pose »godter« med i lommen: rosiner, chokolade, nødder, tørret frugt mm
- tag regntøj på, så snart det begynder at regne, og tag det af igen når det bliver tørvejr.

Vandring i koldt og vådt vejr

Ordentlig påklædning er altid vigtig, men især når man færdes ude i koldt og vådt vejr. Regn og blæst kan give kulde/væde-chok, hvilket bevirker at man bliver vrøvlet,

lige glad, man bliver træt og begynder at snuble.

Den tilskadekomne føres til det nærmeste hus eller – hvis ikke det er muligt – tørres og lægges i en sovepose sammen med en rask person, hvorefter der tilkaldes hjælp.

Se også side 159.

Hejkrapport

Tag turen med hjem!

Det er blevet almindeligt at tage masser af fotografier på alle ture, og patruljerne plejer også at skrive dagbog. Men der er også andre gode måder at »tage turen med hjem« på.

Det er umagen værd at bruge tid på at lave en god rapport,

for dermed har man et værdifuldt minde om ture, noget man har lyst til at tage frem igen og igen.

Et fotoalbum er ret traditionelt, men her kan man gøre mere end blot at sætte billederne i rækkefølge i plastlommer. Klæb dem ind i en passende

bog hvor der også er plads til kortskitser og personlige kommentarer, så man kan følge turen og forstå de oplevelser, den har givet.

Man kan klistre andre ting ind og gøre det til en scrapbog: postkort, billetter, avisudklip, pressede blomster, fjer, køre-

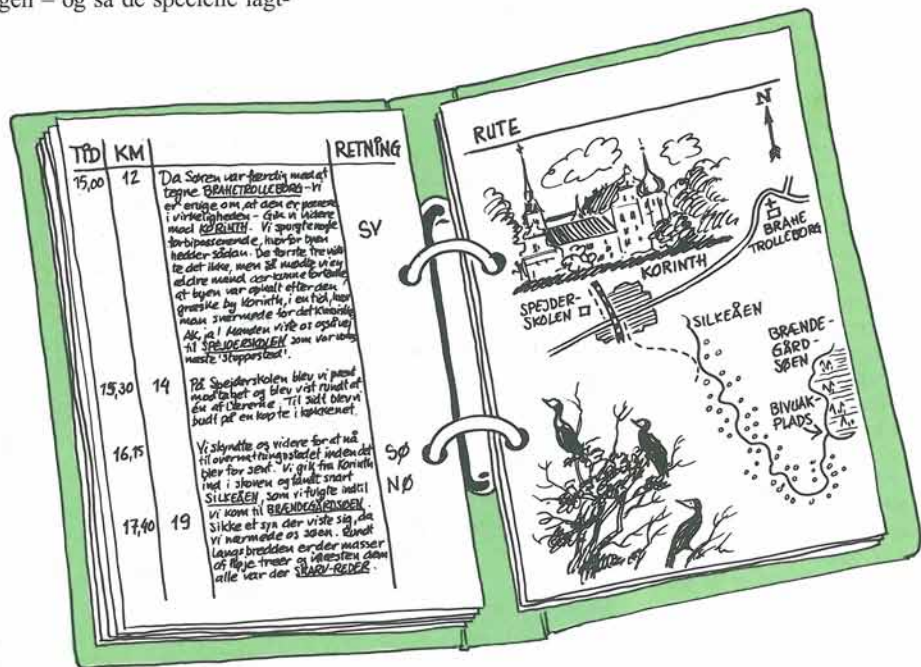
Gilwell-systemet

Dette er en »klassisk« måde at skrive dagbog på. I en bog eller et hæfte med blanke sider inddeles venstresiderne som vist, så man undervejs kan notere tidspunktet, distancen man har gået, retningen – og så de specielle iagt-

tagelser man har gjort. Så er der hele tiden styr på tid og sted. Teksten skal ikke kun beskrive ruten, men også fortælle om sjove, mærkelige og spændende oplevelser undervejs.

På siden overfor laves rute- og kortskitser, tegninger af landskabet, seværdigheder, mennesker man møder osv.

Husk at medbringe blyanter og farver, så dagbogen kan blive festlig at se på.

Skitsetegning

planer og andet som kan være med til at beskrive turen.

Har man mulighed for at medbringe en et videokamera, kan man lave billede- og lydrapport undervejs, med interviews og autentiske lydoptagelser af kirkeklokker, bølgeskulp og kobrøl.

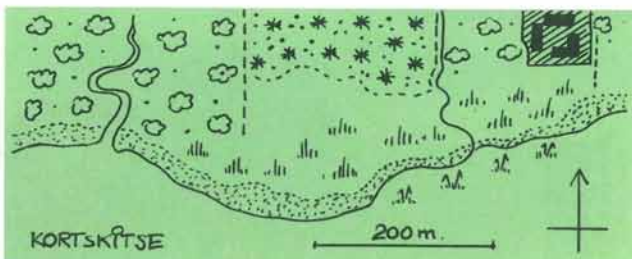
Kortskitse

En kortskitse er en mere eller mindre detaljeret gengivelse af et kortudsnit eller et område i naturen.

Det kan være en god øvelse i kortlæsning at kopiere et kort.

Hvis det kort man har til rådighed, ikke er ajourført, kan man opmåle det område man er interesseret i – og selv tegne et brugbart kort.

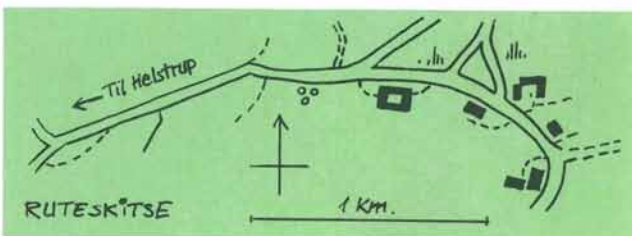
Se også side 174.

Ruteskitse

Hvis man skal vise vej for andre, eller beskrive den vej man selv er gået, kan man tegne en ruteskitse. Den rummer nogle

andre detaljer end kortskitsen og er mest koncentreret om selve ruten, mindre om landskabet ved siden af.

Landskabsskitse

Til illustration af dagbogen, hejkræfter og lignende bruges landskabsskitser.

Det er nemmest hvis man starter med de store linier og derefter sætter så mange detaljer ind som man ønsker.

Forslag til ture

Formålet med en tur kan være blot at nå frem til bestemmelsesstedet, men hvis man har en idé, en ramme for hvad man vil opleve undervejs, bliver turen mere spændende.

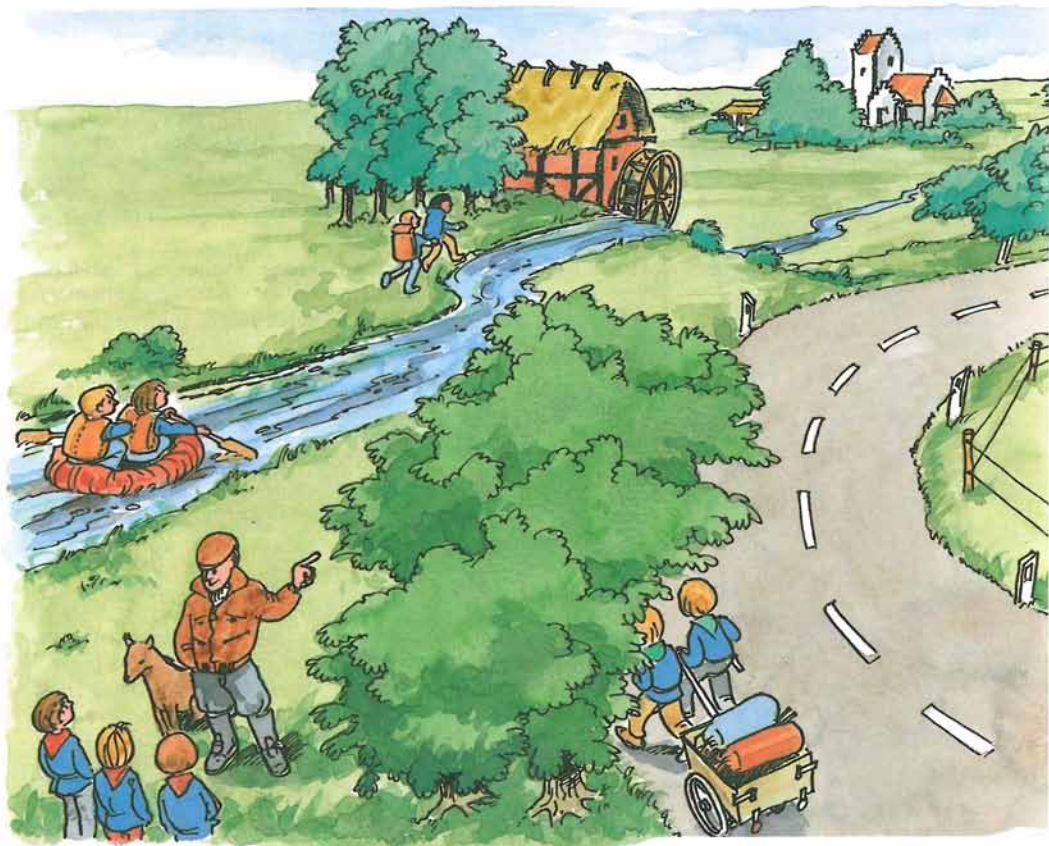
Også her gælder det, at udbyttet er størst hvis man har forberedt sig ordentligt.

Her er nogle forslag:

Byg sejldugsbåde og tag på en tur ned ad den lokale å. Kig på gamle møller eller undersøg vandkvaliteten. Husk at bruge redningsveste under sejlturen.

Læs om en egns historie. Tag på vandretur og besøg kirker, slotte og museer og sammenlign bygningerne med det I har læst.

Natur-tur med båndoptager. Tag ud en sommermorgen ved solopgang og optag.

Å-tur: prøv at følge en å fra kilden til den løber ud i havet – eller omvendt.

Eller:

Tag i skoven. Få en aftale med en skovfoged som kan fortælle om livet derude.

Tegn en tilfældig streg ind på kortet og følg den! Eller følg en højdekurve.

Eller:

Besøg en fiskerihavn, snak med fiskerne, overvær fiskeauktionen.

Følg mælkens vej fra koen til mejeriet og videre til supermarkedet – eller træets vej fra skoven til møbelfabrikken.

Eller:

Slå plat og krone, hver gang I har mulighed for at vælge en ny vej.

Sporing

Brug nogle møder på at øve sporing. Lav en sporkasse og tag ud på en god efterårstur. Find nogle gode spor og tag aftryk.

Eller:

Geodæt-tur: prøv at kortlægge et område.

Som regel planlægger man sin tur inden starten og kender ruten – i hvert fald i store træk.

Men ruten kan også være tilrettelagt af andre og lagt ud som spor tegn i naturmaterialer, som kun bemærkes, hvis man ved at de er der.

Spor kan også lægges med fx mel eller havregryn eller et andet materiale der let forgår og derfor ikke skæmmer og forurener naturen.

Man kan også lade tilfældighederne råde og følge »naturlige« spor: dyrespor – eller spor af mennesker: fødder, biler, cykler osv.

Det er lettere hvis man på forhånd har sat sig ind i forskellige dæktypers og skomærkers karakteristiske mønstre.

Hvis man vil tage aftryk af de spor man finder, kan man medbringe en sporkasse: en solid kasse med gips, en halv gummibold til at røre gipsen ud i, pensler, karton, clips, vaseline, håndbøger og notespapir og blyant.

Se også side 125.

Byg en kærre og tag på patruljetur med nyherhvervelsen.

Eller:

Følg en nedlagt jernbanelinje – find fx et gammelt kort, og se hvordan landskabet har ændret sig.

Eller:

Nattevandring, hvor I lytter til nattens lyde og ser på stjerner.

Internationale spejdetegn

Gå denne vej

Gå ikke denne vej

Brev skjult 3 skridt i pilens retning

Gået hjem

Sporet er her

Drej til højre

Drej til venstre

På cykeltur

På cykelture kan patruljen eller troppen nå langt omkring.

Vælg ruten, så der fortrinsvis cykles ad små, snoede veje og stier frem for store færdselsårer.

Brug cykelturen som en op-

levelse i sig selv, og ikke blot til at komme frem til bestemmelsesstedet. Det er en herlig måde at bevæge sig på når man sørger for at ruten er afvekslende, at deltagerne er klædt ordentligt på – også til dårligt

vejr – og at bagagen er pakket godt fast på cyklen, uden for mange løselede der falder af i farten.

På cykelturen bør man følges i mindre hold – højst 7-8 sammen. Ligesom ved vandreture er det rarest ikke at skulle stoppe for ofte og vente på hinanden.

I hver eneste gruppe bør der være en klar aftale om, hvem der cykler forrest og bagest, så ingen tabs undervejs på grund af en punktering.

Når ruten planlægges, må man tage hensyn til både spejderen og deres cykler: nogle cykler er tunge at træde, og nogle spejdere er mindre stærke end andre.

Pakning

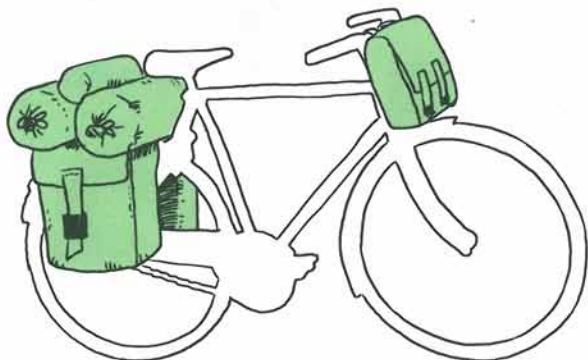
Bagagen pakkes bedst i et par cykeltasker hængende over bagagebæreren. Taskerne skal rumme ca 20 liter hver og være spændt godt fast. Over bagagebæreren kan man have et hylster med fx sovepose og underlag, men det er vigtigt, at de tungeste ting er i taskerne for at gøre tyngdepunktet så lavt som muligt.

Man bør undgå at spænde sin rygsæk på bagagebæreren eller at have den på ryggen. Det giver en meget dårlig stabilitet og formindsker sikkerheden i trafikken. Samtidig bliver man også mere træt af at køre på den måde.

Forrest på cyklen kan man have en lille bagagebærer med et par mindre tasker. Desuden kan man have sit kort foran i en lille styrtaske.

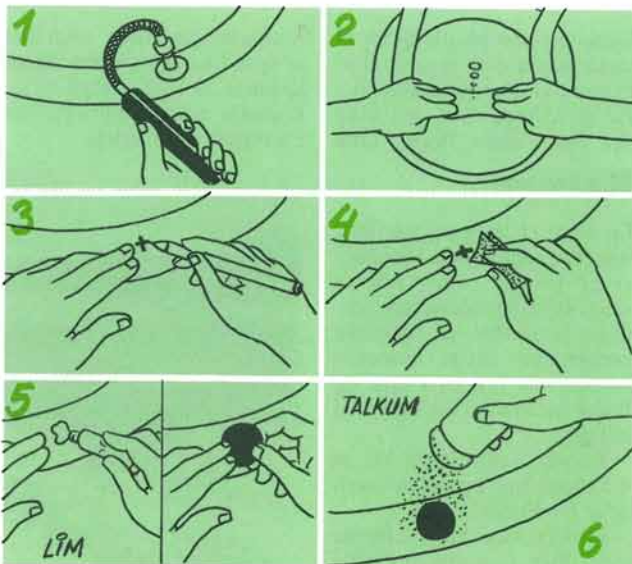
Færdsels-sikkerhed

- kør i én række – en og en. Kun på cykelsti bør man køre to og to
- på aften- og natture skal alle have reflekser på tøjet. Tag nogle ekstra reflekser med på turen
- lederen af turen må sikre sig, at bremses og lys virker på alle cyklerne. Tag ekstra lygter og batterier med
- det skal altid være helt klart, hvem der kører forrest og bagest i en gruppe
- en godkendt cykelhjelm er en god sikkerhed mod skader, hvis uheldet skulle være ude.

Lapning

1. Tag dækket af og træk slangen ud. Pump slangen op til den har nået sin sædvanlige tykkelse.
2. Dyp slangen i vand mens den strækkes lidt, så eventuelle småhuller viser sig.
3. Afmærk hullet (hullerne) med en blød blyant.
4. Slip luften ud af slangen og rens området ved hullet med sandpapir.
5. Smør et tyndt lag solution på overfladen omkring afmærkningen og lad det næsten tørre. Træk papiret af lappens bagside og pres den klæbrige side hårdt ned over hullet.
6. Tør overflødig lim af. Drys med talkum. Sæt slangen på plads igen.

Vedligeholdelse

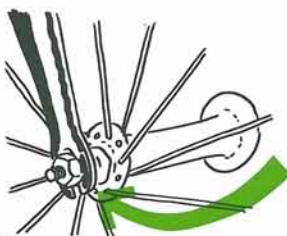
Smøring

Tegningen viser hvor cyklen skal smøres. Smøringen skal være sparsom, 1-2 dråber, men ofte.

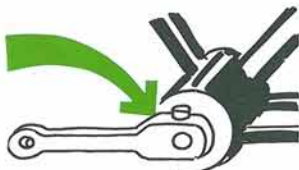
Kæden

Rens kæden en gang om året. Lad den ligge i petroleum i 10-12 timer og fjern sand og snavs med en stiv børste.

Slør

Er der slør i hjulet, strammes konusskruen lidt til, men det skal gøres med følelse. Pilen angiver hvor der skal strammes.

Slør i kranken

Her kræves specialværktøj og -viden. Har man ikke dette bør man gå til cykelsmeden.

Værktøj

På kanotur

Kanoen er det ideelle fartøj til en tur på åer, elve og søer. Herhjemme er der rige muligheder for at sejle på vore åer, hvor der flere steder findes faste

overnatningspladser, men det er også meget populært blandt spejdere at tage nordpå til de svenske søsystemer på en eventyrlig sommerlejr.

Kanoen er let at padle, let at transportere over land og endvidere anvendelig når man skal bygge bivak for overnatning.

Kanoen

En kano er lavet af glasfiber, træ eller aluminium. Trækanoer er smukke, men kræver stort vedligeholdelsesarbejde. Glasfiberkanoer er praktiske herhjemme, mens letmetalkanoer ofte bruges i elve og floder med risiko for stød mod klipper.

Kanoen vejer 20-35 kg, er 4-5 meter lang og største bredde er 80-90 cm.

Kanoen skal have lufttætte rum eller fastgjort opdriftsmiddel, så den ikke kan synke, selv når den er bordfyldt med vand og er lastet med to personer og bagage.

Udstyr

Kanoen skal altid indeholde en øse til at fjerne vand der bliver slæbt ind af padlerne. Øsen kan fx være skåret ud af en gammel eddikedunk.

Øsen skal være fastgjort med en line.

Endvidere bør der være en svamp til rengøring og til at suge bundvand op med.

Til stævnen af kanoen er der fastgjort et reb ca dobbelt så langt som kanoen. Det bruges til fortøjning og til at tage en

anden kano på slæb.

For at man kan tilkalde hjælp, skal der være en fløjte fastbundet til kanoen.

Er der chance for natsejls, skal der altid være en (vandtæt) lygte om bord.

Lastning

Stabiliteten i kanoen er meget vigtig. Derfor skal det tungeste placeres nærmest bunden og i kanoens midte. Herefter fyldes op ud mod enderne.

Når kanoen er lastet, skal den ligge uden at krænge, men gerne lidt lavere agter end foran.

Herefter kan de to padlere stige om bord – der skal nu være mindst 10-12 cm fribord og ingen sidehældning.

Det er vigtigt at undgå pludselige bevægelser under ombordstigningen.

Opførsel i kano

Det er først og fremmest vigtigt at undgå uoverlagte bevægelser, og det er helt forkasteligt at rejse sig op i kanoen.

De der padler, bør sidde på de dertil indrettede pladser, som kan være sæder eller puder. Man bør aldrig sætte sig på tofterne. Det kan få kanoen til at kæntre.

Byt aldrig plads på åbent vand. Skal en af padlerne flytte på sig, skal den anden holde padlen stille i vandet og holde kanoen stabil imens.

Sikkerhed

Husk at der altid skal anvendes redningsvest.

Korpsets søsikkerhedsregler for kanoejlads skal kendes og efterleves.

Padler

Til kanoen hører padler i forskellige størrelser.

Agterpadlen skal være længst – fra jorden til padlernes pande – mens forpadlen kun skal nå til hagen.

Padlens blad skal være plant, så det »står« godt i vandet. Bladets bredde er mellem 17 og 20 cm, længde er mellem 60 og 75 cm, agterpadlen har de største mål.

Hvis padlen er for bred, bliver padlingen mere anstrengende. Gode padler er oftest lavet af asketræ eller oregon-pine. Padlen skal behandles med en lak der kan tåle vand.

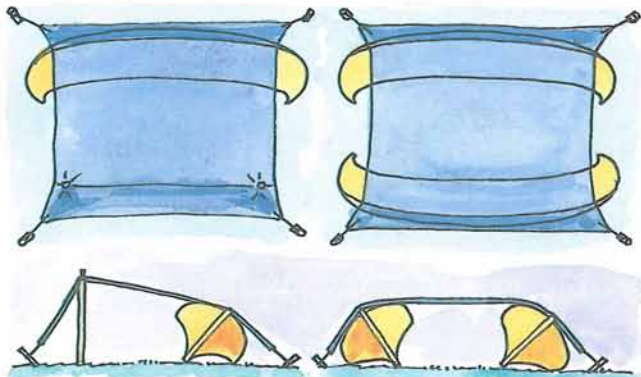
Kanobivuak

To personer kan godt, hvis vejret er til det, sove under en kano.

Kanoen lægges på siden, og der spændes et underlag på

2 × 3 meter over.

Er man flere af sted, kan man lægge to kanoer med åbningen mod hinanden og spænde underlaget over.

På fjeldtur

Fjeldturen eller vildmarksturen er den lidt mere avancerede form for vandretur. Faktisk skal vi ikke så langt væk for at finde vildmark.

Danske spejdere kan nå op til de store svenske skove i løbet af en lang weekend eller en efterårsferie, og på sommerlejren er det muligt at komme længere væk – til de norske fjelde eller Lapland – midnats-solens land.

Sådan en tur er absolut mulig, men kræver naturligvis noget mere planlægning og erfaring. Første gang man tager af sted, står man sig ved at alliere sig med en erfaren fjeldvandrør eller måske melde sig til en arrangeret tur inden for korpset eller andre organisationer.

Vildmarken kræver alle de færdigheder vi har lært derhjemme, og her er det virkelig væsentligt at vi bruger dem rigtigt.

Fjeldturen kræver ordentligt udstyr. Blandt andet er kraftige, profilerede støvler meget vigtige, et godt letvægtstel og et kogesæt (stormkøkken) skal ligeledes med.

Turen kræver planlægning. Man skal være opmærksom på, at vejret har afgørende betydning for om en given rute kan gennemføres. Der kan

være uforudsete hindringer i form af rivende elve, og man kan risikere at måtte ligge stille i flere dage på grund af storm eller tåge. Derfor er det nødvendigt at kende alternative rutemuligheder, og det kan være nødvendigt at planlægge hvor det kan lade sig gøre at nå en telefon.

Anvendelsen af kort og kompas skal være rutine. Man skal uden tøven kunne anlægge en krydspejling for at bestemme sin position, og man skal kunne gå efter kompasset i tæt tåge. Det vil være nødvendigt at være i god fysisk form inden turen. Det er en god idé at træne langture med rygsæk på, og at træne i at gå op og ned ad stejle stigninger.

Sikkerhed

- tag aldrig på fjeldtur alene
- tag aldrig på længere tur uden forudgående fysisk træning og planlægning
- vær ordentligt udrustet og rigtigt påklædt
- medbring altid kort og kompas, og vid hvordan det bruges i fjeldet
- hent råd og vejledning hos erfarne fjeldfolk
- vær altid forberedt på uheld og dårligt vejr
- meddel hvor og hvornår I tager af sted, og hvornår I kommer tilbage
- vis respekt for vejr og vind, lyt til vejrmeddelelserne
- spar på kræfterne, søg ly i tide
- vend om i tide, det er ingen skam.

Fjeldtelte

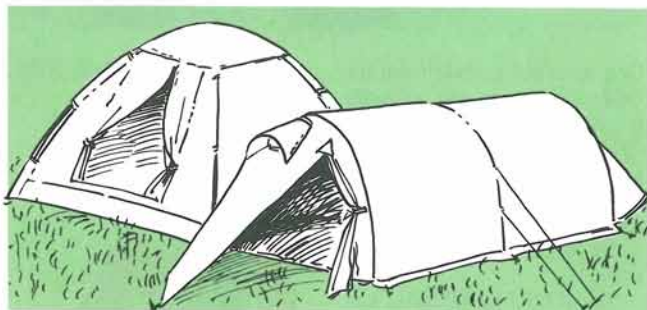
Der stilles store krav til fjeldtelte, som skal kunne holde til stormvejr i højtliggende ubeskyttet terræn.

Teltene fremstilles af nylon eller polyester, og er dobbelte med vandtæt oversejl og inder-telt der »ånder«. Teltene kan være 2-, 3- eller 4-personers og skal have apsis i én eller begge ender, hvor der er plads til bagage og kogning. Ved nogle modeller rejses yder- og inder-telt samtidig, en klar fordel i storm og regn.

Det er vigtigt at teltet har solide fæster og barduner, og det er en fordel hvis der er snekant på oversejlet. Herpå kan teltet sikres med sten eller sneblokke.

Teltene findes i mange traditionelle former med teltstænger. De mest stabile former er tunnelteltet og kuppelteltet, som rejses ved hjælp af buer.

Disse modeller er lidt rummeligere, men til gengæld lidt tungere at bære.

Det er vigtigt at være fortrolig med sit udstyr, at kunne reparere sin rygsæk og at kunne sætte teltet op i absolut mørke og stormvejr.

Det er vigtigt at kende hinanden godt, og er man en lidt større gruppe, er det vigtigt at turen ledes af én som har den nødvendige erfaring og autoritet til at tage beslutninger i vanskelige situationer.

Proviaanteringen er et kapitel for sig selv. Det er nødvendigt at begrænse vægten. Derfor bruges der frysetørret proviant, nudler, ris, knækbrød og posesupper. Desuden suppleres kosten med chokolade, rosiner, nødder og tørret frugt. Det er vigtigt at lave en madplan med en høj næringsværdi.

Stormkøkken

Det mest almindelige kogesæt er spritkøkkenet, populært kaldet en »Trangia«.

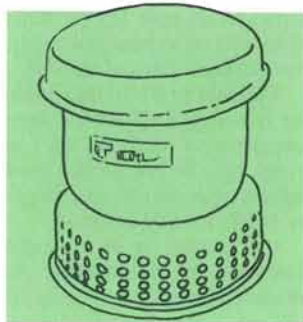
Det består af bund, læskærm, brænder til flydende sprit, gryder og lågpande samt en tang til at tage gryderne med. Hele sættet kan klappes sammen og vejer kun ca 1 kg.

Køkkenet kan brænde i temmelig kraftig blæst uden at gå ud, og er så enkelt at det stort set ikke kan svigte.

Der anvendes flydende sprit som brændsel, ca 1 liter pr person pr uge. Spritten bør man have i en sikker flaske med skruelåg eller patentprop.

Pas på at brænderen er slukket når der fyldes mere sprit på.

Der findes også udmærkede køkkener med både gas, petroleum og rensat benzin som brændsel. Disse er lidt mere komplicerede end spritkøkkenet, er dyrere og har flere muligheder for at svigte. Til gengæld har disse væsker en højere brændværdi end sprit og varmer derfor bedre.

På skitur

Den mest avancerede form for fjeldvandring er nok skituren om vinteren. Det kræver ekstra fjeldkundskab, god form og godt udstyr.

Men en weekendtur i den nærmeste skov bør også prøves – det er en rigtig friluftsoplevelse.

Ski til ture og fjeldbrug kan inddeles i 3 grupper:

Langrendsski er meget smalle, ca 45-50 mm brede og skal kun anvendes i præparerede spor.

Turski er lidt bredere, ca 55-65 mm og er velegnede til at gå uden for løjperne med, i blød sne og med en vis oppakning.

De bør have stålkanter, så man kan stå godt fast på stejle fjeldsider og så kanten ikke bliver ødelagt i løbet af kort tid.

Fjeldski er 60-70 mm brede og er beregnet til at bære tung oppakning i blød sne og i al slags vejr. De har næsten intet spænd og er derfor også tunge, at gå med end turskiene.

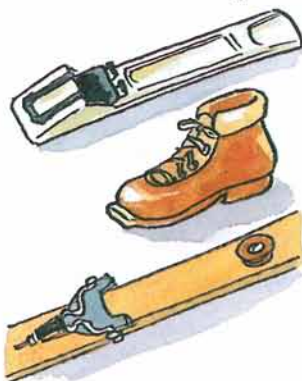
I de senere år er der også kommet en **telemarksski** på markedet. Den egner sig til skiløb på stejle fjeldskråniger,

på og uden for løjperne, samt på alpine pister.

Det er vigtigt at ski og stave passer til den der skal bruge dem.

Til turbrug benytter man som regel tåbindinger - ofte i en kraftig udgave som kan holde til de store belastninger.

Skistøvler til tåbindinger kan også bruges til kabelbindinger. Men ikke omvendt.

Turskien bør være så lang at man netop kan nå op med sin håndflade over skispidsen, når skien står på højkant.

Stavene skal være så lange at de når op i armhulerne.

De fleste ski skal smøres inden brug. Der findes forskellige typer voks der bruges ved forskellige typer skiløb og forskellige temperaturer. Følg anvisningerne på dåserne.

I lejr

- 50 i lejr
- 51 centerlejr
- 52 lejrpladser
- 53 regler for lejrslagning økonomi
- 54 udrustning
- 57 forældreinformation
- 58 lejrpladsen
- 61 teltet
- 63 bålplads
- 65 køkkenbord
- 66 rengøring
- 67 hygiejne
- 68 brænde
- 69 brug fantasien
- 72 lejrball
- 74 dårligt vejr
- 75 sløjfning af lejren
- 76 hjemkomst

I lejr

Blandt de mange gode spejderoplevelser er lejrlivet den allerbedste.

Årets højdepunkt er sommerlejren, men også andre lejre af kortere eller længere

varighed giver mulighed for at man kan få afprøvet sine færdigheder og opdage hvor spændende – og behageligt – man kan leve under ret primitive forhold.

Når man tager i lejr, lader man alt det overflødige isenkram blive hjemme og koncentrerer sig om det væsentlige: at være sammen, opleve noget sammen, nyde naturens skønhed, synge, grine, græde, sove og spise – og alle de andre gøremål som er nødvendige – og mulige – i en lejr.

Når en lejr tilrettelægges, er det afgørende hvilken slags lejr det er. En korpsolejr med tusindvis af deltagere? En patruljelejr for 5 spejdere? En weekend? Eller 14 dage? Hver type lejr stiller sine krav der må tages hensyn til.

I en patruljelejr kan man få prøvet specielle idéer som man selv synes er helt rigtige. Til gengæld er det helt sikkert at en tropslejr giver en enestående chance for at alle i troppen lærer hinanden virkelig godt at kende.

Tropslejr

Når hele troppen er af sted, er der gode muligheder for arrangementer som spejderne måske aldrig før eller siden kommer til at opleve magen til:

- hele troppen på fjeldvandring
- ø-lejr midt i en ren svensk sø

- cykeltur ud i det blå
- emnelejr.

Tropslejren er højdepunktet for 2-3 måneders fælles forberedelse.

Hele troppen har været med til at bestemme lejrens formål og indhold. Derfor er det ikke alle der får opfyldt deres hede-

ste ønske. Men når programmet er lagt, er det alles opgave at gøre lejren til alle tiders fælles oplevelse.

Tropsledelsen har ansvaret for at alle kommer velbeholdne ud og hjem. Det er vigtigt, og forældre skal naturligvis kunne regne med det.

Patruljelejr

Søg lejrpladsen inden for forholdsvis kort afstand fra jeres by. Kortere, hvis I skal kunne cykle dertil – længere, hvis I kan tage bus eller tog.

Benyt patruljelejren til at afprøve nogle af jeres patruljes idéer: fx den hængeskøjlejr i et bestemt velegnet gammelt egetræ, som I længe har drømt om, eller den centerlejr der har

et tilbud, der lige passer ind i jeres planer.

Det kan også være et fællesarrangement med en patrulje fra nabotroppen.

På en patruljetur kan man eksperimentere og afprøve alle de tossede idéer man har fået på møderne.

Man kan også drive den af, men det bliver hurtigt kedeligt.

International lejr

I korpsets blade findes ofte annoncer for internationale lejre.

Disse lejre er en helt speciel oplevelse, hvor der kan knyttes mange venskaber til spejdere fra hele verden.

Gruppelejr

Hele gruppen i lejr! Det er sjovt at prøve at arbejde sammen – alle grene, høj, lav, ældre, ung og yngst.

Den store alders- og erfaringsforskel gør at lejren skal indeholde tilbud både for de ældste og mest erfarne og for de yngste og nye spejdere.

Spejderne kan være i lejr i længere tid end minier og juniorer. Det er en god idé at lade de yngre afdelinger støde til undervejs. De ældre kan nemmere hjælpe de yngre med lejretablering når de selv har fået arrangeret sig med telt, bål og de andre nødvendigheder.

I tilfælde af hårdt vejr – regn, blæst og kulde – kan det være en fordel at have en hytte

at samles i. Her kan tøj tørres og de mindste kan have det tørt om natten hvis det bliver for svært at klare strabadserne.

Centerlejr

De mange spejdercentre rundt om i Danmark tilbyder i skoleferierne forskellige centerlejr. Nogle har specielle emner, fra sejlsads til håndværksprægede aktiviteter, andre har et mere blandet indhold.

Nogle af centrene drives af DDS, andre af KFUM-Spejderne – og atter andre drives af flere korps i fællesskab.

Centrene stiller instruktører til rådighed, og her er der mulighed for at få nye impulser til det daglige spejderarbejde eller at lave noget der ikke er så nemt at lave derhjemme.

Frem for alt knyttes der venskabsbånd til spejdere fra andre egne af landet – måske også fra udlandet.

Fra korpskontoret udsendes hvert år en centerpjece til alle afdelingsledere. Heri tilbyder spejdercentre deres specielle emner. Det er muligt de fleste steder at deltage både afdelingsvis og patruljevís.

Planlægning

Planlægning er meget vigtigt for lejrens succes. Man skal i god tid finde ud af hvor lejren skal være, hvordan man kommer dertil, hvad der skal foregå – og der skal lægges budget.

Hvis opgaverne fordeles så selv den mindste spejder føler ansvar for lejrens gennemførelse, så er viljen til at gøre lejren til en succes til stede fra starten.

Lejrpladser

Hvad enten et stykke jord er privatejet eller ejet af det offentlige, er det nødvendigt at spørge om lov før man slår lejr på det.

Der er ikke mange faste lejrslagningssteder. Det er derfor en fordel at være tidligt ude når man vil skaffe en lejrplads. Andre kunne jo have fået den samme gode idé, og så kan jeres planer gå i vasken.

DDS-ejede arealer

Mange velegnede arealer ejes af Det Danske Spejderkorps eller af grupper og divisioner.

En del er registreret i »Hytte- og lejrpladsfortegnelsen«, som kan købes i Spejder Sport.

Andre hytter og grunde

KFUM- og KFUK-spejderne, FDF/FPF, DUI-leg og virke og forskellige idrætsorganisationer ejer mange lejrpladser rundt omkring.

Telefonnumre og adresser på disse organisationer kan findes i telefonbogen under afsnittene »Spejderorganisationer« og »Idrætsorganisationer«, eller man kan spørge sig for hos DC eller DASP, som sikkert kender andre lejrpladsejere.

Private grundejere

Udse jer først stedet hvor I vil slå lejr. Spørg så ejeren. De fleste vil gerne dele herlighederne med andre.

Undersøg om I kan købe brænde, og find ud af hvor I kan hente vand.

Egen grund

Måske ejer jeres egen gruppe en god lejrgrund. I så fald er der god grund til at fortælle om den til andre, så den kan blive brugt.

Statsskovvæsenets lejrslagningssteder

Statsskovvæsenet har forskellige lejrslagningsmuligheder rundt omkring i statsskovene.

Skovstyrelsen udgiver en lille pjece, »Organiseret brug af statsskovene – regler og gode råd«, med adresser og telefonnumre på alle statsskovdistrikter i Danmark.

Senest 14 dage før lejren skal begynde, skal der ansøges på særlige blanketter som kan fås på korpskontoret. Søg så tidligt som muligt, og husk også at søge om tilladelse til at samle brænde på skovbunden. Skovvæsenet returnerer ansøgningsblanketten, som skal medbringes på lejren.

Bivuak: hurtig og simpel – men lun og behagelig hvis den er lavet rigtigt.

Regler for lejrslagning

Danmarks Naturfredningsforening har opstillet nogle regler som altid skal følges:

- grav ikke unødvendigt på lejrpladsen
- tænd ikke større bål end der er brug for
- grav bålpladsen rigelig stor
- fjern græstørvene inden der tændes op
- forlad ikke bålet før den sidste glød er slukket
- affald brændes eller tages med
- læg ikke latrin for tæt på lejrpladsen
- efterlad lejrpladsen rene end den var
- læg alle græstørv pænt på plads
- tag hensyn til andre på pladsen
- lejrpladsen og omgivelserne må ikke lide overlast
- skån træer, buske, planter og dyr
- rør ikke fuglereder
- alle ordensregler skal overholdes
- henstillinger fra ejeren skal efterkommes.

Regler for lejr i skove

Der skal **altid** søges tilladelse til alt ud over en rolig gåtur om dagen. Poster og lignende skal mærkes med navn og adresse.

Offentlige skove

Offentlige skove kaldes også for statsskove. Der findes to slags skove – åbne og B-skove (beskyttede skove). I **B-skove** gives der som hovedregel ikke tilladelse til organiserede aktiviteter.

I de **åbne skove** gælder følgende:

Der skal **altid** søges tilladelse til aktiviteter med flere end 30 deltagere og mindst 14 dage før. Tilladelse søges på en særlig blanket »Ansøgning om aktiviteter i statsskovene« som fås hos det enkelte statsskovdistrikt.

Til natøvelser skal der **altid** søges tilladelse – uanset deltagerantal. **Poster** skal mærkes med navn og adresse samt dato for arrangementet og må tidligst ophænges dagen før, ligesom poster **skal** nedtages senest dagen efter.

Der skal **altid** søges tilladelse til lejrslagning. Brænde og kvas **må ikke** samles uden særlig tilladelse, og der må

kun tændes bål på lejrpladserne.

Læs iøvrigt pjecen »Organiseret brug af statsskovene – regler og gode råd«.

Økonomi

De omkostninger der især tynger et lejrbudget, er transport- og madudgifter.

Transportudgifterne er udgifter man har mulighed for at regulere. Det er billigt at cykle. Det er dyrt at rejse med tog.

Madudgifterne bør ikke sættes for lavt. Det er en del af lejrslivet at lave bålmad, som er lidt spændende. Så lad være

med at budgettere med dåse- mad – det kan enhver. Brug ordentlige råvarer.

Glem ikke **diverse udgifter**: førstehjælpsgrej, kort, udflugter til seværdigheder, rengøringsmidler osv.

Skriv i fællesskab alt op, og prøv at låne jer frem til flest mulige materialer for at gøre turen billigere.

Tilskud

En tur kan gøres billigere gennem tilskud fra det offentlige. Staten dækker gennem kommunerne en del af udgifterne til leje af lokaler og lejrpladser.

Lad fx gruppekassereren undersøge tilskudsmulighederne.

Se også side 276.

I lejr – året rundt

Lejrslagning kan foregå på alle årstider, men ikke alle bør tage chancen i de kolde måneder november - april. I de seks sommermåneder er der som regel ingen problemer med temperaturen.

Våde fødder, klamme soveposer og gennemblødt overtøj er imidlertid farligt på alle årstider, så husk gummistøvler og regntøj, og tag det på når det begynder at regne. Sørg for at våde soveposer og al patruljeudrustningen bliver tørret.

Sommerlejr

Sommerlejren er årets lejr. Varigheden afhænger af formål og indhold – samt hvilke traditioner man har.

Mange finder at en uge er passende, men hvis turen går udenlands eller til specielt interessante steder, kan man godt bruge mere tid.

Det er sjovt hvis man prøver at gøre lejren utraditionel:

- hængekøjelejr i store træer med grydekraner til bålene på jorden
- hele tropen i ét stort telt bygget af presenninger
- på tømmerflåder i en svensk sø
- Robinson Crusoe-lejr langt fra civilisationen – kun medbringende sovepose
- Bornholm rundt på cykel
- med hestevogn ad små veje fra landsby til landsby.

Kun fantasien sætter grænser.

Udrustning

Så lidt som muligt, men tilstrækkeligt.

Her følger en pakkedisse for en patrulje, der skal en uge på sommerlejr.

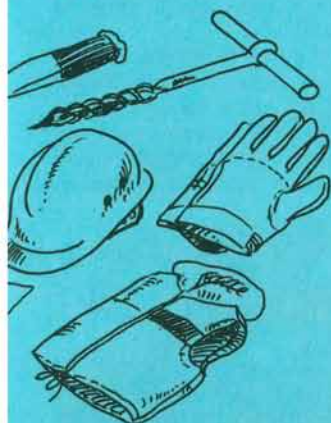

Personlig udrustning

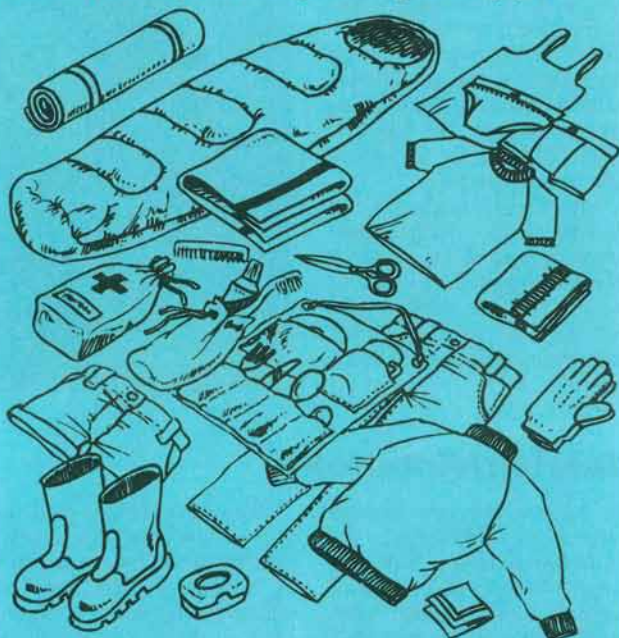
Som sin personlige udrustning medbringer hver spejder:

Til rengøring og hygiejne:
brun sæbe og pensel
vandfad
vandspand
vanddunk
toiletpapir
opvaskemiddel
opvaskeborste
Rens-let
sæbe
håndklæde
viskestykke
karklude

Til pionerarbejder og søsport:
borsving og bor
stemmejern
handsker
sikkerhedshjelme
redningsveste

Desuden kan man have glæde af en række andre ting:

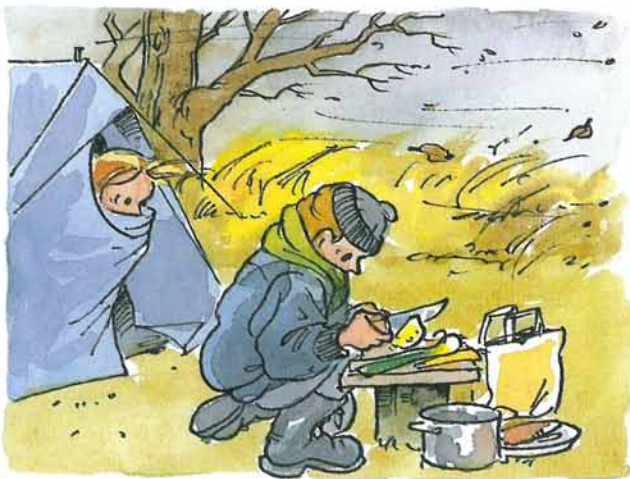

Disse pakkelister passer ikke til enhver. Man kan strege ud og tilføje ting, der mangler og dermed lave sin egen personlige liste. Se også side 34.

Efterårslejr

I efteråret kan vi være heldige med gode solskinsdage – specielt i september – men duggen falder tidligt og i rigelige mængder. Vær påpasselig med at dække grej til for natten og undgå vådt tøj. Det kan kun tørre ved bålet, og ikke på en almindelig tørresnor.

Efteråret er høstens tid. Det betyder at der er billige grøntsager og frugt på markedet, og der er bær og nødder i skov og hegn. Det vil derfor være naturligt at dyrke primitiv madlavningskunst på en efterårslejr.

Julelejr/vinterlejr

At ligge i lejr om vinteren kræver god forberedelse. Det er farligt at fryse, så der må sørges for god isolering mod jorden: grankvas eller halm. Blade ligges hurtigt helt flade og isolerer derfor ikke særlig godt.

En fast shelter er et lille hus hvor den ene side er åben og med et hævet bålsted langs åbningen. Fidusen er at strålevarmen fra bålet holder shelteren varm hele natten.

Shelteren er en god mellemting mellem et telt og en hytte. Den har lidt af hyttens komfort og sikkerhed mod snue og underlivsbetændelse, samtidig med at der fra shelteren er direkte natur- og stjernekontakt.

Har man adgang til at låne halmballer, kan man lave alle tiders varme vinterhus, blot ved at stable halmballerne oven på hinanden. Huset kan måske få lov at stå vinteren

over, så det kan bruges flere gange.

Er det en vinter med masser af sne, kan man lave en iglo. Det er lidt vanskeligt at lave den rigtig stor, men en iglo til 2-3 personer kan laves på et par timer.

Prøv at fremstille en lejrplads med alt lejrinventaret bygget i sne: snekøkkenbord, snekab til madvarer, snebrændeskjul og snevaskeplads med snebolde til en kold afvaskning.

Påskelejr/forårslejr

April er ikke til at stole på. Vejret er lunefuldt og kan byde på pragtfulde solskinsdage efterfulgt af slud og sne. Derfor skal man huske gummistøvler, regntøj og varm sweater.

I påskeferien tager mange patruljer traditionelt i lejr. Det er nu man skal afprøve alle de lejridéer som man har fået i vinterens løb.

Se også side 69.

Forældreinformation

Forældre skal have god besked om hvor turen går hen, dvs en fuldstændig adresse på lejrpladsen.

Lav om muligt en aftale med en person som bor lige i nærheden af lejren, således at forældrene kan komme i kontakt med jer på telefon og kan sende en hilsen pr post.

Også selvom en patrulje blot er på en patruljeweekend, skal forældrene vide hvor de er. I øvrigt er det rigtig rart, hvis en forælder pludselig dukker op når vejret er allermest surt, med kakao og hjemmebagte boller til alle.

Giv forældrene et kort program for hele turen. Så kan de følge med i hvad der sker på lejren.

Forældreopskrift

Kakao

ca 8 kopper.

¾-1 dl kakao ● ca 3 spsk sukker ● 1-1¼ l mælk ● salt

Mælken opvarmes i en tykbundet gryde. Kakao og sukker blandes godt og udrøres med lidt varm mælk eller lidt kogende vand. Når mælken koger, hældes kakaoblandingen i. Efter 3-4 minutters langsom kogning smages kakaoen til med sukker og eventuelt salt.

Kakaoen serveres varm med flødeskum til.

Fastelavnsboller

5 dl mel (250 g) ● 1 tsk kardemomme ● 2 spsk sukker ● 150 g smør/margarine ● 1¼ dl mælk ● 25 g gær ● 1 æg ● en portion kagecreme ● glasur

Specielle hensyn

Hvis en spejder har en sygdom som allergi eller sukkersyge – eller der er problemer med søvngængerier eller tisseri om natten – skal lederne vide det, og også vide hvordan man omgås sygdommen. Den information må man kræve af forældrene, så der kan tages de nødvendige hensyn.

Mel, kardemomme og sukker blandes.

Fedtstoffet smuldrer i. Gæren røres ud i den lunkne mælk, og ægget tilsættes. Blandingen hældes i melet, og dejen slås godt sammen i fadet. Lad den tildækkede dej hæve et lunt sted en halv time.

Tril dejen ud i en tyk pølse. Skær den ud i 12 mindre styk-

Lommepege

For at undgå udskejelser som stort forbrug af slik eller lignende, bør det aftales hvor mange lommepege der højest må medbringes på lejren. Nogle spejdere sætter hele formuen til på lejrens første dag hvis der er mulighed for det. Det kan derfor være en fordel at alle lommepege indleveres til en lejrbank, som så udbetaler pengene i små portioner, en gang om dagen.

Lejrens mad skulle gerne være så god at behovet for slik er meget lille.

ker og form dem til boller. Stil bollerne på en smurt plade til hævnning en halv time.

I midten af hver bolle laves en skefuld creme. Bollerne kan pensles med sammenpisket æg og fløde.

Bagetid 20 minutter ved 225°.

Bollerne pyntes med glasur.

Lejrpladsen

Den enklest mulige lejrplads består af:

- et sted hvor man kan sove – **telt/bivuak**
- et sted hvor man kan tilberede sin mad – **bålsted**
- et sted hvor man kan komme af med sit affald – **affaldssæk, latrin, fedtfælde.**

Det er de vigtigste ting i lejren, og de skal placeres rigtigt i forhold til vinden. Da vi oftest har vestenvind i Danmark, skal teltet stå længst mod vest, og det mest ildelugtende – latrin og affaldssæk – længst mod øst. Men selvfølgelig kan der ved placeringen være andre hen-

syn: ujævnheder i terrænet som forhindrer teltrejsning – en skov hvor latrinen med fordel kan anlægges – og ikke mindst: andre patruljer, som ikke skal have en affaldssæk lige uden for deres telt.

Når de vigtigste ting er bragt på pladsen, kan man bygge andre lejrarbejder for at gøre opholdet mere behageligt.

Det kræver som regel at man har rafter til sin rådighed. Normalt er rafter dyre. Det skyldes at rafter er små træer som i forbindelse med udtynding fældes, afgrenes og

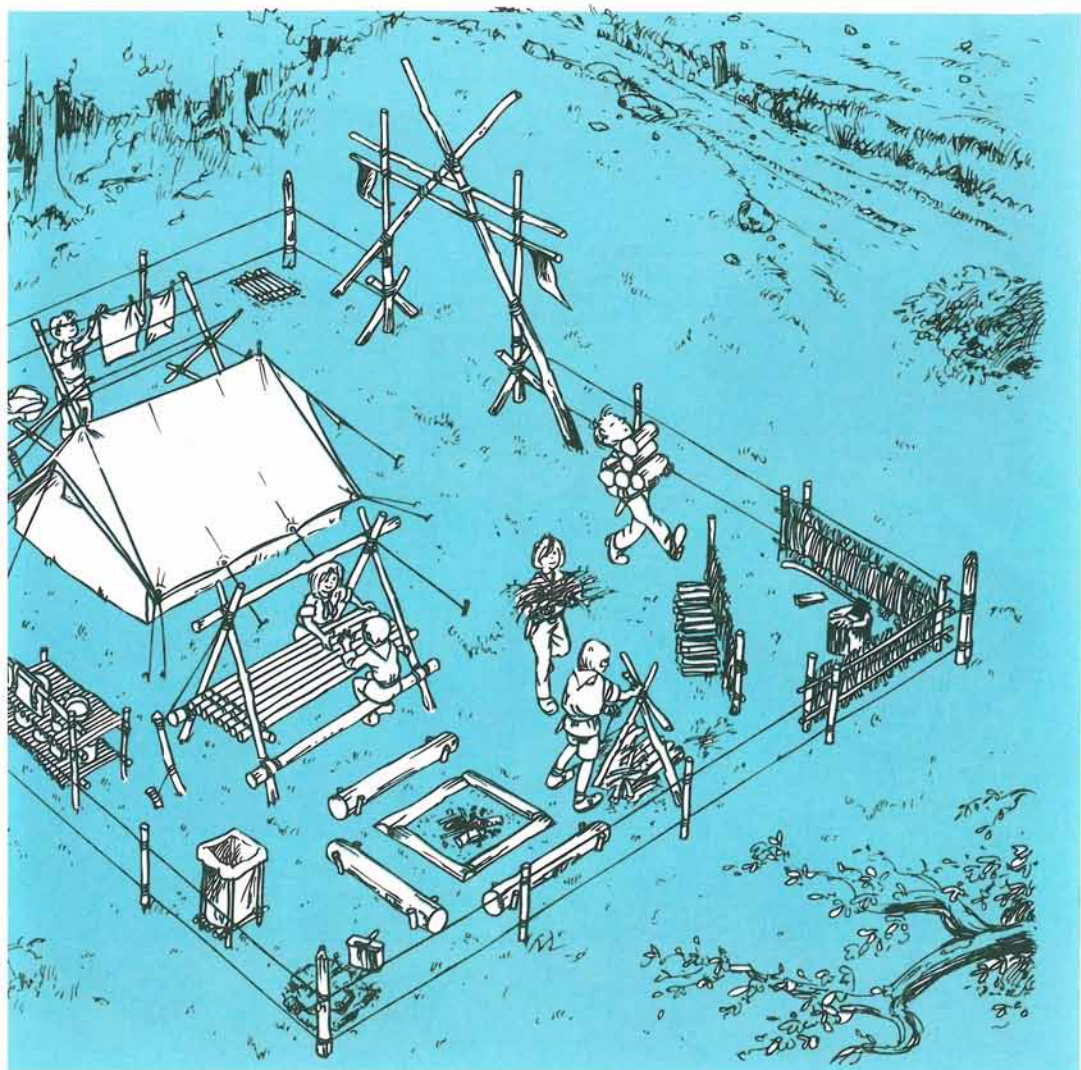
slæbes ud af en plantage – alt sammen ved håndkraft. Ofte kan man få rafter meget billigt efter gratis hvis man selv vil slæbe ud og afgrene. Spørg den lokale skovfoged.

Telte i lejr må gerne stå tæt sammen når de bare er mindst 3 meter fra nærmeste bålsted eller kogeapparat.

Tipier, køkkentelte og andre telte hvor der bruges åben ild, skal ligeledes anbringes mindst 3 meter fra andre telte.

Telte der rejses på pionertårne eller andre pionerarbejder, må ikke bruges til overnatning.

Den klassiske lejrlads

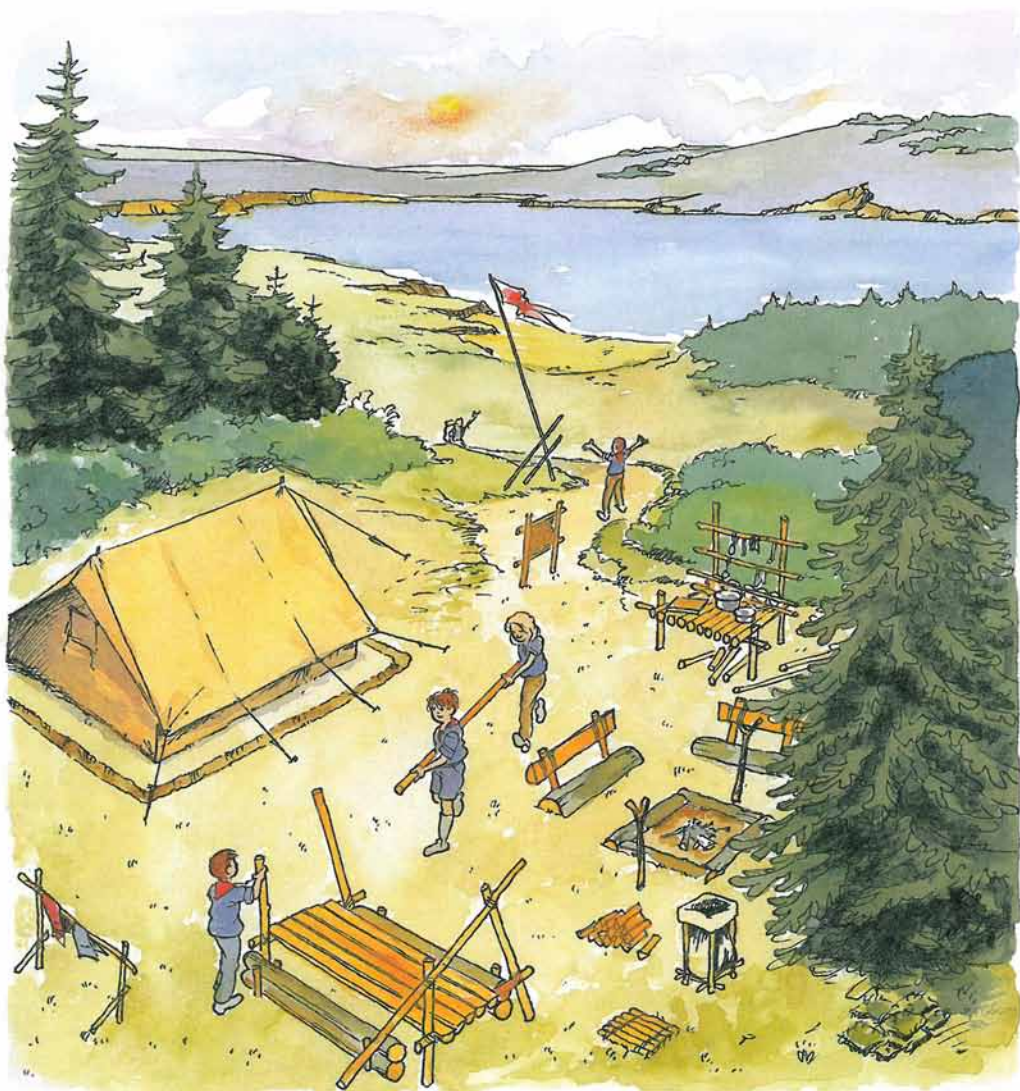
Vi kender den klassiske lejrlads fra bøgerne og fra korpslejr. Typen bruges når vi er mange i lejr, og pladsen er trang.

Lejrladsarealet er firkantet og omkranset af snor på nedrammede pæle.

Pladsen indeholder:

- telt med gavl mod øst
- spisebord
- køkkenbord
- bålsted
- kælder
- tørrestativ
- affaldssæk
- fedtfælde
- huggeplads.

Når de nødvendige ting er lavet, kan man bruge fantasien og gøre lejrladsen anderledes. Det kan gøres med fx et fantasifuldt indgangsparti, lejrens højeste flagstang eller en interessant og iøjnefaldende madlavning på et helt specielt spændende køkkenbål.

Den romantiske lejrplads

Denne lejrpladstype kan benyttes når en enkelt patrulje – eller nogle få – er i lejr.

Pladsen er uden indhegning og ligger i læ af et levende hegn, i en skov eller i en kratlysning. Fra teltets plads kan man nyde udsigten til morgen- og aftensolen.

Bålplads og køkkenbord er

placeret som patruljens sociale samlingssted, og der er gjort noget ud af at det hele skal være så enkelt og smukt som muligt. Lejrpladsen indeholder næsten de samme ting som den klassiske lejrplads. Det er placeringen der gør den store forskel:

Teltet er placeret så komfor-

ten er høj med blødt underlag af græs eller andet velegnet materiale. Lejren er udstyret med køkken-/spisebord og bålsted og eventuelt med en kælder til mælk. Affaldssorteringsanlæg og huggeplads er placeret bag hegnet, og ved siden af bålpladsen er brændet stablet, så det er nemt at gå til.

Teltet

Teltet er overnatningssted, opbevaringssted for bagagen og tilflugtssted i tilfælde af pludselig regn. Det skal derfor være af en ordentlig kvalitet, og det skal rejses korrekt.

Det gule/hvide helpatrolje-

telt, som alle kender, er det bedste til lejrbrug. Det er så højt at man kan stå næsten oprejst i det. Det er så stærkt at det kan tåle at blive brugt i mange år, og det er så let at rejse at enhver kan finde ud af

det når det er prøvet en gang.

Telt, oversejl, stænger, pløkke og underlag kan fordeles blandt patruljens medlemmer når det skal bæres på ryggen.

Store, tunge telte egner sig bedst til standlejr.

Rejsning af telt

1 Hjørnerne pløkkes ud

2 Stængerne sættes i

3 Endebardunerne sættes i

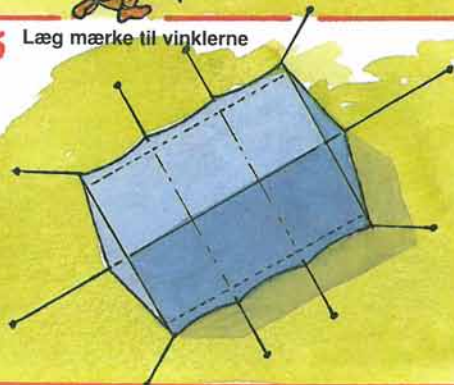
4 Øvrige barduner pløkkes ud

5 Bardunerne strammes op

6 Læg mærke til vinklerne

Teltet i lejr

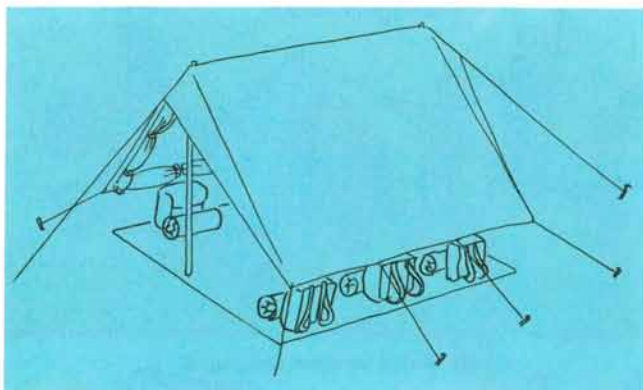
Efter en nat med 6-8 spejdere sovende i teltet trænger det til udluftning.

Bagagen samles langs teltets ene langside, og underlaget foldes sammen på langs, så man kan gå ud og ind uden at snavse det til.

Er det godt vejr, bindes gavlene ind og siderne op.

Er det dårligt vejr, kan man nøjes med at binde gavlen i læsiden op.

Teltets barduner må ikke være for stramme, da teltet trækker sig sammen når det bliver vådt, og så kan der opstå skader. Dog må de heller ikke være slappe, stærk blæst kan ruske teltet i stykker.

Sammenpakning af telt

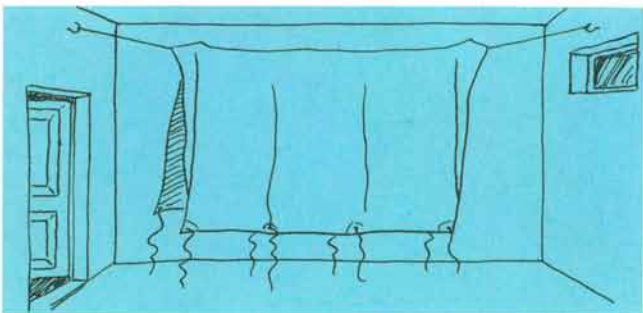
Hvis teltet er tørt når det pakkes sammen, er der ingen problemer: teltet skal blot pakkes ud og lægges i depot når det kommer hjem.

Er teltet derimod vådt når det pakkes sammen, er det meget vigtigt at det tørres straks efter hjemkomsten. Et

vådt telt bliver meget hurtigt jordslået og mørt.

Spænd en snor ud under loftet i patruljelokalet og læg teltet over, så er det tørt til næste møde.

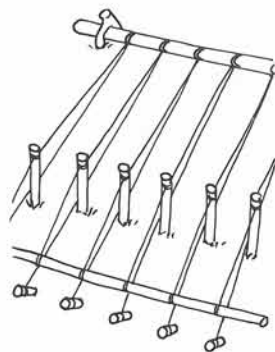
Teltet opbevares løst sammenrullet et tørt sted fx i et skab eller på en hylde.

Underlag

Granunderlag er godt, men **husk** at det skal være de små kviste, som brækkes af sidegrenene, hvis man skal ligge som en drøm.

Halm er også godt, men bliver hurtigt fladt, og så er det **brandfarligt**, og kræver derfor at teltet ligger langt fra bålet. Halm, græs og siv kan flettes til en måtte, der kan flyttes udenfor.

Bank efter med et bræt, så måtten bliver fast.

Vedligeholdelse

Hvis teltet bliver behandlet ordentligt, kan det holde i mange år. Det er dog en god idé med mellemrum – måske årligt – at få teltet vasket og imprægneret på et vaskeri der kan den slags.

Lejrpladsens køkken

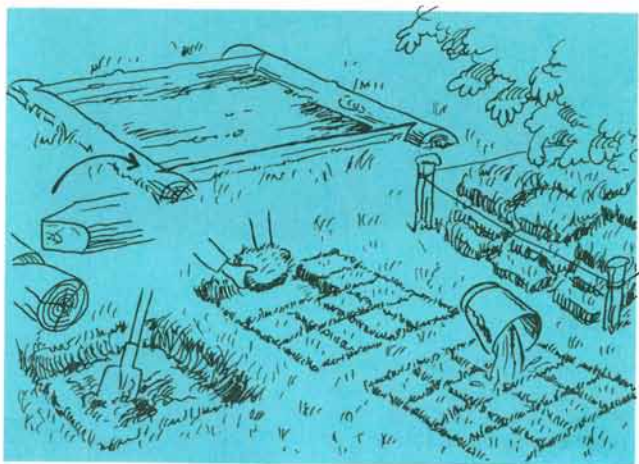
Bålplads

Pladsen skal være så stor at ilden ikke antænder græsset uden om bålet. 1 meter på hver led er det mindste. Jo flere kogekar der skal i brug samtidig, desto større bålplads skal der laves.

Tørvene tages op – så tykke som muligt, så gror græsset bedre når bålstedet sløjfes.

Tørvene opbevares med græsset opad og så vidt muligt i skygge. Vand dem engang imellem fx ved at tømme vaskefadet ud over dem efter endt morgenvask. Beskyt tørvene ved at hegne dem ind, eller gem dem godt fx under en busk.

Bålpladsen kantes med rafter så græskanterne ikke trædes i stykker eller udsættes for varme fra bålet. Rafter skal være tykke, da de skal nå op over græskanten. Laves kantningen af sten, er det vigtigt kun at bruge granit.

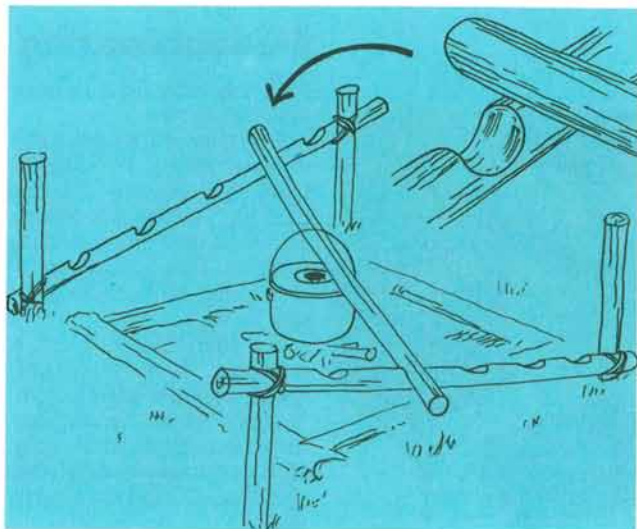

Flint er farligt! Når det får varme, splintres det, og stumperne flyver omkring som projektiler.

Når bålpladsen skal sløjfes, ryddes den først for eventuelle rester af brænde og forkullet træ. Kanterne fjernes, og pladsen kulegraves, dvs jorden

vendes, så den hårdbrændte jord bliver løst.

Herefter lægges græstørvene tilbage, de skal ruge 2-3 centimeter op over den omliggende jord, for det kulegravede stykke vil efterhånden synke sammen. Til sidst vandes stykket med meget vand.

Grydeholder

For at sikre at gryderne står stabilt på bålet, kan man bruge kogestænger, men man kan også hænge gryden op.

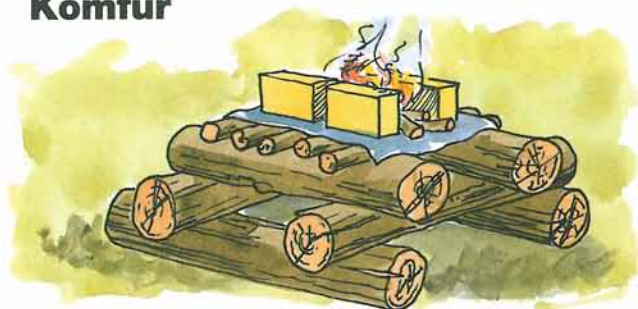
Ved at anbringe skrå rafter i siderne kan man placere gryden i varierende højde over bålet. Det gør det muligt at »skru ned« for kartoflerne eller risengrøden.

Det er imidlertid vældig underholdende selv at udtænke sindrige grydekraner.

Søger man det behagelige, kan bålet løftes til ståhøjde som et komfur og kombineres med køkkenbordet.

Se også gammelmandsilden på næste side.

Komfur

Dette komfur hedder også en **gammelmandsild**, fordi man slipper for at bøje ryggen og ligge på knæ ved bålet.

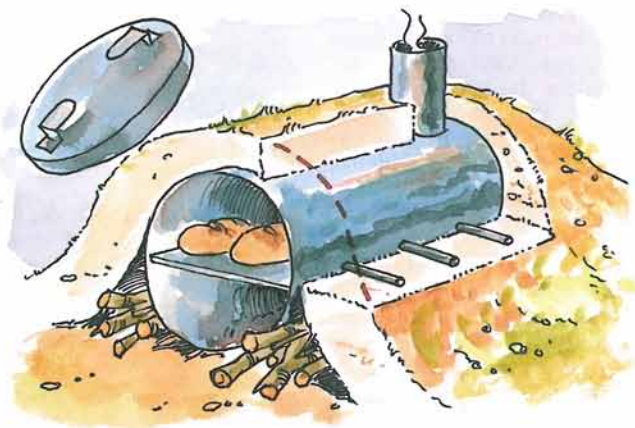
En gammelmandsild kræver en del tykke kævler og en stak græstørv som man ikke skal regne med gror efter brugen. Tag dem derfor et sted hvor det ikke gør noget, eller brug jord i stedet.

Ovn

En ovn laves traditionelt af en kiksekasse eller en tilsvarende blikbeholder. Ofte kan man finde en mindre bliktønde hos en jern- eller produkthandler. Bedst er det hvis den er så stor at en bageplade fra et kasseret komfur kan glide ind i tønden.

Ovnen bygges op af græstørv eller graves ind i en skrænt. Brændkammeret fores med sten (ikke flint). Der fyres forsigtigt, men konstant. Man må prøve sig lidt frem. De fleste ovne er bedst til småkager med kort bagetid.

Se også side 116.

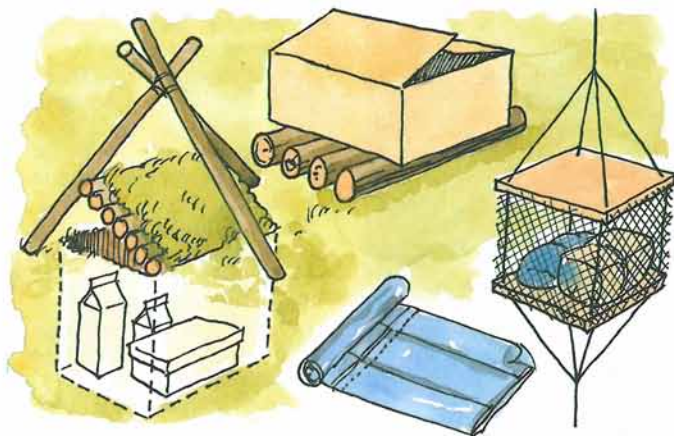
Madopbevaring

Mad opbevares først og fremmest tørt og rent.

En papkasse fra købmanden er udmærket, men den skal stå i tørvej og hævet over jorden på et par raftestumper. Kassen skiftes ud med en ny en gang imellem. Brug plastposer til indpakning af madvarer, hver ting for sig.

En lille fiks ting er et madskab, syet af ubleget lærred eller af et kasseret telt.

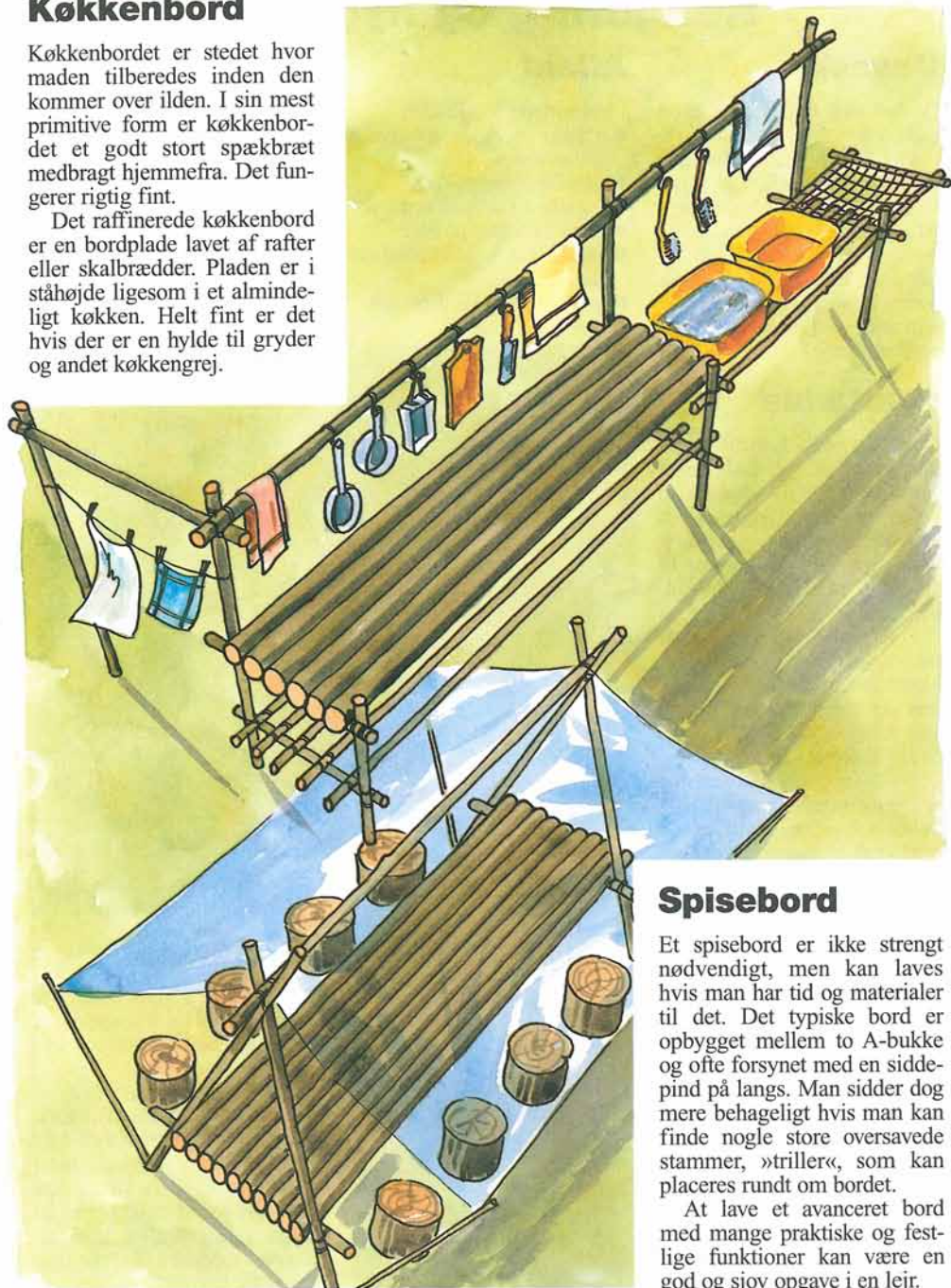
I et gravet hul – en kælder – kan man holde fx mælk kølig. Husk at markere kælderens med en trefod, så brækkede ankler undgås.

Køkkenbord

Køkkenbordet er stedet hvor maden tilberedes inden den kommer over ilden. I sin mest primitive form er køkkenbordet et godt stort spækbræt medbragt hjemmefra. Det fungerer rigtig fint.

Det raffinerede køkkenbord er en bordplade lavet af rafter eller skalbrædder. Pladen er i ståhøjde ligesom i et almindeligt køkken. Helt fint er det hvis der er en hylde til gryder og andet køkkengrej.

Spisebord

Et spisebord er ikke strengt nødvendigt, men kan laves hvis man har tid og materialer til det. Det typiske bord er opbygget mellem to A-bukke og ofte forsynet med en siddepind på langs. Man sidder dog mere behageligt hvis man kan finde nogle store oversavede stammer, »triller«, som kan placeres rundt om bordet.

At lave et avanceret bord med mange praktiske og festlige funktioner kan være en god og sjov opgave i en lejr.

Rengøring og hygiejne

Opvask

Opvask skal foregå efter hvert måltid.

Det kan udmærket foregå i en gryde, men ikke i et vandfad til vask. Er maden brændt på i gryde eller på pande, kan man fylde lunkent vand og Biotex i. Lad det stå i et par timer, så løsnes selv det værste, dog ikke altid uden »knofedt« og Rens-let.

Fedtfælde

Opvaskevand, kartoffelvand mm er affald og skal derfor som andet affald skaffes af vejen på den rigtige måde. Hvis det bliver hældt ud tilfældige steder, vil det komme til at lugte, og fluerne vil blive tiltrukket.

Fedtfælden skal skaffe os af med to ting, vand og fedtstof. Normalt vil fedtstof lukke jorden og forhindre vandet i at sive ned. Der må altså laves en fælde til fedtet.

Det kan gøres således: tag en plasticbærepose og stik små huller i bunden. Fyld posen med græs. Anbring bæreposen i hullet. Fedtstoffet sætter sig nu i græsset.

Man kan også lave en flettet rist til at lægge over hullet.

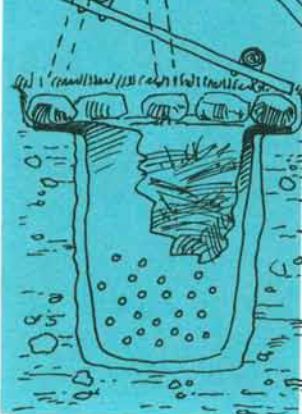
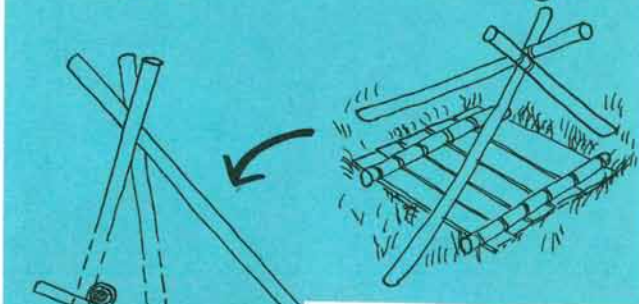
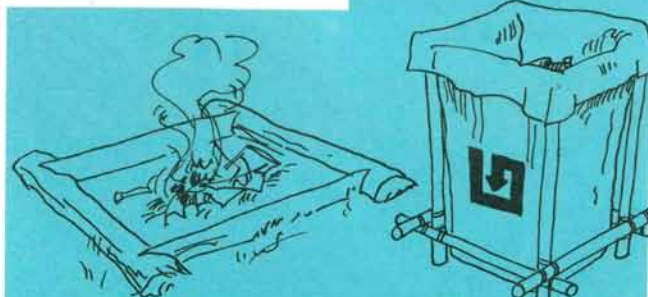
Græsset skal skiftes hver dag. Tag posen op af hullet eller græsset fra risten, og brænd affaldet (ikke posen!) på bålet når der er god varme (ikke under madlavning). Sæt en ny pose i hullet. **Husk!** Anbring en trefod over hullet, så der ikke er nogen der falder i.

Sorter affaldet og skaf det af vejen på den rigtige måde, så naturen ikke forurenes.

Affald

I lejr sorterer vi affaldet:

- flasker og glas tilbage til købmanden
- plast i affaldssækken
- metal i affaldssækken
- papir brændes på bålet
- madaffald i affaldshullet/-sækken
- snavset vand i fedtfælden.

Affaldshul

Det tager lang tid for naturen at omdanne affald til muldjord, og visse stoffer (plastic) kan slet ikke omdannes.

Derfor må der kun nedgraves madrester og aske i affaldshullet. Det skal graves så dybt at der kan være mindst ½ meter jord ovenpå, ellers vil affaldet blive gravet frem og spredt af ræve. Affaldshullet skal afmærkes med en trefod når man rejser fra lejrpladsen.

Personlig hygiejne

Den personlige hygiejne kan være lidt besværlig i det fri. Nogle dage kan man klare uden et bad, men på en sommerlejr bør man altid have mulighed for at blive vasket hver dag. Et par badeture til sø, hav eller svømmehal bør være med i programmet.

Sørg først og fremmest for at **vaske hænder, hoved og skridt. Børst tænder hver dag.** Så har man det bedre med sig selv og hinanden, og risikoen for infektion bliver meget mindre når renligheden er i top.

Latrin

Hygiejnen er også vigtig i forbindelse med lejrens toilet.

Man kan medbringe toiletspande af plastic og bygge en indhegning op omkring dem. Spandene skal tømmes hver dag og rengøres i Rodalon.

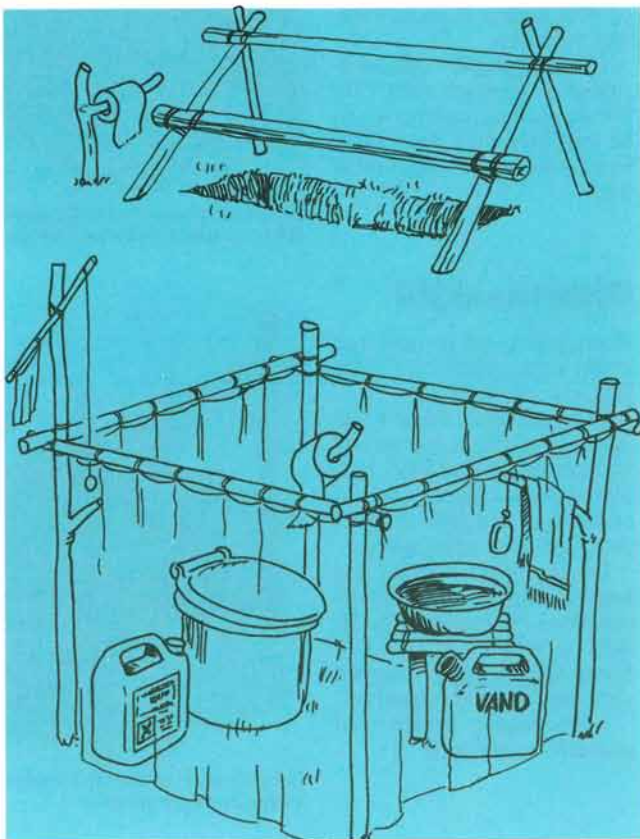
På mange lejrpladser er der tank til tømning af toiletspande. Ellers må man grave et hul til det. Hullet skal være så dybt at der kan fyldes mindst $\frac{1}{2}$ meter jord oveni.

Man kan også klare sig uden plasticspande og selv bygge en latrin. Hvis det er muligt graves hullet afsides, men med en smuk udsigt og i læ. Også dette hul skal være så dybt at der til sidst kan fyldes $\frac{1}{2}$ meter jord oveni.

Der bygges et behageligt sæde af afbarkede rafter.

Et »trineflag« – synligt fra lejren – fortæller når latrinen er optaget. Efter endt brug kastes lidt jord på, og flaget stryges.

Hænderne vaskes eller skylles i desinfektionsmiddel, der skiftes hver dag.

Brænde

Huggeplads

Det kan være praktisk at have en huggeplads på lejrpladsen. Ved at bruge en god huggeblok som underlag når man hugger, mindses risikoen for at komme galt af sted. Den skal graves ned eller på anden måde ligge fast.

Hvis man vil hindre at spånerne flyver langt omkring, kan man sætte en skærm op på mindst 150 cm's højde. Pas på at skærmen ikke generer den der hugger.

En markering af huggepladsen med fx nedrammede rafter og snor hindrer at andre kommer for tæt på.

I øvrigt betyder lidt småspåner i græsset intet. De største samles naturligvis op, de kan bruges til optænding. Resten klarer naturens kredsløb.

Når huggepladsen er indhegnet, undgås flyvende brændestykker. Bagefter skal stykkerne samles, så man ikke falder i dem.

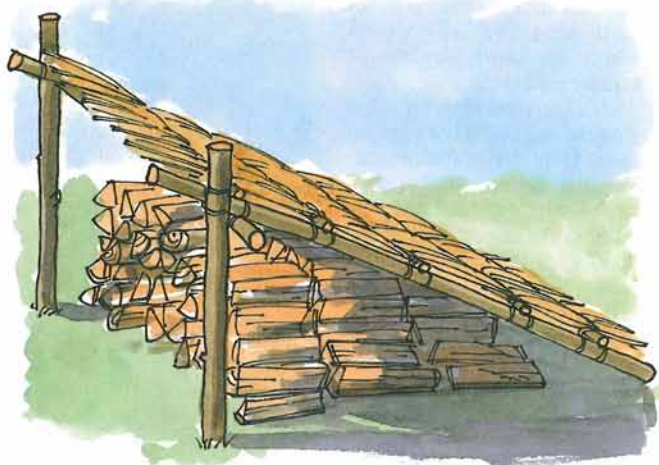
Brændeskjul

»Det gælder om at holde sit krudt tørt«, sagde man, dengang det var vigtigt.

I lejr gælder det om at holde optændingsbrænde knastørt og småbrænde nogenlunde tørt. Større brændeknuder der er blevet våde, kan flækkes og vil som regel være tørre indeni.

Derfor opbevares kvas i den tomme teltpose. Småbrændet opbevares i et mindre brændeskjul (eller i en affaldssæk). Større brænde ligger i en pæn stabel ved siden af bålpladsen.

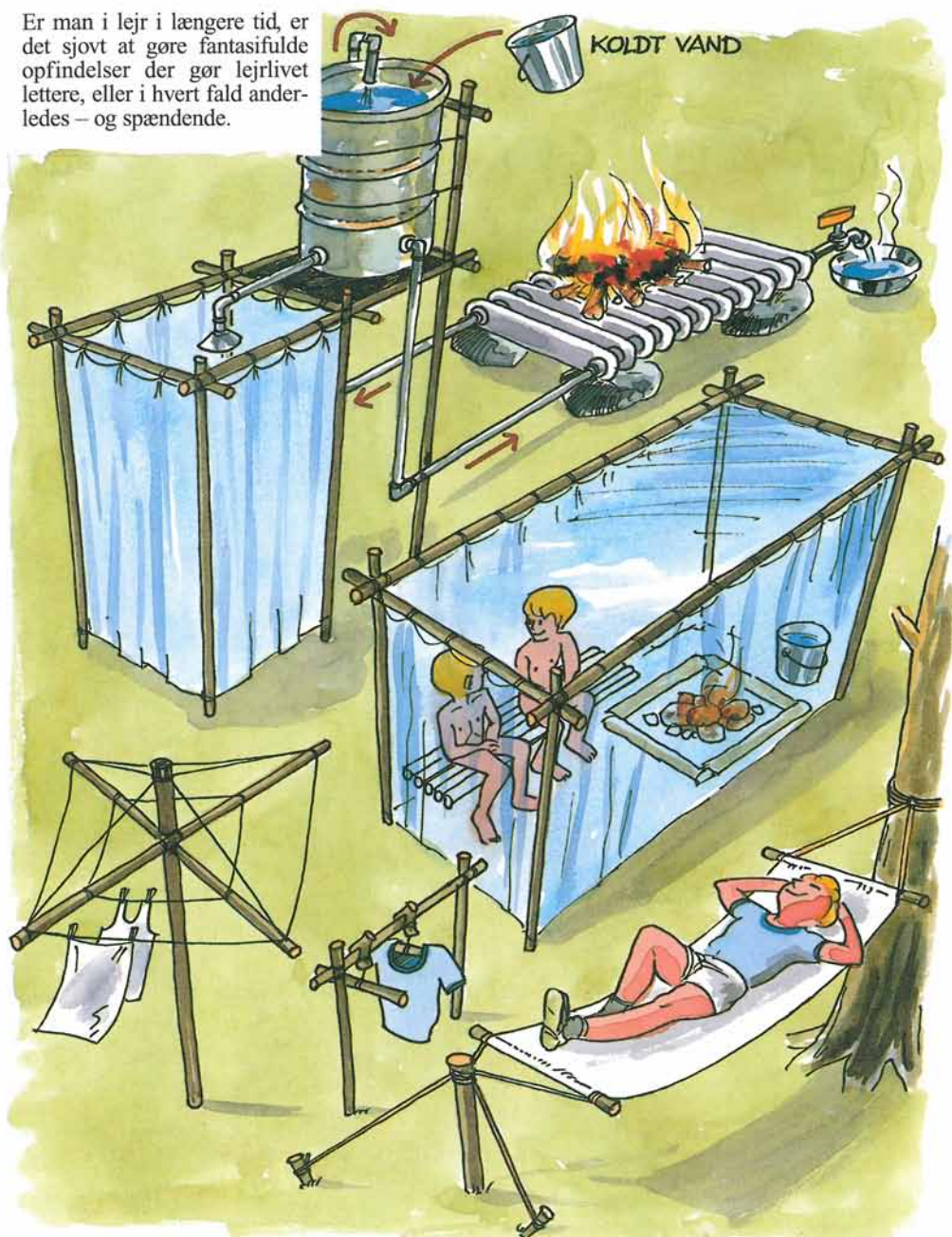
Brændeskjulet tækkes med gran eller græsmåtter.

Sørg for god ventilation i brændeskjulet. Tørt brænde giver mere varme og ryger mindre.

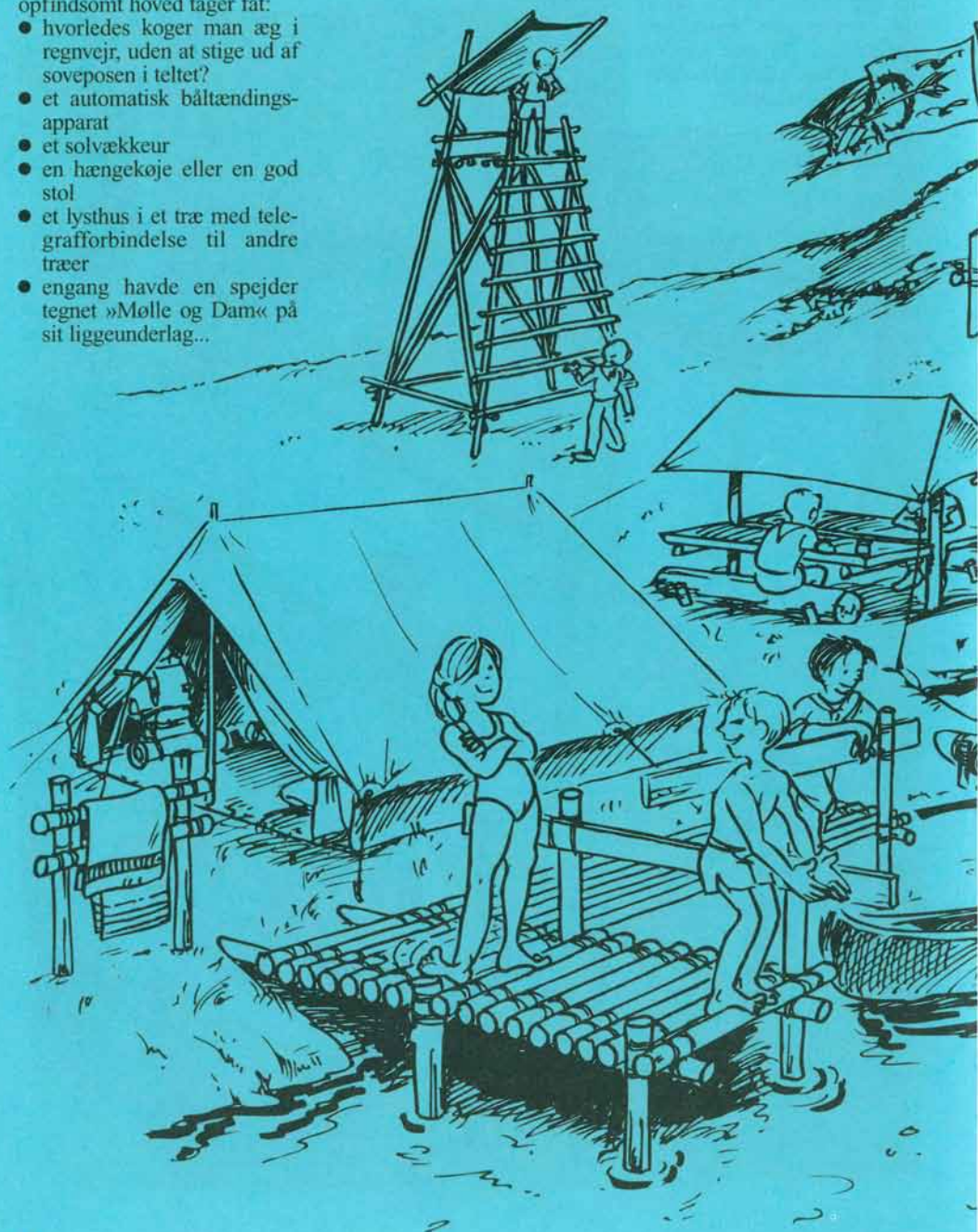
Brug fantasien

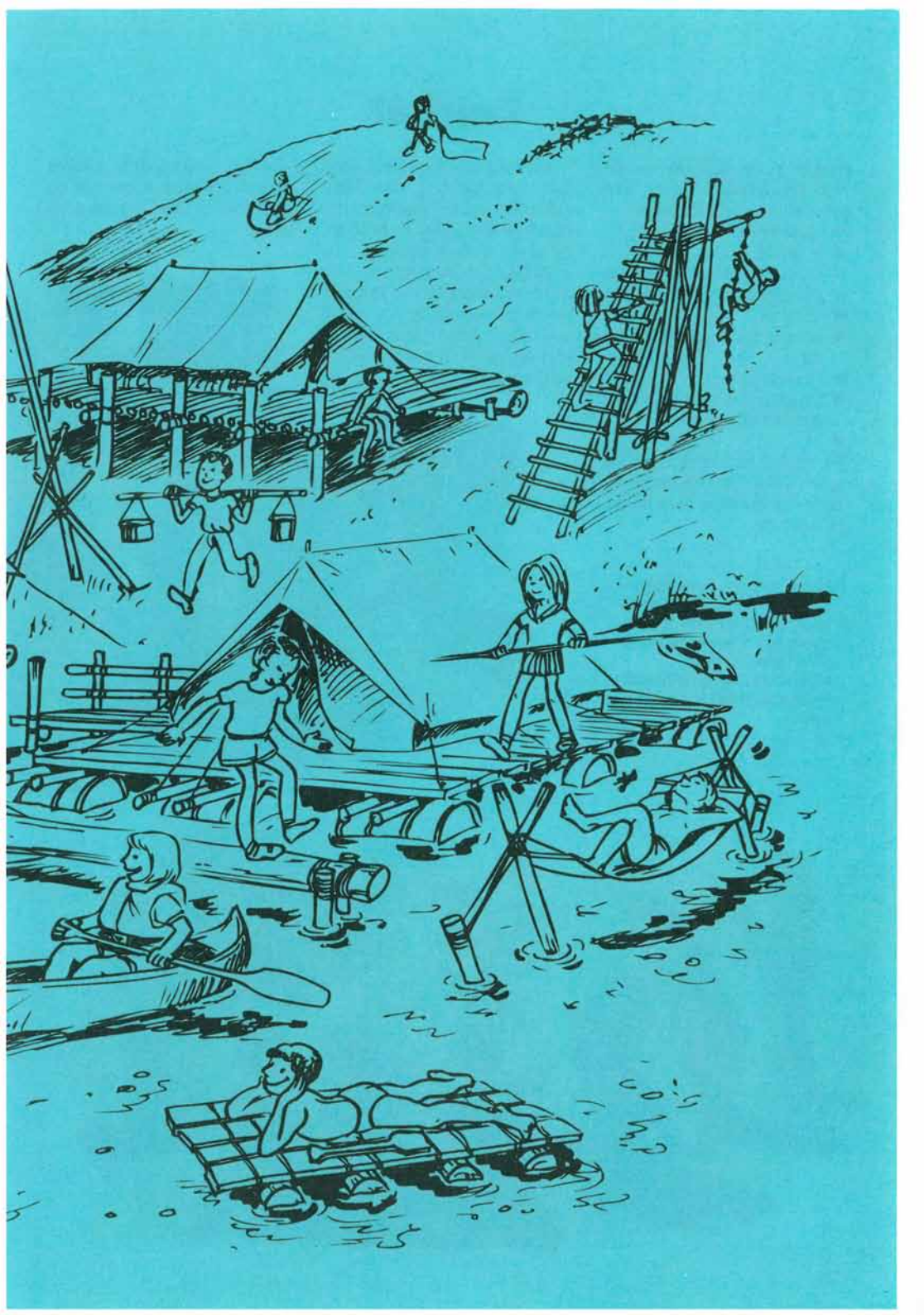
Er man i lejr i længere tid, er det sjovt at gøre fantasifulde opfindelser der gør lejrlivet lettere, eller i hvert fald anderledes – og spændende.

Her skal blot nævnes et par eksempler på problemer eller gøremål som trænger til at et opfindsomt hoved tager fat:

- hvorledes koger man æg i regnvej, uden at stige ud af soveposen i teltet?
- et automatisk bålændingsapparat
- et solvækkeur
- en hængekøje eller en god stol
- et lysthus i et træ med telegrafforbindelse til andre træer
- engang havde en spejder tegnet »Mølle og Dam« på sit liggeunderlag...

Lejrbål

Nogle af de dejligste minder fra spejdertiden bliver dem som stammer fra lejrbålet:

- stille aftener
- godt vejr
- samværet med kammeraterne efter en aktiv dag
- sangene
- en som kunne spille på guitar
- fjollede sketcher
- »spejder-te« som var et helt specielt bryg
- ...

Er en hel trop af sted, er det godt hvis der er et program for en del af lejrbålet, fx en halv til en hel time.

Nogle grupper foretrækker at holde kogeål og lejrbål hver for sig for ikke at ødelægge stemningen med skramlende gryder. Under alle omstændigheder hygger det med varm drikelse.

Herefter kan man sive i seng som man har lyst, eller blive siddende, rykke stammen om bålet rester, lægge en pind på, og se det flamme op igen.

Måske får man lyst til – en mild sommeraften – at rulle soveposerne ud og overnatte ved bålet – falde i søvn til kammeraternes dæmpede snak og sang og stjernernes blinken...

Men læg soveposerne i tilpas afstand fra bålet, ellers kan en gnist lave et hul i soveposens nylon.

Selve bålet lægges til rette så det bliver en fornøjelse at se det blive tændt:

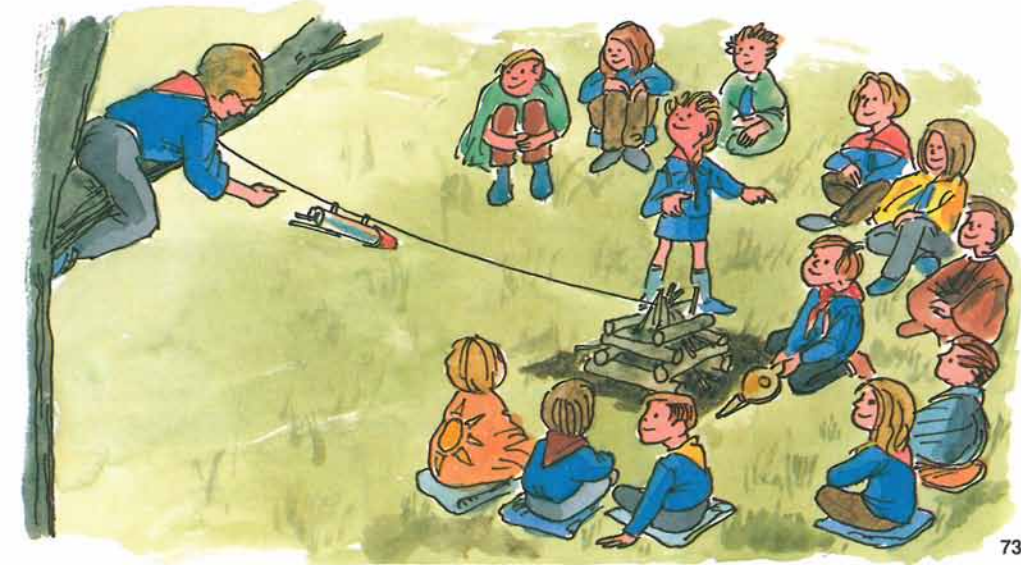
- vælg altid det flotteste brænde til lejr bålet og hav noget parat til at supplere med
- bålet stables op så der er et indre bål af tynde, tørre grene som fænger hurtigt og giver god effekt. Dette stables som en pyramide. Udenom stables større brændestykker som en pagode

- husk altid kvas til belysning. Det er praktisk når man skal synge efter sangbog. Bålet kan tændes på forskellige effektfulde måder:
 - en fakkel eller flere bæres ind (virker hver gang)
 - en brændende fakkel, forkædt som raket, sendes ved hjælp af 2 øskner i svævebane på en ståltrådsline ind i bålet.

Det er lykken når en morsom tændemåde lykkes. Men pas på! Man må øve sig, og sikre at der kun går ild i det, det er meningen der skal ild i!

Husk at have en vandspand inden for rækkevidde, hvis bålet skulle løbe løbsk.

På side 102-105 står der mere om forskellige båltyper og om bål tænding.

Lejrpladsen i dårligt vejr

Regnvejr

Hold dig selv tør

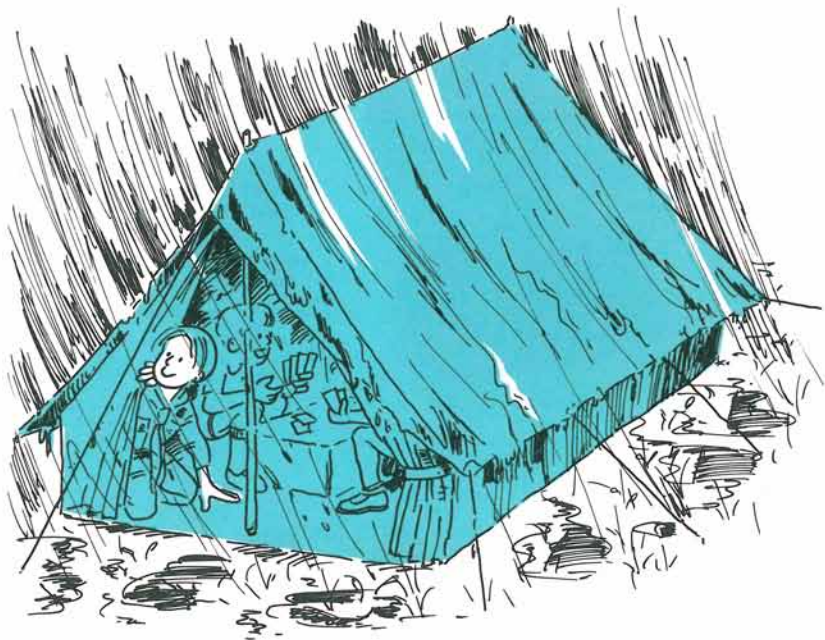
Det kan ikke siges for tit: tag regntøj på før du bliver våd, dvs når det begynder at regne. Er man først blevet gennemblødt, er det næsten umuligt at få tøjet tørret igen, så længe det regner, og der er farligt at være kold og våd.

Hold maden tør

Sukker, gryn og den slags opbevares i plastposer. Papkassen hvor den øvrige mad opbevares, skal holdes tildækket. En sort plasticsæk er velegnet og holder i mange dage. Bedst er det at opbevare madkassen i teltet og hævet over jorden.

Hold grejet tørt

Dit tøj og din sovepose må altid være tør. Pak soveposen ned i hylsteret hver dag efter luftningen. Opbevar dit tøj i mindre plastposer i rygsækken. Også det snavsede tøj! Hav en ekstra rulle plastposer med.

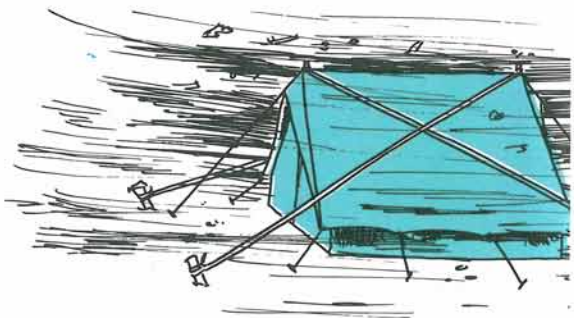

Blæsevejr

Teltet placeres med langsiden mod blæsten. Så bliver det stående. Sættes det med gavlen mod vinden, bliver det blæst omkuld.

Teltet sikres i stærk blæst med diagonale barduner.

Ekstra lange pløkke kan fremstilles på stedet af rafte-stumper. Ekstra barduner kan laves af besnøringsnor.

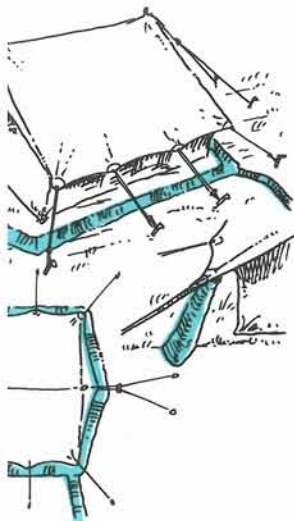

Sløjfning af lejren

Hold sovepladsen tør

Placer teltet højt, så vandet løber væk. Eller grav en »diamantgrav« – en sekskantet rende der graves rundt om teltet under tagdhængen. Der graves et afløb fra diamantgraven til et lavere område.

Teltdugen bør i øvrigt ikke berøres. Det kan ske at vand derved suges ind i stoffet og gør teltet utæt.

Når man lige har udset sig det allerbedste sted til teltet, så er det ubehageligt at opdage at patruljen som var på pladsen ugen før, havde bålplads der, og der er bulet og ujævnt.

Derfor:

Hvis lejrpladsen benyttes ofte, bør gravearbejder placeres hvor det ikke netop er oplagt at slå telt op.

Det kan ikke undgås at det kan ses når vi har været på lejrplads i en uge, men med en ordentligt sløjfet lejrplads, vil græsset rejse sig, græstørv der er sat på plads, vil hurtigt slå rødder, og oftest vil området være fint igen efter 14 dage.

Det brænde der ikke blev brugt, lægges i en bunke i det nærmeste levende hegn eller krat. Her vil andre senere kunne finde det og få gavn af det.

Det er vigtigt at vi efterlader pladsen pæn. Vi skal sørge for

at efterlade en natur som kan bruges og være til glæde for dem som kommer efter – både i morgen og om hundrede år.

Eller som B.-P. sagde: en spejder efterlader sig kun to ting: ingenting og sin tak til ejeren.

Hjemkomst

Ved hjemkomsten er alle trætte og ønsker det snavsede grej hen hvor peberet gror.

Det er derfor ekstra vigtigt at udføre nogle få ting med det samme:

- **teltet** hænges til tørring på et loft eller lignende tørt sted eller det bredes ud over nogle stolerygge i lokalet
- **gryder** vaskes helt rene og opbevares adskilte til de er tørre. Alt for mange spejdgryder er i tidens løb ætset op af gærede madrester
- **økser** og **spader** tages ud af hylstre til alt er tørt
- **madrester** fordeles blandt dem som vil have dem med hjem. Gryn, sukker, te og Renslet gemmes til næste tur i et »musesikkert« skab.

Alt dette tager højst 10 minutter. Resten kan vente til det kommende patruljemøde, hvor

- økser slibes og olieres
- telt og underlag rulles løst sammen og lægges på hylde uden pose.

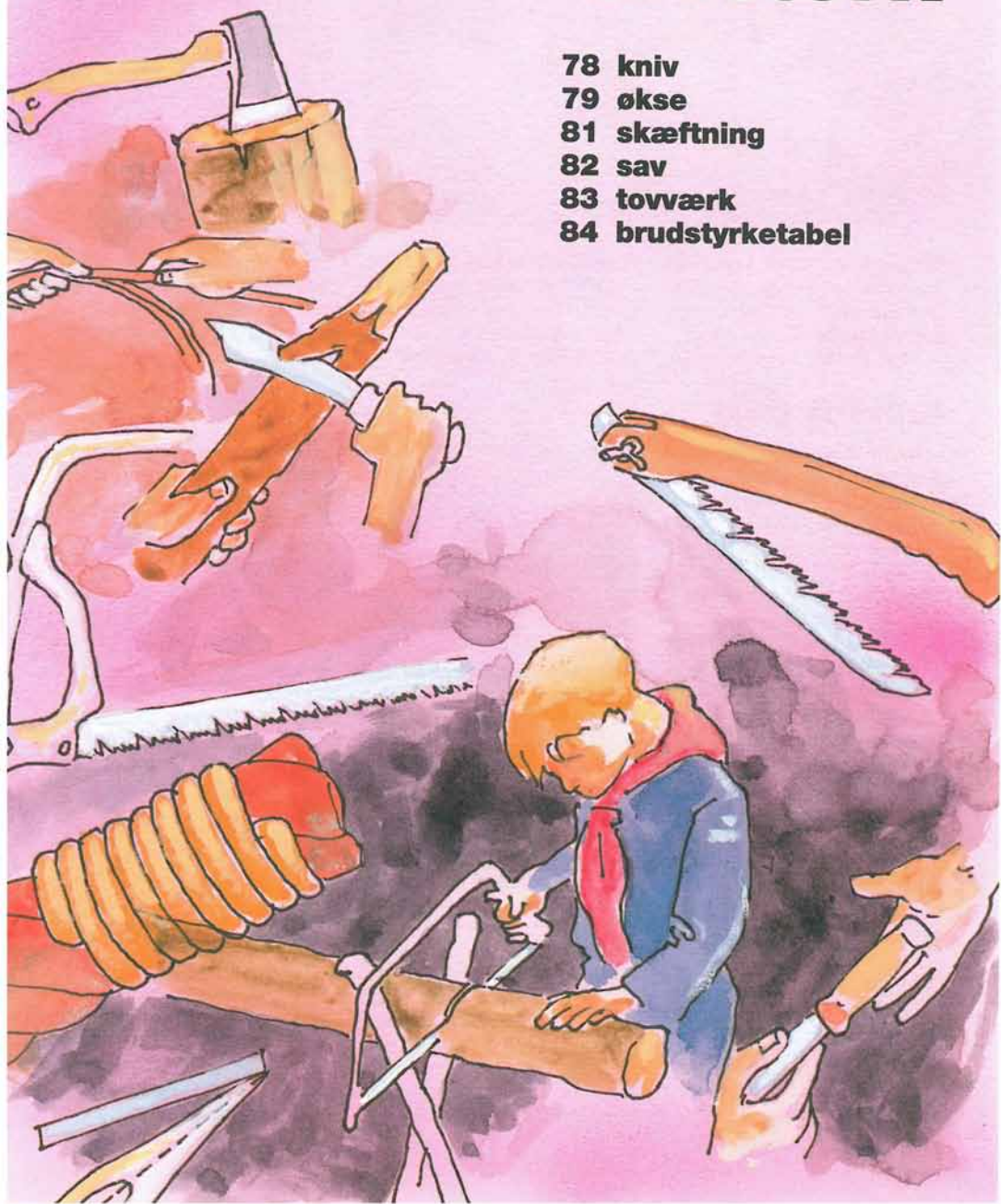
Herefter er der tid til snakken om alle oplevelserne.

Skriv det hele ned – både det der var godt, og det der var knap så godt.

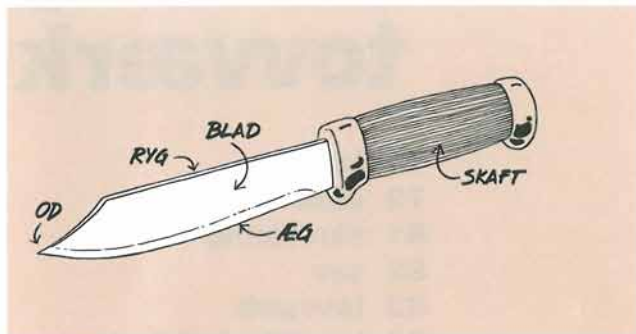
Med tiden bliver oplevelserne også til vigtige erfaringer, der kan bruges når succesen skal gentages.

Kniv, økse, sav og tøværk

- 78 kniv
- 79 økse
- 81 skæftning
- 82 sav
- 83 tøværk
- 84 brudstyrketabel

Kniv

Kniven består af et knivsblad der er monteret på et skaft. Den skærende kant kaldes æggen, og spidsen kaldes odden.

Der findes mange typer

knive til forskellige formål.

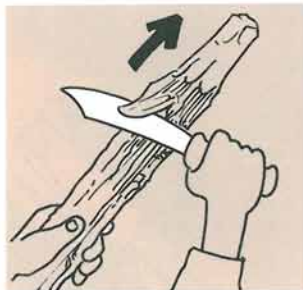
En god universalkniv til spejderbrug er slirekniven (hvor skeden slutter op om skaftet) eller en lignende kniv.

Knivens brug

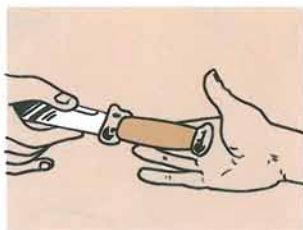
Som for alt andet værktøj gælder det at kniven skal bruges som værktøj – ikke som legetøj.

Når kniven ikke er i brug, skal den være i skeden. Ligger den og flyder på jorden, er den til fare for alle der færdes i området.

En sløv kniv er mere farlig end en skarp. Der skal bruges flere kræfter med en sløv kniv, og smutter den, skærer den så meget dybere. Er kniven derimod skarp, bider den sig ned i træet, og man får et rent snit.

Snit altid væk fra kroppen

Hold kniven i bladet og ræk den med skæftet først

Hvis uheldet er ude, er et pænt snitsår fra en skarp kniv meget lettere at få til at hele end et flosset snitsår fra en sløv kniv. Dette gælder selvfølgelig alt skærende værktøj.

Når man bruger kniven, skal man altid skære væk fra sig selv og andre der måtte være i nærheden. Skal der bruges et underlag, skal det være et fast underlag af træ – ikke noget med at bruge låret når man snitter i en pind. Skærer man væk fra sig selv eller mod et fast underlag, sker der ikke noget, hvis kniven smutter.

Knive fås med knivsbladet fremstillet i enten rustfrit stål eller almindeligt knivstål, der ikke er rustfrit. Der er fordele og ulemper ved begge materialer.

Den rustfrie kniv holder sig altid pæn, uanset om den bliver udsat for fugt. Den er nem at holde ren, for bladet kan uden videre gå med i opvasken.

Til gengæld er den svær at slibe skarp, for stålet er hårdt, og derfor holder den heller ikke skarpheden så længe.

Den ikke-rustfrie kniv er lettere at slibe, den kan blive skarp som et barberblad, men den har ikke godt af fugt da den let anløber (rustner) i overfladen.

Rækker man en kniv til en anden, skal man selv tage fat i bladet, så modtageren får skæftet. Tag aldrig en kniv ud af en andens skede, uden at vedkommende er klar over at den bliver taget. Man kan risikere at vedkommende pr refleks tager med hånden om den kniv der er på vej ud af skeden.

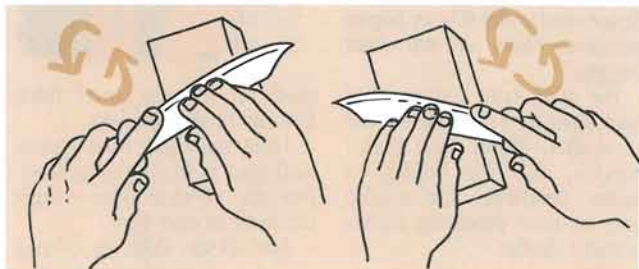
Forsøg aldrig at tage en kniv fra en andens skede

Knivens pleje

Kniven skal altid holdes skarp og ren, så det er en fornøjelse at bruge den.

En fedtet eller beskidt kniv skal altid renses inden den kommer tilbage i skeden.

Vask altid kniven før og efter madlavning. Hvis knivsbladet er af ikke-rustfrit materiale, er det en god idé at smøre et tyndt lag spiseolie på bladet. Så ruster det ikke.

Slibning

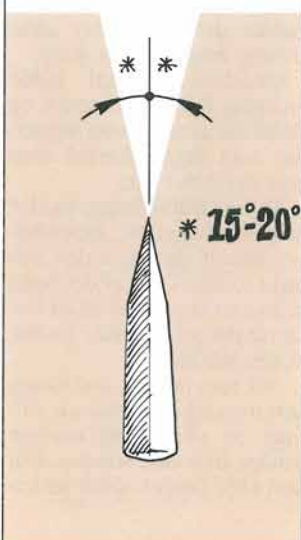
Når kniven skal slibes, kan det gøres som vist på tegningen. Der skal slibes med små cirkelbevægelser mod stenen. Slibevinklen skal være 15-20 grader.

Når der er slebet lidt, vendes kniven, og processen gentages på den modsatte side. Det er vigtigt hele tiden at holde den

samme slibevinkel, så æggen ikke bliver rund.

Hvis kniven er meget sløv, må man starte med en grov slibesten. Når kniven er slebet skarp på denne sten, skifter man til en finere. Vil man have kniven så skarp som et barberblad, slutter man med en polérsten.

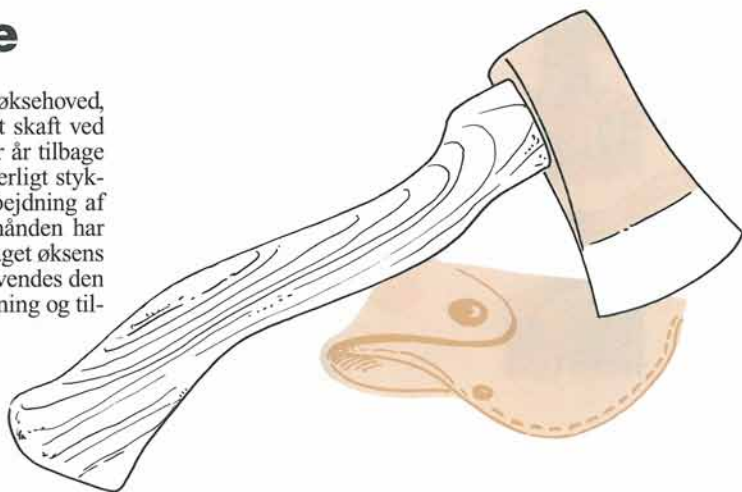
Slibevinkel

Slibevinklen er vinklen mellem kniven og stenen. Vinklen her er 15 grader. Mere spids bør den ikke være.

Økse

Øksen består af et øksehoved, der er fastgjort til et skaft ved hjælp af en kile. For år tilbage var øksen et uundværligt stykke værktøj til forarbejdning af tømmer, men efterhånden har andet værktøj overtaget øksens funktion. I lejren anvendes den mest til brændekløvning og tilspidsning af rafter.

Øksens brug

Inden en økse tages i brug, skal det kontrolleres at den er skarp, for som med kniven gælder det at en sløv økse smutter lettere end en skarp.

Øksehovedet skal sidde ordentlig fast. Det er tungt, og falder det af mens man hugger, har man ingen kontrol over hvor det flyver hen.

Man skal altid hugge mod et fast underlag af træ. øksen bliver hurtigt sløv hvis den slås ned i jorden. I lejr er det bedst at lave en huggeblok af en stor kævle der graves ned i jorden, så den står fast.

Når man hugger med øksen, skal man stå i bredstående stilling, så øksen går mellem benene hvis den smutter. Der skal altid bruges solidt læder-

fodtøj, ikke gummistøvler eller kondisko.

Hvis en stamme skal afgrenes, skal man placere sig på modsatte side af stammen over for den gren der skal hugges af.

Man skal altid huske at holde øje med at der ikke er nogen personer foran en når man hugger.

For at få kraft i slaget skal man have fat i den yderste del af skaftet. Blicher man træt i hånden, skal der holdes en pause. Trætheden kan nemlig gøre at man pludselig mister grebet i skaftet.

En økse må aldrig bruges som hammer for det er farligt at svinge skæret mod sig selv.

Desuden bliver hullet i øksehovedet udvidet, og der-

med vil hovedet med tiden komme til at sidde løst.

Hvis man går med øksen, skal man holde omkring øksehovedet, så man ikke svinger det ind i sit eget ben.

Når øksen ikke er i brug, skal den slås ned i huggeblokken så hele æggen sidder i træet; eller også skal den hænges på plads i et værktøjsstativ. øksen må aldrig ligge og flyde.

Slibning

Da øksen er forholdsvis tung, er det nemmere at bevæge slibestenen mod øksen end omvendt. Lettest er det hvis man kan komme til at spænde øksehovedet fast i en skruestik. Er man i lejr, må man anvende den ene hånd som skruestik.

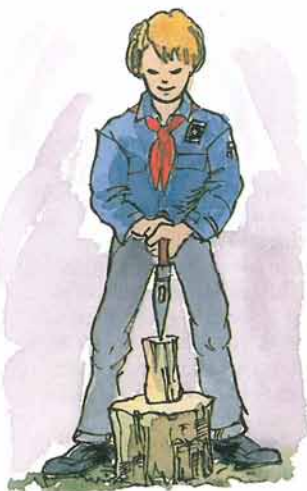
Slibningen skal ske ved at bevæge slibestenen i roterende bevægelser langs æggen.

Slibevinklen skal være 20-25 grader.

En gang imellem vendes øksen og slibes på den anden side.

Der startes med en grov sten, og derefter anvendes der finere og finere sten. Det kan eventuelt være nødvendigt at starte med at få øksen maskin-slebent.

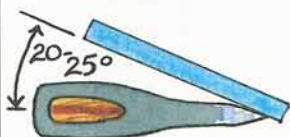

Øksens pleje

Øksen skal altid holdes skarp og ren. Lidt rust på øksehovedet kan fjernes med ståluld. Smøres der et tyndt lag olie på hovedet, ruster det ikke, og man har altid en pæn økse.

Slibevinkel

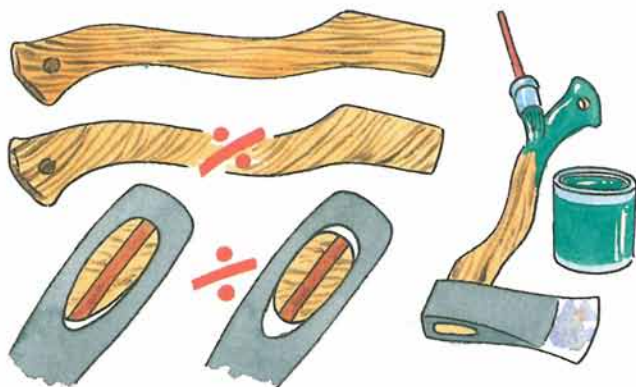

På tegningen kan man se hvordan slibevinklen for en økse skal være. Den viste vinkel er ca 20 grader.

Hvis øksen slibes for spids, bliver den godt nok skarp, men skæret holder ikke så længe.

Er øksen slebet for stump – dvs for stor vinkel – vil den ikke rigtig bide i træet, og den vil have nemt ved at smutte.

Skæftning

Det gamle skaft fjernes lettest ved at man borer en masse små huller i træet og banker resterne ud. Hærdningen af hovedet kan blive ødelagt hvis man brænder det gamle skaft ud.

Ved køb af et nyt skaft, skal man se efter, at åreerne i træet går på langs ad skaftet. Skaftet skal have samme størrelse som det gamle, så tag øksehovedet med når det nye skaft skal købes.

Det nye skaft skal files til, så det passer meget stramt i hovedet. Man skal huske at vende hovedet rigtigt. Når skaftet er tilpasset og klemt på, må der ikke være luft mellem hovedet og skaftet.

I det nye skaft skal der laves et kilesnit. På tegningen kan

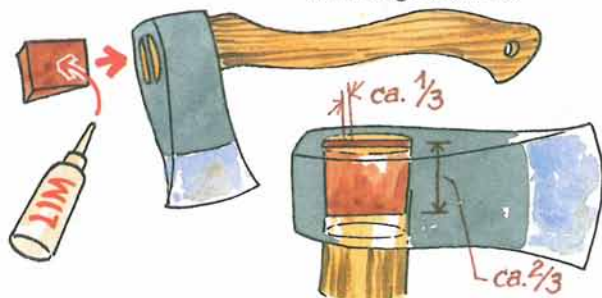
man se, hvordan det skal være. Der skal også laves en trækile, der senere skal slås ned i kilesnittet. Kilen skal være en smule længere end kilesnittet.

Skaftet sættes i øksehovedet, og det bankes i, så langt man kan. Det gør ikke noget at skaftet når igennem øksehovedet. Til slut smøres lidt lim på trækilen, der forsigtigt slås ned i kilesnittet.

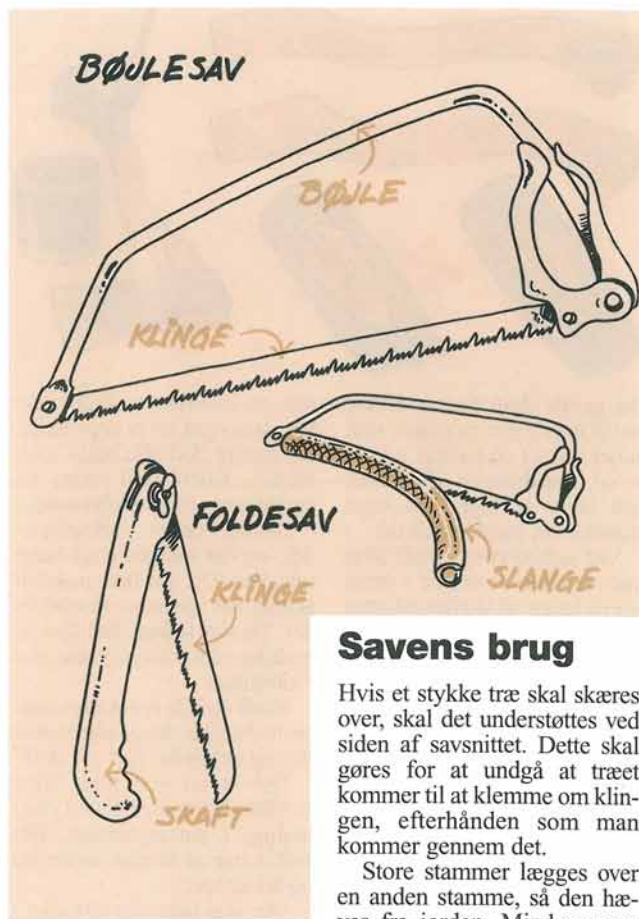
Skaft og kile renskæres med en nedstryger langs øksehovedet, og øksen har fået nyt skaft.

Det er en god idé at slibe skaftet glat og give det en gang maling i patruljefarven. Det forhindrer at skaftet tørrer ud og bliver løst.

Der skal ikke slås jernkiler i det nye skaft. Det kan der altid blive brug for senere.

Sav

Til spejderbrug er to typer save almindelige: bøjlesaven og foldesaven.

Foldesaven har den fordel frem for bøjlesaven at den fylder og vejer lidt, og klingens beskyttelse når saven er foldet sammen og ikke bruges. Desuden er foldesaven let at pakke ned i en rygsæk.

Bøjlesaven er til gengæld betydeligt bedre at skære med, fordi klingens fastgjort i begge ender og er spændt op i bøjlen. Da klingens ikke kan pakkes væk, er det en god idé at lave en klingebeskytter til saven. Den kan fx laves af et stykke tyk haveslange.

Fælles for begge typer save er at de er beregnet til at skære på tværs af årerne i træet. Skærer man på langs, bliver resultatet ikke godt.

Savens brug

Hvis et stykke træ skal skæres over, skal det understøttes ved siden af savsnittet. Dette skal gøres for at undgå at træet kommer til at klemme om klingens, efterhånden som man kommer gennem det.

Store stammer lægges over en anden stamme, så den hæves fra jorden. Mindre grene kan nemmest skæres på en savbuk. Det giver også en god arbejdshøjde.

Saven er et farligt værktøj. Det er vigtigt at holde fingrene væk fra savsnittet når der sages. Hvis man skærer sig i fingeren med en sav, bliver snittet ujævnt og flosset, og der er risiko for at få et grimt ar.

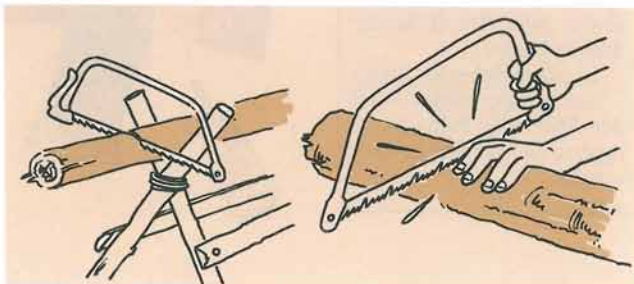
Husk at klingens bliver ødelagt omgående hvis der skæres ind i søm eller sten. Efter brug skal saven altid lægges på plads så ingen kommer til skade.

Savens pleje

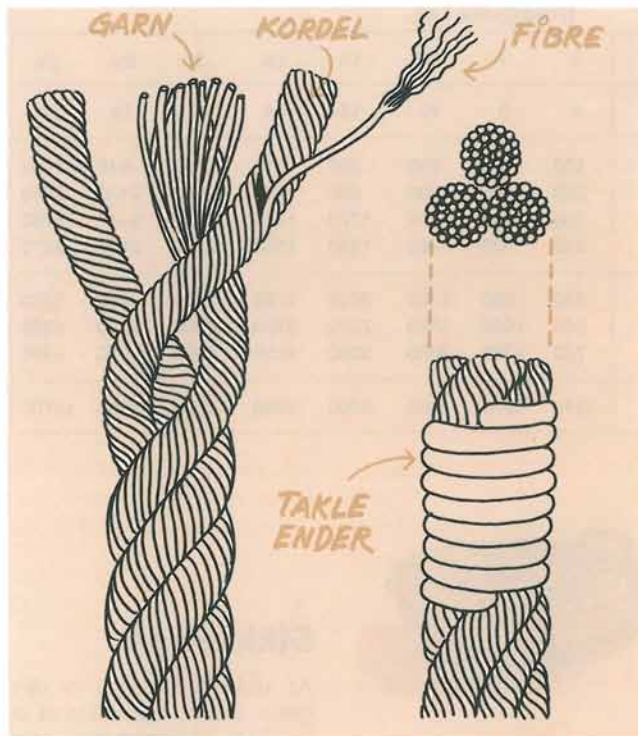
Savklingen skal altid være skarp. De fleste klinger til bøjlesaven har hærdede tænder der ikke kan files. Når klingens er blevet sløv, skal der købes en ny.

En ikke hærdet klinge kan files og lægges ud, men det skal der en kyndig til.

Hvis klingens altid holdes ren og smøres ind i olie efter brug, kan den holde længe.

Tovværk

Slåning

Tovværk kan fås højreslået eller venstreslået. Højreslået tovværk er det mest almindelige.

Højreslået tovværk kaldet også Z-slået eller retslået, og venstreslået kaldes også S-slået.

Betegnelserne Z- og S-slået kan huskes ved at sammenligne nedstregene i de trykte bogstaver Z og S.

Der findes flere typer tovværk, fx flettet, vævet og slået tovværk. Fælles for alt tovværk er at det består af fibre. Fiber-materialerne kan inddeles i to hovedgrupper: plantefibre og syntetiske fibre. De mest almindelige plantefibre til fremstilling af tovværk er sisal og manila. Af syntetiske fibre kan nævnes nylon, også kaldet

polyamid, og polypropylen.

Generelt er syntetisk tovværk stærkere end tovværk fremstillet af naturfibre. Det skyldes blandt andet at naturfibre har en begrænset længde, hvorimod de syntetiske fibre kan fremstilles så lange man måtte ønske det.

Slået tovværk er det mest almindelige. Det fremstilles på

følgende måde: fibrene snos først sammen til garn. Derefter snos garnerne sammen til kordeler, og endelig snos kordelerne sammen til det færdige tovværk. Består tovværket af tre kordeler, kaldes det treslået tovværk.

På tegningen kan man se hvordan treslået tovværk er opbygget.

Tovværk af kunstfibre

Tovværk af kunstfibre har forskellige egenskaber afhængigt af råmateriale og fremstillingsmåde.

Som hovedregel har de dog visse fælles egenskaber.

Fordele: det er lettere end tovværk af naturfibre, det har højere brudstyrke og påvirkes ikke af forrådnelsesbakterier eller vand. Det suger kun lidt eller intet vand. De fleste typer er mere elastiske end naturfibre og kan derfor modstå pludselige ryk.

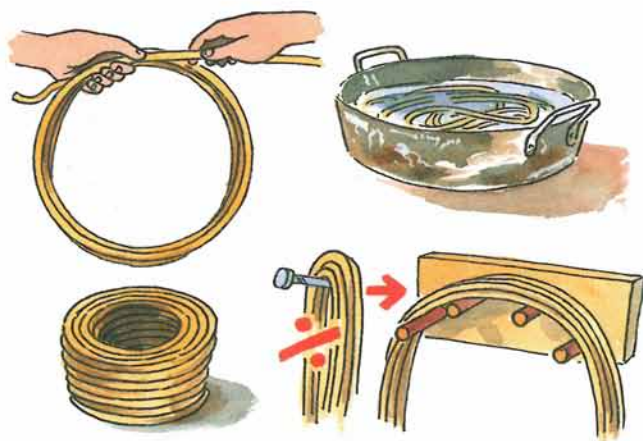
Ulemper: det kan smelte ved gnidning og belastning over skarpe kanter.

Nogle typer af kunstfibre nedbrydes ret hurtigt af sollys, det gælder især fibre der ikke er tilsat farvestof til beskyttelse mod ultraviolette stråler.

Brudstyrketabel

Brudstyrke i kg

	Omkereds i tommer	¾	1	1¼	1½	1¾	2	2¼	2½
	Diameter i mm	6	8	10	12	14	16	18	20
Tovværk af naturfibre	Bomuld	100	195	250	380	510	720	910	1150
	Sisal	260	480	630	950	1280	1780	2130	2840
	Manila	300	540	710	1070	1440	2030	2440	3250
	Hamp	330	590	780	1180	1580	2230	2680	3570
Tovværk af kunstfibre	Polypropylen	550	960	1425	2030	2790	3500	4450	5370
	Polyester	565	1030	1590	2270	3180	4060	5130	6350
	Polyamid(nylon)	750	1350	2080	3000	4100	5300	6700	8300
Stål	Ståltov	1940	3200	4800	6700	8900	12900	15900	19100

Opbevaring og pleje

Tovværk må aldrig lægges væk i fugtig eller våd tilstand. Det skal opbevares i et tørt lokale med god udluftning. Dette gælder dog ikke kokostov, der smuldrer hvis det tørrer ud.

Det bedste er at lægge tovet kvejlet op på en hylde eller rist af træ. Tovet kan også hænges op, hvis man sørger for at det ikke hænger med skarpe knæk.

Z-slået tovværk skal skydes

op med uret, når der skal laves en kvejl. Det modsatte gælder for S-slået tovværk.

Hvis tovet er snavset af fx jord efter brug, skal det vaskes for at undgå at partikler gnaver inde i tovet. Det giver nemlig et helt unødvendigt slid.

Enderne på tovværk skal altid beskyttes. På kunsttov kan enderne smeltes sammen, mens man skal takle dem på naturtov.

Sikkerhed

Af sikkerhedshensyn er den højest tilladte belastning af et tov 20 % af brudstyrken, som er opgivet i tabellen.

Hvis brudstyrken fx er 100 kg, må tovet ikke belastes mere end 20 kg.

Ulykkesrisikoen ved kunsttovværk er større end ved naturtovværk. Det skyldes at kunsttovværk har en meget større elasticitet, og det gør dem farligere hvis de knækker. Et kunsttov der knækker, kan sammenlignes med en elastik der strækkes til den springer.

På grund af kunsttovværks glatte overflade er der stor risiko for at det skrider mellem hænderne når der skal trækkes hårdt. Det kan give nogle slemme forbrændinger i håndfladen. Derfor er det en meget dårlig idé at benytte kunsttovværk til fx tovtækning.

Knob og pionerarbejde

- 86 knob
- 88 splejsninger
- 89 taljer
- 90 besnøringer
- 92 træsamlinger
- 93 kulsøpionering
flækning
- 94 træfældning
træ til pionering
- 95 løfteteknik
- 96 byggeelementer
sikkerhed
- 97 pionerarbejder
- 98 broer og tårne
- 100 rejsning af pioner-
arbejder
ankre

Knob og pionerarbejder

Pionerarbejde er et spændende område med mange muligheder. Der er brug for en række færdigheder, så det er nødvendigt at man øver sig.

Flere spejdere vil med fordel kunne være sammen om at lave større arbejder.

Fantasien kan få lov til at udfolde sig, og der åbnes mulighed for flere løsninger på et problem.

På de følgende sider vises hvordan pionerarbejder bygges op. Der startes med de nødvendige knob. Fortsættes med forskellige samlinger og konstruktionsmetoder. Og der sluttes med idéer til større arbejder.

Vær opmærksom på at dette spændende arbejdsområde kan være farligt.

Tænk dig derfor godt om når du bygger. Start fx med en model.

Dobbelt halvstik

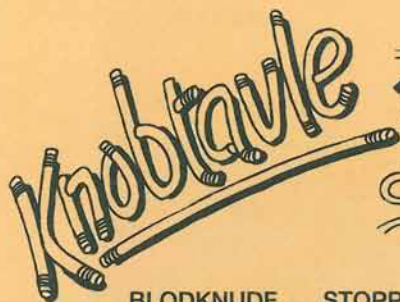
Dobbelt halvstik slås om en pæl, som vist på tegningen. Hvis stikket kan lægges på fra enden, kan det laves af to halvstik.

Dobbelt halvstik er et af de almindeligste stik der findes. Det anvendes om en pæl eller i en ring hvor tovet skal kunne tåle træk fra alle retninger.

Slygestik

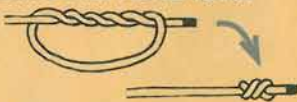
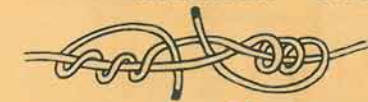
Slygestik slås om en pæl ved at danne en bugt på tovet, lægge denne om pælen, og trække de løse ender gennem bugten.

BLODKNUDE

STOPPEKNOB M. RUNDTØRN

PRÆRIENS ROSE

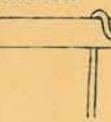
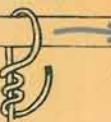
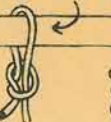
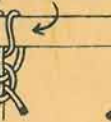
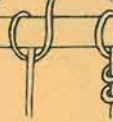
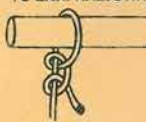

TO ENK. HALVSTIK

BAGHÅNDSKNOB

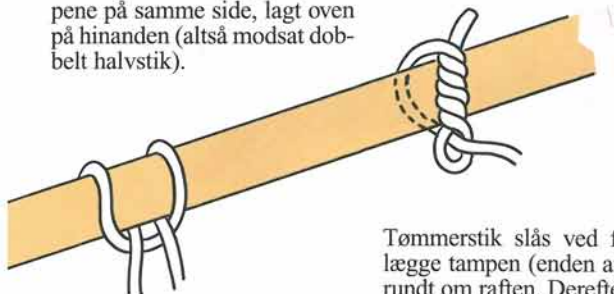
SIMP. LØBEKNOB

SLIPSTIK PÅ RUNDHOLD

Hvis slygestikket kan lægges ind på pælen fra enden, kan det laves af to halvstik, med tampene på samme side, lagt oven på hinanden (altså modsat dobbelt halvstik).

Tømmerstik

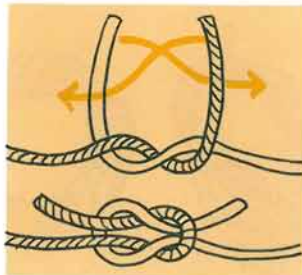
Stikket er kun pålideligt når der er ens træk i begge tovparter.

Stikket løsner meget let så snart trækket i toverderne slækkes. Det er derfor let at flytte stikket i pælens længderetning. Ved kraftige træk i toverderne kniber det godt fast, og slækkes alligevel let så snart tovet slækkes. Anvendes blandt andet til start af filip-pinsk besnorning og fastgøring af barduner i ringe.

Tømmerstik slås ved først at lægge tampen (enden af tovet) rundt om raften. Derefter føres tampen over tovet og mindst tre gange rundt om sig selv. Tømmerstik løsner sig ikke så længe der er træk i tovet. Det anvendes til start af besnoringer, og når man fx skal trække en større raft.

Hvis man trækker på langs af pælen, kan tømmerstikket sikres ved et halvstik. Det giver yderligere den fordel, at tømmerstikket ikke løsner sig så let hvis man i en kort periode ikke trækker i tovet.

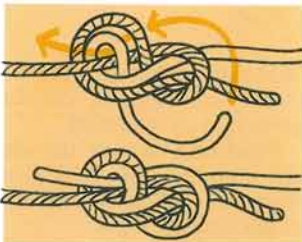
Råbåndsknob

Næsten alle mennesker kender og kan slå råbåndsknabet. Det gøres som vist på tegningen.

Det anvendes til samling af to lige tykke stykker tov. Knabet er lille, fladt og let at løse. Det er pålideligt, så længe man sørger for at de to ender er af næsten samme tykkelse og stivhed. Ved stive og tykke tov, og tov af forskellig tykkelse, kan man bruge flagknob.

Flamsk knob

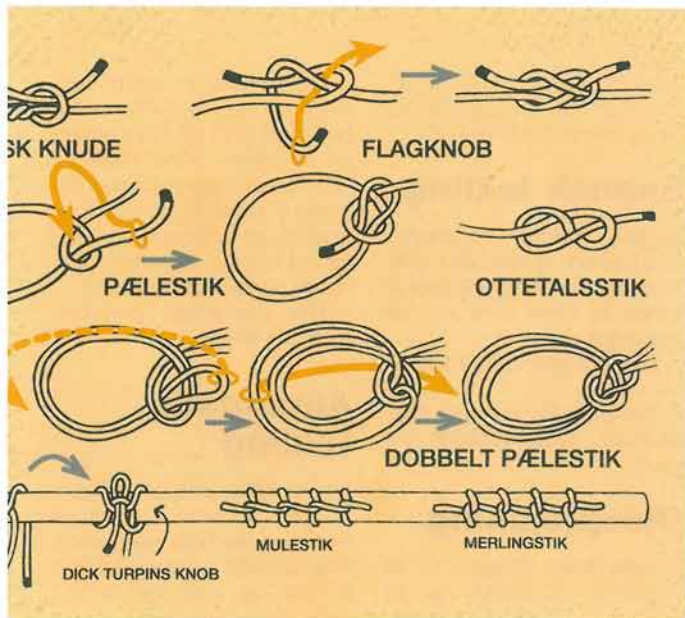

Flamsk knob eller ottetalsstik slås som vist på tegningerne.

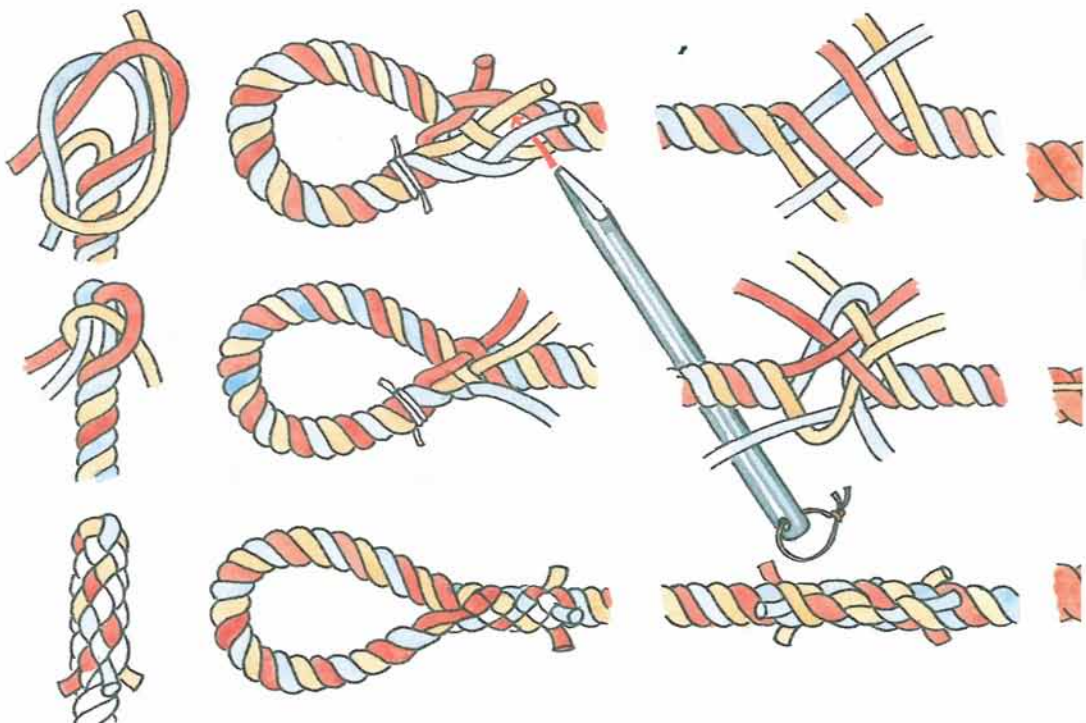
Vær omhyggelig med at det kommer til at ligge pænt. Knabet er let at løse, og er et af de knob der belaster mindst.

Brug det derfor til øjer og samlinger på dyrt og tykt tovværk. Anvendes ved samling af tov, fastgøring af tov i taljeblokkens øje og ved fastgøring ved bjergbestigning.

Knabet bruges også af sejlere som stoppeknob.

Splejsninger

Skal man samle to stykker tov eller lave et fast øje, kan det gøres med en splejsning.

Splejsning er den metode der korrekt udført giver den stærkeste samling, og samtidig svækker tovet mindst.

Princippet er ens for alle samlinger: en løs kordel fra den tovende der splejses med, føres i det andet tov over en kordel, under den næste og trækkes derefter til. Næste kordel føres over og under og så fremdeles. Hele tiden mod tovs snoning. Skal splejsningen spidse jævnt til, skæres halvdelen af garnene i de løse kordeler af inden næste indstik. Der stikkes endnu en omgang ind, halvdelen af garnene skæres af som før, der

laves en omgang indstik mere. Herefter rettes splejsningen, og de løse ender kortes af.

Spansk takling

Spansk takling (endespejsning) sikrer at tovendens kordel løber op. Den laves ved først at danne en krave som vist på tegningen.

Derefter splejses kordelerne ind i tovet.

Det kan være en ulempe, at tovendens bliver tykkere end tovet.

Øjesplejsning

Øjesplejsning bruges til at fremstille et stærkt øje på tovet.

Først vikles tovendens kordeler op tre torn. Toven den bøjes ned til et øje i den ønskede størrelse. Med fingrene eller et merlespiger laves et hul mellem tovs kordeler, hvorigennem en af tampens kordeler stikkes ind. Herefter splejses de øvrige kordeler ind.

Der fortsættes, eventuelt med udtynding.

Almindelig takling

Lav en løkke af tyndt sejl garn på langs ad tovet. Læg nu en bevikling med den lange ende. Stik derefter denne igennem løkken, og træk løkken ned under beviklingen.

Taljer

Når egne og fælles kræfter ikke rækker til løft af tunge ting eller fx til opstramning af tove i broer, bruger man taljetræk.

Taljerne kan mangedoble vore kræfter og skal derfor altid behandles med omtanke.

Taljeblok

Taljeblokken består af et blokhus, en eller flere skiver, samt et øje og en krog.

I dag anvendes næsten kun taljeblokke af sort eller galvaniseret jern.

Blokkens brudstyrke er normalt stemplet i krogen. Hvis tallet mangler, skal det indhentes hos forhandleren inden brug.

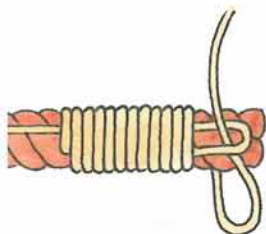
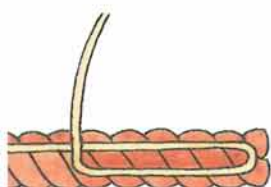
Husk af hensyn til sikkerheden at arbejdsbelastningen ikke må overstige halvdelen af brudstyrken.

Taljesæt

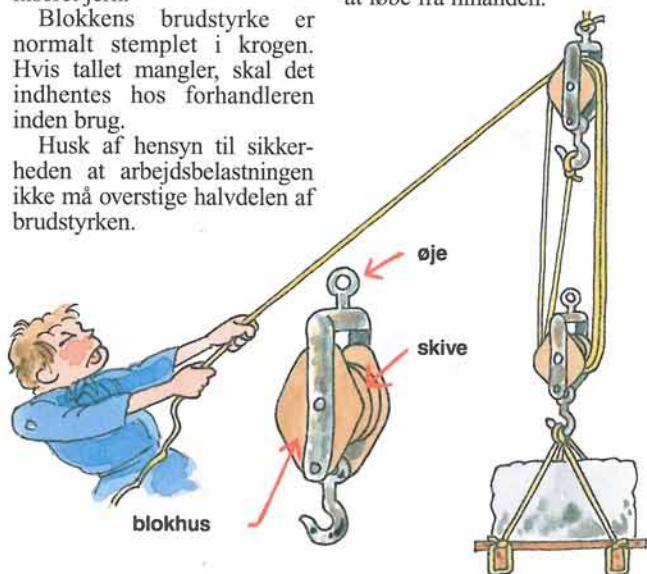
Taljer bruges næsten altid som et taljesæt, bestående af et tov og to blokke. Taljesættet benævnes to-, tre- eller fire-skåret osv, alt efter hvor stort det samlede antal af skiver er.

Der skelnes mellem den faste blok, der ikke bevæger sig, og den løbende blok, der bevæger sig mod den faste når taljesættet strammes.

Opstrammede taljesæt i pionerarbejder bør enten erstattes af faste tove, eller sikres mod at løbe fra hinanden.

En musing holder på tovet.

Fastgøring og musing

Husk at det tov som bærer taljen, skal kunne tåle belastningen, og at trækket her kan være flere gange større end i taljens tov.

Læg altid en musing, som sikrer at tovet og taljen ikke smutter fra hinanden.

Kræfter

Ved en toskåret talje øges trækraften til det dobbelte og ved en fireskåret bliver kraften fire gange så stor.

Vurder altid om blok, fastgøring og træktovet er solidt nok til det ønskede træk. Sørg for at ingen er så tæt ved blokkene, at de kan blive ramt ved et uheld.

Besnøringsreb

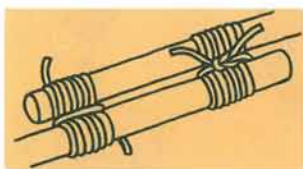
Bygges der lejr- og pionerarbejder mere end en enkelt gang, betaler det sig at have en passende mængde af besnøringsreb. Køb for eksempel reb i tre dimensioner. Skær det ud i passende længder og forsyn enderne med en takling, så de ikke løber op. Når lejren brydes, rulles rebene op og opbevares tørt. Husk tynd snor til små grene, kraftigt tov til lægter og tømmer.

Besnøring

Besnøringer anvendes til at samle grene og rafter når vi indretter lejr eller bygger pionerarbejder.

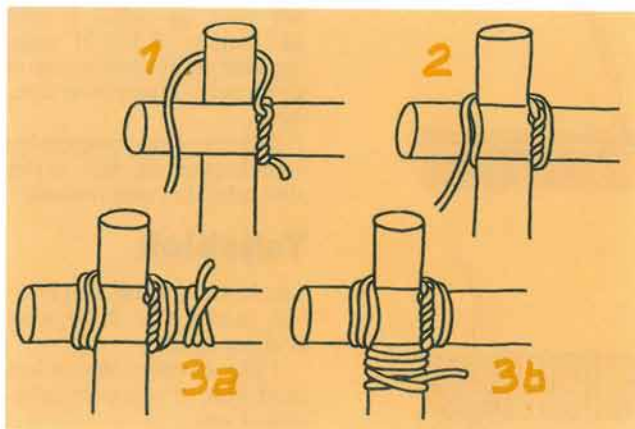
Der findes mange forskellige typer fra hele verden. Fæles for dem alle er at man surrer flere tørn snor eller tov stramt om grene.

Vælg altid sejlgarn eller tov der er tilstrækkelig stærkt til opgaven.

Simpel besnøring

Bruges til lige sammensnøring eller forlængelse af en rafte. Start med at lægge et tømmerstik om de to rafter, læg et passende antal tørn, eventuelt en tørn ned mellem rafterne, og slut med dobbelt halvstik.

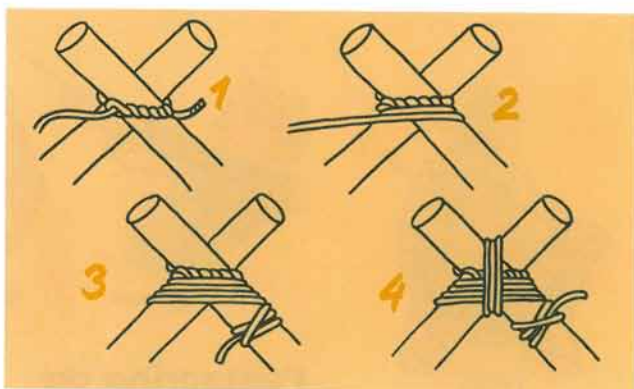
Vinkelbesnøring

Bruges til samling af to rafter i en ret vinkel. Start med et tømmerstik om den vandrette rafte lige ved den lodrette.

Læg hver omgang af tovet

inden for den forrige.

Der lægges minimum fire omgange før der sluttes af med et par strammetørn og et dobbelt halvstik.

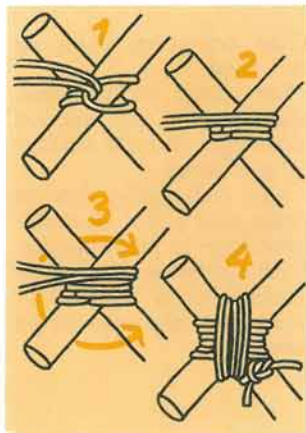
Krydsbesnøring

Bruges til samling af to stykker i en vilkårlig vinkel.

Krydsbesnøringen er let og hurtig at lægge, men tåler kun påvirkning i én retning.

Start med at slå et tømmerstik om begge rafter. Snør tovet

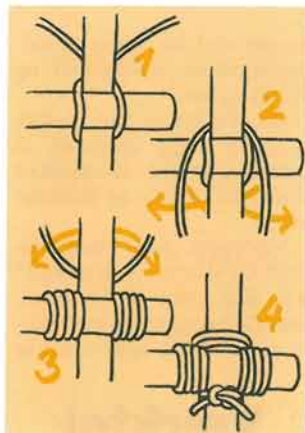
nogle gange om rafterne før der sluttes med dobbelt halvstik. Besnøres der med rafterne i en spidsere vinkel end den endelige, bliver besnøringen utrolig stærk når rafterne drejes på plads.

Filippinsk besnøring

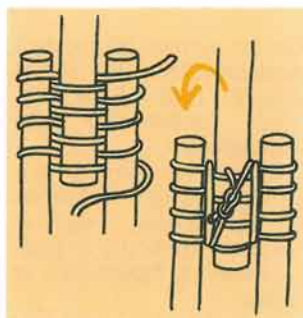
Bruges som krydsbesnøring, særlig god til tyndere rafter og grene.

Start med slyngestik om begge stykker. Sur med dobbelt tov nogle gange, split det op, læg strammestørn, og slut af med råbåndsknob.

Japansk besnøring

Bruges som almindelig vinkelbesnøring til at samle tyndere rafter i en ret vinkel. Start med en bugt midt på rebet, læg den om den lodrette rafte og sur med rebets to tampe samtidig. Der slutes af med strammestørn og råbåndsknob.

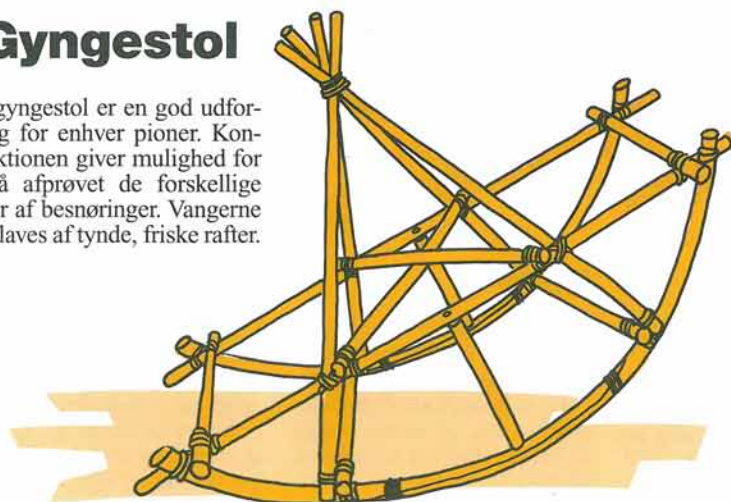
Ottetalsbesnøring

Anvendes til besnøring af store trefødder. Rafterne placeres parallelt, hævet fra jorden på et par kævler, to i den ene retning og en i den anden.

Begynd på midten og sur i ottetal til hver side. Læg strammestørn og slut med råbåndsknob over den midterste rafte. Vrid til sidst rafterne på plads. Arbejdet går lettest hvis man er to der hjælpes ad.

Gyngestol

En gyngestol er en god udfordring for enhver pioner. Konstruktionen giver mulighed for at få afprøvet de forskellige typer af besnøringer. Vangerne kan laves af tynde, friske rafter.

Træsamlinger

Når træ samles på gammel håndværksmæssig vis ved at tappe eller fælde det ind i hinanden, kaldes det ofte »kulsøarbejde«.

Tømrere og andre der har arbejdet med træ i århundreder, har udviklet et væld af metoder. Enkelte der er gode til pioner- og lejrarbejder, er vist her.

Træsamlinger er særlig velgennede til pioner- og lejrarbej-

der der skal stå længe, fx indgangsportaler, kondibaner og patruljehytter.

Der skal bruges sav og økse, en kølle, nogle sneglebor, et borsving, måske et stangbor samt kiler, dyvel- og stemmejern.

Værktøjet skal være velholdt og skarpt for at arbejdet ikke skal være alt for hårdt. Man skal dog, inden man starter på en større opgave, huske

at det kræver en sikker og stærk hånd.

Der kræves normalt større dimensioner af træ end ved besnøringer, da træet svækkes ved indsnittene.

Vær omhyggelig med at samlingerne passer så træfladerne ligger an mod hinanden. Er det dyvelen og ikke indhakket der bærer, er der risiko for at arbejdet pludselig bryder sammen.

Værktøj

Dyveljern

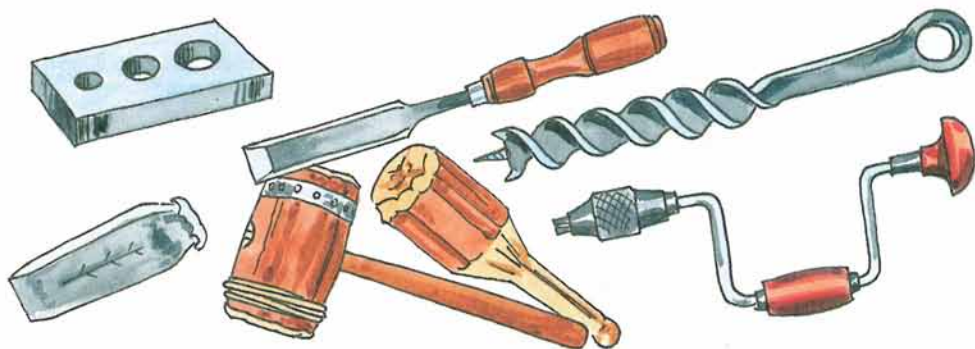
Dyveljern kan fremstilles af kraftigt fladjern, hvori der bores huller i størrelser der svarer til patruljens sneglebor.

Stemmejern

Stemmejern på omkring 2 cm's bredde er gode til spejderbrug. Stemmejern slibes altid på en fin sten i en vinkel på 30 grader. Det er en god idé at opbevare stemmejernet i en skede.

Stangbor

De mest anvendte størrelser til kulsøarbejde ligger fra 1 tomme til 1 ¼ tomme. Snit- og forskær slibes til med en fin fil. Forskærene skal holdes glatte og rustfri udvendigt.

Kiler

Kiler bruges til at flække træstammer med. De findes i forskellige størrelser. Til spejderbrug er 1-2 kg nok.

Pas på de skarpe kanter på slagfladen, der opstår ved brug. De skarpe kanter slibes af kilen med en fil.

Kølle

En lille kølle til stemmejern laves let af en tyk gren fra et løvtræ (gran og fyr flækker).

Et mukkertskaft fremstilles bedst af ask, og løvtræ bruges til hoved. Hovedet bagkiles til skaftet. En besnøring kan forhindre flækning.

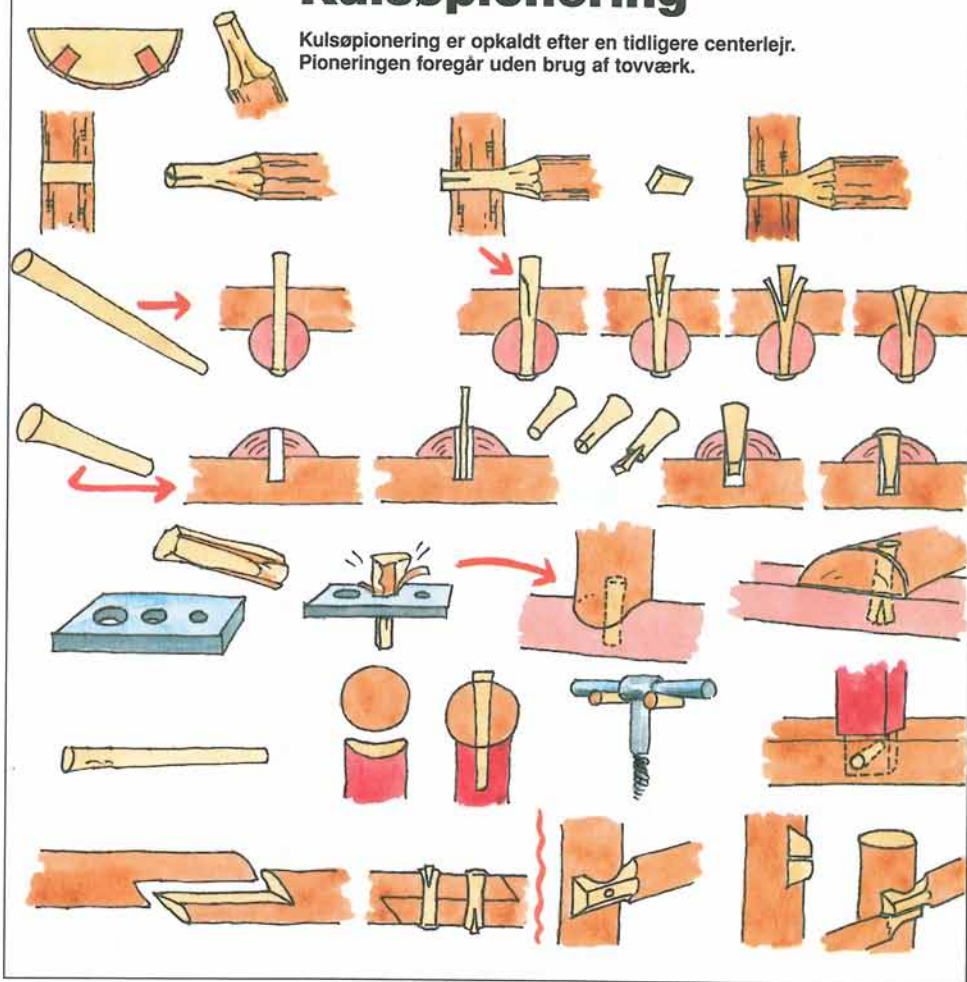
Sneglebor

Der bruges størrelser fra ⅜ tomme til ¼ tomme. Boret skal holdes rent og velslebet og bør opbevares i et trillesæt.

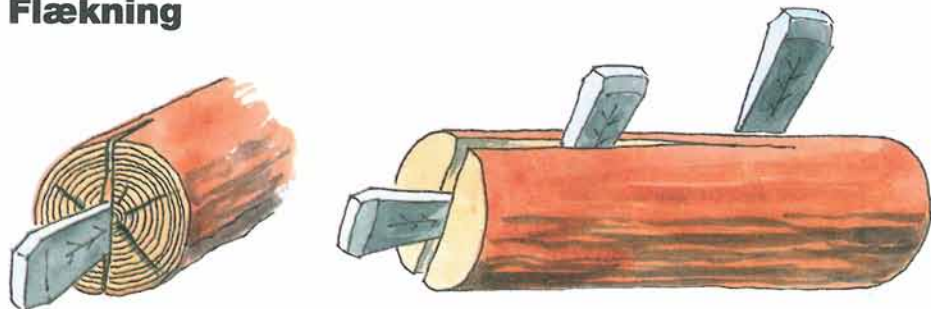
Det er en fordel at anskaffe et svingbor med skralde, som gør det muligt at arbejde på lille plads.

Kulsøpionering

Kulsøpionering er opkaldt efter en tidligere centerlejr.
Pioneringen foregår uden brug af tovværk.

Flækning

Træfældning

Det kan ske at man som spejder får lov af en skovejer til at fælde nogle træer, eller at træerne på ens egen grund skal tyndes ud.

Fæld aldrig et træ uden først at have fået lov.

Brug hovedsagelig sav, da det giver det pæneste og sikreste resultat.

Fremgangsmåde

Når man har udsøgt træet der skal fældes, ser man efter om kronen (træets øverste grene) er skæv. Er den det, vil det være lettest at lade træet falde til den side hvor kronen er størst. Se efter om der er plads til at træet kan falde frit.

Fjern først de grene der er i vejen for arbejdet. Sav så et skråt snit vinkelret på faldretningen og derefter et vandret snit til de to savspor mødes, og trekanten kan slås ud. Herefter saves vandret ind fra den modsatte side ca 2 centimeter højere oppe på stammen.

Vær omhyggelig med at savsporet er parallelt med indhakkets. Stop når der er et lille stykke tilbage, og giv træet et skub. Træet vil da vælte om som på et hængsel.

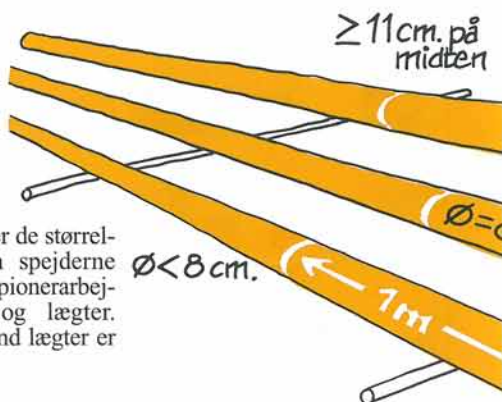
Pas på at der ikke er nogen i vejen, og sørg for at alle omkringstående ved at der fældes træer.

Stå aldrig lige bagved rodenden, den kan vippe voldsomt i vejret.

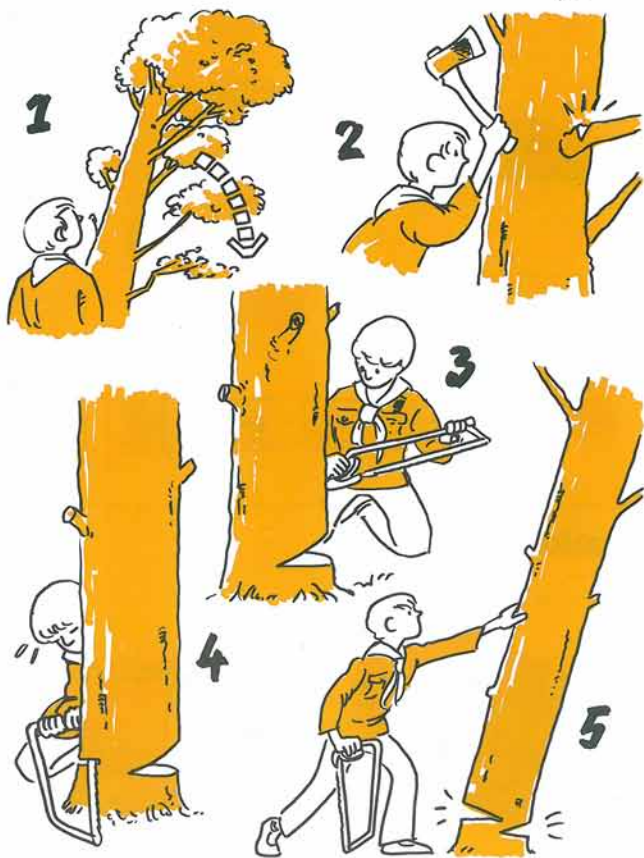
Fæld aldrig selv vindfælder (træer der er fældede af stormen) som står i spænd mellem andre træer. Det er kun for professionelle skovarbejdere.

Når træet skal transporteres ud af skoven, er det som regel lettest med rodenden først.

Træ til pionering

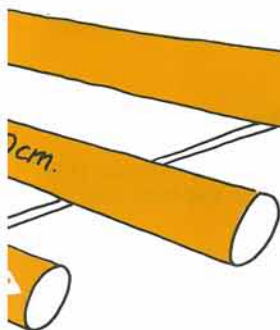
Skovfogeden kalder de størrelser af træer som spejderne bruger til lejr- og pionerarbejder for stager og lægter. Størrelsen større end lægter er tømmer.

Stage: 1 meter oppe er diameteren mindre end 8 cm.

Lægte: 1 meter oppe er diameteren større end 8 cm.

Tømmer: mindst 10 meter lang, diameteren mindst 11 cm på midten af raften.

Skær ikke hak før besnøring, som vist i mange ældre spejderbøger. Det svækker træet og gør det næsten ubrugeligt for efterfølgere.

Næsten alle træsorter kan bruges, men ask er bedst. Det er let, tyndt, elastisk og meget stærkt. Bøg og eg er gode, stærke, ikke helt rette, og egen er noget tung.

Alle tre løvtræssorter kan ofte købes når der tyndes ud i skoven. Ring til det lokale skovdistrikt i god tid og spørg om de skal tynde ud i unge løvtræsbevoksninger.

Til pionerarbejde bruges ofte gran. Det er ret tilpas stærkt, men ikke særlig elastisk. Husk at aftale dimensioner på træet ved bestilling.

Træ er en af jordens knappe ressourcer. Brug derfor ikke bare løs, det er både ansvarsløst og dyrt.

Løft rigtigt

Pas på ryggen. Vi har kun én, og den skal holde hele livet. Lær den rigtige teknik fra starten, så bruges den siden helt naturligt.

Løfteregler:

1. Undersøg hvor tung byrden er.
2. Stå godt fast.
3. Bøj i knæene og løft med benmusklerne.
4. Hold ryggen lige.
5. Tag altid byrden så tæt til kroppen som muligt.

Ene om en rafte

Skal man løfte et stykke rafte alene, går man ned på hug, tæt ved stykkets ende og løfter gradvis raftens ende op. Den støttes på skulderen, og man går ind mod midten til ligevægtpunktet er fundet. Nu kan raften let bæres blot med støtte af en hånd.

Flere om en rafte

Er raften så tung at der skal flere til at løfte den, aftales først hvem der er leder.

Kun lederen må dirigere, ellers kan man let komme til skade.

Stil op efter højde, gå tæt ind til raften – gå ned på hug, løft.

Alle løfter samtidigt og roligt til lige under livet. Derefter løftes roligt til brystet, så til skuldrene, og alle drejer 90 grader. Lederen går foran og viser den bedste vej. Når raften skal lægges igen, sker det roligt i modsat rækkefølge, eller på kommandoen: alle kast (pas på: tynde ender kan knække eller svirve tilbage).

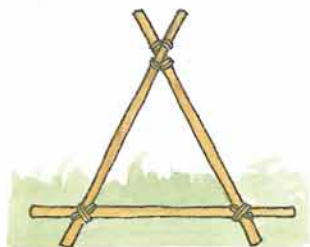
Byggeelementer

Når man bygger pionerarbejder, kan man vælge at bygge på et af de kendte fra bøgerne, eller selv finde på det man lige har brug for.

Konstruerer man selv, skal man vide at pionerarbejder der kun er opbygget af firkanter, bliver ledeløse og ustabile. Bygger man derimod med tre-

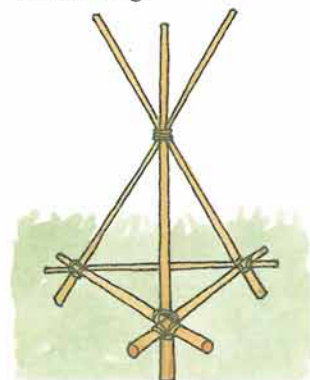
kanter, kan konstruktionerne laves meget solidt.

Her på siden er vist fire gode byggeelementer der kan indgå i mange pionerarbejder. Bygger man med elementer, kan arbejdet deles op, sådan at alle er med i arbejdet. Husk at det kræver planlægning, og at der skal måles nøjagtigt.

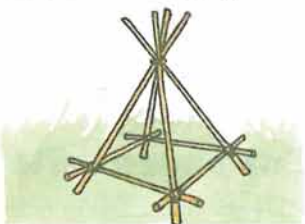
A-buk

Fremstilles lettest med to krydsbesnøringer og en vinkelbesnøring.

Trefod

Brug ottetalsbesnøring i top. Besnør hver tværstiver med krydsbesnøring i den ene ende og vinkelbesnøring i den anden ende.

Firefod

Kan laves af to A-bukke, eller på samme måde som trefoden. Husk to ben til hver side ved ottetalsbesnøring i toppen.

H med skråstiver

Brug kryds- og vinkelbesnøring til tværstiverne. Først lægges krydsbesnøringen, og derefter drejes tværstiverne på plads. Derefter vinkelbesnøres den anden ende. Skråstiveren fastgøres ved to krydsbesnøringer. H-konstruktionen anvendes ofte parvis, sørg derfor for at måle omhyggeligt. Hullerne i jorden, den skal stå i, skal også være nøjagtige.

Sikkerhed

Ved bygning af tårne, broer, svævebaner, gynger og andre store arbejder, skal der lægges speciel stor vægt på sikkerheden. Sørg for at vælge rafter og tov i de rigtige dimensioner. Og pas på personer og værktøj i højden.

Rafter

Brug kun friske rafter der er så tykke at de kan bære vægt og træk.

Tov

For at kunne holde skal tovet være nyt og stærkt. Tykkelsen skal svare til træets dimensioner.

En god regel er at tovet skal være lige så mange millimeter tykt som raften er tyk i centimeter.

Samlinger

Besnøringer skal være stramme, skridsikre og forsvarligt afsluttede. Kulsømlinger skal være solidt kilede.

Blokke

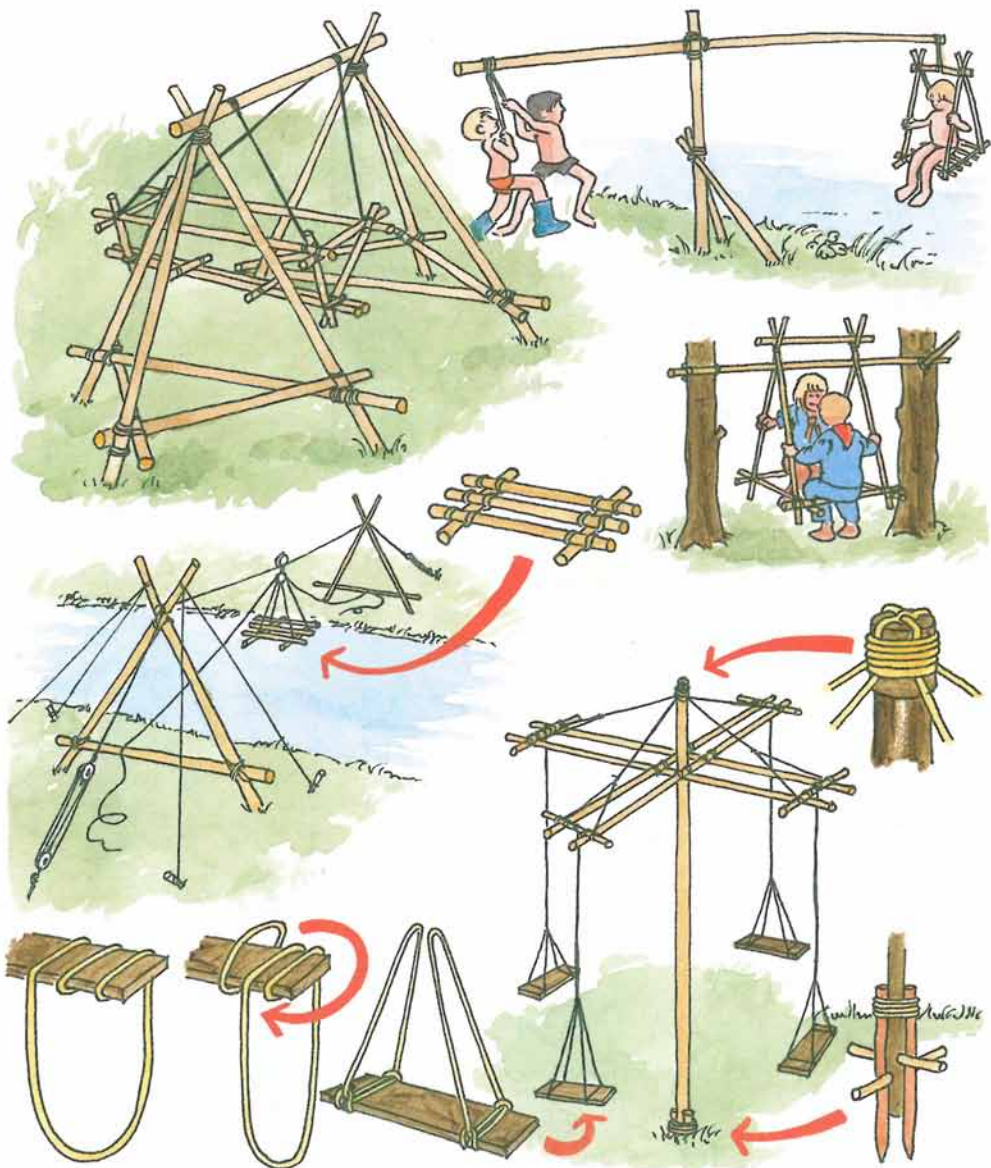
Den påtrykte belastningsgrænse må ikke overskrides. Krogen kan rette sig ud, eller materialet kan bryde.

Ankre

Ankre skal stå sikkert i jorden. Undersøg jordbunden og lav prøvetræk inden ankeret tages i brug.

Sikkerhedsline

skal anvendes når der arbejdes i højden eller over vand.

Sikkerheds- hjelme

Alle der arbejder hvor rafter eller værktøj kan falde ned, skal naturligvis bruge sikkerhedshjelm.

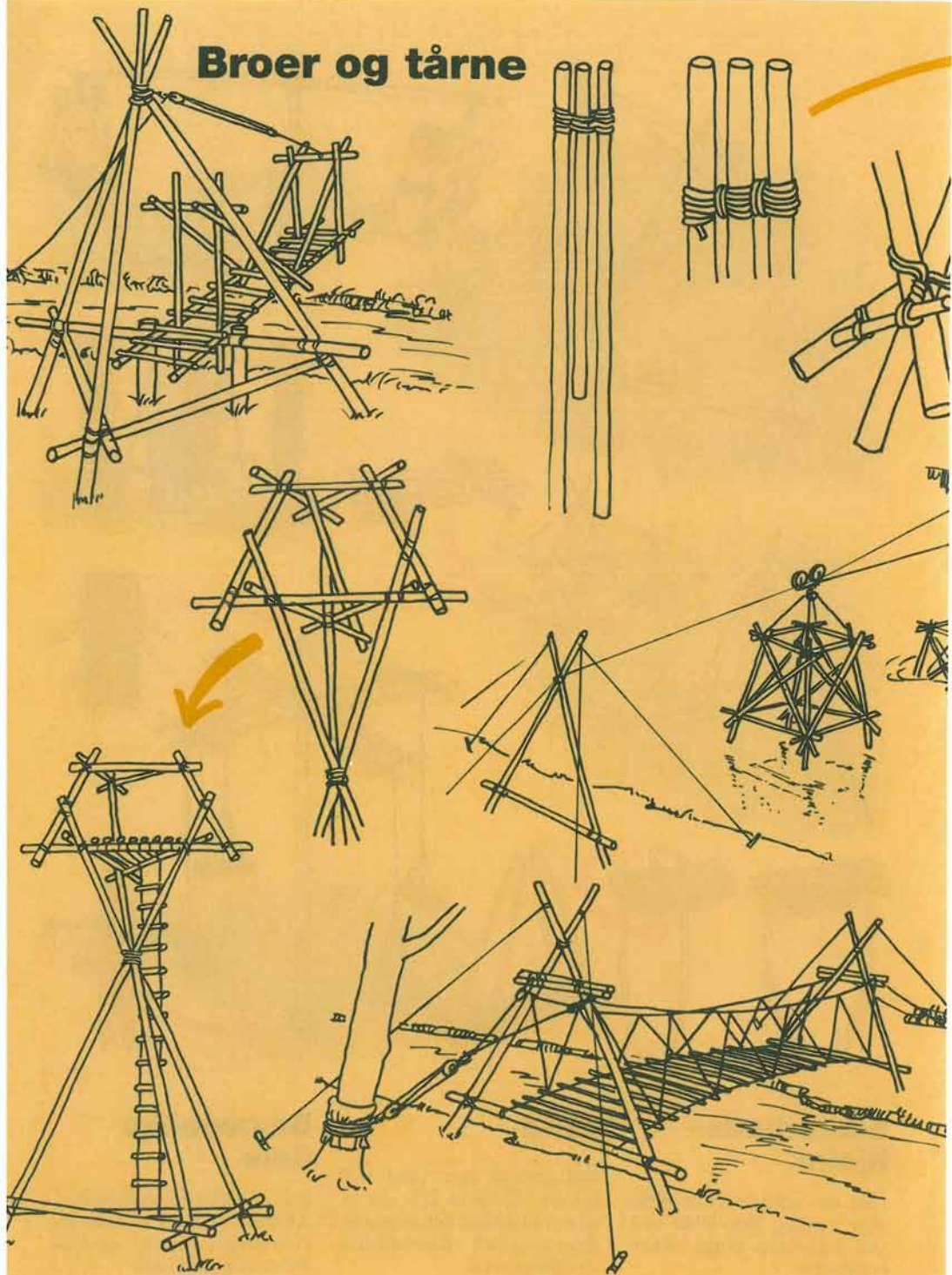
Vand

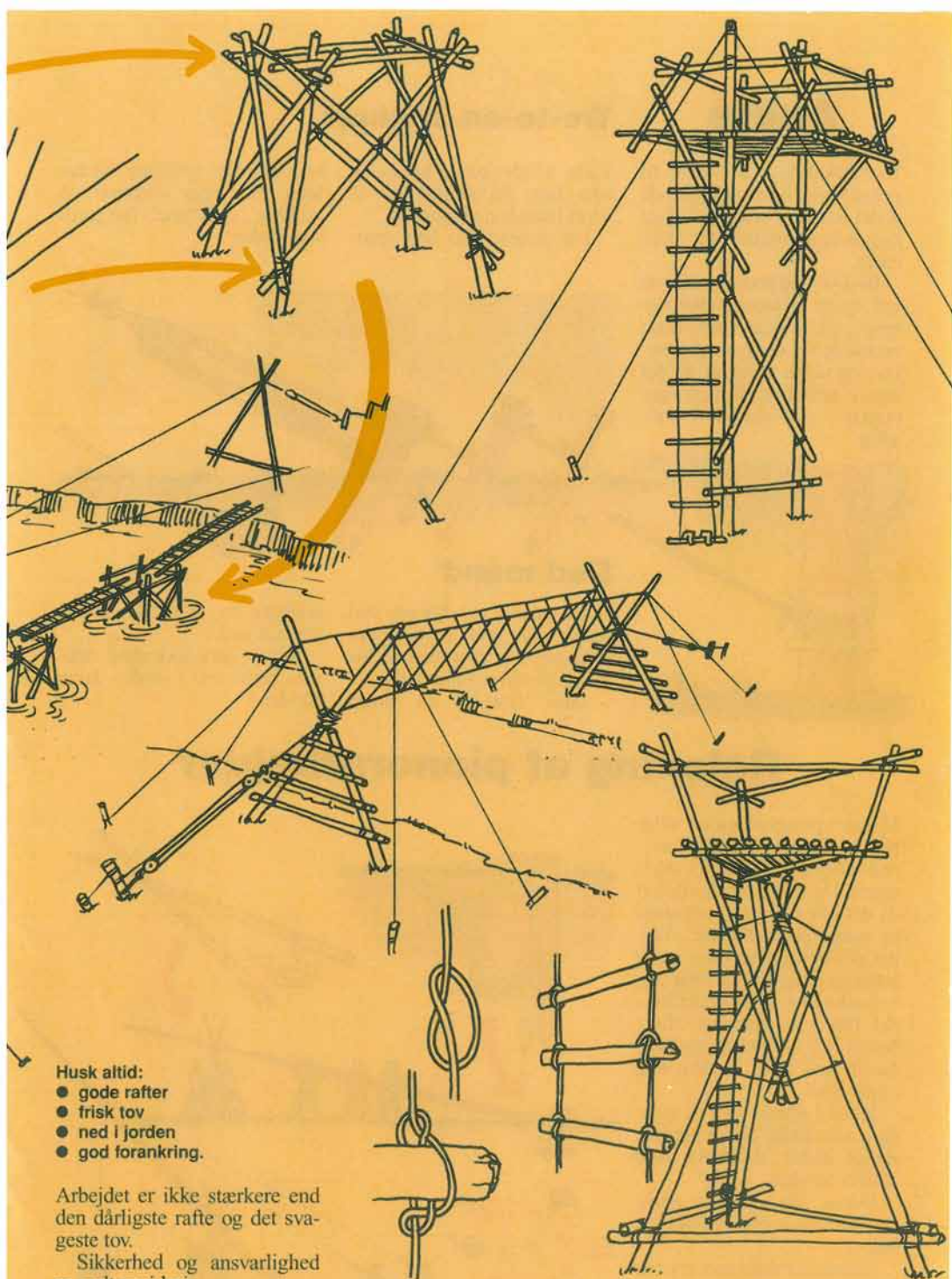
Ved arbejde nær vand skal lederen vide hvor dybt der er, og om spejderne kan svømme. Brug eventuelt sikkerhedsline og redningsvest.

Bevægelige dele

kræver særlig opmærksomhed. Afskærm hvor der er risiko for at komme i klemme, og hvor der er svingende dele.

Broer og tårne

Husk altid:

- gode rafter
- frisk tov
- ned i jorden
- god forankring.

Arbejdet er ikke stærkere end den dårligste rafte og det svageste tov.

Sikkerhed og ansvarlighed er godt spejleri.

Ankre

Tre-to-en-ankeret

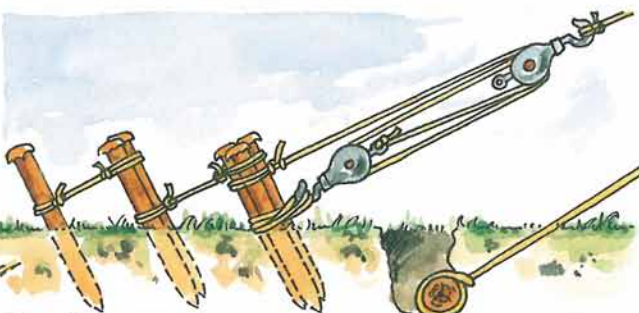
Til forankring af tove til svævebaner, broer og lignende er det lettest at bruge naturlige fastgøringspunkter, fx store træer.

Beskyt altid træet mod tovet ved hjælp af sække eller lignende, ellers skærer det stærkt belastede tov en ring ind i barken, og så går træet ud. Er der ingen naturlige fastgøringspunkter, må man selv lave ankre.

Vælg solide pæle, gerne eg eller bøg, slå mindst 2/3 af deres længde ned i jorden.

Før pælene slås ned, spid-

ses de. De tykkeste sættes først. Slå dem vinkelret på trækret, træktovet fastgøres ved jorden.

Død mand

Den døde mand bruges ved meget store træk, og hvor tre-to-en-ankeret på grund af løs jord ikke bliver solidt nok.

Man fastgør en strop

omkring en tyk kævle og graver den ned.

Som ekstra sikkerhed rammes pæle ned i jorden foran kævlen.

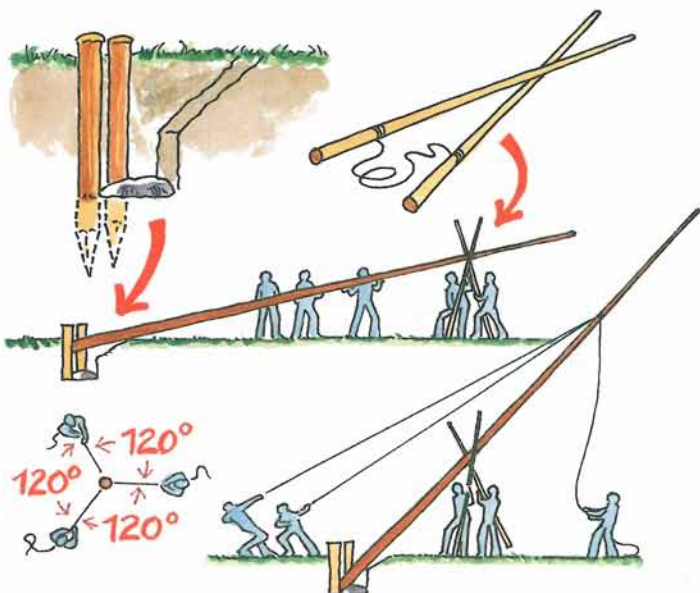
Rejsning af pionerarbejder

Mange pionerarbejder eller dele af dem bygges først i normal arbejds højde og skal siden rejses. Det er ikke helt ufarligt da det ofte drejer sig om store og tunge konstruktioner. Vurder derfor vægten, brug rigtig løfteteknik og hav en eller flere bukke til at sætte under hvis det bliver nødvendigt. Tove fastgjort 2/3 oppe på konstruktionen kan sikre at den ikke tipper over.

Inden I starter, vær da sikre på at eventuelle huller har den rigtige dybde, da jorden ikke altid er vandret.

Det er ofte lettere at grave en smal rende end et firkantet hul.

Graves der skråt ned, er pæle lette at rejse.

Bål og mad

- 102 båltyper
- 103 båltænding
- 104 primitiv båltænding
- 105 træsorternes
brændværdi
- 106 madlavning
køkkengrej
- 107 mål og vægt
- 108 koge- og stegetider
høkkasse
- 109 kostplan opskrifter
- 111 fisk
- 112 primimad
- 114 spiseligt fra naturen
- 116 bagning

Bålet

Madlavning på bål er en vigtig del af spejderarbejdet, og lejr-bål er et uundværligt indslag på enhver lejr.

Vi kan lave mad på sprit-

apparat - og gør det også i visse situationer - men som regel vælger vi at tænde et bål, som kan tjene flere formål: madlavning, varme og hygge.

Pyramidebålet er starten på de fleste bål. Det kan bruges til madlavning, men kræver så, at der laves et grydeophæng.

Båltyper til madlavning

Hvilken båltype der bør anvendes, afhænger af, hvad bålet skal bruges til. Røgen fra det virker altid generende, derfor er det en fordel at bruge tørt brænde.

Her er forskellige køkken-bål:

Blæselampen er meget effektiv. Flæk en kævle med en diameter på ca 15 centimeter.

Trefoden er god til ophængning af gryden. Er det svært at komme til gryden, kan hele trefoden "tages af".

Kogerenden er let at lave. Fjern græstørvene rundt om renden. Lav åbningen i vindsiden.

Jamboreeilden er også en god mulighed.

Grydeophæng der giver plads til flere gryder. Grydekroge kan laves af meget tykt hegnstråd.

Jægerilden. Kævlerne lægges parallelt med vindretningen og bålet tændes med et pyramidebål. Kan efter madlavningen vendes og bruges som nying (se side 104).

Grubeilden giver meget varme, men er kun god til kogning af vand. Mad brænder let på.

Kogestænger

Kogestænger kan let fremstilles af rundjern. De giver god støtte.

3-stensbålet startes med pyramidebål. Stenene skal være så store at der er plads til at fyre. Brug aldrig flint.

Reflektor

En reflektor kan gøre god gavn ved spidstegning og plankning.

Sten som reflektor.

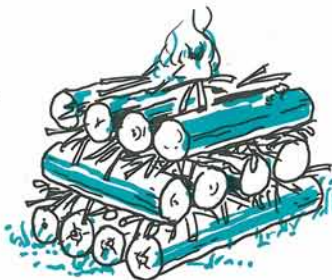
"Lænestol" som reflektor og varmekilde.

Glødebål

Skal der bruges et stort glødebål, er det bedst at anvende tykke grene af bøg, eg og ask.

Er der kun gran eller fyr til rådighed, kan et "lagkagebål" bruges.

Start med tykke grene i bunden og læg tynde grene og kvas ovenpå. Læg så et nyt lag tykke grene på. Der skal være mellemrum mellem de tykke grene. Tænd i vindsiden, så opstår der hurtigt et godt glødebål.

Sikkerhed

Når man tænder ild skal man huske:

Tænd kun bål på steder hvor du har fået tilladelse.

Tænd aldrig bål, hvor bevoksningen er meget tør, fx i granplantager, på heder og i tørvejord.

Tænd ikke større bål end du skal bruge.

Gå aldrig fra et bål før det er slukket. Stenk vand på gløderne (hæld ikke, det er spild af vand). Fordel resterne af bålet, så du er sikker på at alle gløder er slukket.

Husk at ilden først er slukket når den sidste glød er gået ud.

Gammelmandsild og andre hævede ildsteder: lav aldrig ildstedet så højt at den mindste spejder har besvær med at se ned i gryden. Sørg for at gryder og pander er forsvareligt anbragt, ellers er der fare for at de vælter og forårsager skoldninger.

Hav altid vand tæt ved bålet. Det kan bruges til ildslukning og behandling af forbrændinger.

Båltænding

Inden bålet tændes, skal der samles rigeligt med brænde. Til optænding er det bedst at anvende kviste af gran, fyr og birk eller birkebark, hugge- og snittespåner. I regnvejir findes tørt kvas under træerne, eller små udgåede grene brækkes af inde ved stammen. Enebærkviste kan brænde selvom de er våde.

Flæk større brændestykker, så brænder de lettere, for de er ofte tørre indeni.

Tynde pinde. Grankvas og spåner.

Når der er ild, lægges tykke stykker på.

Bålet kan også bygges helt færdigt og tændes i bunden.

Det kan også tændes i toppen, så udvikles der mindre røg. Bålet brænder roligere og kan fra starten være klar til flere timers brænding.

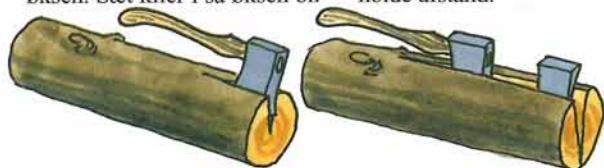
Varme- og hyggebål

Nyngen er en god varmekilde til bivuakken. De hårde træsorter er mest velegnede. Flæk en kævle på 1 meters længde. Brug en grenstump til at slå på øksen. Sæt kiler i så øksen bli-

ver fri, og fortsæt sådan. Tænd op på den nederste halvdel af kævlen. Når ilden har godt fat, lægges den øverste halvdel på med et par pinde imellem til at holde afstand.

Pagodebålet har et pyramidebål indeni.

Primitiv bål-tænding

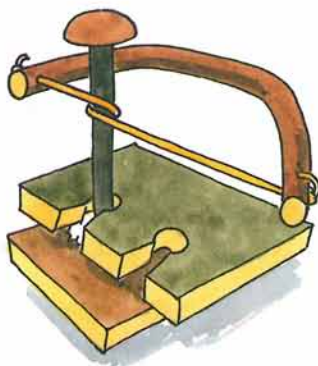
Ildbør

Når 2 stykker **harpiksfrit, knastørt** træ gnides mod hinanden opstår der varme. Det er idéen ved ildboret.

Ildborspladen er 1,5-2 cm tyk. Hullerne kradses ud med en dolk. Så bores der med tenen til hullet er dybt nok til at holde tenen på plads. Dernæst saves indhakked, en lille smule skråt, så gløderne kan falde ud.

Tenen er ca 25 cm lang og 2 cm tyk. Den gøres ottekantet for at snøren bedre kan få fat. Den ene ende snittes rund, og den anden ende spidses. Hvis tenen piber når der bores, kan spidsen forsynes med nogle hak.

Håndstøtten skal være af hårdt træ, fx eg. Der bores et 2 cm dybt hul. Klodsen snittes

til, så den ligger godt i hånden. Hullet smøres med brun sæbe.

Buen laves af en solid gaffelgren. Det giver et godt hånd-greb.

Som snøre bruges en 5-6 mm tyk symaskinesnøre af

læder. En brugt snøre er bedst, for læder strækker sig under brug. Bor et hul i hver ende af buen.

Fastgør snøren i det ene. Stop snøren igennem det andet og bind et dobbelt halvstik.

Ildbakken er en plade krydsfinér. Den forhindrer, at fugt og kold jord slukker gløden. Ildbakken gør det også muligt at flytte glødebunken.

Ildtænderen, kaldet fuglereden, består af blå (som ikke må være imprægneret) eller findelt træuld. Materialet formes som en fuglerede hvor gløderne kan lande når de falder ud.

Sådan bores der:

Venstre fod holder ildpladen fast mod ildbakken så fuglereden sidder fast under hakket. Venstre hånd holder håndstøtten. Højre hånd fører buen.

Hold et roligt tempo til det begynder at ryge. Pres så hårdere og sæt farten op.

Hvis det ryger meget, og kulstøvet er sort, er der chance for en glød. Læg buen til side. Pust forsigtigt på kulbunken til gløden er stor og synlig. Fold fuglereden sammen om gløden og pust til det flammer.

Flint og stål

En flintesten og et stykke stål kan frembringe gnister.

Slå med flintestenen på en gammel fil.

Fang gnisterne i et stykke blå og pust forsigtigt. Blåret må **ikke** være imprægneret, så kan det ikke brænde. Tingene opbevares i en ildpose af læder.

Tips

Stearinbomber

Riv 8-10 cm brede strimler af avispapir. Rul dem om en bomuldssnor og bind en snor udenom.

Smelt stearinen i vandbad
Sænk rullerne ned i den flydende stearin.

Rullerne tages op når de ikke kan suge mere og tørres.

Stearinbomber er gode til at tænde op med i regnvej.

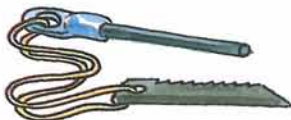
"Amerikanske tændstikker" er gode til at starte optændingen med.

Forstørrelsesglas
... når solen skinner!!!

Metaltændstikken kan købes hos Spejder Sport. Den kan bruges selv i våd tilstand.

Ressourcer

Træ skal bruges med omtanke. Det gælder også brænde.

Tænd ikke bålet før det skal bruges. Udnyt den første varme fx til at koge vand til kartofler. Varm vand til opvask på bålet straks efter madlavningen, så er opvaskevandet parat når maden er spist.

I standlejr er det en idé at bruge brændebesparende "komfur" (se side 140).

Et lejrball bliver let for stort. Overvej derfor, inden det tændes, hvor lang tid det skal bruges.

Kom kun lidt brænde på ad gangen.

Brændværdi

Man opdager let at der er forskel på træs evne til at brænde. Den afhænger af træets hårdhed og indhold af vand.

Fælles for de bløde træsorter er at de er lette, nemme at antænde, brænder hurtigt og

giver få gløder.

Fælles for de hårde træsorter er at de er tunge, svære at antænde, brænder langsomt, varmer godt og giver mange gløder.

Hårde træsorter

- Ask:** God både grøn og tør.
Bøg: Fænger langsomt, varmer godt, giver gode gløder.
Eg: Fænger langsomt, varmer godt, giver gode gløder, knitrer og buldrer.
Elm: Dårlig til at fænge, ulmer, giver en lille flamme.

Bløde træsorter

- Ahorn:** Brænder godt, hvis den er tør, giver ret god varme og nogle gløder.
Birk: Fænger let, brænder lydløst, lugtløst, uden røg, giver megen varme, men næsten ingen gløder.
Enebær: Brænder godt, giver ret gode gløder.
Gran: God til optænding, brænder hurtigt, giver kun få gløder.
Fyr: God til optænding, brænder hurtigt, giver kun få gløder.
Pil: Brænder meget dårligt. Kan ikke anbefales.
Frugttræ: Gammelt tørt frugttræ er godt til glødebål.

Madlavning på tur og i lejr

På de fleste ture skal der laves varm mad.

Hvis der kun skal laves et enkelt måltid, kan det være en fordel at lave primamad, men er man på en længere tur, skal der gang i gryderne.

Oftentimes kan det betale sig at have en del madvarer med hjemmefra. Undersøg hvilke indkøbsmuligheder der er undervejs og ved lejren.

Deltagerne laver sammen en

alsidig og gennemtænkt madplan, som tager hensyn til både sundhed og kræsenhed.

Køb madvarer uden eller med mindst muligt indhold af tilsætningsstoffer, som mange er overfølsomme overfor.

Orden og renlighed ved madlavning er vigtig. Alle der har med madlavningen at gøre, vasker hænder før de begynder - og undervejs når det er nødvendigt. Det letter oprydning

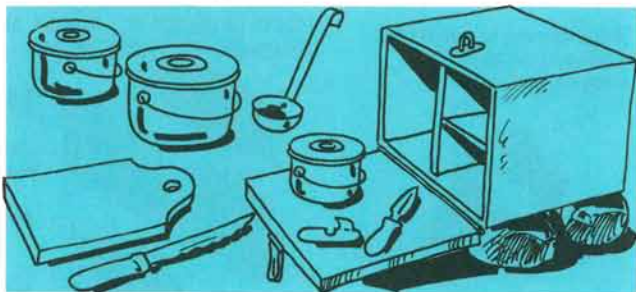

gen efter måltidet hvis der ryddes op efterhånden som madlavningen skrider frem.

Køkkengrej

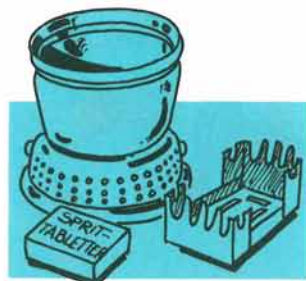
Som ramme om madlavning og til opbevaring af madvarer og køkkengrej er et køkkentelt godt, men ingen betingelse.

Et køkkentelt anbringes så det er mest muligt i skygge. Det er ligeledes en god idé at bruge en solid kasse til køkkengrejet når det skal transporteres. Kassen kan være lavet sådan at den kan fungere som både køkkenskab og bord i køkkenteltet.

Grejet i køkkenkassen kan fx bestå af: grydesæt - 3 gryder med hank og låg (gryderne skal kunne sættes ind i hinanden) stegepande, spækbræt, brødkniv, paletkniv, kartoffel-skræller, råkostjern, dåseåbner, piskeris, osteskærer, øse, liter-

mål, plasticdåser, vanddunk, karklude, opvaskeborste, opvaskemiddel, grydesvamp (Rens-let), brun sæbe, tændstikker, plasticposer, alufolie og køkkenrulle. Køb altid ting af en ordentlig kvalitet, det skal kunne holde længe.

Stormkøkken

Skal der kun laves mad til en eller to personer, kan der med fordel bruges et enkeltmandskøgekar til sprittabletter eller et stormkøkken med spritbrænder. Tilsæt spritten max 10 % vand, så soden den ikke så meget.

Renholdelse af køkkengrej

Det er vigtigt at køkkengrejet bliver holdt ordentlig rent, så det ikke ødelægges for hurtigt. Og snavset udstyr kan være årsag til "dårlige maver".

Efter brug er det en selvfølge at alt vaskes grundigt i varmt vand tilsat opvaskemiddel (biologisk nedbrydeligt), og at det hele tørres godt af. Fugtige træredskaber kan mugne.

Hæng altid opvaskeborste, karklud og viskestykke til tørre. Gryderne kræver særbehandling. De skal smøres ind på ydersiden før de bruges over bål. Almindelig brun sæbe eller flydende brun sæbe er det nemmeste og billigste. Flydende brun sæbe smøres på med en pensel.

Efter brug gøres gryderne rene ind- og udvendigt. Indvendigt i varmt vand med op-

vaskemiddel. Udvendigt med ståluld (Rens-let). Har gryderne fået buler, skal de rettes ud. Det gøres med en træklods og en hammer.

Når man kommer hjem efter en tur, er det godt at give grejet en ekstra rengøring. Pak altid våde klude og lignende ud med det samme.

Opbevaring af madvarer

Madvarer skal opbevares omhyggeligt, så de ikke kommer i forbindelse med snavs eller dyr.

Køb aldrig større portioner af letfordærlige madvarer.

Pas især meget på hakket kød og fisk.

Til opbevaring af madvarer kan bruges plasticposer (vær opmærksom på kondensvand), plasticboks med låg og alufolie. Er køkkenkassen med på turen, kan den bruges til de

madvarer der ikke let fordærvses.

Til madvarer der kræver kølrig opbevaring, kan der graves et hul i jorden et sted hvor der er skygge. Hullet fores med en plasticsæk. Lav et låg og læg det over.

Pas på - dette "køleskab" kan være et eldorado for mus og mosegrise.

Madvarer der skal holdes kølige, kan også opbevares i våde aviser. Når vandet i aviserne fordamper, sker der en afkøling. Aviserne skal være konstant våde, og madvarerne skal være vandtæt emballerede.

Et køkkenskab lavet af rafter der beklædes med tyndt stof, kan hænges op i et træ et sted med skygge og vind.

Mål og vægt

Et spejderkrus (3 dl) indeholder:

210 g hvedemel
250 g sukker
240 g ris
100 g havregryn

1 spiseskefuld =

3 teskefuld =

ca 15 g mel
ca 20 g sukker
ca 25 g margarine
ca 25 g marmelade
ca 6 g kaffe eller kakao
ca 6 g teblade

1 almindeligt franskbrød = ca 20 skiver

1 almindeligt rugbrød = ca 45 skiver

Til 1/2 skive brød bruges:

ca 5 g plantemargarine
ca 10 g leverpostej
ca 15 g ost
ca 12 g pølse
ca 50 g revet gulerod

Beregning pr person:

50 g havregryn til grød
100 g havregryn (rå med mælk)
80 g ris (til løse ris)
75 g spaghetti
250 g kartofler eller grøntsager
150 g kød
2,5 dl suppe

Koge- og stegetider

Når maden laves over bål, går det tit hurtigere end hjemme på grund af den stærke varme.

Det er en god idé at lave et grydeophæng hvor højden og dermed varmen kan reguleres.

Hold alligevel godt øje med gryderne, kartofler kan koge tørre for vand, gryderetter og lignende kan nemt brænde på.

Kartofler og andre grøntsager kommes i kogende vand.

Det bevarer flest vitaminer

Gryderetter med svinekød i terninger

kogetid ca 15 min.

Gryderetter med oksekød i terninger

ca 45 min.

Gryderetter med hakket kød

ca 60-90 min.

Kyllingestykker i gryde

ca 15-20 min.

Medisterpølse stegt på pande

ca 45 min.

Frikadeller på pande

stegetid ca 20 min.

Koteletter på pande

ca 20 min.

Kartofler i glødebål

ca 20 min.

Kylling på spid

ca 15 min.

Kødstykker på spid

ca 120 min.

Snobrød

ca 20 min.

bagetid ca 20-30 min.

Undersøg altid om maden er færdigstegt/-kogt før den serveres. Hvis maden ikke har fået nok, kan den give dårlig mave.

Tips

Gryder af aluminium kan give afsmitning. Derfor må man **aldrig** opbevare mad i aluminiumsgryder, og man bør heller ikke piske fløde i dem.

Grydeskeer af plastic kan smelte, så hold dem væk fra bålet flammer.

Rå og stegte løg ætser i alufolie.

Pas på med fedtstof. Der kan gå ild i det hvis flammerne er for tæt på.

Hav et vaskefad til håndvask i nærheden af madholdet.

Knive bliver ikke så hurtigt sløve hvis man bruger spækbræt af træ.

Krydderier kan gemmes fra gang til gang.

Skyl gryden i koldt vand in-

den mælk hældes i til kogning.

Plantemargarine er godt til stegebrug. Det er sundere - og er samtidig nemt at opbevare hvis man køber det i en papæske med låg.

Planteolie kan bruges til al stegning. Vindrukerneolie afgiver meget lidt lugt.

Ris i kogeposer letter gryderengøringen.

I rester af retter med fx persille og spinat er der risiko for udvikling af giftige bakterier. De må derfor aldrig genopvarmes, men skal kasseres.

Danskvand kan bruges i stedet for mælk i al fars. Farsen bliver let og luftig, og eventuelle mælkeallergikere undgår problemer.

Høkasse

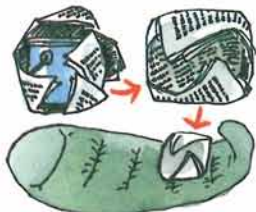

En god høkasse sparer på brændet. Når maden er sat i kassen, koger den færdig af sig selv.

Kartofler, ris og gryderetter er velegnede til at sætte i høkassen.

Kartofler der ikke er skrællede, og ris skal stå i høkassen i ca 2 timer. Gryderetter i ca 3 timer.

Når maden sættes i høkassen, skal retten spillekoge. Der skal være tætslutende låg på gryden og på høkassen. Kassen åbnes så få gange som muligt - helst slet ikke - før serveringen.

Hvis det ikke er muligt at lave en rigtig høkasse, kan et par soveposer bruges i stedet for.

For at undgå at de svines til, pakkes gryden først ind i aviser og fx i et stort håndklæde. Derefter vikles soveposerne godt omkring. Det hele stilles et sikkert sted, så ingen kommer til at vælte middagen.

Planlægning af madlavningen

For at få den bedste udnyttelse af bålet skal forløbet i madlavningen være tænkt igennem. De forskellige ingredienser skal stå parate. Vand til kartoffelkogning sættes over bålet mens kartoflerne skrælles.

Maden skal på bålet i den rigtige rækkefølge - der er ikke meget ved at frikadellerne er steget hvis kartoflerne ikke er sat over endnu.

Opvaskevand kan sættes på bålet når maden tages af.

Planlæg dagens menu så madvarerne udnyttes bedst muligt.

At få to retter mad - også når man er i lejr - er ikke nogen luksus, det er med til at give en varieret kost.

Dagkostplan

Morgen

Havregrød, havregryn eller cornflakes med mælk eller surmælksprodukt med drys, brød, ost, marmelade, mælk, te, kaffe

Formiddag

Ikke noget måltid, men fx en gulerod

Middag

Rugbrød med forskellige slags pålæg, fx leverpostej, skærepølser, makrel i tomat, toskerogn, æg, agurk, tomat, peberfrugt, ost, rå revet gulerod og æble, rosiner, bananer

Eftermiddag

1 kop te, kaffe eller saftevand og fx 1 grovbolle

Aftensmad

Varm ret med kartofler, ris eller spaghetti, kød og grøntsager. En let dessert, fx frisk frugt

Aftensservering

Te, kaffe eller kakao. Dertil lidt kage eller kiks.

Opskrifter til 6 personer

Havregrød

- 300 g havregryn (3 spejderkrus)
- 18 dl vand (6 spejderkrus)
- 2 tsk salt

Vand og gryn kommes i gryden og bringes i kog under konstant omrøring. Det koges godt igennem og tilsættes salt.

Serveres med rå æble, rosiner eller lidt sukker, samt mælk til at hælde over eller til at drikke til.

Kold kartoffelsalat

- 1,5 kg kartofler ● 1 l A38, ymer eller cremefraiche ● salt, peber ● 2 spsk hakket persille ● 2 spsk klippet purløg ● 2 tsk citronsaft ● ½ tsk karry ● eventuelt 1 fed knust hvidløg

Kartoflerne skræbes eller koges og pilles. Afkøles og skræbes i skiver.

Resten af ingredienserne blandes, og de kolde kartoffelskiver vendes i. Salaten har godt af at trække et par timer et koldt sted.

Salat

Sommeren byder på masser af frisk grøn salat. Om vinteren kan den erstattes med finsnittet hvidkål.

Alle mulige rå grøntsager kan blandes i salatskålen. Brug de grøntsager der er sæson for.

Salatdressing kan nemt laves af A38, ymer eller cremefraiche. Pisk det med lidt citronsaft, salt, peber og eventuelt lidt karry. Forskellige krydderurter kan tilsættes efter smag.

Agurkesalat

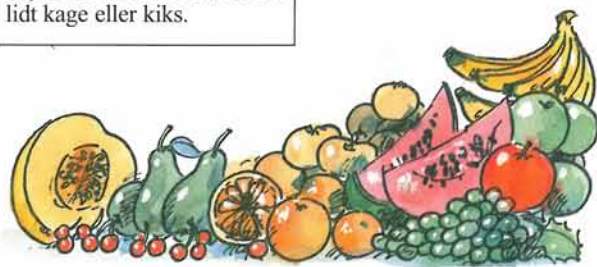
- 2 agurker ● 2 dl eddike ● 1 dl vand ● 1 dl sukker ● ½ tsk salt ● ½ tsk peber

Agurkerne vaskes og skræbes i tynde skiver. Eddike, vand, sukker, salt og peber piskes godt sammen. Agurkeskiverne lægges i. De skal trække i mindst 1 time for at få smag.

Tunsalat til rugbrød

- 1 dåse tun i vand ● 1 løg, mellemstort ● 2 spsk tomatkoncentrat ● 2 spsk majonæse ● 3 spsk majs (dåse eller frosne) ● salt, peber

Løget hakkes og blandes med tomatkoncentrat og majonæse. Vandet trykkes ud af tunfisken, og fisken findeles og blandes sammen med majs i det øvrige. Krydres med salt og peber.

Spaghettipølsegyde

● 1 pk spaghetti (ca 500 g) ● 12 pølser (uden farve) ● 1 grøn peber ● 1 ds tomater ● 3 spsk margarine eller olie ● salt, peber ● 1 lille pose revet ost

Spaghettien kommer i kogende vand tilsat 1 spsk olie. Olien forhindrer at spaghettien klister sammen. Det koger ca 10 minutter. Vandet hældes fra (nemtest gennem en sigte).

Peberfrugt skåret i terninger og pølser skåret i små stykker svitses i margarine eller olie.

Tomater med væde tilsættes og varmes igennem og spaghettien kommer i. Det hele varmes godt og krydres med salt og peber. Serveres med revet ost (kan købes færdigt) og grøn salat.

Kyllingestykker stegt i gryde

● 2 kyllinger ● 3 spsk margarine eller olie ● vand ● salt, peber

Hvis der bruges frosne kyllinger, så husk at beregne tid til optøning.

Kyllingerne deles i 4 stykker. Et par stykker ad gangen brunes i margarine eller olie i gryden. Stykkerne tages op og næste hold brunes. Når alle stykkerne er brune, lægges de tilbage i gryden. Krydderier og vand hældes ved sådan at det knap dækker kyllingestykkerne. Hold øje med gryden under stegningen. Hæld eventuelt lidt mere vand ved. Steger i ca 60 minutter.

Fjerkræ skal være helt gennemstegt for at undgå maveonder.

Kyllingen serveres med kogte kartofler og agurksalat.

Farspandekage med grøntsager

● 750 g hakket flæskeskød ● 2 spsk hvedemel ● 2 spsk revet løg ● 1 æg ● salt, peber ● ca 2 dl mælk eller dansk vand ● margarine eller olie til stegning

Bland kød, mel, løg, salt, peber og æg i en skål. Rør mælk eller dansk vand i lidt efter lidt.

Brun margarinen eller varm olien i panden. Farsen bredes ud på panden og steger ca 10 minutter på hver side. Vendes ved hjælp af et stort grydelåg.

Hertil serveres dampede grøntsager og groft brød.

Dampede grøntsager

● 250 g fintsnittet hvidkål ● 250 g groftrevne gulerødder ● 250 g porrer i tynde ringe ● salt ● 1 dl vand ● margarine eller olie

Margarine eller olie varmes i gryden og grøntsagerne tilsættes. Salt og vand kommer ved. Det hele vendes godt igennem med en grydeske. Låg lægges på, og grøntsagerne dampes ved ikke for kraftig varme i ca 10 minutter.

Millionbøf med gulerødder

800 g hakket oksekød ● 2 store løg ● 5 gulerødder ● 1 ds tomater ● ½ l vand ● salt, peber ● eventuelt 1 tsk paprika ● 3 spsk margarine eller olie ● mel til jævning ● kulør

Hakkede løg og revne gulerødder svitses i margarine eller olie. Kødet kommer i og skilles godt med en gaffel. Krydderier, tomater med væde og vand tilsættes. Det hele koger godt i ca 10 minutter. Kan eventuelt jævnes med mel. Kulør tilsættes. Serveres med kartoffelmos eller spaghetti.

Kartoffelgyde med oksekød

● 800 g mørt oksekød ● 2 store løg ● 1 kg kartofler ● ½ kg gulerødder ● 3 tomater ● ½ agurk ● salt, peber ● 2 spsk margarine eller olie

Kødet skæres i tynde, aflange stykker, løgene hakkes, gulerødder og kartofler skrælles og skæres i skiver. Margarine eller olie brunes i gryden, løg og kød kommer i. Kartoffler og gulerødder tilsættes, og så meget vand at retten netop er dækket. Krydres med salt og peber. Koger ved svag varme i ca 45 minutter. Husk at røre tit. Hvis kartoflerne ikke har jævnet retten, kan lidt meljævning komme i. Serveres med pynt af tomater i både og agurk i terninger.

Pandekager

● 6 dl hvedemel ● 6 æg ● ca 6 dl mælk ● 2 spsk sukker ● 3 spsk margarine

Mel, æg, mælk og sukker piskes godt sammen. Margarinen smeltes og røres i dejen. Hvis dejen er for tyk, tilsættes mere mælk.

Når smeltet margarine er kommet i dejen, er det ikke nødvendigt at komme margarine på panden for hver pandekage der bages.

Dej hældes på panden og fordeles. Jo tyndere pandekage, des lækrere. Pandekagen vendes når den er stivnet på overfladen. Serveres med friske bær, marmelade eller lidt sukker.

Frugtsalat

● 3 bananer ● 3 appelsiner ● 3 æbler ● rosiner ● chokolade

Start med at pille appelsinerne og skær dem i små stykker. Bland skiveskærne bananer og æbler i små terninger i. Når det gøres i denne rækkefølge undgås misfarvning af æble og banan. Tilsæt rosiner og chokolade i små stykker. Serveres som det er, eller med flødeskum eller is.

Rensning af fisk

Fisken lægges på en avis, og skællene skrubes af med en kniv. Skrab fra hale mod hoved uden at ødelægge skindet.

Fisken vaskes grundigt i koldt vand. De sidste skæl fjernes.

Skær langs gællelågene. Skær ikke hovedet af.

Stik en kniv ind under gællerne for at løsne dem, så der kan blive rensset under dem. Lad hovedet sidde.

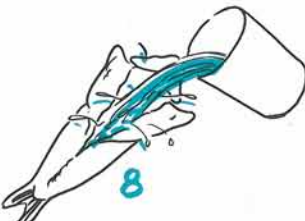
Skær bugen op fra hovedet til gatåbningen. Pas på ikke at skære fisken i to stykker.

Fisken åbnes forsigtigt, og gæller og indmad fjernes.

Alt blod og sorte hinder skrubes ud fra bugen.

Fisken skylles med rigeligt koldt vand. Hovedet fjernes eventuelt.

En rengjort rødspætte, skrubbe eller ørred fyldes med en blanding af hakkede løg, persille, salt og peber.

Fisken lægges på bagepapir med lidt smør eller margarine og pakkes ind i 4-5 gennembødte avissider. Pakken lægges på gløderne. Vendes efter 8-10 minutter. Der må ikke gå ild i aviserne. Efter 8-10 minutter på den anden side er fisken dampkogt og færdig.

Fisk i folie

Aluminiumsfolie er velegnet til at stege al fisk i. Foliet smøres godt, fisken krydres og pakkes godt ind. Foliepakken skal ligge i gløderne i ca 20 minutter. Store fisk skal ligge lidt længere.

Plankning af fisk

Et stykke træ flækkes og gøres plant.

Af mindre grene laves træ-nagler.

Den rensede fisk (sild, ørred, makrel) gnides med salt og smøres med margarine inden den bredes ud på træstykket

med skindsiden mod træet.

Med en dolk laves små huller i fisk og træ, og træ-naglerne sættes i. Det hele anbringes foran bålet i en afstand af 10-20 cm. Stegetid ca 30 minutter.

Hvis fisken er meget tyk, må den vendes.

Primimad opskrifter til én person

Primimad - madlavning uden brug af gryder og pander - er velegnet til hejker og endagsture, eller når man bare har lyst til at lave mad på en anderledes måde. Det gælder her som ved al anden madlavning - renlighed er vigtig. Vær ekstra omhyggelig når det er fisk der skal tilberedes. Fisk, jord og snavs er en meget sundhedsfarlig kombination.

Aluminiumsfolie, især den kraftige slags beregnet til grill, er godt at have med til madlavning. Beregn rigeligt, så maden kan pakkes ordentligt ind.

Foliebakker kan bruges til mange forskellige slags retter og er specielt velegnede til sammenkogte retter.

Fyldt hvidkål

I en smurt foliebakke lægges hvidkålsblade. Ovenpå 150 g fars og 1 stk revet gulerod. Til sidst igen hvidkålsblade. Retten krydres med salt og peber. Lidt vand hældes ved og bakken pakkes ind i aluminiumsfolie. Steger i glødebål ca 30 minutter.

Kartofler og bøf

Ca 250 g kartofler vaskes godt eller skrælles. Skæres i skiver og lægges på et stykke smurt folie. I en fordybning lægges en bøf på ca 150 g. Ovenpå lidt løgringe. Krydres med salt og peber. Pakken lukkes godt og står i glødebålet i ca 25 minutter.

Sammenkogt ret

I en smurt foliebakke lægges en blanding af 150 g svinekød i små terninger, 200 g kartofler i skiver, 1 gulerod i skiver og 1/2 løg, der er hakket. Det krydres med salt og peber. Til slut hældes lidt vand i, så maden ikke brænder på.

Foliebakken pakkes i et par lag aluminiumsfolie og stilles i et godt glødebål i ca 30 minutter.

Fyldt kotelet

I en god stor kotelet (200 g) skæres en lomme. Heri puttes æblestykker og et par svesker. Koteletten lægges på et stykke smurt folie, krydres med salt, peber og lidt knust enebær. Pakken lukkes godt og steges i glødebålet i ca 30 minutter.

Bagte kartofler

Glødebålet skrabes til side, og kartofler lægges i asken. Gløderne lægges tilbage over kartoflerne, som bager i ca 1 time. Kartofler kan også pakkes i folie før de lægges i gløderne.

Bananbåd

I en banan med skræl skæres en rille. Heri lægges lidt chokolade og eventuelt lidt syltetøj eller friske bær. Bananen pakkes ind i aluminiumsfolie og lægges på gløderne i 10-15 minutter.

Fyldt æble

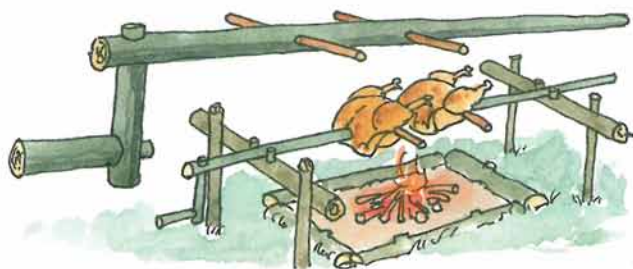
I den ende af æblet hvor stilken sidder, skæres et låg ud. Kærnehuset tages ud uden at æblet går i stykker. Rosiner, pudder-sukker og kanel fyldes i hullet, og låget lægges på igen. Pakkes ind i folie og står i glødebålet i 15-20 minutter.

Mad på spid

Mad på spid kræver tålmodighed og et godt glødebål. Hav eventuelt et reservebål, hvorfra der kan flyttes gløder over til stegebålet. Det kan være en fordel at pakke lidt folie om det der steger, så det ikke bliver alt for branket.

Kylling

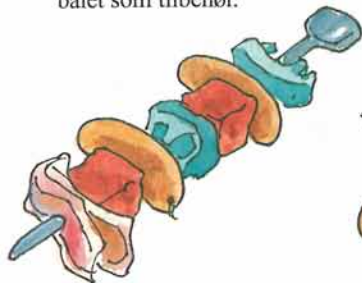
Beregn $\frac{1}{2}$ kylling pr person.
Frosne kyllinger bliver bedst

Kabob (kebab)

På en afbarket gren sættes skiftevis svine- eller oksekød der er skåret i små tynde skiver, cocktailpølser, små løg, små tomater og rensede champignon. Det hele skubbes tæt sammen og steger over glødebål. Vendes ofte. Beregn et spid pr person.

Kartofler kan steges hele i bålet som tilbehør.

hvis de får lov til at tø langsomt. Husk at tage plasticposen med indmad ud.

Inden kyllingen sættes på spiddet, gnides den indvendigt med salt og peber. Kom eventuelt en dusk persille i.

Kyllingen sættes på spiddet og fastgøres så det er muligt at vende den. Den pensles jævnlige med olie.

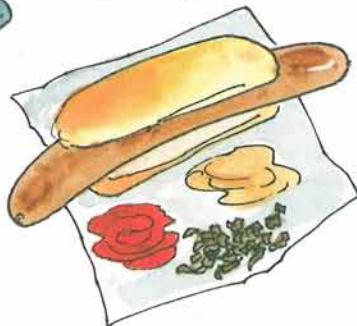
Stegetid ca 2 timer.

Sørg for at kødet er ordentligt gennemstegt for at undgå bakterieforgiftning.

Hot-dog

En gren afbarkes og snittes så tynd som muligt i en længde som svarer til en pølse.

Pølsen skubbes forsigtigt på grenen og snobrødsdej vikles om. Bages over glødebål i ca 30 minutter, men skal vendes ofte. Når brødet er bagt færdigt, tages det hele af grenen og flækkes på langs. Løg, senep og ketchup puttes på.

Umu

Polynesisk jordovn

Et hul, ca 2 spadebredder på hver led, graves og fores med flade sten. Brug ikke flintesten, de springer ved opvarmning. Ekstra sten lægges langs kanten, så de kan bruges som låg.

Et godt bål tændes i umoen. Det holdes ved lige til stenene er meget varme. En vanddråbe skal syde væk øjeblikkelig.

Bålet rages op, så kun smågløder og varm aske er tilbage.

Et stykke kød eller en kylling krydres og pakkes i aluminiumsfolie. Pakken lægges ned i ovnen og dækkes med de varme sten fra kanten. øverst lægges et lag jord til isolering.

Stegetiden er afhængig af starttemperaturen i ovnen, men regn med 2-3 timer.

Spejlæg

En flad sten (ikke flint!) lægges i bålet. Når den er godt varm, tages den ud med en spade. Det værste snavs fjernes, og et stykke aluminiumsfolie lægges på. Nu lægges en brødring på og ægget slås ud heri. Spejlægget er færdigt på et øjeblik.

Spiseligt fra naturen

I naturen er der mulighed for at finde mange spændende spiselige planter.

Det er vigtigt at det spiselige findes langt fra veje, forurenede fabrikker og sprøjtede marker.

Vejret skal være godt. Det skal helst have været tørvejr og

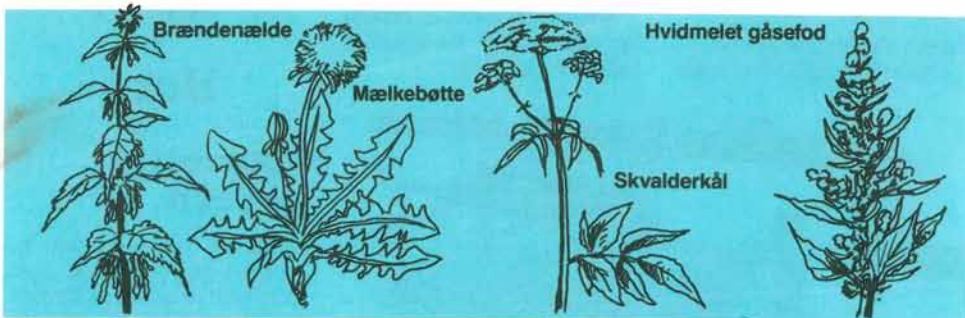
solskin et par dage. Hav altid håndbøger med, så der ikke er nogen tvivl om at det er det rigtige der samles.

Skal det indsamlede transporteres i længere tid er det godt at have papirsposer med, især hvis planterne skal tørres (plasticposer holder på fugt).

Papirsposer kan købes hos grønt- og frugthandler.

Ryd aldrig et findested helt. Tænk på at der skal kunne komme nye planter året efter.

Biblioteket har mange gode bøger om emnet, fx Anne Nilssons: "Spiselige planter fra skov og mark".

Mælkebøtte

Mælkebøtter kan findes overalt, og høsten kan starte tidligt. De første skud tages op med en kniv. Det hvide stykke mellem roden og bladene kan bruges i salat. Større rodstykker koges og blandes i gryderetter. Bladene kan i mindre mængder bruges i salat. Bladene skal plukkes på et skyggefuldt sted; hvis de har fået for meget lys, er de bitre.

Skvalderkål

Skvalderkål er en meget almindelig plante der vokser de fleste steder i Danmark. Den er tidligt fremme (april). De første skud er fine som krydderurt, og de giver en fin smag i salatblandinger.

Senere på året kan bladene ribbes, hakkes og bruges til stuvning og suppe.

Bladene kan koges hele og serveres med en smørklæt.

Hvidmelet gåsefod

Planten var engang haveplante, men er nu trængt væk til fordel for spinat, rødbede, sølvbede og sukkerroe. Den er nem at finde, også i haver som ukrudt.

I juni måned bruges bladene i suppe, eller koges let og serveres med smør. I juli er stilke- ne sprøde, og de kan koges og spises som asparges. Bladene kan også bruges friske og hakkede i salat.

Brændenælde

Brændenælden findes næsten overalt og skyder tidligt frem om foråret. Nælden kan høstes hele sommeren. Hvis et nældekrat plukkes eller slås med le i løbet af forår og sommer, vil der straks komme nye skud. Brændenælden er utrolig rig på næringsstoffer.

Det er en god idé at bruge handsker og saks, når der

høstes. Friske brændenældeblade kan hakkes et par gange i persillehakker og bruges som pålæg eller som det grønne drys.

Tørrede brændenælder kan bruges som næringstilskud i kartoffelmos og brød.

Små portioner af letkogte brændenælder kan opbevares i fryseren.

Brændenældesuppe

til 4 personer

1,5 l nælder (friske skud og blade) skylles og koges i 1,5 l vand. Nælderne tages op af vandet, som gemmes. Nælderne hakkes i en persillehakker. 2 spsk smør smeltes i en gryde og 2 spsk mel røres i. Kogevand fra nælderne spædes i. 3 stk grøntsagsbouilloner og de hakkede nælder tilsættes. Det hele koger til terningerne er opløst. Smag til med lidt salt og peber. Serveres med kogte æg og kogte gulerodsskiver.

Bær

I skov og krat er der mulighed for at finde mange forskellige bær i sommerens løb. Jordbær, hindbær, brombær, blåbær, hyben og hyldebær er de bær der er nemmest at kende og finde. Anvendelsesmulighederne er mange.

- spis de friske bær på vandreturen, de læsker
- brug friske bær som dessert
- saml en portion og lav syltetøj, tørte eller saft.

Brug så lidt sukker som muligt, så er bærsmeden finest.

Svampe

Der er mange spiselige og velsmagende svampe, men pas på - pluk og spis kun de svampe som er sikkert genkendelige. Tag på svampe-tur med eksperthjælp de første gange.

Se også side 120.

Planter til tebrygning

Mange forskellige slags blade og blomster er gode til te. Forår og sommer laves teen af friske blade og blomster, der i øvrigt også kan tørres og gemmes til vinterbrug.

Når teen skal laves, hældes kogende vand over de friske eller tørrede urter, og teen trækker i 5-10 minutter. Kog aldrig urterne med, så mister de for mange vitaminer, og andre stoffer trækkes ud af planten. Si blomster og blade fra før servering.

Som med svampe fra skoven er det vigtigt at man ved hvad man plukker. Brug listen over gode teplanter.

Tørring af planter

Den nemmeste måde at tørre planter på er at hænge store bundter op på et mørkt, tørt og luftigt sted. Husk at kigge til bundterne. Planterne kan også bredes ud på rent papir. Vend dem ofte og skift papir.

En træramme med snoreflet er en anden måde at tørre planter på.

Endelig kan ovnen i køkkenet bruges. Temperaturen må

ikke være mere end 50 grader. Planterne lægges på en bageplade. Ovnlågen skal stå på klem, så fugten kan komme ud. Vend ofte plantedelene.

Når alt er gennemtørt, kommer tebladene/blomsterne i glas eller dåser der kan lukkes lufttæt.

Opbevar hver slags te for sig og bland dem først når teen skal laves.

Gode teplanter

Brændenælde - blade
Røllike - blade og blomster
Regnfang - blade og blomster
Gederams - blade
Vellugtende kamille - blade og blomster

Hindbær - blade
Brombær - blade
Jordbær - blade
Solbær - blade
Æble - blade og tørret skræl
Lyng - blomster
Hyben - tørrede skaller
Hylde - blomster - **ikke** blade
Lind - blomster

Bagning

Det er altid dejligt at få friskbagt brød, og med lidt øvelse og tålmodighed kan det nemt lade sig gøre selvom man ligger i lejr.

Gærdej er det nemmeste at have med at gøre. Man kan med fordel have torgær med, det kan holde sig. Bagepulver kan også bruges, men brødet bliver ikke så lækkert.

Al gærdej skal have lov til at hæve tildækket i ca 30 minutter på et lunt (men ikke for varmt) sted, fx ved siden af bålet. Husk at vende skålen en gang imellem.

Sørg altid for at have et godt glødebål parat og ekstra brænde inden for rækkevidde. Brødet bliver bedst, når det bages ved konstant varme. Hvis bålet bliver for varmt, kan man sprede gløderne lidt. Det er bedre at bruge lidt længere tid på bagningen end at få brød der er brændt udvendigt og den rå dej i midten.

Kontroller om brødet er gennembagt ved at stikke en tynd afbarket pind i brødet. Brødet er færdigbagt hvis der ikke sidder dej på pinden.

Pandebrød

Smør lidt fedtstof på et grydelåg eller en pande. En klump dej bankes flad og lægges på låget eller panden, der stilles på skrå ved bålet. Brødet skal bage ca 30 minutter.

Snobrød

Snobrød er nemt bagværk – også for begyndere. Dejen rulles til en pølse og vikles om en frisk afbarket gren. De bages over glødebål i ca 30 minutter og drejes tit undervejs.

Fjeldbrød

4 dl rugmel, 4 dl hvedemel, 1 pk gær (eventuelt torgær), 2 tsk margarine, 2 tsk salt, 2 tsk sukker, 2 ½ dl vand.

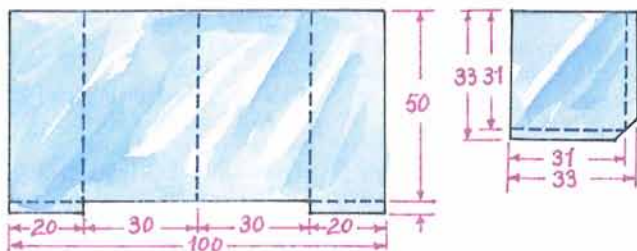
Opløs margarine, salt og sukker i lunkent vand. Tilsæt gær. Når gæren er opløst kommes først rugmel i, derefter hvedemel i små portioner. Ilt til dejen

ikke klæber til fingrene.

Dejen hæver til dobbelt størrelse, æltes igen og fordeles i 2 kogekear som er smurt godt med olie, smør eller margarine. Den hæver igen i ca 1/2 time og bages i et godt glødebål. Efter 15 minutter tages brødene ud og vendes i gryderne. Bages videre til de er færdige, 20-25 minutter mere.

Bageovn

Se også side 64.

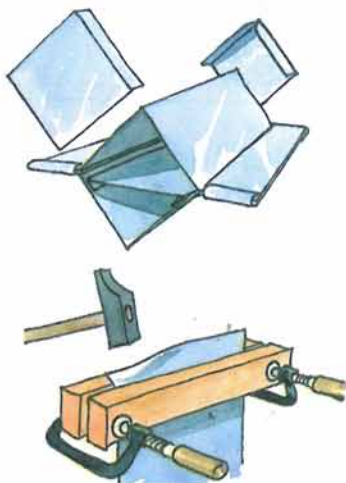
Gærdej

5 dl vand
50 g gær (1 pk)
1 tsk salt
eventuelt 1 tsk sukker
ca 1 kg hvedemel eller 300 g grahamsmel og 700 g hvedemel

Gæren opløses i lunkent vand. Aldrig for varmt, så slås gæren ihjel. Salt og sukker tilsættes. Melet blandes i lidt efter lidt. Dejen æltes (med rene hænder) med så meget mel at dejen ikke klæber til fingrene.

Dejen dækkes til og hæver i ca 30 minutter.

Portionen giver 2 franskbrød eller ca 20 boller eller ca 20 snobrød.

mål i cm.

Natur

- 118 træer
- 119 herbarium
- 120 alger, mosser, svampe
- 121 bregner, lav
- 122 pattedyr
- 123 biotoper
- 124 dyrefotografering
- 125 gipsaftryk
- 126 fugle
- 127 fugletræk
- 128 reder, fuglesang
- 129 dyremærket materiale
- 130 padder, krybdyr
- 131 fisk
- 132 insekter
- 133 spindlere, krebsdyr, bløddyr
- 134 årets gang
- 136 skyer, vind
- 137 vejrstation
- 138 økologi
- 139 fotosyntese, symbiose
- 140 energi
- 141 alternativ energi
- 142 forurening
- 143 rensningsanlæg
- 144 stjernehimlen
- 145 vort solsystem
- 146 sten

Spejderliv er friluftsliv

Naturen er den vigtigste ramme for spejderarbejdet. Naturen skal bruges, men ikke misbruges - eller bruges op! Derfor er det vigtigt at vide så meget om den som muligt.

En smule ubetænksomhed kan være nok til at ødelægge store naturværdier, mens blot en smule viden kan hindre at man gør naturen fortræd - og kan gøre en naturoplevelse endnu større.

Billeder i en bog eller samlinger af ting er kun erstatninger for naturen selv. At betragte tingene løsrevet og enkeltvis giver ikke det rigtige indtryk. I naturen hænger tingene nøje sammen: forekomsten af et bestemt dyr kan være betinget af en bestemt plante. Planten trives fordi der er en bestemt type jordbund, som igen hænger sammen med klimatiske forhold osv.

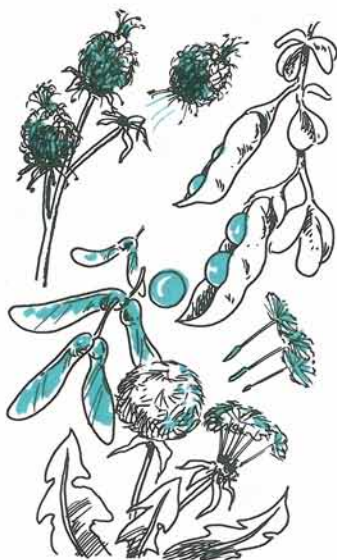
Skoven rummer én type dyre- og planteliv som adskiller sig fra det man finder på engen eller på stranden. Naturen er kompliceret - og derfor spændende.

Frøspredning

Søde, saftige bær og andre lækre frugter er ikke til for menneskenes skyld. De er udviklet af planterne for at få frøene spredt og dermed sikre artens eksistens. Hvis en plante kaster sine frø lige omkring sig selv, vil de nye planter konkurrere med hinanden, så derfor er der god mening i at få ført frøene bort fra moderplanten.

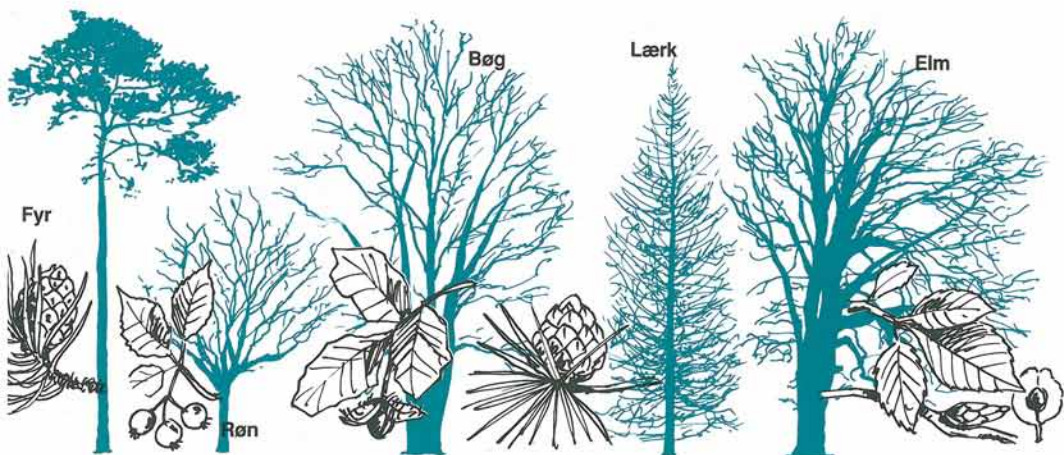
Frøene kan spredes på mange måder. Når en fugl spiser et bær, får den selv næring, men kernen passerer ufordøjet igennem fuglen og afleveres sammen med en klat gødning et andet sted.

Også myrer kan sprede frø af fx stedmoderblomst og martsviol, der har et fedtlegeme på frøet. Myren slæber frøet bort, æder fedtlegemet og efterlader selve frøet. Frø af burre og gulerod er forsynet med hæfteskroge, der kan hænge fast i dyrenes pels - eller i menneskers tøj. Andre planter, som vejbred, har klæbende frø.

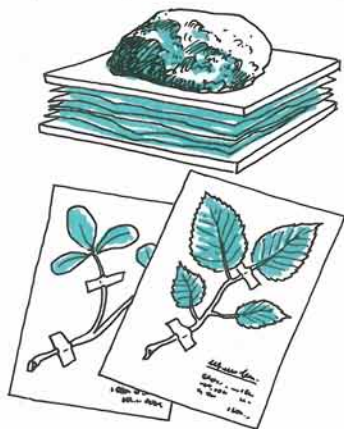
Mælkebøttefrø med den karakteristiske "faldskærm" kan bæres langt bort af vinden, og også frø med "vinger" som ahorn, elm og gran benytter sig af denne transportmulighed.

Nogle planter, som fx gyvel, har en elastisk frøkapsel der slynger frøene et stykke bort når de er modne. Endelig har mange planter der vokser ved vandløb, frø som kan flyde på vandet.

Samling

Selv om planterne gør sig bedst i deres naturlige omgivelser, kan det være nyttigt og sjovt at lave en samling af dem. Et herbarium er en samling af pressede planter.

Planten bestemmes ved hjælp af en flora eller andre opslagsbøger. Findested og dato noteres. Derefter graves planten op og fragtes forsigtigt hjem, hvor den lægges mellem to lag papir. Blade og blomst anbringes sådan at de karakteristiske træk er tydelige.

Papiret med planten lægges i pres i 3-4 uger. Et par gange undervejs skiftes papiret for at undgå mug. Når planten er presset færdig, lægges den på et stykke hvidt karton hvor navn, findested og -dato er noteret. Planten klæbes fast eller overtrækkes med selvklæbende plastic.

Træers blade kan presses på samme måde, og man kan lave en samling af bark og ved med oplysninger om træets brændværdi, anvendelse osv.

Spisekammer og giftskab

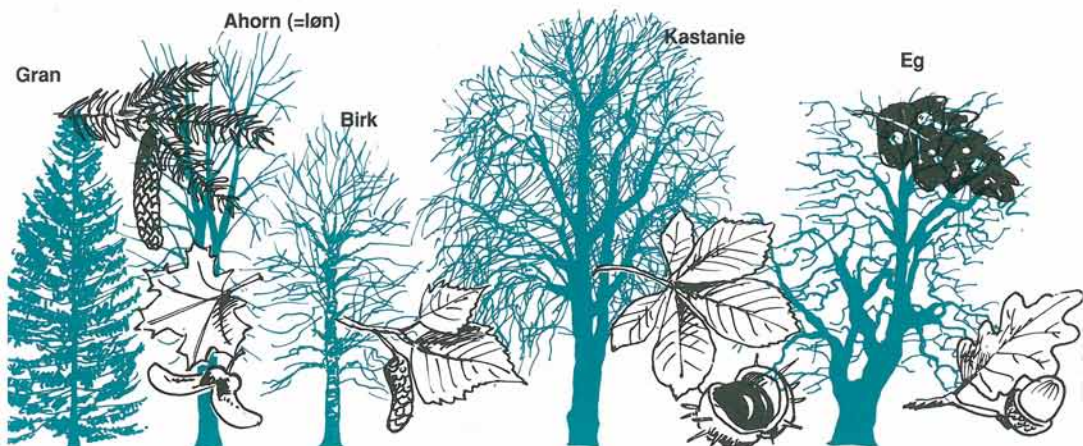
Mange vildtvoksende planter kan spises. De fleste frugter og grøntsager der kendes fra haverne, kan også spises som vilde. Det gælder fx jordbær, æble og gulerod (se også side 114). Også de grønne dele af vilde planter kan ofte spises. Man bør dog altid slå efter i en flora hvis man ikke er helt sikker.

De følgende er giftige:

- † Guldregn
- † Skarntyde
- † Taks
- † Liljekonval
- † Natskyggefamilien
- † Liguster
- † Hundepersille

Galler

På blade af især eg kan man undertiden se nogle små grønne eller røde knopper. Det er galler, der skyldes insekter, oftest galmyg eller galhvepse, der lægger deres æg inde i bladet. Ægget får bladet til at danne en galle. Heri lever larven indtil den er klar til at gnave sig ud.

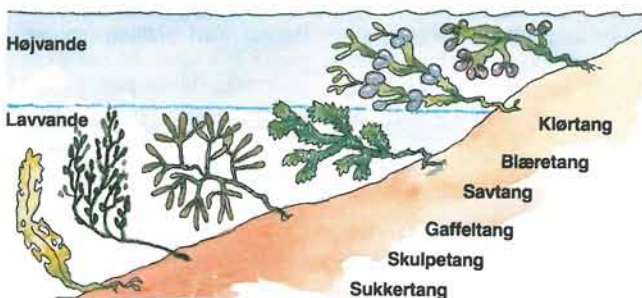

Alger

Alger er primitive planter. Nogle er mikroskopiske, mens andre kan blive meterlange.

De mikroskopiske alger udgør en stor del af den plankton der findes i sø og hav. De er det første led i fødekæden, fordi de kan opbygge det organiske stof som dyr er afhængige af.

Mere kendte er de store alger, der også kaldes tang. Tang vokser langs kysterne hvor der er sten. De hæfter sig fast på stenen helt ned til en dybde på 20-30 meter. Flere arter kan spises. I Japan er tang

et vigtigt kosttilskud fordi de indeholder mange mineraler og vitaminer.

Tang kan gemmes i herbariet. Læg planten i et fad vand

og før et stykke papir ind under den. Løft papir og plante op af vandet og læg det i pres til tangen er tør, så sidder den fastklæbet til papiret.

Mosser

Mosser er en anden primitiv plantetype.

De har ingen rødder, men opsuger vand gennem alle dele af planten og findes derfor oftest på fugtige steder.

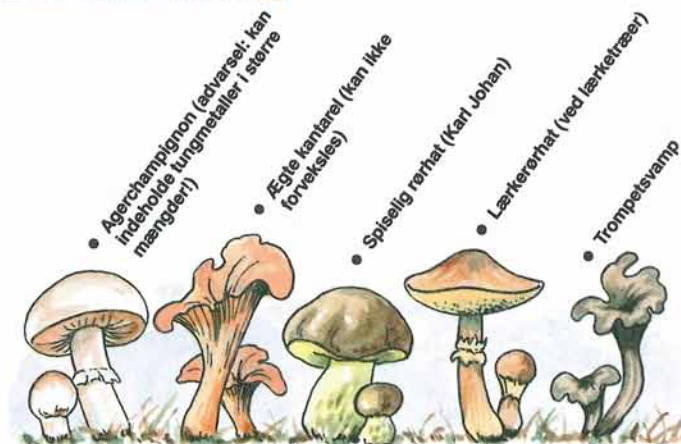
En velkendt art er tørvemos, sphagnum, som i tørret tilstand kan tilsættes lerholdig havejord for at gøre den lettere og for at holde på fugtigheden.

Svampe

Svampe er planter uden grønkorn. De lever af at opsuge forrådnende organisk stof.

De omfatter blandt andet skimmelsvampe (mug, skimmelmest), gær og de måske mere kendte "paddehatte".

Brug en god svampebog, og kassér dem der er tvivl om. Begynd med rørhatte (uden lameller under hatten), som alle er spiselige, eller i hvert fald ikke farlige. De fire med rød baggrund er giftige!

Bregner

Bregner er sporeplanter (planter uden blomster).

De formerer sig ved sporer, der dannes i sporehuse på bladenes underside.

Bregner vokser typisk i skove og på stengærder.

Laver

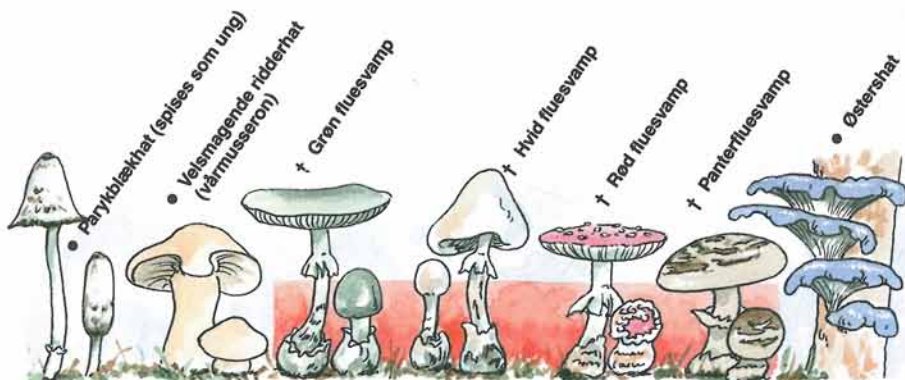
Lav er en dobbeltorganisme - den består af en alge og en svamp i symbiose (samarbejde).

Algen har grønkorn og skaffer gennem fotosyntese næring

til svampen, som til gengæld holder på fugtigheden og opsuger mineraler. Laver tåler udtørring og er yderst nøjsomme organismer. De kan vokse på en sten og er ofte de første

organismer der dukker op på nyt land. Men de er imidlertid sårbare over for luftforurening, især svovldioxid. De kan derfor bruges som en grov, men nem metode til at afgøre om der forekommer luftforurening i et område. I større byer vil man sjældent finde mere end et par lavarter, mens man i renere omgivelser kan finde 20-30 arter eller flere.

Pas på svampene tegnet på rød baggrund. De er giftige!

Pattedyr

Hjortene får nyt gevir hvert år og "fejrer" den døde hud af mod træerne. Det giver ofte skader på de unge træers bark.

Ræv

Hund

Rådyr

Lækat kaldes også hermelin. Om sommeren har den brun pels med lys bug og sort halespids. Om vinteren skifter den farve til hvid (halespidsen er dog stadig sort).

Lækat

Egern

Antallet af vildtlevende pattedyr i Danmark er beskedent, og flere arter er truede.

Det er fx sjældent i dag at se en odder, og flere af vore flagermusarter er også i stærk tilbagegang. Man skal være heldig - og tålmodig - for at få dyrene at se i deres naturlige omgivelser.

For at finde frem til de vildtlevende dyr kan man benytte sig af de spor de efterlader. Det kan være aftryk i jorden og

sneen eller deres ekskrementer og andre efterladenskaber.

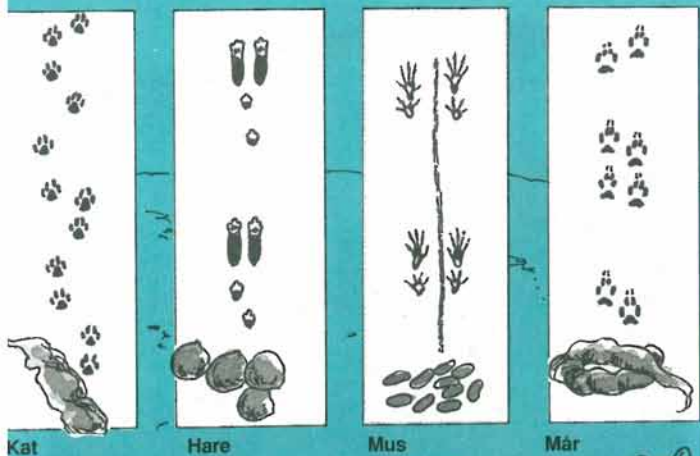
Nogle pattedyr lader sig lokke af udlagt føde - pindsvinet kan fx lokkes frem af en skål mælk - men som regel må man iagttage dyrene på deres betingelser.

I dyrenes yngletid bør man være særlig hensynsfuld for ikke at skræmme dem. Hjorte kan finde på at forlade deres kjid hvis mennesker har været for nær.

Biotoper

Det er ikke tilfældigt hvor man finder forskellige dyre- og plantearter. De er oftest knyttet til et bestemt ensartet område, deres biotop.

Forskellige biotoper kan karakteriseres ved de fysiske forhold der hersker, eller de dyr og planter der findes der. Herunder og på de følgende sider vil nogle forskellige biotoper blive præsenteret med nogle af deres specielle kendetegn.

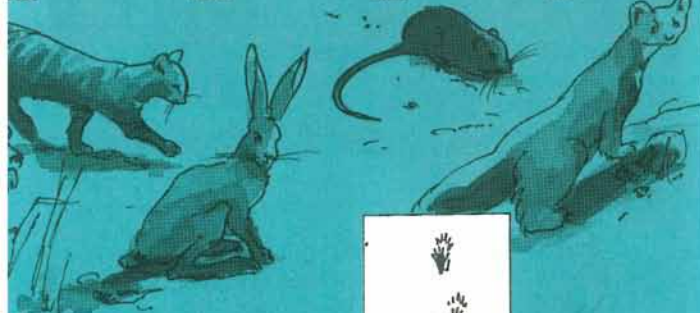

Kat

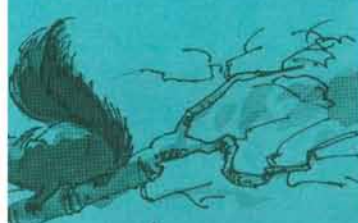
Hare

Mus

Mår

Egernet samler forråd i løbet af efteråret og opsøger vinteren igennem sine depoter.

Pindsvin

Pindsvinet går i vinterdvale når temperaturen i oktober kommer ned omkring 8-10°C. Det kommer normalt først frem igen i april.

Marken

Den dyrkede mark er et meget ustabilt sted: hvert år fjernes al vegetation, og et par gange om året pløjes jorden op og vendes.

De første dyr og planter der kommer her om foråret, vil være pionerarter, hårdføre og nøjsomme. Den bare mark har et udsat og barsk klima, men når afgrøden vokser til, er forholdene ved jordbunden helt anderledes. Det giver et andet plante- og dyreliv.

En mark fyldt med byg, raps, roer eller hvad årets afgrøde kan være, kaldes en monokultur. Invaderende skadedyr vil her have rigeligt med føde og vil formere sig eksplosivt hvis ikke deres antal holdes nede. Derfor er giftsprøjtning ofte nødvendig, men der arbejdes på udvikling af andre metoder til skadedyrsbekæmpelse.

Ved høst fjernes en stor del af markens næringsstoffer, som derfor må erstattes af godning. Udpiningen af jorden kan også begrænses ved sædskifte og nedpløjning af kvælstofholdige mellemafgrøder som kløver og lucerne.

Dyrefotografering

Det er ikke nogen let opgave at fotografere vilde dyr. Professionelt udstyr kan være en stor hjælp, og i hvert fald kan en telelinse synes uundværlig.

Men selv med mere enkelt udstyr kan man få gode billeder hvis man bærer sig rigtigt ad.

For at komme på nært hold af dyrene må man øve sig i snigning. Det gælder om at bevæge sig så lydløst og usynligt som muligt: gemme sig bag træer, krybe langs diger og gennem højt græs. Hvis det blæser, må man gå mod vinden så dyrene ikke får færten af én.

Tøjet skal have farver der falder sammen med omgivelserne, og man kan yderligere camouflere sig med græs og småkviste. Tøj og sko må være bløde så det ikke ræsler og knirker, og man må være alene - to larmer mere end dobbelt så meget som én.

Et godt tidspunkt er tidligt om morgenen hvor hjortene kommer ud af skoven for at græsse, og ræveungerne leger foran rævegraven.

Man kan bygge et permanent skjul et sted hvor man ved at dyrene kommer. Inden længe har de vænnet sig til skjulet, og her kan man så sidde og vente på dramaet. Regn dog ikke med at få fantastiske billeder den første dag. Der kræves stor tålmodighed, og ofte må man tage mange billeder før det lykkes.

Samling

Det er vanskeligt at lave en samling af pattedyr, og det er vel heller ikke nogen god idé. Jagt kan i visse tilfælde være på sin plads, men ikke kun for at udstoppe dyrene. Nu og da kan man finde et dødt dyr man kan lade udstoppe, men i betragtning af hvor mange dyr der dør i naturen, er det forbausende få rester man finder. Naturens nedbrydere, ræve, krager, biller, bakterier og mange andre tager efter tur fat på ådslet og reducerer det til

simple bestanddele der igen kan indgå i naturens kredsløb.

Skeletter og enkeltknogler kan man undertiden finde og bruge til en spændende samling. Knoglerne koges, så de sidste kødrester fjernes. Herefter kan de eventuelt bleges med

brintoverilte. Man kan også lægge knoglerne (tøjret!) i en myretue og lade myrerne gnave dem rene.

Knoglerne anbringes i samlingen efter dyrets art, eller sådan at man kan sammenligne tænderne hos et rovdyr og

Skoven

En gammel skov er præget af stor stabilitet. De fleste vækster er flerårige, og forholdene ændrer sig ikke så meget fra år til år.

Skovens vegetation er delt i "etager". Øverst er de høje træers kroner der tager hovedparten af sollyset. Herunder kan der være mindre træer og buske, og under dem igen forskellige urter. Endelig allernederst eventuelt et mosteppe.

Hver etage rummer dyr der har tilpasset sig de forhold der er lige netop dér.

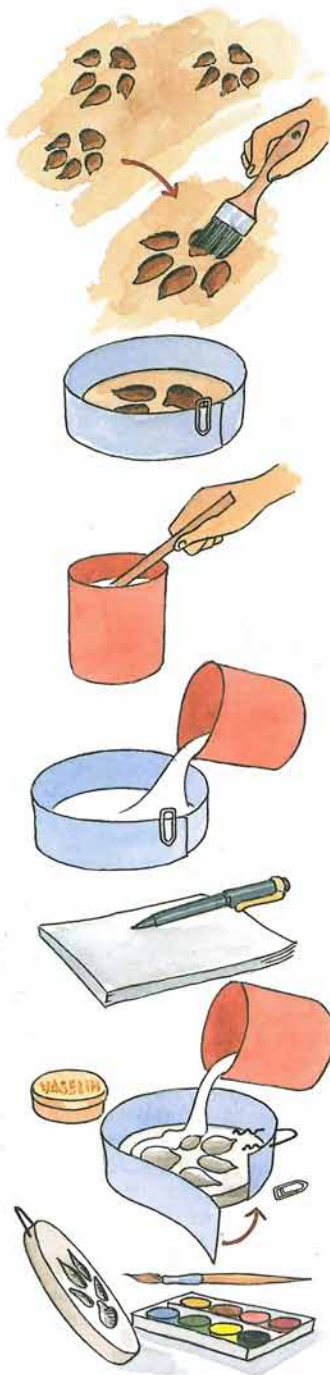
I en bøgeskov vil bøgens grene vokse sådan at lyset i gennemsnit passerer gennem 4-5 blade før det kommer ned til underskoven. Det betyder at skovbunden kun får få procent af det lys der rammer trækronerne - i en granplantage er der ofte så lidt lys at der overhovedet ingen vegetation er i skovbunden.

Til gengæld er der ofte et mildt klima på skovbunden med ringe vind og høj fugtighed.

en planteæder; benene hos en "løber" og en "springer"; klørne hos et gravende dyr og et, der klatrer i træer osv.

Hvis man er heldig kan man finde de gevirer som hjorte kaster én gang om året (kronhjort i februar, rådyr i november).

Endelig kan fotografier og gipsafstøbninger af spor indgå i samlingen. Men den er stadigvæk kun et middel til at skaffe sig viden der kan bruges når man står ude i naturen og oplever dyrene der hvor de hører hjemme.

Gipsaftryk

De tydeligste spor finder man forår og efterår, når jorden er fugtig. Udvælg det bedste spor: det skal stå skarpt og detaljeret uden at være for dybt.

Fjern alle urenheder i og omkring sporet med en blød pensel eller ved at puste. Pres en strimmel karton på et par centimeters bredde ned i jorden omkring sporet.

Bland gips i vand til blandingen har en tyktflydende konsistens.

Rør det godt ud, så klumper og luftbobler forsvinder.

Hæld blandingen i sporet, så meget at gipspladen bliver et par centimeter tyk.

Mens gipsen tørrer, noteres findested og dato. Efter en halv time er gipsen tør og kan derefter tages op.

Dette negativtryk renses for jord og andre urenheder, smøres over med vaseline, og nu kan der laves et positivtryk.

En stump ståltråd kan støbes ind til senere ophængning af aftrykket.

Det færdige aftryk kan males så sporet står tydeligere, og forsynes med dyrets navn, findested og dato.

Fugle

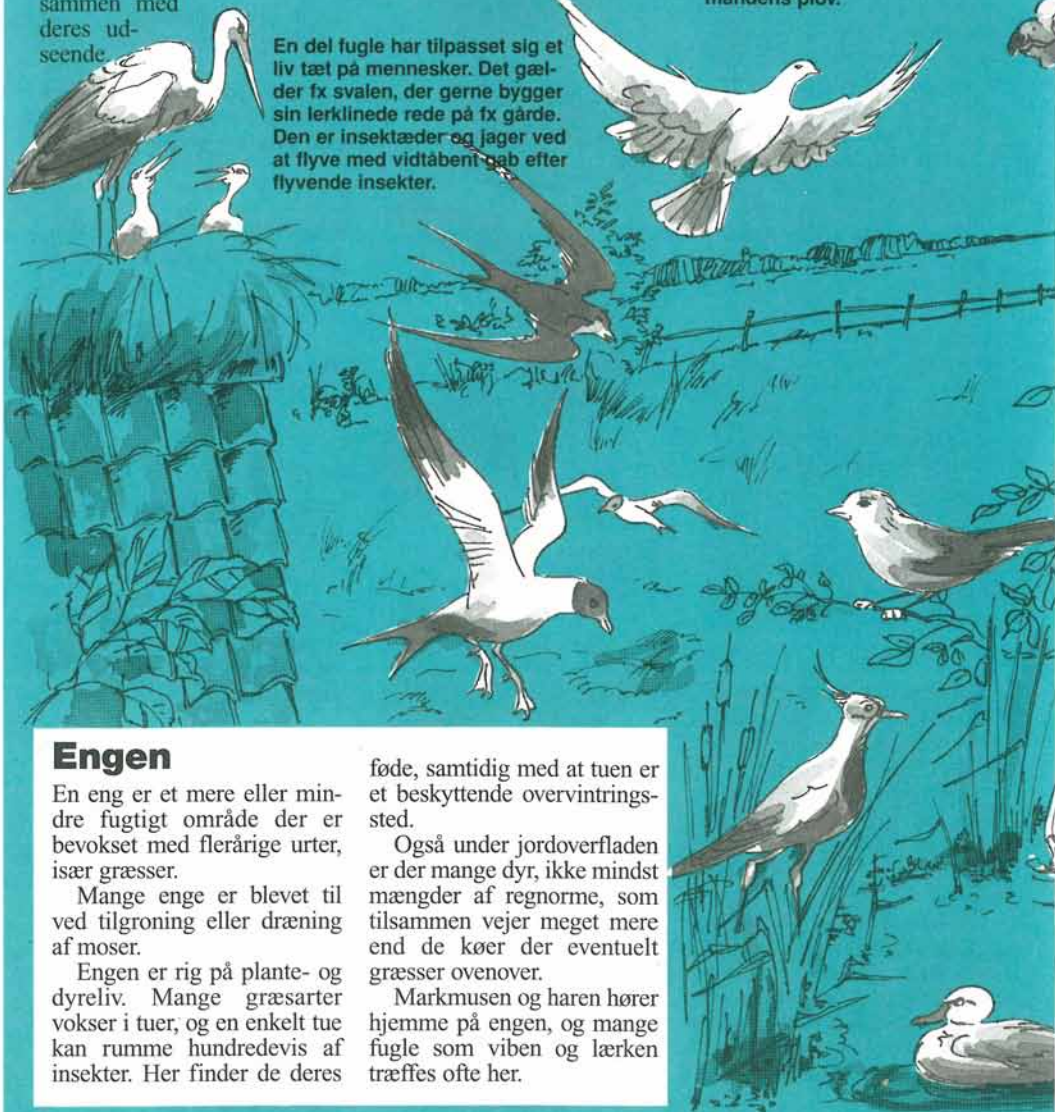
Flyvning er - med få undtagelser - en karakteristisk egenskab hos fugle. Men selv om de alle kan flyve, har forskellige arter af fugle tilpasset sig mange forskellige måder at leve på. Deres levevis hænger ofte sammen med deres udseende.

Storken var tidligere et almindeligt syn på bondens tag, men er nu ret sjælden. Det skyldes at man for at sikre landbrugets effektivitet og bedre udnyttelse af jorden dræner de mange små vandhuller der før rummede storkens føde: frøer og tudser.

Duer spiser mange forskellige former for føde, såsom bær og andre frugter, orme og larver - eller de skaffer sig føden ved at lade sig fodre i byers parker og på pladser hvor deres ekskrementer kan være til store gene.

Mågen er en vadefugl, men den følger ofte i menneskers spor: på lossepladser og efter landmandens plov.

En del fugle har tilpasset sig et liv tæt på mennesker. Det gælder fx svalen, der gerne bygger sin leklinede rede på fx gårde. Den er insektæder og jager ved at flyve med vidtåbent gab efter flyvende insekter.

Engen

En eng er et mere eller mindre fugtigt område der er bevokset med flerårige urter, især græsser.

Mange enge er blevet til ved tilgroning eller dræning af moser.

Engen er rig på plante- og dyreliv. Mange græsarter vokser i tuer, og en enkelt tue kan rumme hundredevis af insekter. Her finder de deres

føde, samtidig med at tuen er et beskyttende overvintringssted.

Også under jordoverfladen er der mange dyr, ikke mindst mængder af regnorme, som tilsammen vejer meget mere end de køer der eventuelt græsser ovenover.

Markmusen og haren hører hjemme på engen, og mange fugle som viben og lærken træffes ofte her.

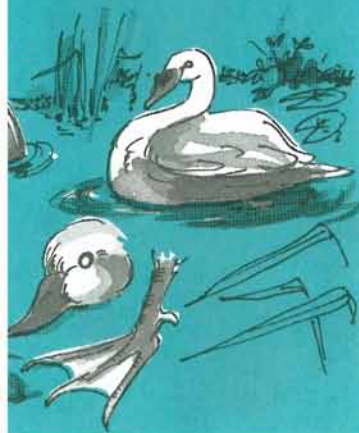
Fugletræk

Rovfugle kendes på deres kraftige næb og skarpe kløer. Mange af dem har desuden et godt syn som de bruger når de jager. Svævende i stor højde udser de sig et bytte som de derefter med stor hastighed slår ned på.

Ugler jager mest om natten. Deres øjne er op til 100 gange mere lysfølsomme end menneskets, så de kan orientere sig selv ved meget svagt lys.

Mens nogle fugle som fx gråspurv og musvit bliver her i landet året rundt, er der en række andre fugle der to gange om året foretager lange rejser: sydpå til varmere egne før det bliver vinter og tilbage igen om foråret.

Fuglene trækker for at finde steder hvor der er tilstrækkeligt med føde. Selv om flyveturen, der ofte er på mange tusinde kilometer, koster mange af dem livet, er der alligevel nok overlevende til at trækket er til fordel for artens bestånd.

Kendte trækfugle er svalen og storken, som begge trækker til Afrika. Svalen trækker endog helt ned til Sydafrika.

Ringmærkning har vist at fuglene ofte finder tilbage til de samme reder som de forlod. Denne imponerende bedrift har man forsøgt at forklare med forskellige teorier, og meget tyder på at fuglene benytter flere måder at navigere på, alt efter forholdene.

Mange bruger solens vanding på himlen til at beregne, hvilken vej de skal flyve. Om natten kan månen og stjernerne bruges. Andre fugle kan genkende de områder de flyver

Svømmefugle har udviklet svømmehud mellem tæerne. Andefamilien har ofte fladt næb, der er velegnede til at snadre efter føde i vandoverfladen med. Svaner æder vandplanter i lavvandede områder hvor de kan nå bunden med deres lange hals.

Storkens trækruter

Svalens trækruter

over, og følger blandt andet Afrikas vestkyst.

Desuden synes fuglene at være i stand til at registrere jordens magnetfelt og navigere efter det. Hvordan fuglenes "indbyggede kompas" fungerer, er dog endnu en gåde.

Reder

De fleste fugle bygger reder til beskyttelse af deres æg og unger. Reden kan være et kompliceret bygningsværk eller blot et hul i jorden, men altid karakteristisk for arten. Mere eller mindre kugleformede reder med et lille indgangshul i siden bygges af halemejsje, gærdesmutte og løvsanger, mens andre spurvefugle laver en mere typisk skålformet rede. Dette gælder fx sangdrossel, solsort og bogfinke, der ofte forer deres reder med dun og fjer eller gør dem glatte indvendig med mudder.

Store reder af grene og kraftige kviste er som regel bygget af storke, rovfugle eller krager. Reder i hule træer kan være beboet af spætter, ugler eller musvitter. Spætten laver selv hul i træet med sit kraftige og spidse næb.

Svaler laver reder ved at finde lerkulper som de blander med spyt og kliner sammen med plantedele til forstærkning. Reden bygges som regel under tagudhæng på bygninger. Digesvalen foretrækker imidlertid naturlige skrænter hvor den kan grave en gang til sin rede.

Ænder og svaner bygger ofte simple reder på tuer i vandkanten.

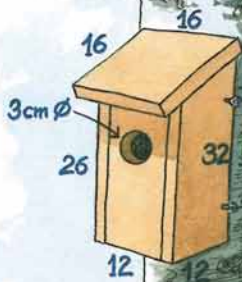
Redekasse og foderbræt

Man kan gøre iagttagelsen af visse fugle lidt nemmere ved at lokke dem til sig med redeskasser og fodring. Samtidig kan det være en hjælp for fuglene, specielt om vinteren hvor det er vanskeligt at finde føde.

Redekassen skal have de rigtige dimensioner for at fuglene vil benytte den. Kassen herunder vil tiltrække en mejse.

Til stæren skal den indvendige grundflade være 15 x 15 centimeter og åbningen 5-7 centimeter i diameter. Kassen kan også laves af en udhulet træstamme, og der kan eksperimenteres med andre kassetyper der måske tiltaler andre fugle. Kasserne skal vende mod syd; mejsekassen skal hænge 1,5 meter over jorden, stærekassen mere end 3 meter oppe.

Kasserne bør rengøres hvert år i september-oktober.

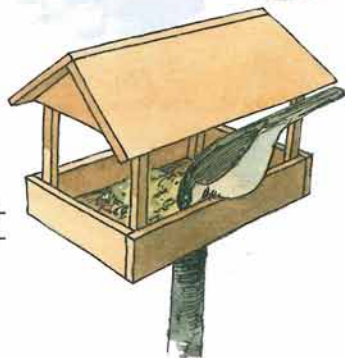
Fuglesang

Til beskrivelsen af en fugl hører også dens sang. Man kan låne optagelser af fuglesang på biblioteket eller måske selv gå i gang med at lave optagelser.

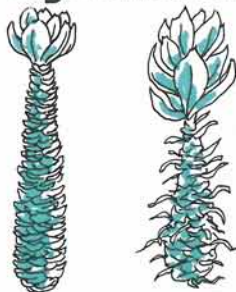
En rimelig god båndoptager og en parabolskærm (fx en flad paraply) er alt, hvad der behøves.

Mikrofonen rettes mod paraplyens indre, og paraplyhåndtaget rettes mod fuglen.

Dyremærket materiale

Mus gnaver skællene af. Egern river skællene af. Lille korsnæv kløver hvert enkelt skæl på langs, men lader det sidde.

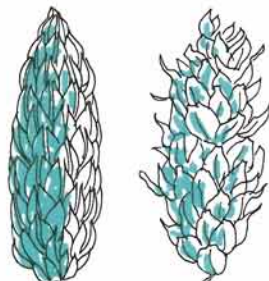
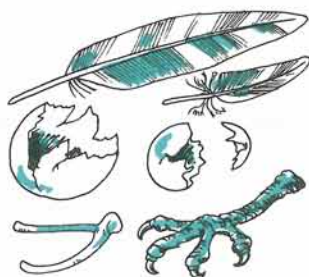

Mus gnaver et fint hul i nødden. Egern kan med sine stærkere tænder flække nødden. Spætter og spætmøjsler hakker uregelmæssige huller i nødderne.

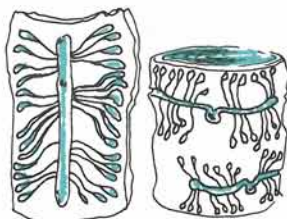
Samling

Det gælder for fugle som for pattedyr, at jagt og udstopning ikke er nogen god måde at lave en samling på. Det er heller ikke nogen god idé at samle æg; fuglene har i forvejen dårlige yngleforhold, og der er i forvejen mange ægrøvere i dyrenes verden.

Til gengæld kan man let fin-

Spætter tager frøene uden at rive skællene af.

Barkbiller laver gange under barken og lægger æg her. I hver af sidegangene har en larve forpuppet sig og som voksent in-sekt gnavet sig ud.

de tomme æggeskaller, fjer og knogler som kan blive til en udmærket samling.

Det kan også være spændende at undersøge uglegylp. Ugler sluger byttet helt og gylper senere de ufordøjelige rester op. Med lidt øvelse kan resterne genkendes, og de fortæller meget om uglens kostvaner.

Gylpen opløses i vand, hvorefter knoglerne kan sorteres og klæbes op.

Heden

Heden har lav bevoksning bestående af småbuske der tåler tørke, især lyng, forskellige græsser og andre planter som revling, blåbær, tyttebær, mos og lav.

Tidligere var heden et problem for landmændene på de magreste jorde. Uden en tilstrækkelig mængde gødning udpintes jorden, og heden trængte frem. Nu er situationen omvendt: størstedelen af heden er opdyrket, og man værner om resten for at den ikke skal vokse til med skov.

Hedejords specielle beskaffenhed skyldes at der på jordoverfladen ophobes et lag af døde, men ikke helt nedbrudte plantedele - det såkaldte morlag. Det sker blandt andet fordi der ingen regnorme er. Morlaget er surt, og den nedsvivende regn bliver til syre der opløser næringssalte og metaller og udfælder dem et stykke nede i det meget hårde al-lag.

Trods manglende beskyttelse fra høje træer rummer heden et spændende dyreliv, mest kendt er hugorme og firben, men også mange edderkopper og insekter trives her.

Padder

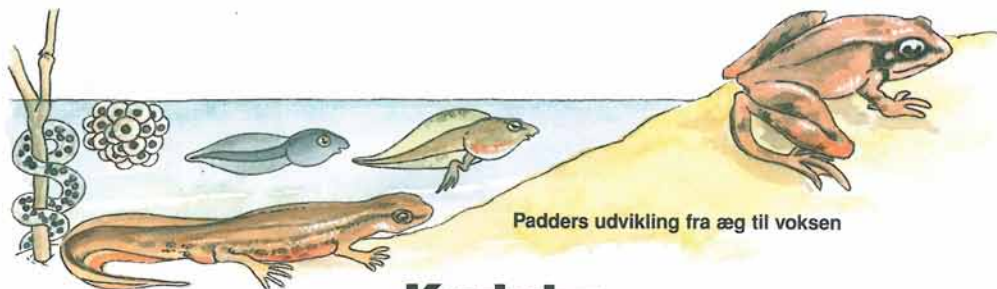
I Danmark findes kun 14 arter af padder: 3 salamandre og 11 frøer og tudser. De lever en stor del af deres liv i ferskvand men færdes også på land især i fugtige områder.

De lægger deres æg i van-

det: salamandrene lægger dem enkeltvis på vandplanterne, frøer og tudser i slimklumper eller lange slimtråde. Ud af ægget kommer der haletudser, der ånder ved gæller. Gradvis udvikles lunger og ben, samti-

dig med at halen forsvinder.

Padder er uensvarme, dvs de er afhængige af omgivelsernes temperatur. Det medfører i vores klima at de må ligge i vinterdvale i huller i jorden eller under vandet.

Krybdyr

Krybdyr omfatter krokodiller, skildpadder, slanger og øgler. Kun de to sidste grupper er repræsenteret i Danmark. Vi har 5 arter: skovfirben, markfirben, stålorm, snog og hugorm. De fleste krybdyr lægger æg, men skovfirben, stålorm og hugorm beholder æggene i kroppen indtil de klækkes.

Derfor kaldes de levendefø-dende.

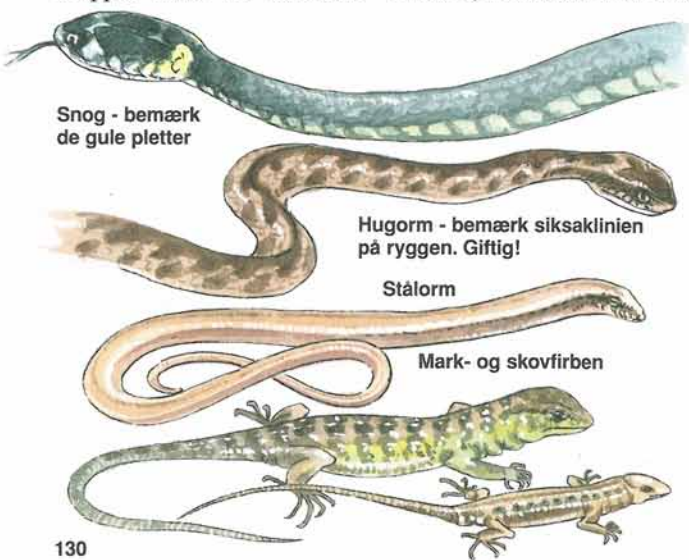
Stålormen ligner en slange, men er i virkeligheden en øgle uden ben. Den lever især af regnorme, larver og snegle. Øgler kan kaste halen hvis de bliver angrebet. Firbenet gendanner halen i løbet af et par måneder, mens stålormen ikke

kan gendanne den.

Snogen, som ikke er giftig, kendes på de to gule nakkepletter.

Hugormen har en mørk siksakstribe ned ad ryggen. Hugormen er giftig, men bidet er sjældent livsfarligt. Man bør dog alligevel søge læge og i øvrigt holde sig i ro. Forsøg ikke at suge giften ud, risikoen herved er større end ved ingenting at gøre.

Krybdyr er ligesom padder uensvarme og tilbringer vinteren i en dvaleliggende tilstand.

Padder og krybdyr er fredede

Der er kun 19 arter af padder og krybdyr i Danmark, og flere af dem forekommer kun få steder og fåtalligt. Der er derfor indført totalfredning af padder og krybdyr i Danmark.

Fisk

I det salte vand der omgiver Danmark, findes en række fisk, der holder til ved havbunden. Det drejer sig blandt andet om ål og torsk og en hel del fladfisk. Fladfisk graver sig ofte ned i bundlaget eller skifter farve så de smelter sammen med omgivelserne.

Fjæsingen graver sig også ned, og badende risikerer at træde på dens giftige pigge. Stikket er smertefuldt, men giften kan neutraliseres med varmt vand.

Fjæsingen er farlig

I de frie vandmasser træffes fx sild og brisling, samt -afhængig af årstiden - fisk som makrel og stenbider, der kommer hertil om foråret.

I de ferske vande trives skalle og brasen bedst i stillestående vand, mens ørred, ål og hundestøjle foretrækker det rindende. Nogle arter træffes i

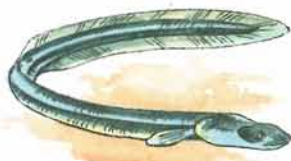

Vandkikkert

Med en vandkikkert kan man tydeligt se hvad der foregår under vand. Kikkerten laves af et plasticrør eller lignende med en diameter på ca 20 centimeter. Den beklædes med kraftig gennemsigtig plastic i den ende der skal i vandet.

både åer og søer, fx gedde (som er en grådige rovfisk) og aborre.

Enkelte fisk har en livscyklus der kræver at de kommer i både salt- og ferskvand. Det gælder fx laks og ål. Laksen lever som voksen i havet. Om foråret og sommeren søger ynglemodne laks op i vore store vandløb, især i åerne langs Jyllands vestkyst. Æggene gydes på lavt vand, og laksen vender tilbage til havet uden at have taget føde til sig i ferskvand. Når æggene er klækket, lever ungerne i åen et par år, hvorefter de søger mod havet.

Ålen er kendt for sin lange vanddring

Efter yderligere et par år vender laksen tilbage, ofte til det vandløb den selv kom fra.

Ål yngler i Sargassohavet nær Mellemamerika. Ungerne føres med strømmen til Europa, og efter 3 år når nogle af dem til Danmark hvor de 6-7 centimeter lange ål søger op i vore vandløb. 7 til 15 år senere vender de tilbage til Sargassohavet for selv at yngle.

De ferske vande

De ferske vande omfatter vandløb fra grøfter til åer, og vandhuller fra damme til søer. En voksende forståelse af deres sårbarhed har ført til at man i de seneste år er begyndt at give udrettede vandløb deres krumninger tilbage og oprense vandhuller der var ved at gro til.

Ikke-forurenet vand har et rigt dyre- og planteliv. Et stort antal insekter gennemlever deres larvestadier i

ferskvand, og andre, som vandkalv og skøjteløber, lever hele deres liv i eller på vandet.

Plantelivet omfatter dels bred-planter som dunhårmer og tagrør (vor største græsart), dels planter som vandranunkel og vandpest, der vokser i vandkanten - og endelig flydeplanter, som åkande og andemad, der har luftfyldte hulrum der holder planterne flydende.

Akvarium

Til nærmere iagttagelse af fisk er et akvarium velegnet. Det kan købes færdigt, men man kan også bygge det selv. 5 stykker glas limes sammen med silikonefugemasse (3-5 mm fuge). Mens det tørrer (ca 1 døgn) holdes det på plads med tape og træstykker, siden fyldes træklodshullerne ud.

Akvariet skal have så stor overflade som muligt af hen-

syn til luftudveksling med omgivelserne (dvs det bør være bredt og langt).

Glassets tykkelse afhænger af rumfanget: til 50 liter skal glasset være 4 mm tykt, til 150 liter skal det være 7 mm.

Hvirvelløse dyr

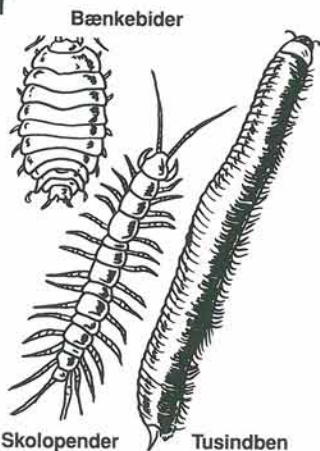
De hvirvelløse dyr har ikke som hvirveldyrene et indre skelet til at holde sig oprejst. I stedet har nogle et "ydre skelet", som insekter og krebsdyr, mens andre er bløde, som orme og bløddyr.

Mange hvirvelløse dyr betragtes som generende, og der er da også en del skadevoldende, især blandt insekterne. Men verden ville se helt anderledes ud uden insekterne som blomsterbestøvere, og muldjord ville være ringere uden regnorme, der graver gange i jorden og dermed giver ad-

gang for luftgennemstrømning. Regnorme æder nedfaldne blade og afleverer store mængder ufordøjet materiale der indgår i muldjorden. På en god mark producerer regnormene ca 50 ton ekskrementer pr. hektar pr år.

I det mørke, fugtige miljø under sten og gamle træstammer findes dyr som bænkebidere, der er et krebsdyr, skolopender og tusindben.

Skolopendre er hurtigløbende rovdyr, mens tusindben er planteædere der ruller sig sammen når en fare truer.

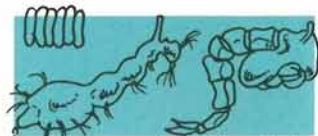

Insekter

Insekter er den største dyregruppe der findes, idet de udgør ca ¾ af alle dyrearter.

Insekter har 6 ben og et ydre kitinskelet. De fleste har vinger (sølvkræ har fx ikke), men nogle vingede insekter flyver aldrig.

Den typiske livscyklus er: æg - larve - puppe - voksen.

Larven er ofte helt anderledes end den voksne, både hvad levevis og udseende angår.

Enkelte har ikke larve- og puppestadium, men en række nymfestadier hvor igennem dyret gradvis kommer til at ligne den voksne (guldsmed, græshoppe). Larve- eller nymfetiden er ofte kun nogle få uger; men fx døgnfluen er

nymfe 1-2 år før den slutter med sit få timer lange vokseliv hvor den parrer sig og dør.

Myrer og bier hører til de sociale insekter, der bor sammen i boer de selv bygger. De er ofte en tusindtallig skare med en velorganiseret samfundsopbygning, arbejdsdeling og et "sprog" hvormed de kan fortælle hinanden om retning og afstand til fødekilder.

Nogle insekter stikker eller

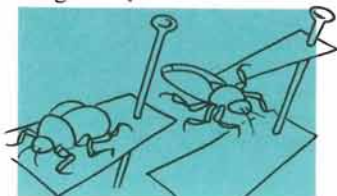
bider, især myg, bier og hvepse er kendt for denne egenskab. Myg (kun hunner) suger blod som de behøver for at kunne færdigmodne deres æg. Bier og hvepse (gedehamse) stikker når de føler sig truet, med en brod som de har i deres bagkrop. Biens brod har modhager og bliver siddende i huden, mens bier selv dør. Hvepsen kan trække brodden ud igen og stikke flere gange.

Samling

For at betragte insekter kan det være nødvendigt at dræbe dem. Dette gøres med eddikeæter på et stykke stof i bunden af en beholder med tætsluttende låg. Når dyret er død kan det sættes på en rustfri nål eller klæbes på et stykke karton, fx med tragant (limpulver oprørt i vand - der skal meget lidt til). Eddikeæter og tragant kan købes på apoteket.

Med lup kan man nu se de mange fine detaljer. Dyrene opbevares i æske med tætsluttende låg.

Man kan også holde levende insekter: biavl kræver meget udstyr og viden, det er nemmere at prøve at holde myrer. Det kan gøres i en lukket beholder med glas-"vindue". Myrerne skal have fugtig jord og fodres med sukker, frugt og døde insekter. Husk at slippe myrerne ud igen.

Spindlere

Spindlere er en gruppe dyr der ofte fejlagtigt regnes blandt insekterne. Gruppen omfatter blandt andre edderkopper og mider, og de er karakteristiske ved at have 8 ben og som regel lige så mange øjne.

De fleste edderkopper spinder et net som de fanger deres bytte med, men spindet kan også tjene andre formål. Unge edderkopper spinder med en lang tråd og lader vinden gribe fat i den. På den måde kan edderkoppen bæres af vinden over lange afstande. Fænomenet kaldes "flyvende sommer".

Krebsdyr

Til krebsdyrene hører blandt andre krabber, hummere og de rurer man ofte finder fastsiddende på sten og muslinger i strandkanten.

Ruren er omgivet af nogle hårde og skarpe kalkskaller, men under vand lukker den op og fejler med sine ben fødepartikler ind til munden.

Krebsdyr er nært knyttet til vand: flest til saltvand, men i ferskvand findes fx flodkreb.

En ubehagelig mide er skovflåten (som ofte fejlagtigt kaldes "tæge").

Skovflåten gnaver sig ind i huden så kun den bløde bagkrop stikker ud. Den suger blod så bagkroppen svulmer op, og slipper først når den har fået nok. Den kan ikke rives ud, uden at noget af den bliver siddende tilbage i huden.

Med benzin eller æter kan man bedøve den, og også fedtstof kan få den til at give slip. Man kan også nulre bagkroppen rundt. Det vil ofte genere den så meget at den giver slip efter et par minutter.

Skovflåt før og efter blodmåltid

Bløddyr

Bløddyr omfatter blæksprutter, der kun findes i havet, muslinger, der forekommer i både salt- og ferskvand - og snegle, der kan være både vand- og landlevende.

Tomme skaller kan samles i stort tal på vore strande. Mange er smukke og har i tidens løb været brugt til dekoration. Porcelænssneglen har også været anvendt som betalingsmiddel.

Havet

Havet er en meget stor biotop hvor alle dele på grund af havstrømme kommer i forbindelse med hinanden. Havet bebos af dyr i alle størrelser: fra det mikroskopiske plankton, der føres af sted med strømmen - til blåhvalen, det største dyr der har eksisteret.

Havet er på grund af sin størrelse vanskeligt at varme op om sommeren. Til gengæld mister det varmen langsomt om vinteren.

Sollyset kan trænge ned i de øverste vandmasser og give energi til algevækst. Men da næringsstofferne synker til bunds, er algevæksten alligevel begrænset. På havbunden kan de iltkrævende nedbrydningsprocesser medføre så dårlige iltforhold at fisk og andre dyr dør.

Årets gang

Danmark er geografisk placeret i et område hvor der er stor forskel på årstiderne. Den ene måned ligner ikke den næste, og de fleste begivenheder i naturen er knyttet til bestemte tidspunkter på året.

Når sneen smelter efter vinteren, er det som om naturen vågner igen. Dyr der har ligget i vintervede, kommer frem og søger ivrigt efter føde efter at de har tøret på deres fedtreserver i flere måneder. De går i gang med redebygning, kurlmageri og parring, så ungerne kan komme igennem den kritiske "barndom" i de varme sommermåneder.

Næppe er sneen væk før de første blomster titter frem.

Det er vintergæk og erantis, der skynder sig at udnytte solens første stråler inden stærkere planter udkonkurrerer dem. I skoven breder anemonen sig med underjordiske stængler og danner hele tæpper af hvide, gule og blå blomster.

Senere afløses den i skovbunden af fx skovmærke.

Nogle dyr skifter udseende i takt med at deres omgivelser gør det: hættemågen, der har været hvidhovedet vinteren igennem, får sin karakteristiske "hætte", og hermeline skifter fra hvid til brun.

I søer og vandløb parrer frøerne sig og lægger deres slimtråde med æg.

Trækfuglene vender hjem, og det er tid at bygge redekasser til dem hvis man vil have

dem på nært hold.

I begyndelsen af maj springer bøgen ud, og det er for mange nok det vigtigste tegn på at det er blevet forår. De nye, lyse bøgeblade smager fortræffeligt i salat.

Senere på foråret kan man se krybdyr ligge og lade sig varme af solen, og med den tiltagende varme øges også antallet af insekter.

I juni udfolder der sig et mylder af liv i søer og åer.

Med en køkkens på et kosteskaf kan man fiske fx værfuellarver med deres huse af sten og træstumper, eller guldsmedenymfer. Guldsmede, der har levet 3-4 år som nymfer, kravler på dette tidspunkt op af vandet på en stængel, skifter hud for sidste gang og bliver til det flotte, skinnende

de insekt der nu sværmer ud for at parre sig.

I højsommeren kan man undersøge plante- og dyrelivet ved stranden og endda dykke ned og se hvad der foregår under havoverfladen. Naturområderne myldrer med liv, men hvis det er for tørt og varmt søger mange dyr til skyggefulde og fugtige steder.

I løbet af sommeren modnes afgrøderne på marken, kornsorterne kan skelnes fra hinanden efter denne huskeremse:

- med rynket bug: rug
- med lang paryk: byg
- den tykke, fede: hvede
- den lange, magre: havre

Mange blomster står i flor og kan indsamles til herbariet.

Når frugterne modnes på træer og buske, er det hvepsetid, og derefter er der ikke lang

tid til efteråret.

Bladene mister den grønne farve og afslører at de også indeholder andre farvestoffer: gule, røde og brune.

Dagene bliver kortere, og trækfuglene samles i store flokke for at drage sydpå. Egern og andre samler forråd, ofte mere end de får brug for; dermed bidrager de til spredning af frøene.

Med efteråret kommer stormvejr der kan blæse interessante planter, dyr og vragrester op på vore kyster.

Insekter, padder og krybdyr går i hi når det bliver koldt, og inden længe falder den første sne.

Nogle dyr er aktive hele vinteren. Under sneen, som isolerer mod frosten ovenover, laver mus gange hvor de kan søge

føde. Fugle og dyr kan have svært ved at finde mad.

Man kan hjælpe med et foderbræt eller foderskjul. Er man først begyndt at vænne dyrene til at de bliver fodret, må man huske at fortsætte, da dyrene ellers er endnu dårligere stillet.

Træerne er nu nøgne og vanskeligere at kende, men med lidt øvelse kan det lade sig gøre. Der er ikke meget læ at finde udendørs, så overnatning i telt eller bivouak kræver et godt lag isolering mod jordens kulde, og et godt reflekterbål.

Der er stille i skoven en kold vinterdag, men under sneen, i jorden, under træernes bark, i huler og skjul ligger livet og venter på at varmen kommer igen.

Skyer

Skyer opstår når fugtig luft der indeholder usynlig vanddamp, tvinges til vejrs. Herved forættes vanddampen til dråber eller i de højeste skyer til iskrystaller (snefnug). Skyer inddeles i lave skyer (under 2 km), mellemhøje (2-5 km) og høje skyer (over 5 km).

De kan også groft deles i lagskyer (stratus), der som regel ligger som et ensartet slør over himlen, og klodeskyer (cumulus), der ofte danner "totter", kugler eller bånd.

Skyer udvikler sig gerne på en karakteristisk måde og kan derfor give et fingerpeg om, hvordan vejret vil blive.

Når skyer skygger for solen, opleves det som et temperaturfald, men samtidig mindskes udstrålingen fra jorden, hvilket betyder at jorden afkøles langsommere. Derfor er en skyet nat som regel lunere end en skyfri.

Cirrus (fjerskyer) danner snehvide, fine fjermønstre der kun består af iskrystaller. De skjuler ikke sol og måne. Når en varmerfront nærmer sig udvikler de sig undertiden til cirrostratus.

Cirrostratus (slørskyer) dækker hele himlen, solen skinner igennem, men skyggerne står mindre skarpt. De ses ofte som ringe omkring sol og måne, og varsler dårligt vejr da de kan udvikle sig til altostratus.

Cirrocumulus (makrelskyer) består af mange små skyer, ofte i et regelmæssigt mønster. På grund af højden består de af iskrystaller. De tyder ofte på ustabil vejr.

Altostratus (lammeskyer) ligner makrelskyer, men er større eller er flydt sammen til kæder eller bølger. Er ofte tegn på ustabil vejr.

Vindstyrke	Benævnelse	Naturen	Meter pr. sekund
0	Stille	Røgen stiger lige op	0 - 0,2
1	Næsten stille	Røgen afbøjes, men vindfløje reagerer ikke	0,3 - 1,5
2	Svag vind	Vimpler løftes og vinden føles	1,6 - 3,3
3	Let vind	Vimpler strækkes, og blade kommer i bevægelse	3,4 - 5,4
4	Jævn vind	Større flag strækkes, papir og lignende flyver	5,5 - 7,9
5	Frisk vind	Små løvtræer svajer, der kommer små bølger	8,0 - 10,7
6	Hård vind	Store grene bevæges, telefontrådene fløjter	10,8 - 13,8
7	Stiv kuling	Hele træer bevæges, det er svært at gå	13,9 - 17,1
8	Hård kuling	Kviste og små grene brækkes af træerne	17,2 - 20,7
9	Stormende kuling	Skorstene og tagsten rives ned	20,8 - 24,4
10	Storm	Træer rives op med rod, grene knækker	24,5 - 28,4
11	Stærk storm	Omfattende skader på huse	28,5 - 32,6
12	Orkan	Enorme ødelæggelser	32,7 og over

Vind

Den hyppigste vind i Danmark er vestenvinden, der giver os et fugtigt klima. Med søndenvinden kommer om sommeren varme og torden, om vinteren frost.

Vinden køler, og vi oplever blæst køligere end termometeret viser. Herunder ses hvilken temperatur udækket hud udsættes for ved forskellige vindhastigheder.

Vindens kølende virkning

Vindhastighed meter/sekund	0	-5	-10	-15	-20	-25
2	-2	-7	-12	-17	-23	-28
7	-11	-17	-25	-32	-38	-45
11	-16	-23	-31	-38	-46	-53
16	-18	-26	-34	-42	-49	-57
20	-19	-28	-36	-43	-52	-59

Altostratus (høje lagskyer) er et ensartet, gråt skylag, som solen undertiden kan skinne igennem. Det udvikler sig ofte til nimbostratus.

Nimbostratus (nedbørsskyer) er den almindeligste form for regnsky. Det er et lavt mørkegråt skylag der som regel giver regn eller sne.

Stratus (tågeskyer) er et lavt sammenhængende skylag der ligner tåge og dækker hele himlen. Forekommer hyppigt på bjergskråninger og giver undertiden finregn.

2000 m

Stratocumulus (bølgede lagskyer) danner et gråt, ujævnt skydække. Denne skytype er meget almindelig og giver normalt stabilt vejr uden regn.

2000 m

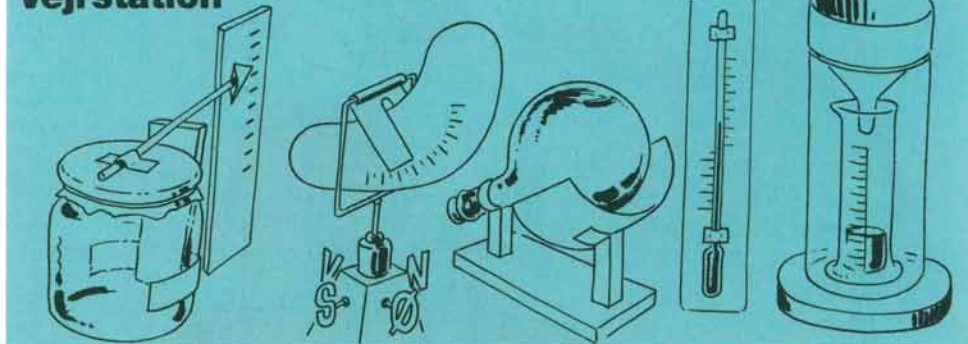
Cumulus (stakskyer) er tykke skyer med flad "bund" og blomkålslignende kuppel. Klar himmel ses mellem skyerne. De kaldes også smuktvejrsskyer og tyder ofte på smukt vejr et par dage frem, men kan også udvikle sig til cumulonimbus.

Cumulonimbus (byge- og tordenskyer) strækker sig gennem flere højdelag, øverst dannes der iskrystaller. De giver regn, lyn og torden og er den eneste skytype der giver hagl.

Vejrstation

Barometer

Glas med stramt, tætsluttende gummidække (fx en ballon). Et sugerør hviler på et stykke pap der er sat fast på glasset. Når lufttrykket stiger, presses låget ned, og det får viseren til at gå op.

Vejrhane og vindstyrkemåler anbringes højt, så vinden kan blæse frit fra alle sider.

Solskinsautograf

En rund kolbe fyldt med vand vil virke som brændglas. Et stykke mørkt karton anbragt i brændpunktet vil blive svedet

når solen skinner.

Termometer

anbringes i skyggen et par meter over jorden.

Regnmåler

Vandstanden gange måleglassets areal divideres med tragtens areal.

Økologi

Økologi er læren om naturens husholdning, om dyrs og planter samspil med hinanden og med deres omgivelser.

Ordet økologi er først blevet almindeligt i dette århundrede, men landmænd, fiskere og jægere har altid haft og brugt økologisk viden for at kunne udnytte naturen.

I vore dage er naturen truet, og det er derfor vigtigt at kende til dens processer for at vi kan have både nytte og glæde af naturen - og samtidig tage vare på den.

Det kræver at vi udnytter naturen med fornuft og omtanke, og at vi - fx gennem fredning - sørger for at bevare dele af naturen uberørte, blandt andet til glæde for vore efterkommere.

Naturens kredsløb

Der tilføres (stort set) ikke nyt materiale til jorden. De stoffer der er til stede bliver genbrugt: nedbrudt og genopbygget i stadig nye forbindelser.

Et eksempel på dette er vandet. Det fordamper fra overfladen og bliver senere fortættet til skyer. Herfra vender vandet tilbage til jorden som nedbør og strømmer ud i hav, søer og vandløb. En del af nedbøren siver ned i jorden til grundvandet, hvorfra det bliver pumpet op eller kommer frem som naturlige kildevæld.

Hvis vi kunne følge et enkelt atom i en plante, ville vi måske se at atomet kom over i en bladlus der suger saft af planten. Herfra til en mariehøne der æder bladlusen, videre til en fugl der måske dør i

skovbunden og nedbrydes af biller, bakterier og svampe. Atomet fra planten ender således i jorden hvor den kan ligge i årevis - måske årtusindvis - før det opsuges af en plantes rødder og indgår i et nyt kredsløb.

Den her beskrevne række af dyr der æder hinanden, kaldes en fødekæde og er et forenklet billede af naturens stofkredsløb. I virkeligheden er der oftest tale om et "fødenet", hvor hver enkelt dyr kan æde flere forskellige andre dyr og planter, og selv kan blive bytte for forskellige rovdyr.

Mens alle stoffer på jorden således cirkulerer og aldrig forsvinder, er der dog noget andet som hele tiden skal tilføres.

Det er energien, den drivkraft som holder alle processerne i gang.

Mennesker og dyr får energi gennem den føde de spiser, mens kun grønne planter er i stand til at udnytte den egentlige energikilde: solen. Planterne gør dette ved den proces der hedder fotosyntese.

Fotosyntese

Planternes grønkorn er en lille kemisk fabrik som kan lave uorganiske stoffer (kuldioxid og vand) om til sukker med indbygget energi, og ilt, som dyr er afhængige af. Hvis ikke planterne var der som første led i fødekæden, ville dyr ikke kunne leve, da de ikke kan udnytte de uorganiske stoffer på samme måde.

Energien til planternes fotosyntese er sollys, lysenergi, som planten omsætter til kemisk energi i sine molekyler.

Symbiose

Dyrs samspil med hinanden kan have mange forskellige former.

Hvis føden er knap, vil dyrene konkurrere med hinanden, og her gælder den stærkestes ret; den svage må søge føden et andet sted eller vente til den stærke har forsynet sig.

Spillet mellem stærke og svage kan også være et spil mellem rovdyr og byttedyr. Et spil som er til den ene parts fordel - på den anden parts bekostning.

Det samme gælder for parasitter der invaderer en anden organisme, som herefter er vært for snylteren.

Der er dog også former for samliv der ikke har nogen "taber", samliv der er til beg-

ges fordel - eller hvor i hvert fald ingen af parterne har nogen ulempe af forholdet.

Et sådant samliv kaldes "symbiose",

En ko har i sin vom store mængder af encellede dyr og bakterier, der her lever et varmt liv med masser af føde.

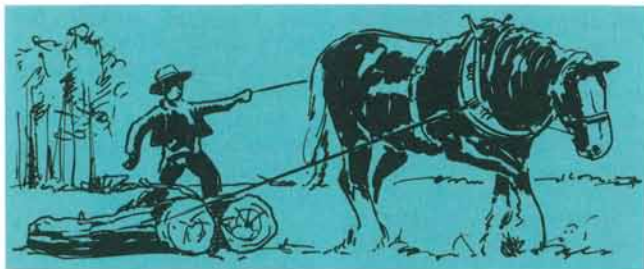
Til gengæld gør de ellers ufordøjeligt plantemateriale nedbrydeligt for koen.

Ærteblomstrede planter har på deres rødder nogle knoldbakterier der forsynes med plantens næringsstoffer, og giver planten nødvendige kvælstofforbindelser som den ikke selv kan producere.

Menneskers husdyrhold er også et eksempel på et forhold der er til begge parters fordel.

Energi

Energi er den drivkraft der kan drive en proces, udføre et stykke arbejde. Urtidsmennesket måtte med sin muskelkraft selv udføre det nødvendige arbejde, men lærte efterhånden at bruge dyr som energikilde.

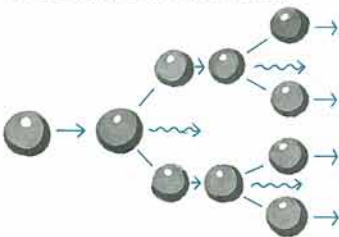
Senere opfandt mennesket maskiner der kunne tage slæbet, og hermed opstod behovet for brændstof, et behov der har været voksende lige siden.

I mange år var træ den væsentligste energikilde. Det varede ved så længe tilvæksten af træ holdt trit med forbruget, men forbruget blev for stort.

Selv i dag udgør træ en stor del af brændstoffet i visse dele af verden, som fx Brasilien, hvor regnskoven fældes med foruroligende hast.

Kul og olie har dækket en stor del af verdens energibehov i mange år, men også denne energikilde er ved at slippe op. Kul og olie er organiske stoffer der er blevet til ved sammenpresning af tidligere tiders døde planter og dyr under forhold hvor de ikke er blevet nedbrudt. De hastigt svindende lagre af især olie har ført til en indsats for at finde andre energikilder.

Mange steder har man satset på atomkraft som fremtidens energikilde. Atomkraft er den energi der udvikles når et atom spaltes til to andre, eller når to atomer bringes til at forene sig til et nyt. Dette er en udtømmelig energikilde, men processerne kræver store sikkerhedsforanstaltninger da der udvikles radioaktive affaldsstoffer.

Der forskes derfor i udviklingen af andre energiformer der ikke har de gener der er forbundet med de traditionelle. Sådanne energiformer kaldes alternative energiformer.

Vi importerer store mængder energi fra u-landene, for vi er energifrådere i den vestlige verden, og det er en vane der er svær at opgive. Også i lejr er vi slemme til at bruge løs af energien, fx ved at have bålet brændende hele dagen.

Vi vil nødig undvære vores lejrball, men til madlavning kan der anvendes en mere besparende, mere rimelig og sikrere båltype.

En blikbønde skæres over, der laves huller i toppen til gryderne og huller i siden til at fyre igennem.

Mens man laver noget andet, kan maden koge færdig eller holdes varm i en

Sudankomfur

høkkasse, og et snoet kobberør mellem gløderne kan lave varmt vand til opvask eller bad, mens der alligevel er ild under gryderne.

Alternativ energi

Ved alternativ energi forstås energiformer der

- ikke slipper op
- kan produceres uden særlig risiko og
- ikke skader eller forurener omgivelserne.

Mens de traditionelle kraftværker oftest bygges som store, centrale anlæg, er alternative energikilder som regel baseret på små, lokale initiativer. Dette kan give en mindre forsynings-sikkerhed på kort sigt, men gør landets totale energiforsyning mindre sårbar.

Til de alternative former hører halmfyr og biogasanlæg, der begge bygger på restprodukter fra landbruget.

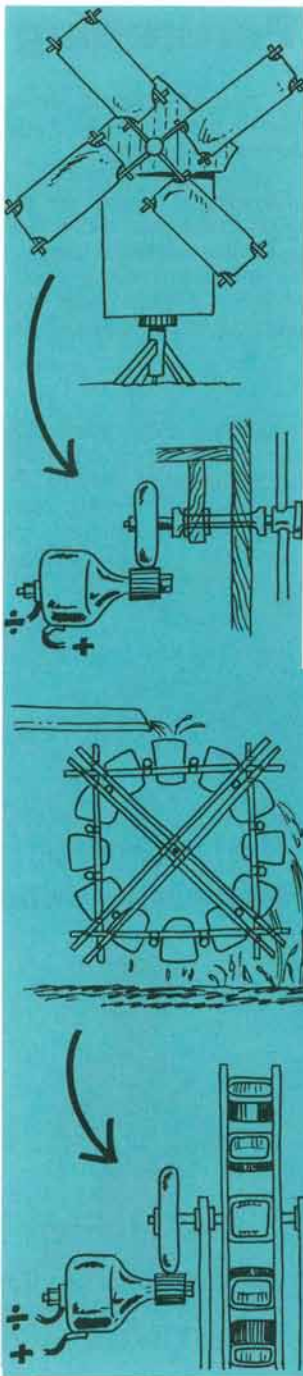
Jordvarme giver en meget stabil varmforsyning. Varmen hentes ud af jorden i et par meters dybde, eller ved op-pumpning af grundvand, der ligger noget dybere. Begge former kræver at der postes en del energi ind før man kan hente varmen ud.

Nemmere at etablere, men også mere afhængige af omgivelserne, er vind- og vandmøller og solvarmeanlæg.

Vindmøllens vinger skal være "vredet" lidt for at fange vinden. Til en mindre mølle kan de laves af tyndt krydsfinér eller stof udspændt på et træskelet. Vingerne skal kunne dreje sig efter vinden.

I sorte plasticposer placeret i solen, vil vand kunne blive varmet op til en betydelig temperatur. Dette er princippet i et solvarmeanlæg.

Systemet kan sagtens bruges i praksis: Læg vasketøjet i en sort plasticpose sammen med vand og vaskepulver og lad den ligge i solen. Skvulp af og til med sækken. Så er tøjet klart til at skylle efter nogle timer.

Energispareråd

Der gøres en del for at spare på den efterhånden dyre - og dyrebare - energi. Man bygger huse bedre isoleret, udstyret med termoruder, termostatventiler på radiatorer osv.

Vi kan også selv yde en række små bidrag til et mindre energiforbrug:

- sluk lyset når der ikke er nogen der har brug for det
- brug cyklen i stedet for bilen eller knallerten
- skru ned for varmen om natten
- spar på det varme badevand, vask ikke op under rindende vand
- køb ting der kan bruges mange gange eller er fremstillet af genbrugsmaterialer - undgå engangsting.

Forurening

Selv om Danmark kun har få ægte naturområder, kan det lade sig gøre at finde steder hvor man kan føle sig langt fra civilisationen. Men er man inden for 50-100 meter fra beboelse eller en landevej, så er menneskenes spor tydelige: det flyder med dåser og papiraffald, vidnesbyrd om at man-

ge mennesker er for dovne eller ubetænksomme til at tage deres affald med sig.

Selv rigtigt anbragt i affaldsspande kan affaldet dog volde problemer. Store byer producerer så meget affald at der ofte må indrettes nye lossepladser - af og til under store protester fra naboerne. Af-

brænding af affaldet er heller ikke problemfrit. Der kan udvikles giftige gasser der også forurener omgivelserne.

Man har forsøgt at sortere affaldet for at genbruge så meget som muligt. Dette er ressourcemæssigt en fornuftig løsning, men den er dyr og løser kun en del af problemet.

Luftforurening

Den luft vi indånder, er ikke så ren som den burde være. Vores industrialisering, med alle de goder den har ført med sig, har også sendt massevis af ubehagelige partikler og gasser ud i atmosfæren.

Svovldioxid og kvælstofgasser fra industri og biler bliver i luften blandet med ilt og vand og danner syrer der regner ned som sur nedbør. Den sure nedbør kan gøre skade i søer og vandløb og give anledning til skovdød.

Dette er endnu ikke så stort et problem i Danmark da vores kalkholdige undergrund neutraliserer en del af syren, men i vore nabolande er store skovområder gået til på denne måde.

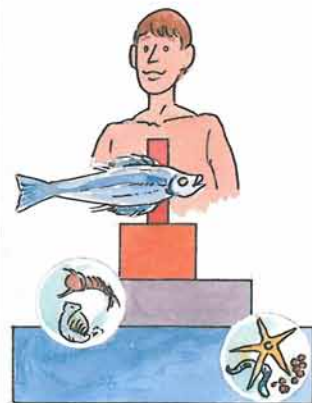
Man kan undersøge indholdet af partikler i luften ved at sætte et kaffefilter på et støvsuger mundstykke og lade støvsugeren suge fx et kvarter. Man kan også ophænge selvklæbende papir eller papir med vaseline på - et stykke indendørs og et udendørs i ly for regn. Efter en uge kan man undersøge med lup hvad der har sat sig fast. Tilsvarende papirstrimler sat fast og rettet mod forskellige verdenshjørner kan afsløre hvor den værste forurening kommer fra.

Den uanselige plante lav, kan bruges til at bedømme luftforureningens omfang. På steder hvor der er meget snavs i luften, trives lav dårligt, mens

der kan være en rig lavflora i rene miljøer. Prøv at sammenligne den samme træart i samme højde over jorden i forskellige miljøer.

Bioakkumulation

Når så mange miljøgifte bliver et problem for mennesket, skyldes det at mange af disse stoffer ophobes i fødekæden ved den proces der kaldes bioakkumulation.

Mange tungmetaller og andre miljøgifte bindes til fedtvævet og udskilles kun vanskeligt igen. Derfor vil de vandre gennem fødekæderne i stadig større koncentrationer, og da mennesket ofte er sidste led i kæden, får vi stofferne i stor mængde.

Vandforurening

Vi producerer for meget affald til at vi kan overlade nedbrydningen til naturen. Derfor søger man at rense spildevandet på rensningsanlæg. Når der alligevel slipper forurenende stoffer ud i naturen, skyldes det at mange rensningsanlæg ikke virker så godt som de skulle. Der er også meget spildevand der slet ikke bliver rensat.

Kvælstofgødning der spredes ud på en mark, kan strømme ud i en nærliggende sø. Hvis søen samtidig er udledningssted for spildevand fra byområde eller industri, vil den også modtage fosfatforbindelser som forekommer i sæber og andre rengøringsmidler. Det kan betyde at søens alger med dette næringstilskud vokser vildt og kvæler søen.

Rensningsanlæg

Rensningsanlæg kan have mekanisk, biologisk og kemisk rensning af spildevandet. Ikke alle anlæg har alle tre former, og selv om de har, bliver vandet alligevel ikke helt rent. Det

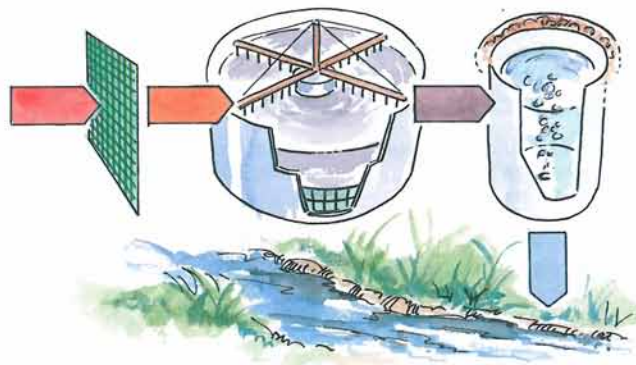
Ved dræning og afvanding udledes der okker i vandløbene. Denne jernforbindelse kan sætte sig på planterne eller på fiskenes gæller og kvæle dem.

Også vores drikkevand er truet af forurening. Nitrat fra marker og giftstoffer fra gamle lossepladser siver ned til grundvandet. Denne nedsvivning kan tage årtier, så den forurening vi forårsager nu, vil være et problem langt frem i tiden.

Vi kan alle hjælpe naturen ved at undgå at forurene og ved at rapportere hvis man opdager forurening. Sker det, kan man henvende sig til kommunalbestyrelsen (byrådet), som fører tilsyn med at miljøbeskyttelsesloven overholdes. Den øverste miljømyndighed herhjemme er miljøministeriet.

er specielt vanskeligt at fjerne giftstoffer.

Mekanisk rensning består af gitre og filtre der fjerner sand, grus og større genstande fra vandet.

Følg et vandløb

Et kildevæld er som regel nogenlunde rent, men efterhånden som strømmen bliver til en bæk eller en å, kan der ske meget med vandet.

Når det er rent, er der mange levende dyr i: guldsmedenymfer, vårfleuelarver, snegle og fisk, og man kan tydeligt se bunden.

Hvis vandet forurenes af spildevandsudledning er der færre former for liv. Røde dansemyggelarver er blandt de få dyr der trives i forurenede vand, men ellers præges vandløbet af bakteriekolonier, såkaldte "lammehaler". Vandet er urent, og hvis man stikker en gren ned i bunden, bobler der sumpgas op.

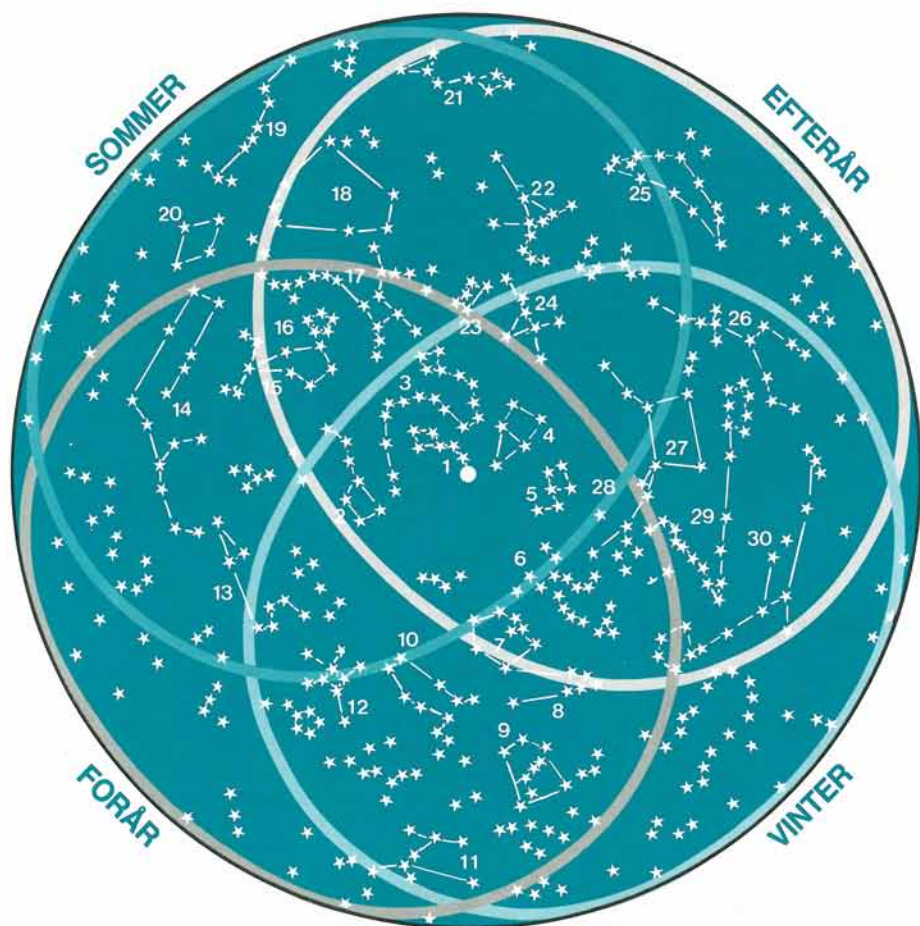
De dyr man finder i et vandløb, kan altså bruges til at sige noget om hvor forurenede det er.

Biologisk rensning sker ved at vandet risles over et stort bassin med sten. På stenene lever der bakterier og alger, der fortærer det organiske materiale i spildevandet.

Ved kemisk rensning tilsættes kemikalier der binder sig til fx kvælstof- og fosfatforbindelser i vandet, så forbindelserne bundfælder.

Nye metoder, heriblandt de såkaldte aktive slam-anlæg, er ved at blive taget i brug. Spildevandet ledes ind i en stor beholder, der tilsættes særlige bakterier, mens der bobles luft igennem vandet. Bakterierne æder de forurenende partikler i vandet og bundfælder. Aktive slam-anlæg kan erstatte den traditionelle biologiske og kemiske rensning.

Stjernehimlen på den nordlige halvkugle

Stjernebilleder på kortet

1. Ursa minor - Lille Bjørn	11. Canis major - Store hund	21. Sagittarius - Skytten
2. Ursa major - Store Bjørn	12. Cancer - Krebsen	22. Aquila - ørnen
3. Draco - Dragen	13. Leo - Løven	23. Lyra - Lyren
4. Cepheus - Cepheus	14. Virgo - Jomfruen	24. Cygnus - Svanen
5. Cassiopeia - Cassiopeia	15. Bootes - Bootes	25. Capricornus - Stenbukken
6. Perseus - Perseus	16. Corona borealis - Nordl.krone	26. Aquarius - Vandmanden
7. Auriga - Kusken	17. Hercules - Herkules	27. Pegasus - Pegasus
8. Taurus - Tyren	18. Ophiuchus - Slangebæreren	28. Andromeda - Andromeda
9. Orion - Orion (Jægeren)	19. Scorpius - Skorpionen	29. Pisces - Fiskene
10. Gemini - Tvillingerne	20. Libra - Vægten	30. Cetus - Hvalen

Vort solsystem

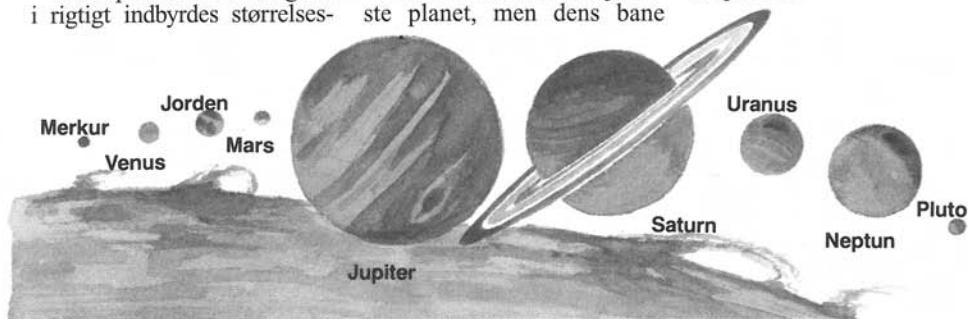
Vort solsystem består af solen og ni planeter med måner der kredser omkring dem.

De ni planeter er her angivet i rigtigt indbyrdes størrelses-

forhold og i forhold til solens størrelse. Afstandsforholdene er imidlertid ikke de rigtige.

Pluto er normalt den fjerneste planet, men dens bane

omkring solen er oval, således at den for tiden (fra 1980 til 1999) er tættere på solen end Neptun er.

Månen

Jorden roterer om sin egen akse én gang hvert døgn og tager turen omkring solen på et år.

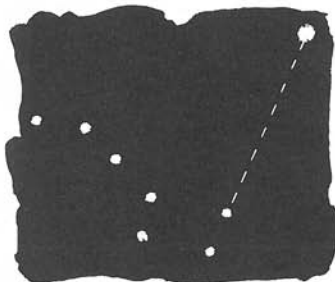
Vores sol er en stjerne, blot én ud af milliarder af stjerner i den galakse vi kalder Mælkevejen. Himmelfrummet indeholder milliarder af sådanne galakser.

De stjerner der ses tydeligst fra jorden, har man fra oldtiden kunnet forestille sig som billeder af især mytologiske skikkelser, og navngivet dem herefter.

Månen kredser omkring jorden, ca én gang pr måned, og den øver en tiltrækning på vandet på jorden. Herved opstår tidevand.

Under månens rotation omkring jorden vil den være belyst af solen. Når solen og månen er på hver sin side af jorden, er der fuldmåne, og hele måneskiven er belyst. Omvendt har vi nymåne når månen og solen er på samme side af jorden. Imellem disse to yderpunkter betegnes månen som

En gang imellem kommer månen til at stå så den skygger for solen. Dette er solformørkelse. Hvis omvendt jorden skygger for månen ved fuldmåne, har vi måneformørkelse.

Set fra den nordlige halvkugle vil Nordstjernen altid være mod nord. Den findes nemt ved at man forlænger Karlsvognens "bagklap" ca fem gange "opad".

Granit

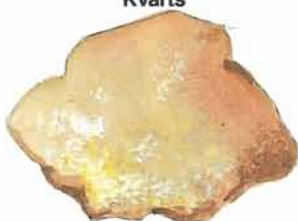
Kvarts

Feldspat

Flint

Sandsten

Skifer

Kalksten

Gnejs

Rombeporfy

Sten

Danmark hviler på kalkgrund, men man kan alligevel finde mange forskellige stenarter i den danske jord og langs vore kyster. De fleste er nemme at

kende og meget dekorative. En speciel form for sten er forsteninger eller fossiler.

Det er afstøbninger af dyr der har levet for millioner af år

siden. Bedst kendt er forstenede søpindsvin og vættelys, der er en forstening af den indre skal fra nogle uddøde blæksprutter, belemnitter.

Rav er fossilt harpiks fra uddøde nåletræer. Det findes især opskyllet på kysterne og kan indeholde velbevarede insekter der er mange millioner år gamle.

Søpindsvin

Forstenet søpindsvin

Belemnit

Vættelys

Rav

Førstehjælp

-
- A vertical illustration on the left side of the page depicts various first aid scenarios. At the top, a hand is shown holding a white cloth. Below it, a person is being carried on a stretcher. In the middle, a person is being held in a protective embrace. To the left, a small white bottle is visible. Below the bottle, a large, colorful insect, possibly a bee or wasp, is shown. At the bottom, a person is lying face down in water, with a hand reaching out to help them. The background is a textured, light purple color.
- 148** førstehjælpens grundregler
aflåst sideleje
 - 149** kunstigt åndedræt
 - 150** trykforbinding
 - 151** chok
alarming
 - 152** sår
 - 153** fingerforbinding
 - 154** infektion
stivkrampe
 - 155** vabler
 - 156** knoglebrud
 - 157** forstuvning
mitella
 - 158** forbrænding
 - 159** forfrysning
 - 160** besvimelse
 - 161** el-ulykker
forgiftning
 - 162** førstehjælpskasse
 - 163** næseblod
diarré
 - 164** stik og bid

Førstehjælpens grundregler

Næsten daglig har vi brug for at kunne yde førstehjælp - enten til os selv eller til andre. De fleste skader vi kommer ud for, er heldigvis små og lette at behandle - de heles og glemmes hurtigt.

Skulle man komme ud for at skulle hjælpe ved en alvorligere ulykke, kan man redde menneskeliv hvis man kender og anvender nogle få regler.

Det allervigtigste og sværeste er at lade være med at blive bange, men i stedet at bevare roen.

Oftede er flere til stede når der sker en ulykke, eller meget hurtigt efter. Det er vigtigt at nogle straks tager sig af den/de tilskadekomne, og at andre tilkalder hjælp.

Hvis man er alene, skal man først yde **livreddende førstehjælp** og så tilkalde hjælp.

Korrekt førstehjælp består i:

1. Stands ulykken.
2. Giv livreddende førstehjælp.
3. Tilkald hjælp.
4. Giv almindelig førstehjælp.

Stands ulykken

Sørg for, at personen ikke kommer yderligere til skade. Sluk fx ild i klæder, og flyt personen hvis der er fare for nedstyrtning.

Aflåst sideleje

Aflåst sideleje bruges til lejrning af personer der er svære at kontakte, og bevidstløse der selv trækker vejret.

Når en person lejres i aflåst sideleje, kvæles han ikke i eventuelt opkast, og tungen synker ikke tilbage i svelget og hindrer luftpassagen.

Han kan ikke trille om på ryggen ved et uheld.

Hvis man har mistanke om at personen har brud på rygsøjlen, skal man helst ikke flytte eller dreje ham. Drej eventuelt hovedet forsigtigt til siden og observer ham meget nøje. Fjern alt strammende om halsen.

Knæl på den side af personen, hvortil vendingen skal ske.

Bøj det nærmeste ben og læg modsatte arm over brystet.

Fat om skulder og hofte - vend roligt og pas på hovedet. Læg hovedet sådan at der er frit afløb fra næse og mund.

Skaf frie luftveje

1. Læg personen på ryggen.
2. Fjern alt strammende om halsen.
3. Fjern eventuelt opkast og løse tænder (proteser) fra munden.
4. Fat om hans hoved og bøj nakken bagover til der mærkes naturlig modstand. Støt hovedet i denne stilling med en hånd på panden.
5. Løft hans underkæbe fremad og opad, samtidig med at munden lukkes med den anden hånd. På denne måde fås bedst mulig luftpassage.

Livreddende førstehjælp

Ved undersøgelse af en tilskadekommen bør man gå frem på følgende måde:

Er han vågen, er det vigtigt at der hele tiden er én hos ham, der fortæller hvad der er sket, at hjælpen er på vej osv.

Spørg om navn, adresse, fødselsdag og pårørendes

telefonnummer.

Skriv det ned og giv FALCK-folkene beskeden med. Hospitalet underretter de pårørende.

Hvis han nu trækker vejret: sørg for at holde luftvejene frie og læg ham i aflåst sideleje.

Hvis han fortsat ikke trækker vejret: giv kunstigt åndedræt.

Kunstigt åndedræt

6. Tag en dyb indånding og pust roligt, men ikke for langsomt, gennem hans næse. Hvis næsen er beskadiget, da gennem munden.
7. Ånd ud og se samtidig efter at hans brystkasse sænker sig.
8. Gentag punkt 6 og 7 mellem 10 og 15 gange i minuttet.

Hvis man selv bliver utilpas og svimmel, må man sætte tempoet lidt ned. Forsæt til der kommer hjælp, eller til personen selv trækker vejret.

Den lokale Røde Kors-afdeling har sikkert en dukke til indøvning af kunstigt åndedræt, som de gerne demonstrerer.

Puls

En persons puls kan fortælle meget om, hvordan personen har det.

Pulsen tages med pege- og langfingeren (**aldrig tommelfingeren, for så kan du også mærke din egen puls**) ved håndledet eller på halsen.

Hvilepuls ligger hos raske voksne normalt mellem 60 og 90 hjerteslag i minuttet. Sportstrænede personer kan dog have en hvilepuls på 50. Efter fysisk anstrengelse stiger pulsen hos alle og kan da ligge mellem 100 og 120.

En hurtig, svag puls kan være tegn på at personen er på vej i chok; forebyggelse af dette: se side 151.

Standes større blødninger

Det kan være livreddende straks at få standset meget kraftige blødninger, da patienten ellers hurtigt kan miste flere liter blod og dø.

Store, kraftige blødninger kan komme fra en pulsåre. Blødningen sprøjter så i takt med pulsslaget, og blodet er lyserødt. Fra en stor vene bløder det derimod i en jævn kraftig strøm, og blodet er mørke-

rødt. Det kan også være diffus blødning fra et sår. En blødning behøver ikke at komme fra en bestemt blodåre. Ved større sår kan blodet komme fra adskillige blodårer.

I alle tilfælde er behandlingen den samme:

1. Læg den tilskadekomne ned med hovedet lavt.
2. Løft det blødende sted.

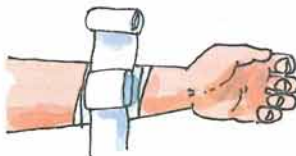
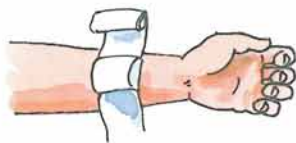

3. Tryk direkte i såret med en tommelfinger eller knyttet hånd. På arme og ben kan man ofte

trykke oven for såret.

Bliv ved med at trykke til der er en sagkyndig til stede der overtager behandlingen.

Trykforbinding

Ved kraftige, men ikke livstruende blødninger kan man ofte klare sig med anlæggelse af en steril forbinding, eventuelt med en trykforbinding.

En trykforbinding består af:

1. En almindelig steril forbinding, fast anlagt.
2. Oven på denne lægges endnu en steril forbinding og en fast genstand (fx en sten) lige over såret. Forbindingerne skal ligge fast, men må ikke snære og lukke for blodforsyningen til resten af benet/armen.

Chok

Ved chok forstås i denne sammenhæng ikke den forskrækkelse, man kan få, når man pludselig oplever noget helt uforudset.

Chok er en tilstand hvor hjertet ikke kan opretholde et tilstrækkeligt blodomløb.

Chok kan fremkaldes af fx

- store blødninger, både de der er synlige for førstehjælperen (og dermed lettere at behandle) og indre blødninger

- store knoglebrud og knusningslæsioner
- forbrændinger af 2. og 3. grad der omfatter mere end 9 % af kroppens overflade (det svarer til overfladen af en arm) idet der sker et stort væsketab fra en forbrænding
- stærk smerte, som kan bevirke at de små blodkar åbner sig, så blodmængden til de livsvigtige organer,

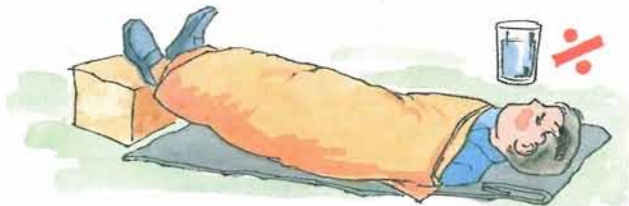
først og fremmest hjertet og hjernen, mindskes.

Symptomer på chok:

- hurtigt, svag puls
- patienten er klam, gråbleg med kølig hud
- bevidstløshed
- overfladisk åndedræt.

Forebyggelse og behandling af chok:

1. Læg patienten med hovedet lavest.
2. Sørg for at patienten ikke ligger i kold luft eller på kold jord.
3. Hold øje med at han bliver ved med at trække vejret.
4. En patient i chok - eller på vej i - må hverken spise, ryge eller drikke.

Ved ulykker hvor der er brug for hurtig hjælp, er det vigtigt at vide hvordan man sikrest og hurtigst tilkalder hjælp:

Fra nærmeste telefon trykkes 1-1-2. Dette nummer kan kaldes fra mønt-/korttelefoner uden brug af mønter/kort. Når alarmcentralen svarer, oplyses:

- **hvem** der ringer
- **hvad** der er brug for: ambulance/brandvæsen/politi
- **hvad** der er sket
- **hvor** det er sket
- **hvor mange** der er kommet til skade
- **hvorfra** der ringes.

Alarmcentralen gentager beskeden for at sikre at hjælpen kommer hurtigt og sikkert frem. Bliv om muligt ved telefonen og send en anden af sted til ulykkesstedet med besked om at hjælpen er på vej.

Tilkaldelse af hjælp

Drej 1 1 2

**Oplys: HVEM · HVAD · HVOR
HVORFRA · HVOR MANGE**

Tilkald hjælp fra en telefonboks, en mobiltelefon – eller fra en butik eller privat bolig.

Sårtyper

De sårtyper man hyppigst kommer ud for at skulle behandle, er følgende:

Snitsår

Et skarprandet sår hvor sårrendene passer pænt sammen. Det er let at rense.

Stiksår

Ofte er der kun et lille sår i huden, selv om der er stukket dybt. Det er vanskeligt at rense.

Hudafskrabning

Afskrabning af overhuden. Det er ofte meget snavset.

Knusningssår

Sårrendene og det omgivende væv er beskadiget. Såret er vanskeligt at rense.

Hvis et sår på fingeren er mere end 5 mm dybt, bør det under lægebehandling for at få vurderet om der er sket skade på sener eller nerver.

Psykisk førstehjælp

Alle der kommer lidt alvorligere til skade, bliver påvirket af det. Det er vigtigt at forsøge at opretholde den psykiske ligevægt hos den tilskadekomne. Det gøres bedst ved en rolig, men bestemt optræden. En god førstehjælperfaring gør det lettere at optræde rigtigt.

Mange tilskadekomne reagerer ved at blive bange for hvad der er sket med dem. De tænker på om de nu dør af det, eller om de bliver rigtig raske igen.

Nogle bliver vrede på den de mener er skyld i ulykken, og andre føler at de har skylden for det der er sket. Hvis der er mulighed for det, bør der hele tiden være en eller to personer hos en tilskadekomne. Deres opgave er at fortælle hvad der er sket - så roligt og fornuftigt som muligt, uden at dramatisere eller gå for meget i detaljer. Pas dog på med at ville bagatellisere for meget - det opfatter de fleste nemlig straks, og så bliver de først for alvor bange.

Fortæl den tilskadekomne at hjælpen er på vej, og tal med ham om hvor han bor, hvor han skulle hen, og hvad han laver.

Hør på hans bekymringer.

En rolig, interesseret optræden er en meget værdifuld støtte for den tilskadekomne.

Sårrensning

En korrekt og grundig sårrensning med det samme er den vigtigste behandling af mindre sår.

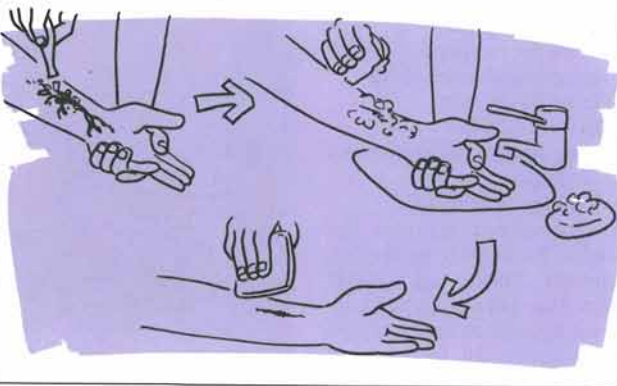
Først fjernes større fremmedlegemer i såret med en pincet. Såret vaskes grundigt med vand, sæbe og neglebørste i ca 5 minutter. Neglebørsten bruges i sårrendene og til at skure asfalt/jordpar-

tikler ud af såret. Der skal skrubbes fast og roligt.

Når såret er rent, skylles det under rindende koldt vand.

Det duppes tørt med et sterilt stykke, og der lægges eventuelt en steril forbindelse eller sættes et plaster på.

Sørg for at holde såret rent og tørt.

Steril forbindelse

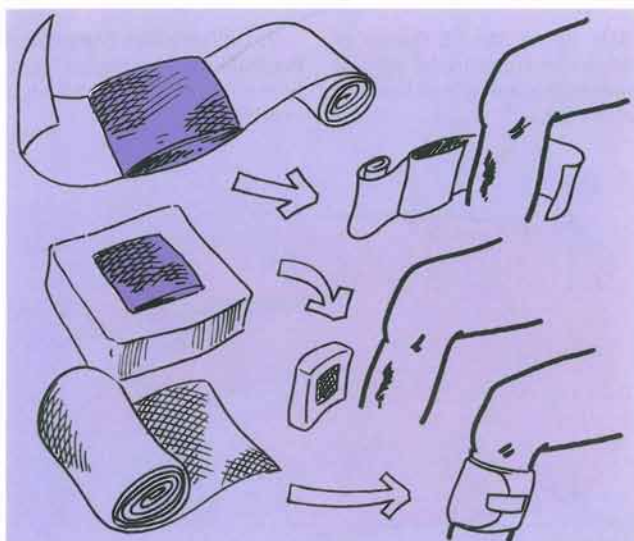
En steril forbindelse består af et sårdekke og en gazeulle. Når forbindingen pakkes ud, skal man undgå at røre den side der skal ligge ned mod såret.

Sørg for at rense såret omhyggeligt med vand og sæbe inden den sterile forbindelse lægges på.

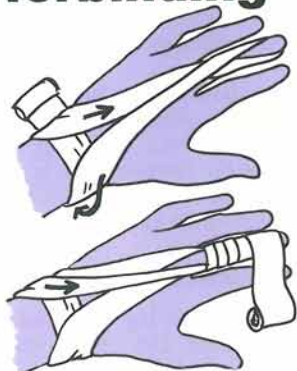
Sårdekke holdes fast mod såret mens gazebindet lægges om for at holde det på plads.

Små sår kan ofte nøjes med hæfteplaster eller slet ingen forbindelse. Både ved brug af hæfteplaster og steril forbindelse er det vigtigt at gazen når ud over sårkanterne. Hele såret skal være dækket.

Plaster eller forbindelse skal skiftes mindst 1 gang daglig, og hvis den bliver våd.

Fingerforbinding

Begynd med at lægge to forankringsture omkring håndledet. Hold hånden med håndryggen opad.

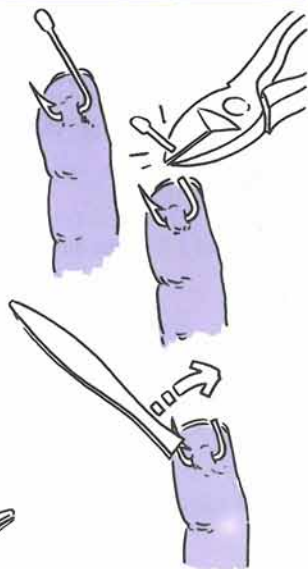
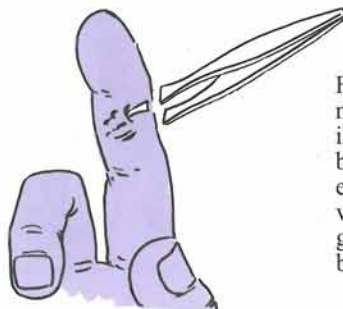
Gå frem som vist på tegningen. Slut med to forankringsture omkring håndledet.

Forbindingen skal lægges på - ikke rulles, og den skal ligge fast uden at stramme.

Fremmedlegemer

Splinter fjernes bedst og lettest med en splintpincet. Der tages fat så nær huden som muligt, hvorefter splinten trækkes ud med et roligt træk. Undgå at komme vand på splinter af materiale der kan suge vand. Så udvider de sig nemlig og er ikke til at fjerne på normal vis.

Kan man ikke selv fjerne en splint, bør man søge læge da der ellers er risiko for betændelse omkring splinten.

Fiskekroge har som bekendt modhager, og man skal derfor ikke forsøge at trække dem ud baglæns. Bid først øjet af med en bidetang og drej så krogen videre ud i den retning, den er gået ind. Rens såret grundigt bagefter.

Infektion og betændelse

Selv om et sår fra starten er behandlet korrekt med vask og forbinding, kan der gå betændelse i det.

Jo tidligere man begynder at behandle en betændelse, desto hurtigere er den som regel overstået.

Tegn på betændelse

- øget varme ved sår og omgivelser
- ømhed, smerter, dunken i sår
- hævelse af sår og omgivelser
- eventuelt synligt pus (betændelse)
- eventuelt temperaturstigning hos patienten.

Betændelse kan udvikle sig til forgiftning hvis den ikke behandles. Begynder der at vise sig røde striber fra såret og ind mod kroppen, skal man straks søge læge.

Stivkrampe

I dag får alle børn tre vaccinationer mod stivkrampe i løbet af deres første 1 1/2 år. Disse vaccinationer beskytter barnet mod stivkrampe indtil det er 3 år.

Sår der har været forurenede med jord, giver særlig risiko for stivkrampe. Får man et sådant sår, bør man søge læge og få en revaccination. Den dækker i 5-10 år.

Dyrebid

Alle dyr har mange bakterier i deres mund. Det gælder især kødædende dyr, der ofte går og roder i halvrådnede ting. Derfor er det næsten umuligt at undgå at der går betændelse i et dyrebid, da der overføres en masse bakterier med biddet.

Man bør fra starten behandle et sådant bid som et betændt sår og sæbebadet det flere gange daglig. Dyrebid kræver som regel lægebehandling.

Behandling af betændt sår

Fjern forbindingen og vask såret grundigt.

Såret anbringes i varmt sæbevand 3-4 gange daglig.

Fjern eventuelt dødt væv og pus og afslut med at lægge en ny steril forbinding på.

Hold det betændte sted i ro og hæv det så højt som muligt.

Hvis der ikke er indtrådt en forbedring i løbet af et døgn, bør man søge læge.

Vabler

En vabel kan være særdeles generende under en vandretur. Derfor må man prøve at undgå at den opstår. Før en længere vandretur bør man gøre følgende:

- gå flere småture iført det fodtøj man vil have på på traveturen, så fodtøjet er gået ordentligt til
- vælg altid fodtøj der sidder fast på foden - så forebygger man også forstuvninger
- vælg bomulds- eller uldsok-

ker der passer perfekt til foden. Sokkerne skal være uden stopninger

- plej fødderne ekstra omhyggeligt op til vandreturen. Fjern eventuel hård hud - blød foden op i varmt vand og fjern forsigtigt lidt af den hårde hud hver dag - lad være med at skære eller klippe i den. Smør fødderne ind i fugtighedscreme
- vask fødderne om aftenen, så de ikke er opblødte når turen begynder.

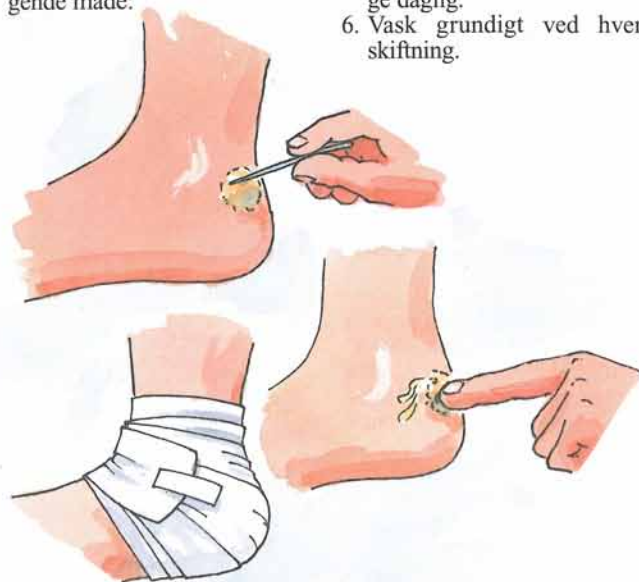

Under vandreturen

På trods af ovennævnte forholdsregler kan der opstå irritation af huden fordi skoene gnaver. Stop op og undersøg hvad der er galt. Ser huden irriteret ud uden vabeldannelse, sættes et stykke plaster uden gaze over området (det fungerer som et ekstra lag hud).

Hvis der er kommet en vabel, behandles den på følgende måde:

1. Vask forsigtigt vabel og omkringliggende hud.
2. Stik eller skær hul på vablen.
3. Pres forsigtigt væsken ud.
4. Sæt plaster med gaze-kompres på eller sæt et sterilt kompres fast med plasterstrimler. Sørg for at det ligger helt glat.
5. Skift forbindingen 1-2 gange daglig.
6. Vask grundigt ved hver skiftning.

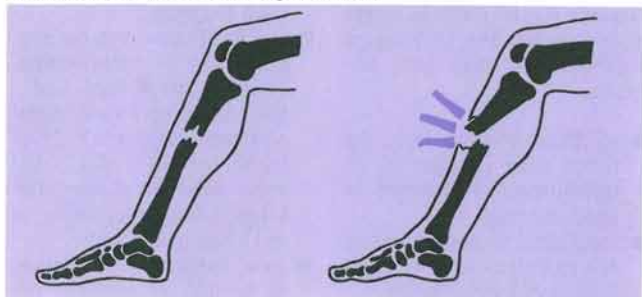
Efter vandreturen

Efter vandreturen vaskes fødderne grundigt. Eventuelle vabler behandles som beskrevet ovenfor.

Fødderne smøres ind i fugtighedscreme, og der tages rene sokker på.

Knoglebrud

Alle de knogler vi har i kroppen, kan ved uheld brækkes. De mest almindelige brud er arm- og benbrud.

Åbent og lukket brud

Et brud kan være åbent, dvs. der er sår i huden over bruddet, og man kan måske se en knogleende stikke frem. Læg en steril forbindelse over såret, men undlad at rense det. Ved lukkede brud er huden uskadt og man skal passe meget på at der ikke går hul.

Et inficeret brud kan i værste fald give problemer resten af livet, da bruddet vil hele dårligt og meget langsomt.

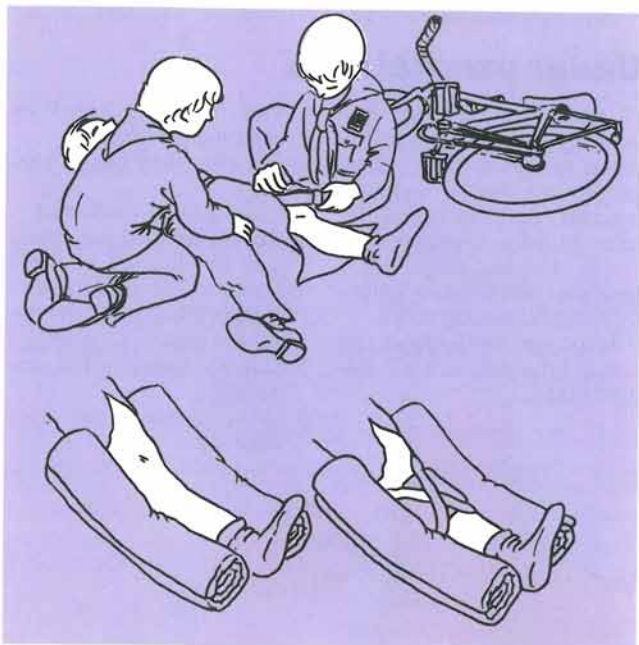
Fejlstilling

Oftentimes vil man let kunne se på formen om et ben eller en arm er brækket. Det kan være vanskeligere at stille diagnosen ved de brud hvor der ikke er fejlstilling. Ved kraftige smerter efter tilskadekomst bør man have mistanke om brud og handle derefter.

Støtte af bruddet

For at den tilskadekomne skal have så få smerter som muligt, er det vigtigt at støtte bruddet godt. Støt det i den stilling det ligger, selvom det ser forkert ud, og lad fagfolk om at ændre på stillingen.

Brug sammenrullede tæpper og lignende til at støtte med.

Transport

Medmindre der er overhængende fare for en tilskadekomnes liv, bør man ikke begynde at flytte på vedkommende. Det skal man overlade til uddannet personale, så bliver transporten så skånsom som muligt.

Lad være med at forsøge at flytte en tilskadekomne på hjemmelavede bårer. En sådan transport vil være meget smertefuld og risikoen for chok øges.

Er det absolut nødvendigt, så støt den tilskadekomne og flyt ham så kort som muligt.

Forstuvning

En forstuvning opstår ved at man træder forkert på foden eller vrider om i knæ, finger eller håndled.

Når man forstuver et led, ødelægges en del fibre i ledbånd og ledkapsel, samtidig med at man river en del små blodkar over.

Derfor kommer der kraftig hævelse af og omkring det forstuede led.

Et led der er forstuvet, bør holdes i ro så meget som muligt.

Dels for at skaden kan hele.

Og dels for at undgå at det i forvejen svage led bliver udsat for en ny skade.

Ofte vil man have gavn af en støttende forbindelse.

Fodled og knæled er udsat for store belastninger og forstuves hyppigst.

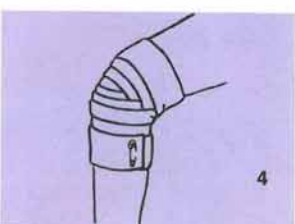
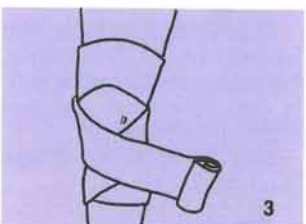
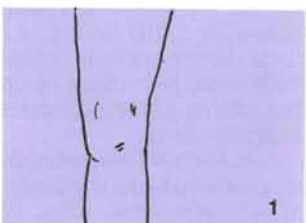
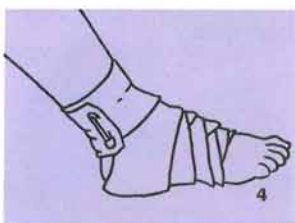
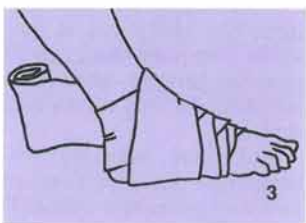
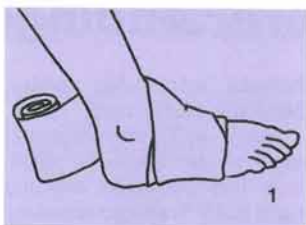
Støtteforbinding

Husk at støtteforbindinger, ligesom alle andre forbindinger, skal lægges på - ikke rulles - og at de skal ligge fast uden at stramme. Tag dem af om natten.

Mitella

En mitella er god til at støtte skader på armen, hvad enten det drejer sig om en beskadigelse af skulder, albue eller håndled. Den giver hele armen hvile og støtte.

Mitellaen skal anlægges sådan at hele underarmen bliver støttet. Den er også god hvis man har et sår der skal holdes i ro (det er lettere at huske når armen er bundet op).

Forbrændinger

Årsagen til en forbrænding er kraftig varme fra åben ild, kogende vand eller damp samt andre varme væsker eller genstande.

Førstehjælp ved forbrændinger: sluk eventuel ild i klæder, rul fx patienten ind i et tæppe - kvæl ilden.

Derefter er den vigtigste behandling at hælde koldt vand på forbrændingen og blive ved - enten til det ikke længere gør ondt når man holder op med at skylle med vand - eller til patienten er under lægebehandling. Ved transport: pak det for-

I vores dagligdag har vi omgang med mange stoffer der kan være ætsende.

Ætsninger kan ligesom forbrændinger opdeles i tre grader.

Behandlingen af en ætsning er grundig skylning med koldt vand i minimum 1/2 time eller indtil hudens pH er neutral (skyl hellere for længe end for kort).

brændte ind i våde omslag. Medbring ekstra vand.

Ved 2. og 3. grads forbrændinger er der risiko for chok, hvis forbrændingen omfatter mere end 9 % af legemets overflade.

Almindelige små forbrændinger kan klares ved at man skylles dem med vand i ca 1/2 time eller længere - bliv ved, så længe det gør ondt når der ikke skylles.

Ved mere udbredte forbrændinger kan det være en fordel at komme den forbrændte i karbad med ca 20 grader varmt vand, indtil han kan komme under sagkyndig behandling. Alle forbrændte flader der er mere end to håndflader store hos voksne og én hos børn og gamle, skal under lægebehandling.

Alle 3. grads forbrændinger, samt forbrændinger i nærheden af øjne, ører, næse, mund og over led skal under lægebehandling.

Smør aldrig brandsalve eller lignende på en forbrænding. Når man er færdig med at skylle med koldt vand, kan man lægge en forbinding på.

Sørg for at forbrændingen bliver holdt ren og tør.

Forbrændinger kan opdeles i tre grader:

1. grad: let vævsbeskädigelse af overhuden, den er rød og irriteret og svier (= solskoldning).

2. grad: dybere vævsbeskädigelse med vabeldannelse (væskeudträdning under huden).

3. grad: dyb og kraftig vævsbeskädigelse med sår og dødt væv.

Ætsninger

Mange ætsninger går dybere end man umiddelbart har mistanke om, og derfor bør selv mindre ætsninger under lægebehandling.

Ætsninger i og ved øjne, ører, næse og mund skal altid under lægebehandling.

Hvis en person har drukket et ætsende stof, skal man **ikke** fremkalde opkastning, da dette vil give yderligere irritation af

spiserør og mund. Desuden, risikerer man at vedkommende får noget af det ætsende stof i lungerne.

I stedet skal man give personen mælk (det neutraliserer) eller vand.

Giv mælken i små mængder, da der er risiko for opkastning, hvis der indtages for store mængder ad gangen.

Husk at tilkalde ambulance.

Forfrysninger

En forfrysning skyldes isdannelse i vævet. Man bør være omhyggelig med at undgå at forfrysninger opstår. Førdes man ude i frostvejr, må man aldrig acceptere at man ikke kan mærke en legemsdel.

Forfrysninger kan opdeles i tre grader:

1. grad: hvidt følelsesløst område i overhuden.

2. grad: huden føles hårdere på et mere udbredt område, der dannes ofte vabler under optøningen.

3. grad: vævet er hårdt. Hvis man banker på det, lyder det i værste fald som to stykker træ

der slås mod hinanden. Vævet er dødt og bliver svampet efter optøningen.

En forfrysning giver først smerter når man begynder at tø den op. Opdager man at man har fået en forfrysning, skal man forhindre at den bliver større. 2. og 3. grads forfrysninger skal man først tø op når man er inden døre.

Optøningen foregår ved at dykke området med forfrysningen i 38 grader varmt vand - der kommer kraftige smerter under optøningen.

Når huden atter er rød lægges en steril forbinding på.

Området bør ikke udsættes for kulde eller tryk, før forfrysningen er lægt. Alle 2. og 3. grads forfrysninger bør under lægebehandling.

Kulde/væde

På ture i koldt og fugtigt vejr med blæst kan man blive kuldeforkommen hvis man ikke har den rette påklædning, dvs varmt tøj med vind- og regntæt tøj yderst.

En person der er våd og fugtig og opholder sig i blæst,

afkøles kraftigt. Det medfører at varmetabet fra kroppen øges meget, og at legemstemperaturen derfor falder. Af den pågældende opleves det bløt som en småfrysning og som træthed og ligegyldighed. Vedkommende har kun lyst til at lægge sig, bliver vrøvlet og snubler. Hvis han lægger sig,

afkøles han yderligere, og det kan føre til bevidstløshed og senere til død.

Førstehjælp

Sørg for at personen ikke afkøles yderligere. Før ham til nærmeste hus, giv ham tørt tøj på og noget varmt at drikke, men uden alkohol. Hvis han er meget forkommen (legemstemperaturen under 35 grader), må han ikke komme i bad, men skal under lægebehandling.

Er personen bevidstløs, lægges han i aflåst sideleje, og der forebygges mod chok, dvs at han pakkes ind så yderligere afkøling undgås. Tilkald hjælp. Han må intet få at drikke.

Besvimelser

Besvimelse er et kortvarigt bevidsthedstab - mindre end 1-2 minutter. **Bevidstløshed** er derimod længere varende bevidsthedstab.

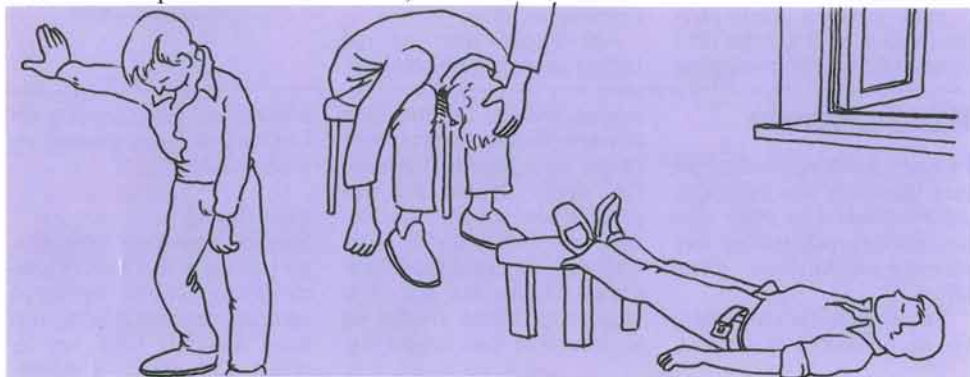
Oftest er personen kortvarigt utilpas lige inden han besvimer. Han bliver bleg, det sortner for øjnene, han svajer og er svedende. Hvis man er i nærheden af en der pludselig bliver utilpas, kan man ofte forebygge en truende besvimelse ved at sætte ham ned og med en hånd på hans nakke

føre hans hoved ned mellem hans ben, samtidig med at man beder ham om at forsøge at løfte hovedet.

Er han besvimet, lægges han med hovedet lavt og alt strammende omkring hals og mave løsnes. Luk et vindue op så der kommer frisk luft ind. Kommer han ikke til sig selv i løbet af 1-2 minutter, tilkaldes en ambulance.

Der kan være mange årsager til, at ellers raske personer besvimer, fx:

- iltmangel som følge af at mange mennesker er sammen i et rum
- dårlig luft, fx på grund af tobaksrøg
- varm, trykkende luft i små lokaler
- at man har stået i den samme stilling for længe, så der er sket en ophobning af blodet i benene (derved nedsættes blodforsyningen til hjernen)
- voldsom spænding.

Bevidstløshed

Bevidstløshed optræder som regel kun i forbindelse med sygdom eller ulykke. Enhver der har været bevidstløs i mere end to minutter, skal under lægebehandling.

Bevidstløshed kan skyldes slag i hovedet. Ved en hjerne-rystelse indtræder bevidstløsheden i forbindelse med slaget og varer som regel 5-10 minutter. Blev den der har slået hovedet, bevidstløs eller omtåget nogle timer (op til et døgn) efter slaget, skal man straks tilkalde en læge/ambulance, da der er fare for blødning mellem kraniet og hjernen.

Denne blødning kan være livstruende.

Oftest kan bevidstløshed skyldes en forgiftning.

Arbejder man med hovedet utildækket i direkte sol, kan man få solstik. Arbejder man med hårdt arbejde i varm og fugtig luft, kan man få hedeslag. Både solstik og hedeslag kan, hvis de ikke behandles, medføre bevidstløshed - undertiden flere timer efter påvirkningen.

Den bevidstløse anbringes i begge tilfælde på et skyggefuldt sted. Det meste tøj fjernes, og der lægges kolde omslag på nakken, om håndled

og på fødder og fodled.

En del sygdomme kan medføre bevidstløshed, fx sukker-syge, epilepsi, hjerneblødning og hjertesygdomme. Hvis man har kendskab til den bevidstløses sygdom, skal man give ambulancefolkene besked med til hospitalet eller selv tage med.

Ved alle former for bevidstløshed: undersøg om den bevidstløse trækker vejret.

Gør han det, lægges han i aflåst sideleje og observeres grundigt.

Hvis han ikke trækker vejret, gives kunstigt åndedræt.

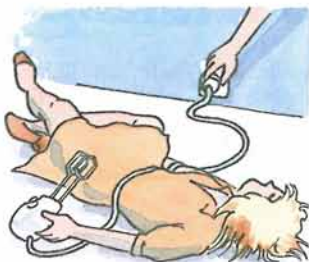
Tilkald en ambulance.

El-ulykker

Hvis der går en elektrisk strøm gennem en person, kan åndedrættet blive lammet, han får krampe og kan ikke slippe strømkilden. Derfor skal man altid sørge for at strømmen er afbrudt, før man rører ved ham.

Ved ulykker med højspændingsledninger skal man kalde 1-1-2 og sige hvad der er sket. Man må ikke gå nærmere end 20 meter fra ledningen før man har fået melding om at strømmen er afbrudt.

Ved ulykker med normale lysnet-ledninger kan man som hjælper isolere sig godt fra jorden ved hjælp af et tykt lag tørt

materiale (aviser, halm) og med en kraftig kæp slå ledningen væk fra den tilskadekomne. Ved ulykker i hjemmet skal man slukke for stikkontakten eller hovedafbryderen. Når strømmen er afbrudt, kan den tilskadekomne undersøges. Tilkald ambulance og giv om nødvendigt kunstigt åndedræt.

Forgiftninger

De fleste forgiftninger sker ved uheld, ved at man fx arbejder med opløsningsmidler i lukkede rum. Børn bliver relativt hyppigt indlagt til observation for forgiftning; de skal prøve at smage på fx rengøringsmidler, cigaretskod, alle slags bær eller svampe. Der er også nogle der med overlæg forsøger at tage livet af sig ved forgiftning.

Nogle gifte påvirker først kredsløbet, så der hurtigt opstår tegn på chok. Andre gifte lammer åndedrættet.

Hvis den forgiftede er ved bevidsthed, og det er et **ikke-ætsende** stof han har indtaget, skal man fremkalde opkastning, så mest muligt af giften kommer ud inden den bliver optaget i organismen. Tilkald ambulance. Er den forgiftede bevidstløs, men trækker vejret, lægges han i aflåst sideleje, ellers gives kunstigt åndedræt.

Hold nøje øje med den forgiftede - giften fortsætter med

at virke, så en vågen kan blive bevidstløs, og en bevidstløs kan holde op med at trække vejret.

NB: ved bladan- (parathion-)forgiftninger kan det være farligt at give kunstigt åndedræt. Rens først den forgiftedes mund og næse grundigt, og giv så indblæsningerne gennem et lommestørklæde der er lagt flere gange sammen. Finder man en person der har forsøgt at tage sit liv ved at tage for meget medicin (eller giftstoffer), skal man altid sende al funden emballage med ambulancen til hospitalet - det har stor betydning for den videre behandling.

Fremmedlegemer i halsen

Alle har på et eller andet tidspunkt prøvet af få noget i "den gale hals". Som regel sker det i forbindelse med spisning. Der fremkaldes pr refleks hoste, og som regel er man selv i stand til at hoste det op der var kommet i "den gale hals".

Hvis man ser en der får noget galt i halsen, skal man straks forsøge at hjælpe med at få det op, så vedkommende ikke bliver kvalt. Det gøres på følgende måde:

Et lille barn: løft barnet op i benene og ryst det grundigt.

Et større barn: læg barnet over en skulder og giv nogle kraftige klem over brystkassen.

En voksen: bøj personen ind over en stoleryg eller lignende og giv ham et kraftigt slag i ryggen mellem skulderbladene i en bevægelse mod personens hoved.

Patruljens førstehjælpsskabe

På ture og møder kan man let få brug for at behandle en mindre skade. Så det er rart at vide

hvad der er i patruljens førstehjælpsskabe, og hvordan det bruges.

På tegningen er vist et forslag til hvad en patruljes førstehjælpsskabe kan indeholde.

1 saks
1 pincet
plaster med sår-dække

plaster uden sår-dække
sterile kompresser
gazebind
sterile forbindinger
sikkerhedsnåle

elastikbind
neglebørste
sæbe (-spåner)
Tynde nåle eller skalpeller til vabler (en skalpel må kun anvendes til én person af hensyn til smittefare. Den skal smides ud efter brugen, indpakket, så andre ikke stikker sig på den).

Troppens førstehjælpsskabe

Troppens førstehjælpsskabe bør indeholde det samme som patruljens, og desuden have

- termometer
- hovedpinetabletter
- eventuelt køresyge/søsyge-tabletter
- hygiejnebind (reserve til dem der har glemt, eller til den der får sin debut).

Det er en god idé hvis en eller flere i tropsledelsen har gennemført et førstehjælpkursus arrangeret af Dansk Røde Kors eller ASF – Dansk Folkehjælp.

Næseblod

Næseblod er som regel en ganske harmløs ting der skyldes sprængning af nogle små blodkar i næsens slimhinde. Det kan undertiden se meget dramatisk ud fordi man kan få ansigt og tøj smurt ind i blod.

Førstehjælpen ydes sådan:

Sæt personen med hovedet lidt foroverbøjet. Bed ham pudse næse for at fjerne eventuelle blodklumper.

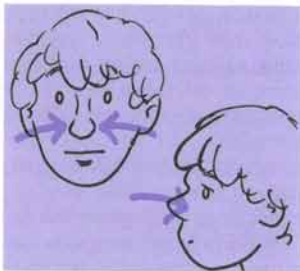
Klem med tommel- og pegefinger omkring næsen lige på overgangen mellem den bløde og den hårde del af næsen (eller lad vedkommende selv gøre det).

Klem i 5-10 minutter.

Hvis blødningen ikke er

standset, gentag da behandlingen, og hvis det stadig ikke hjælper: søg læge. Når blødningen er standset, må man ikke pudse eller pille næse det første døgn.

Vær varsom med varm mad og drikke.

Fremmedlegemer i øjet og i øret

Øjet forsøger pr refleks at undgå fremmedlegemer, men får man alligevel noget i øjet, bliver det irriteret og løber i vand. Anbring patienten så der er godt lys på hans øje.

Åbn øjet og undersøg om fremmedlegemet kan ses.

Hvis det umiddelbart er synligt, fjernes det.

Hvis man ikke kan se det, kigger man først under det nedre øjenlåg ved forsigtigt at trække ud i det og samtidig bede patienten kigge opad.

Hvis man ikke finder noget fremmedlegeme, og øjet stadig er irriteret, skal man søge læge.

Får man ætsende stoffer i øjet, skal man straks skylle med rigeligt vand (fra øjenkrogen ved næsen og ud) og derefter søge læge.

Fremmedlegemer i øret ses hyppigt hos børn, der gerne vil prøve at putte ting ind alle vegne. Det kan fx være perler og ærter. Man kan også få frø og insekter i ørerne. Det sidste kan være meget ubehageligt, for et insekt larmer utroligt i en øregang.

Man må ikke forsøge at skylle et fremmedlegeme ud med vand da det ofte vil sugе vand og svulme op, og så sidder det først for alvor fast. Brug heller ikke en vatpind, for så bliver fremmedlegemet skubbet længere ind i øregangen.

Hvis fremmedlegemet ikke falder ud når hovedet drejes, så tag til lægen.

Opkastning

Opkastning hos normalt raske mennesker skyldes som regel at de har spist noget de ikke kunne tåle, har spist for meget, har fået kulde eller har oplevet en voldsom spænding.

Opkastninger i et døgnstid kan man roligt se an, hvis den syge i øvrigt ikke er særlig påvirket (meget ondt i maven, temperaturstigning). Giv tynd saftvand, te, ristet brød og revne æbler i små portioner når der begynder at komme lidt appetit.

Går tilfældet ikke i ro: søg læge.

Hvis flere bliver syge, bør man først mistænke maden og madhygiejnen.

Ved omgangssyge er det ekstra vigtigt at den hygiejniske standard er høj, både den personlige og madhygiejnen.

Diarré

Diarré kommer man relativt hyppigt ud for på lejre. Der kan være forskellige årsager til diarré. Man kan have fået kulde, spist anderledes, end man plejer, eller madhygiejnen har ikke været så god som den burde, sådan at en eller flere får en madforgiftning.

Diarré der varer et døgnstid, kan behandles med rigeligt at drikke, hvis den syge da i øvrigt ikke er påvirket med ondt i maven og temperaturstigning.

Den syge bør selvfølgelig undgå føde der virker afførende som grøntsager og groft brød, men må gerne spise fx havresuppe, revne æbler og tvebakker.

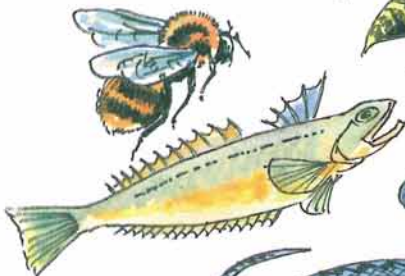
Stik og bid

Insektstik er næsten ikke til at undgå i sommerhalvåret. De fleste kan nøjes med nogle irriterende myggestik som hurtigt forsvinder. Der er dog enkelte mennesker der reagerer meget voldsomt på myggestik og får kraftige hævelser. Det er ubehageligt, men ikke farligt.

Bi- og hvepsestik kan være farlige for enkelte mennesker, som er overfølsomme over for giften og reagerer meget kraftigt. Nogle ganske få dør af det. De fleste der er overfølsomme over for bi- eller hvepsestik, har altid medicin imod giften på sig, men de skal hurtigst muligt søge læge. Hos de fleste giver stikket blot ubehag i form af smerter, hævelse og kløe. Sørg altid for at få brodden ud efter et bistik.

Stik i munden eller halsen skal altid under lægebehandling hurtigst muligt, da hævelsen kan hindre vejrtrækningen. Lad personen sutte på isklumper – det mindsker hævelsen.

Bi

Hveps

Fjæsing

Klæger er stikkende fluer der også kan give nogle meget hævede og kløende stik.

Vi har herhjemme kun én giftslange - hugormen. Det er sjældent at nogen bliver bidt. Dens gift er ikke voldsomt farlig for raske, voksne mennesker, men er man blevet bidt, bør man søge læge. Man bør holde sig mest muligt i ro, specielt skal det område hvor bidtet er, holdes i ro.

Fjæsingen er en fisk der lever i de danske farvande. I

Hugorm

juli og august søger fjæsingen ind på lavt vand ved kysterne. Den kan da ligge nedgravet i sandet og er derfor ikke til at få øje på for de badende. Den har giftige pigge i rygfinnen og på gællerne.

Hvis man bliver stukket af en fjæsing, bør man holde benet i ro og søge læge. Der opstår kraftig hævelse af hele benet, og det kan være smertefuldt. Varmt vand kan begrænse giftvirkningen.

Vaccination

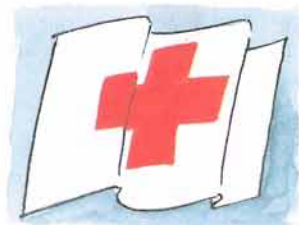
For at forebygge visse infektionssygdomme kan man vaccinere, dvs indføre svækket smitstof i organismen. Kroppens forsvarssystem vil så danne antistoffer, som dermed er klar hvis man senere skulle blive smittet.

Visse former for vaccination behøver kun at blive givet én gang, hvorefter man er immun resten af livet. Det gælder fx mæslinger, fåresyge og røde hunde. Andre vacciner har kun begrænset holdbarhed, fx skal man revaccineres mod stivkrampe efter 5-10 år.

Røde Kors

I 1863 grundlagde Henri Dunant den internationale hjælpeorganisation, Røde Kors, der især hjælper ofre for naturkatastrofer og krige. Organisationen har over 80 medlemslande. Dansk Røde Kors blev oprettet i 1876.

Kort og kompas

- 166 målestok
- 167 højdekurver
- 168 korttyper
- 169 signaturer
- 170 verdenshjørner
- 171 kompas
- 172 pejling
- 173 kompasgang
- 174 korttegning
- 175 højde- og
afstandsmåling
- 176 orienteringsløb
- 178 nivellering
- 180 o-løbstyper

Kort og kompas

Når man skal finde vej i ukendt terræn, er kort og kompas vigtige hjælpemidler. Men det kræver at man sætter sig ind i hvordan de bruges.

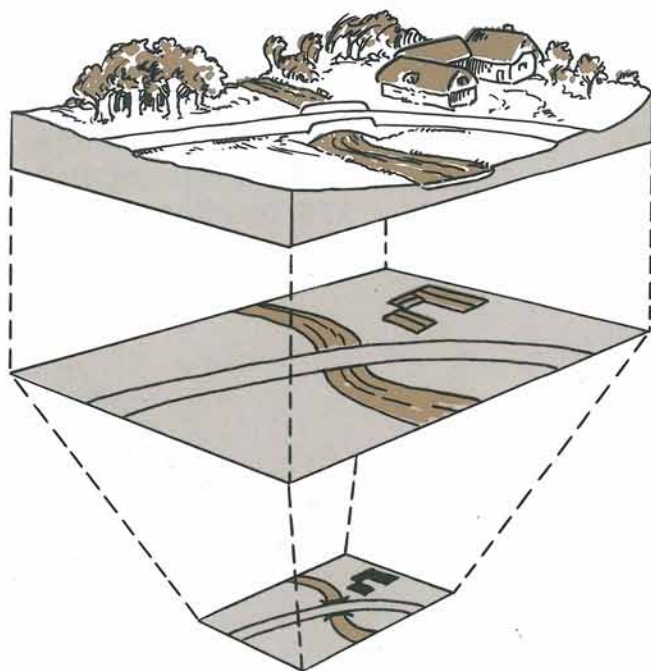
For at kunne læse et kort,

må man kende kortets opbygning og de symboler der bruges: signaturer, højdekurver og målestoksforhold.

Ved træning, fx ved at løbe orienteringsløb, kan man blive

bedre til at hente de mange oplysninger ud af kortet - og også bedre til at bruge "naturens eget kompas": solens stilling, træers hældning, myreturs beliggenhed osv.

Målestok

Et kort er en tegning af terrænet set fra oven. For at gøre kortet håndterligt er kortet en formindsket udgave af virkeligheden. Målestoksforholdet angiver hvor meget kortet er formindsket i forhold til virkeligheden.

Hvis målestoksforholdet er 1:25.000, vil 1 cm på kortet svare til 25.000 cm (250 meter). 4 cm vil svare til 1 km, og sådanne kort kaldes derfor 4-cm-kort. De har erstattet de tidligere målebordsblade, der var i forholdet 1:20.000.

Tilsvarende kaldes kort i målestoksforholdet 1:100.000 for 1-cm-kort. De kaldtes tidligere for generalstabskort.

Et kort med et stort målestoksforhold (fx 1:25.000) har flere detaljer end et kort med et lille målestoksforhold (fx 1:50.000).

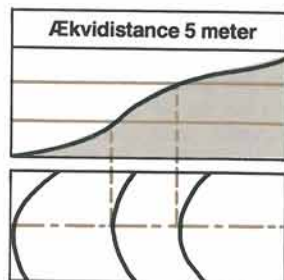
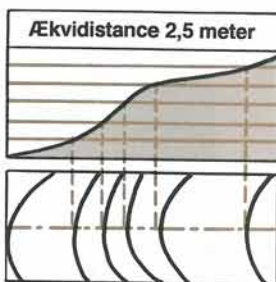
Kortet er en forenklet gengivelse af det virkelige landskab. Jo større målestok desto flere detaljer er der med på kortet. Når målestokken bliver mindre forenkles elementerne på kortet, og de bliver i stedet symboler (signaturer).

	På kortet	I virkeligheden
10-cm-kort 1: 10 000	1 cm	10 000 cm = 100 m
4-cm-kort 1: 25 000	1 cm	25 000 cm = 250 m
2-cm-kort 1: 50 000	1 cm	50 000 cm = 500 m
1-cm-kort 1: 100 000	1 cm	100 000 cm = 1000 m = 1 km

Højdekurver

En højdekurve er en linie som passerer punkter på kortet, der er beliggende lige højt over havets overflade. Højden over havet kaldes koten, og højdeforskellen mellem kurverne kaldes ækvidistancen. Er stigningen stejl, ligger højdekurverne tæt. Er stigningen mindre stejl, ligger højdekurverne længere fra hinanden.

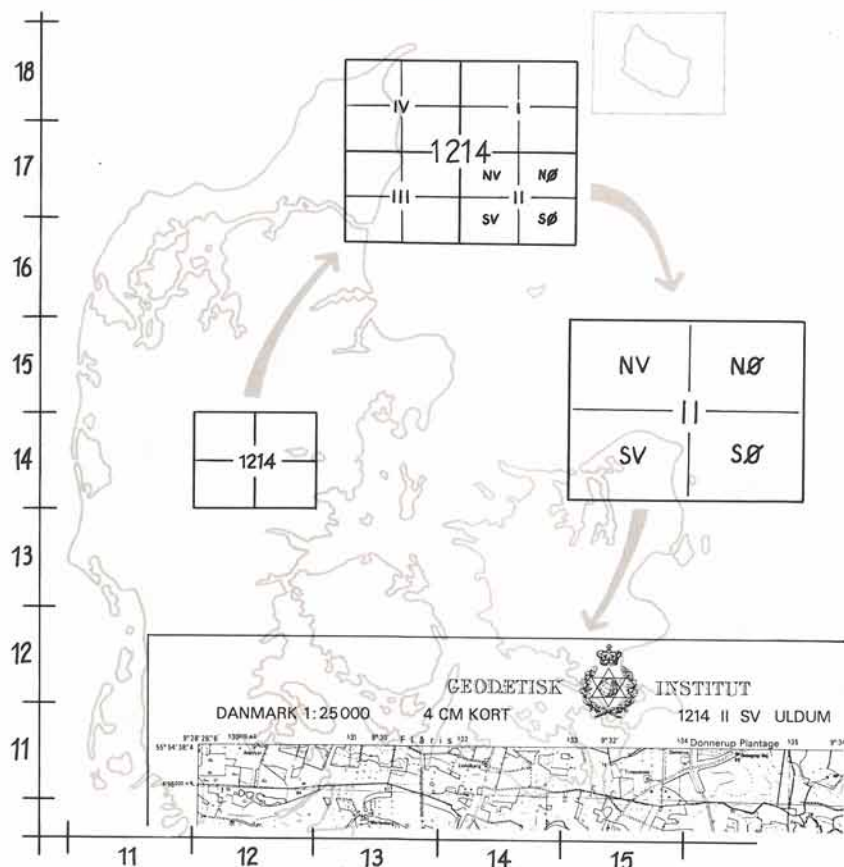
Tegningen viser det samme terræn tegnet med to forskel-

lige ækvidistancer. Jo mindre ækvidistancen er,

jo mere detaljeret et billede får man af terrænet.

Kortet

Korttyper

Kortet er et billede af terrænet set oppefra. Et luftfoto er en nøjagtig gengivelse af terrænet som det ser ud på et bestemt tidspunkt, men giver ikke et detaljeret billede af veje, stier, åer og lignende i skovområder.

Et luftfoto er derfor ikke det bedste kort at orientere efter.

Geodætisk Institut har udarbejdet en række kort med forskellige målestoksforhold, som derfor er egnede til forskellige formål.

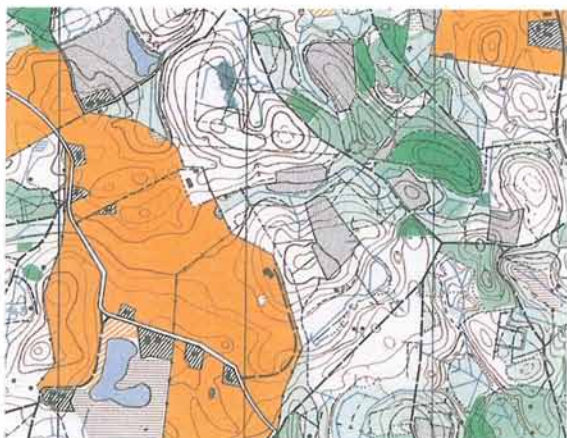
4-cm-kortet (1:25.000) er det mest detaljerede kort og er velegnet til mange spejderformål, fx orienteringsløb og hejk.

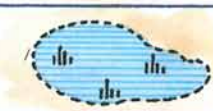
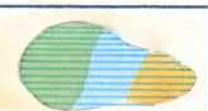

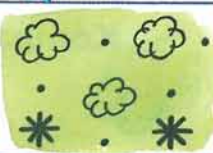

Ud fra Geodætisk Instituts kort har Dansk Orienterings Forbund udarbejdet nogle specielle kort, kaldet o-kort, som er beregnet til orienteringsløb.

Der findes i dag o-kort over de fleste danske skove. O-kort er meget detaljerede. Fx kan man se om et skovområde er let eller svært at løbe igennem, og man kan se hvor tydelig en sti er i terrænet.

O-kortene revideres med få års mellemrum, så man kan altid få forholdsvis nye kort. Der er taget højde for misvisningen ved tegningen af o-kortet, og meridianerne er tegnet ind.

Signaturer

		4-cm-kort	o-kort
	Bygninger		
	Veje og stier		
	Jernbaner, gennemskæringer og dæmninger		
	Søer og vandhuller		
	Moser og enge		
	Vandløb, grøfter og broer		
	Skove		
	Diger		
	Møller, kirker, tårne, mindesmærker osv.		
	Landskabsformer		

Verdenshjørner

Det er muligt at orientere sig i naturen uden et kompas. Der findes forskellige måder at bestemme verdenshjørnerne på - både om natten og om dagen. Om dagen kan nord findes ved hjælp af solen og et ur.

Solen i øst: klokken 6.00

Solen i syd: klokken 12.00

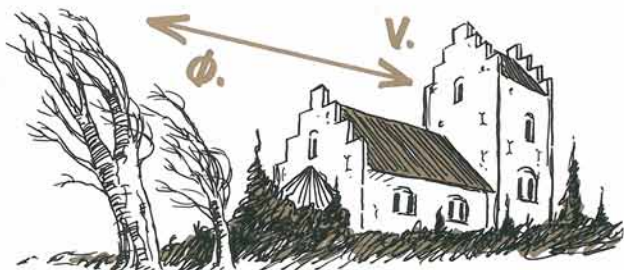
Solen i vest: klokken 18.00

(NB: ved sommertid en time senere).

Holdes uret vandret, så den lille viser peger mod solen, så vil nord-syd-retningen være midt i den vinkel der dannes af den lille viser og tallet 12.

Myretuer findes som regel på solsiden af træer. Det vil sige på sydsiden.

Kirker har oftest alteret mod øst og tårnet mod vest.

Fritstående træer hælder gerne mod øst, da der som oftest er vestenvind her i landet.

Mos på træer og sten vokser, hvor der er skygge og fugtigt, hvilket vil sige mod nordøst.

De fleste parabolantenner til satellit-tv peger i sydlig retning.

Om natten kan verdenshjørnerne findes ved hjælp af stjernerne. Med Karlsvognen som udgangspunkt kan man finde Nordstjernen, som altid står i nord.

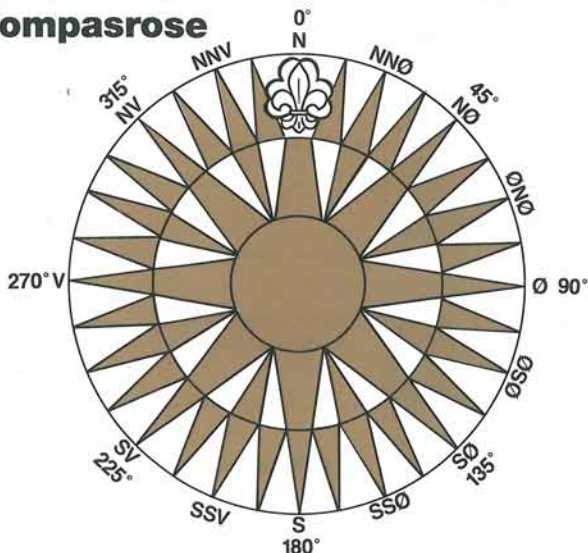
Mellem de fire verdenshjørner eller hovedretninger, N, Ø, S og V, findes nordøst (NØ), sydøst (SØ), sydvest (SV) og nordvest (NV).

En finere inddeling giver retningerne nordnordøst (NNØ), østnordøst (ØNØ), østsydøst (ØSØ), sydsydøst (SSØ) osv, og imellem disse igen: nord til øst (NtØ), nordøst til nord (NØtN), nordøst til øst (NØtØ), øst til nord (ØtN) og så fremdeles.

Kompasrosen kan mere hensigtsmæssigt inddeles i 360°.

I nogle år har man forsøgt sig med 400G (nygrader eller gon), men er nu vendt tilbage til kompasroser med 360°.

Kompasrose

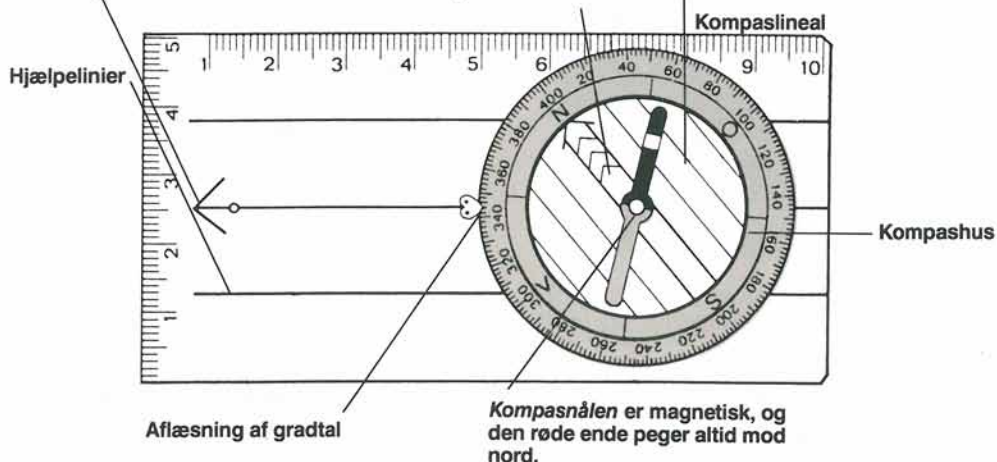

Kompasset

Marchpilen viser den vej, man skal gå - både i naturen og på kortet.

Nordpilen er den tegnede pil, som kompasnålen skal dække.

Nord-syd-linier er stregerne i kompasshuset. De skal altid være parallelle med kortets meridianer.

Primitivt kompas

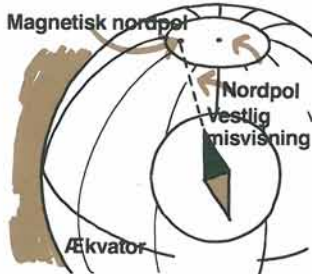

Et primitivt kompas kan laves af en synål der stryges med en magnet, og anbringes på en overskåret korkprop der flyder i et fad eller glas med vand.

Synålen bliver herved magnetisk og vil dreje sig, så den ene ende altid står mod nord.

Misvisning

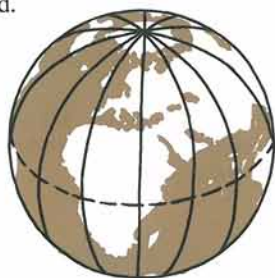
Misvisningen skyldes, at den geografiske og den magnetiske nordpol ikke ligger samme sted.

Misvisningen i Danmark er mellem 0 og 4 grader. Hvis kompasskursen findes på kortet lægges misvisningen til når kursen skal gås i naturen ("til terræn, læg til"). Hvis kursen tages fra naturen fratrækkes misvisningen når kursen lægges ind på kortet ("fra terræn, træk fra").

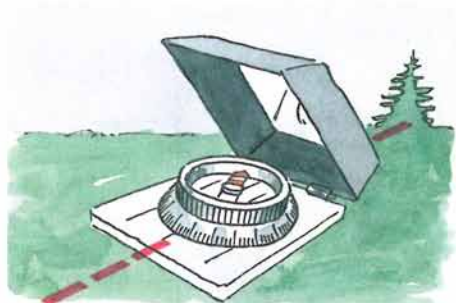
Meridianer

Længdegrader eller meridianer er linier, der løber nord/syd.

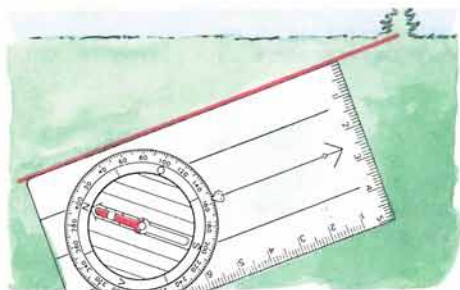

Meridianerne er tegnet på o-kortene og korrigerede for misvisningen. På nogle 4-cm-kort er meridianerne afsat på kortet, øverst og nederst, med en talangivelse. Disse er dog ikke korrigerede for misvisningen. O-meridianen løber igennem Greenwich i London. Gennem Herning løber 9-meridianen og gennem Gudhjem løber 15-meridianen.

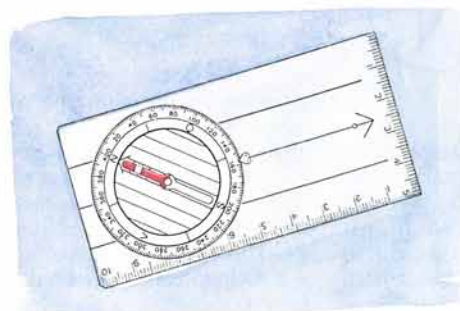
Pejling

Sigt med marchpilen mod det givne punkt. På et spejlkompas vender marchpilen ud mod spejlet.

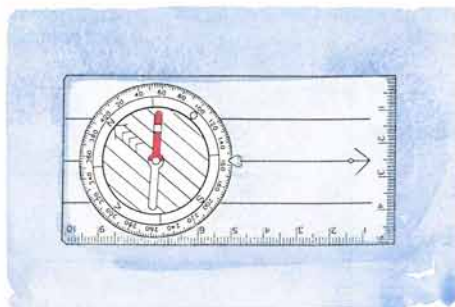

Drej kompasset, så kompasnålen dækker nordpilen i bunden af kompasset (den farvede ende mod nord).

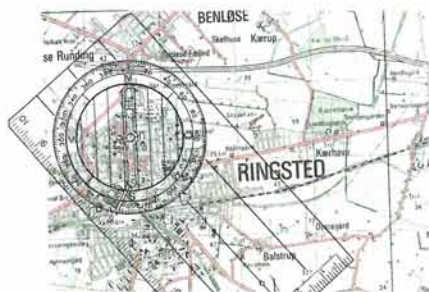

Aflæs gradtallet. Normalt er afstanden mellem stregerne to grader hver.

Indtegning af kompasretning på kortet

Indstil på det givne gradtal.

Læg kompaslinealen gennem startpunktet. Drej kompasset, så nordpilen i bunden af kompasset peger mod nord (nord-sydlinierne parallelt med meridianerne).

Indtegn retningen i marchpilens retning.

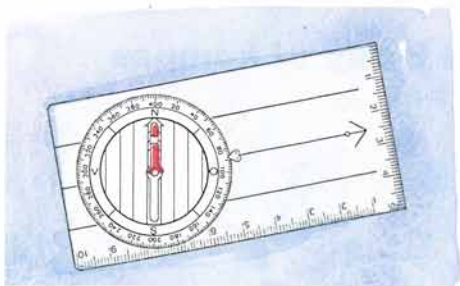
Udtagning af kompasretning fra kortet

Læg kompaslinealen gennem start og mål (marchpilen skal pege i den retning, der skal gås).

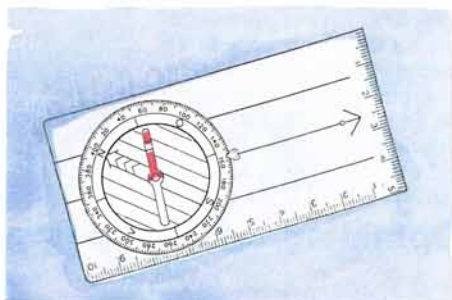

Drej kompasshuset, så nordpilen peger mod nord og nord-syd-linierne er parallelle med meridianerne.

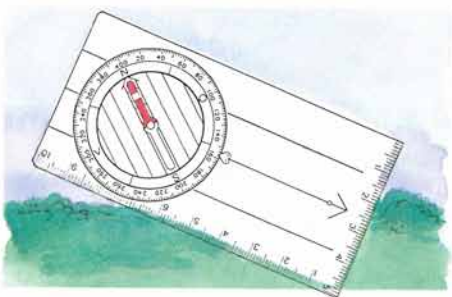

Aflæs gradtallet.

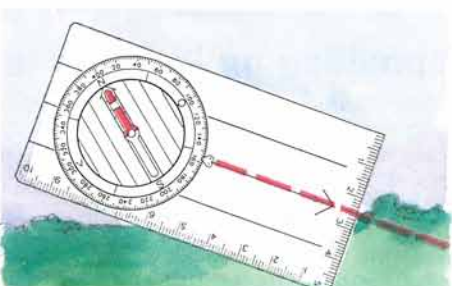
Kompasgang

Indstil på det givne gradtal.

Drej kompasset, så kompasnålen dækker nordpilen. Med et spejlkompas stilles spejlet skråt, så man kan se kompasrosen i spejlet. Man drejer sig selv og kompasset, til kompasnålen dækker nordpilen.

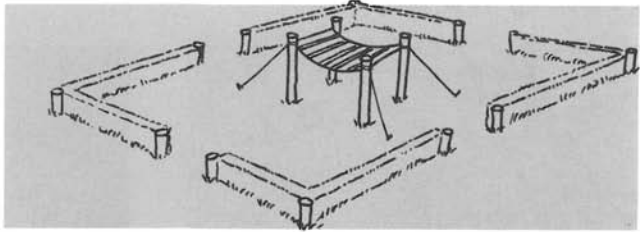

Marchpilen viser den søgte retning. Med et spejlkompas sigter man igennem sigtekornet øverst på spejlet.

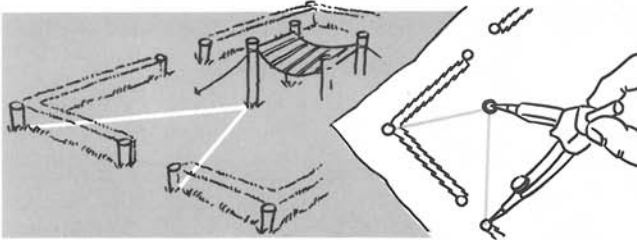
Korttegning

Når man arbejder med korttegning, kan man med fordel starte i det små. Store opgaver vil hurtigt blive for overvældende. Start med at tegne et lille område, fx en lejrplads eller et patruljelokale.

Der findes tre måder, der kan anvendes til korttegning:

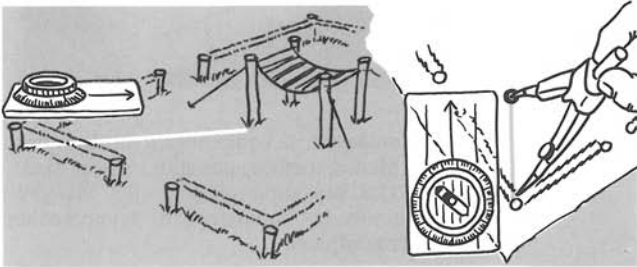

Opmåling og indtegnning ved hjælp af længder

Bestem det målestoksforhold, der skal tegnes i (fx 1:100) og tegn lejrpladsens sider ind på et stykke papir. Mål afstanden fra mindst to af lejrpladsens hjørner til de forskellige lejrarbejder. Tegn lejrarbejderne ind på papiret ved hjælp af en passer.

Opmåling og indtegnning ved hjælp af kompas og længder

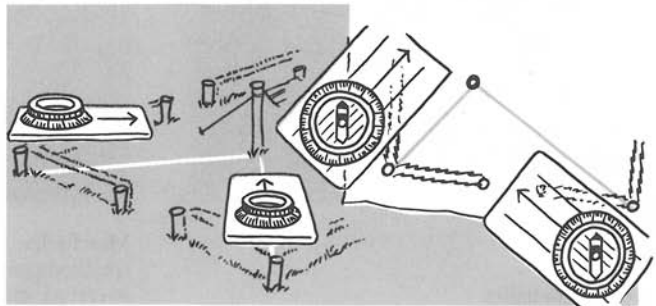

Vælg et udgangspunkt fx et lejrpladshjørne og tegn dette ind på et stykke papir. Bestem et målestoksforhold og tegn meridianer ind på papiret. Bestem retning og længde af lejrpladsens sider og tegn disse ind. Med kompas og målebånd kan retning og længde fra udgangspunktet til lejrarbejderne bestemmes og ligeledes tegnes ind.

Opmåling og indtegnning ved hjælp af kompas

Indtegn meridianer på et papir og bestem et målestoksforhold. Vælg to udgangspunkter og tegn dem ind på papiret ved hjælp af kompas-længde-metoden.

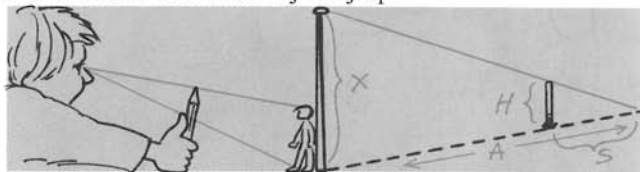
Bestem retningen til hvert enkelt lejrarbejde fra begge udgangspunkter. Tegn retningerne ind på papiret. Der hvor stregerne krydser hinanden, ligger lejrarbejderne.

Højdemåling

Man har tit brug for at bedømme en afstand eller størrelse som man ikke kan måle nøj-

agtigt. Her er nogle nyttige metoder man kan tage til hjælp.

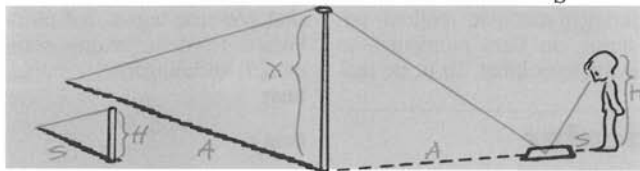

Blyantmetoden

Med en blyant (eller lignende) holdt i strakt arm måles hvor mange gange spejderen, hvis højde man kender, "går op".

Sigtemetoden

Spejderen sigter forbi målestokken mod tårnets top. Sigtepunktets højde på målestokken kaldes H. Så er $X = \frac{H \times A}{S}$

Skyggemetoden

Hvis solen skinner, kan man sammenligne skyggen af det der skal måles, med skyggen af fx patruljestanderen. $X = \frac{H \times A}{S}$

Spejlmotoden

Et spejl eller et fad vand anbringes, så man kan se toppen af det der skal måles som spejlbillede. $X = \frac{H \times A}{S}$

Afstands- måling

Det er lettere at bedømme en afstand hvis man har noget at sammenligne med. Derfor er det praktisk at lære sig, hvor meget fx 100 meter og 250 meter er.

Nyttige metoder:

- del afstanden op i mindre stykker der svarer til "kendte" afstande
- notér hvor lang afstanden **højest** kan være - og hvor meget der **mindst** er. Tag gennemsnittet af de to
- er man flere, kan man lade hver enkelt person notere sin bedømmelse og derefter tage gennemsnittet.

Afstand man kan skelne

50 m	ansigtstræk
100 m	øjne
200 m	detaljer i tøjet
400 m	ansigter
1 km	arme og ben
3-4 km	vinduer i huse
5-8 km	huse
15 km	kirketårne

Afstanden virker længere end den er, når:

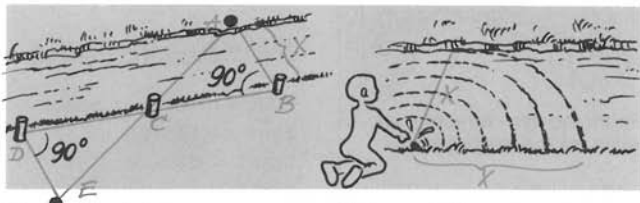
- genstanden er i skygge
- det er tussmørke, tåge eller snevej
- luften er varm og sitrende
- genstanden har samme farve som baggrunden
- man knæler eller ligger ned
- man ser over en dal
- man ser op i alleer, gader og hulveje.

Afstanden virker kortere, end den er, når:

- genstanden er i solskin
- luften er klar
- genstanden har en anden farve end baggrunden
- man ser over fladt terræn, snemarker eller over vand.

Se også side 187

Breddemåling

Trekantmetoden

Vælg et punkt på den anden bred. Anbring en pind vinkelret overfor. Gå langs bredden og vælg et punkt, C - og lige så langt igen til punkt D. Gå vinkelret bort fra vandløbet, indtil punkterne A, C, og E ligger på linie. DE er nu lig med AB.

Bølgemetoden

Hvis vandet er roligt, kan man måle åens bredde på denne nemme måde. Kast en sten i vandet. Følg ringene - og hold samtidig øje med, hvornår de rammer på den anden bred.

Afstanden X vil være lig med åens bredde.

Orienteringsløb

Banelægning

Orienteringsløb er en type løb hvor det gælder om at finde vej mellem poster ved hjælp af kort og kompas. At lave et godt løb kræver en del planlægning.

For det første skal strækningerne mellem posterne være gennemtænkte. Det vil sige at der skal være flere muligheder (mindst to) for vejvalg.

For det andet skal afstanden mellem posterne være nogenlunde lige stor - og ikke for stor. Husk, det vigtigste er at der stilles udfordringer til den enkeltes orienteringsevne og ikke evnen til at løbe.

For det tredje skal løbets sværhedsgrad passe til deltagerens evner. Dette kan gøres ved at variere antallet af orienteringsmomenter mellem posterne. Jo flere momenter, jo sværere er løbet. To til tre mo-

menter mellem posterne er rigtig svært for begyndere.

Når man har tænkt bane igennem og planlagt o-løbet, skal posterne tegnes ind på kortet. Til dette bruges standardafmærkningerne:

Start

Post 1

Post 2

Mål

Posten findes i centrum af cirklen.

Husk altid at lave en postbeskrivelse, der kan hjælpe o-løberen med at bestemme postens nøjagtige placering.

Her er et eksempel:

Postbeskrivelse

Bane A - 3,1 km - 8 poster

Start - Vejkryds

Post 1 - Stiknæk

Post 2 - Vej/grøft

Post 3 - Vandhul

Post 4 - Sti/vækstgrænse

Post 5 - Indhegning

Post 6 - Høj

Post 7 - Vej/grøft

Post 8 - Å/vækstgrænse

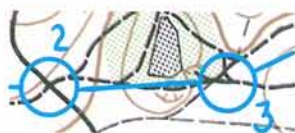
Mål - Følg afmærkning

Orienteringsmomenter

Orienteringsmomenter er betegnelse på terrængenstande, der kan hjælpe løberen til at vælge sin rute. Sådanne momenter kan sammenfattes i tre grupper af signaturtyper:

- **flade signaturer:** marker, enge, søer, moser osv.
- **lineære terrængenstande:** fx veje, stier, åer, vækstgrænser, diger og grøfter
- **punktførmige genstande:** sten, huller, huse, tårne, foderstativer osv.

Af disse signaturgrupper er det lettest at løbe efter de lineære terrængenstande, da de som oftest er lette at følge. Endvidere vil man også bemærke dem, når man løber på tværs af dem. Man kan fx ikke passere en å uden at opdage det. Det kaldes at løbe på **opfang**.

Et moment - hen ad stien

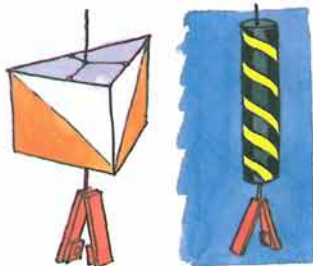
To momenter - først hen ad stien, så ind langs grøften

Opfang - grøften virker som opfang lige før posten ved stenen, når man kommer ad stien

Når posterne lægges ud, skal man altid kontrollere, at de ligger de rigtige steder. Det kan man gøre ved at tjekke de omkringliggende signaturer i forhold til posten. Dermed er man nogenlunde garanteret, men det bedste er at en anden person løber ruten igennem og kontrollerer om posterne er rigtigt placeret.

Post-afmærkning

Løbstilladelse

O-kort

købes hos

Dansk Orienterings-Forbund
Idrættens Hus
2605 Brøndby
43 26 26 26

Vejvalg

Ved et rigtigt vejvalg forstås, at man vælger netop den rute som passer til ens orienteringsevne.

Det kan ofte betale sig at gå en lidt længere strækning ad en sikker rute - end en kortere ad en vanskelig eller usikker rute.

Ved valget skal man spørge sig selv:

- hvor sikker er jeg på at finde posten hvis jeg vælger denne rute?
- hvor hurtigt kan komme jeg frem?
- hvor meget kræver ruten af min kondition?

Sikker rute

Orienteringskrævende rute

Kort - men mere konditionskrævende rute

Længere - men mindre konditionskrævende rute

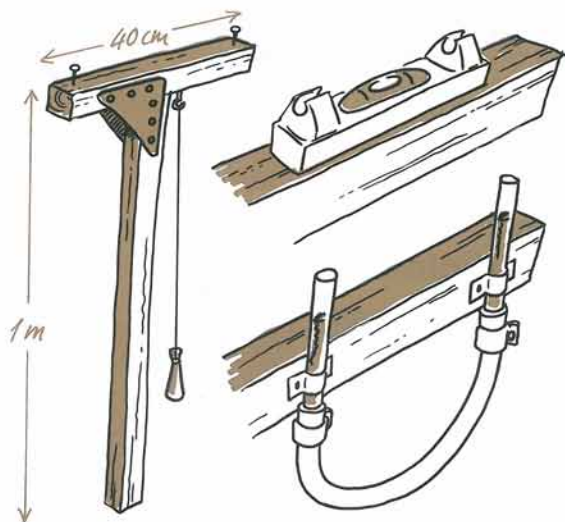
Nivellering

Et nivellerinstrument er et apparat, som bruges til måling af fx højden af en bakke og ved tegning af højdekurver.

Et simpelt nivellerinstrument kan fremstilles af følgende materialer:

- 2 lister
- 1 stk masonit
- 2 øskner
- 1 lod (tung genstand)
- 1 krog, søm, snor.

Hvis man ønsker at kunne sigte mere nøjagtigt, kan man sætte en libelle (vaterpas) på, eller bruge et par glasrør der er forbundet med en slange. Der kan eventuelt sættes frugtfarve til vandet, så bliver det tydeligere.

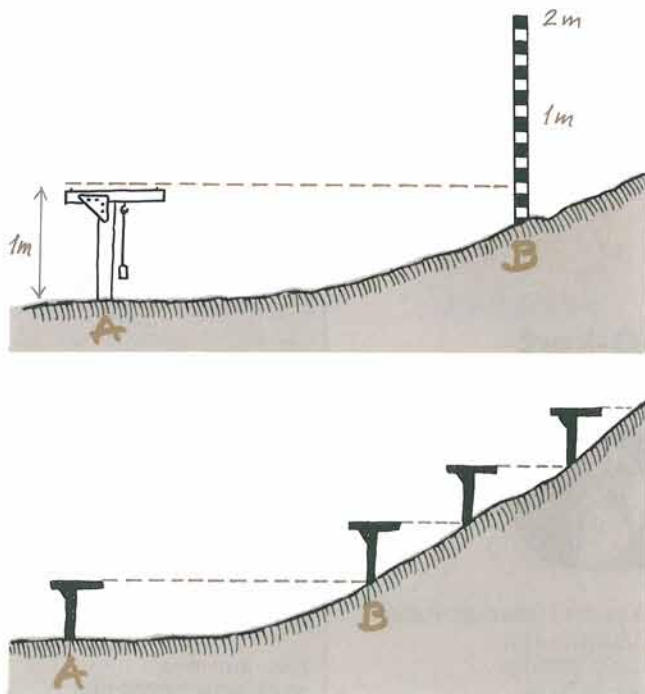
Anvendelse

Ved måling af en bakketops højde starter man med at vælge et startpunkt A.

Kender man koten til A - højden over havet - kan bakketoppens kote bestemmes. Ellers må man nøjes med at måle højdeforskellen mellem start- og slutpunkt.

Nivellerinstrumentet placeres i punkt A og en målestok - et stadiet - anbringes i passende afstand i punkt B. Højdeforskellen mellem A og B er lig med højden af nivellerinstrumentet minus den højde, der aflæses på stadiet. Højden noteres, og nivellerinstrumentet flyttes til punkt B. Stadiet rykkes længere op, og der foretages en ny måling.

Til summen af målingerne kan lægges koten til A, og man har dermed bestemt bakketoppens højde over havet.

For at kunne måle præcist med nivellerinstrument skal man have et stadie, dvs en målestok på 2-3 meter med en centimeterinddeling.

Da det er svært at aflæse stadiet på stor afstand, vil det være en god idé at lade en spejder markere med fingeren på stadiet. Fingeren er lettere at sigte efter, og spejderen kan umiddelbart aflæse fingerens placering på stadiet.

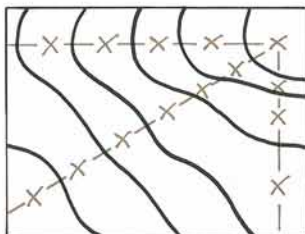
Indtegnning af højdekurver

Højdekurver kan indtegnes på tre forskellige måder som med en fælles betegnelse kan kaldes fladenivellement.

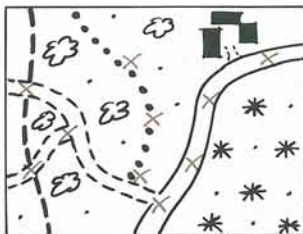
Den første metode er meget arbejdskrævende. Man laver et maskesystem af punkter som nivelleres ind, så koterne til punkterne findes.

Den anden metode bygger på samme princip, men er ikke så besværlig. Man udvælger de markante punkter i terrænet (bakketoppe, lavninger osv) og bestemmer koterne til disse punkter. Ved at nivellere en bakketop kan man undervejs bestemme en hel række koter.

Den tredje metode går ud på at følge nogle naturgivne linier, fx stier, skovgrænser og levende hegn. Man nivellerer nogle markante punkter ind, fx stiknæk og vejkryds, der let kan findes på kortet.

Eksempel

Hvis terrænet stiger jævnt mellem to koter man har målt, kan højdekurvens beliggenhed findes ved hjælp af beregninger som vist i dette eksempel:

Man ønsker at finde 9-meter-kurven.

Der er målt kote 8,5 m og kote 9,3 m.

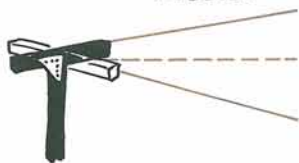
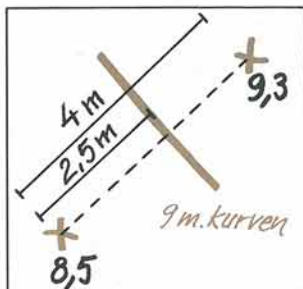
Højdeforskel 0,8 m.

Afstand 4,0 m.

Terrænet stiger altså 0,8 meter på 4 meter. Det vil sige, at terrænet stiger 0,2 meter pr. 1,0 meter.

Terrænet stiger 0,5 meter fra kote 8,5 til 9-meter-kurven. Da terrænet som nævnt stiger 0,2 meter pr. 1,0 meter vil det stige de 0,5 meter over 2,5 meter.

9-meter-kurven ligger altså i en afstand af 2,5 meter fra kote 8,5.

Hvis man ikke har et stadie, kan nivellerinstrumentet bruges som vist på tegningen.

Denne metode er ikke så nøjagtig, da man kun kan måle i hele meter.

Det er altid en god idé at tage to aflæsninger til det samme punkt, eventuelt efter at man har drejet instrumentet en halv omgang.

O-løbstyper

Kondi-orientering
Deltagerne får point efter hvor hurtigt de ankommer til posten, fx ved at afrive nummererede sedler.

Trinvis opgave
Når man når frem til en post, får man opgivet beliggenheden af den næste. Fordelen ved denne form for o-løb er at man kan lave et godt løb på et meget lille område.

Figurløb
Posterne ligger i en forudbestemt figur, fx et stjernebillede. 4 af posterne er indtegnet. Ud fra disse skal deltagerne finde de resterende.

Almindeligt o-løb
Alle poster opgives ved start, og rækkefølgen er angivet.

Signaturjagt
På kortet indtegnes 10-15 poster. Deltagerne får en signaturbeskrivelse til fx 8 poster. Det gælder om at finde disse 8 - de øvrige er "nittere".

Stjerneløb
Efter hver post skal deltagerne tilbage til start for at få udpeget den næste post.

Pointorientering
Posterne giver forskellige point. Ved at sætte en tidsbegrænsning tvinger man deltagerne til at planlægge deres løb.

Linieløb
På kortet er indtegnet en linie. Deltagerne skal følge linien så præcist som muligt og selv tegne posterne ind når de møder dem.

Klar dig selv

- 182 elektricitet
- 183 farlige stoffer
- 184 kommunikation
- 185 opslagsbøger
- 186 kimsleg
de 5 sanser
- 187 personlige mål
- 188 værktøj
- 189 maling
- 190 småreparationer
- 191 grønne forsøg
- 192 omplantning

Sikkerhed

I vores hverdag er vi omgivet af mange hjælpemidler som er nyttige og praktiske, men ved forkert brug kan de undertiden

være farlige. Mange hospitalsindlæggelser og behandlinger på skadestue kan undgås hvis man sætter sig

ordentligt ind i hvordan hjælpemidlerne virker - og hvis man tænker sig om når man bruger dem.

Elektricitet

Den daglige husholdning er blevet nemmere på grund af forskellige elektriske hjælpemidler som støvsuger, røremaskine, kaffemaskine osv.

I Danmark skal elektriske artikler være mærket med CE-mærket, som betyder at varen er afprøvet og godkendt, og dermed sikker i brug. Det er derfor vigtigt at se efter dette mærke når man handler.

Det er forbudt at ændre ved apparater og faste installationer, fordi det kan være farligt. Kontakt altid en fagmand - en el-installatør - hvis installationerne går i stykker.

samme kontakt er også ofte skyld i ulykker. Sæt ledningerne fast langs et panel med specielle ledningssøm og sørg for at ledningerne til de enkelte el-installationer ikke er længere end nødvendigt.

stor strømstyrke og dermed varmeudvikling. Der bruges to typer sikringer - 10 ampere, der har et rødt mærke, og 16 ampere, der har et gråt mærke. 10 ampere bliver brugt til 230 volt, 16 ampere til 400 volt. Man kan sagtens selv skifte sikringerne, men **husk** at afbryde strømmen først.

Der skal være installeret HPFI-relæ (fejlstrømsrelæ) i alle nye huse. Dette relæ måler hvor meget strøm der går ind i huset, og hvor meget der går ud. Hvis der er forskel på disse to er der fejlstrøm, og strømmen afbrydes.

Fejlstrøm kan opstå ved lynnedslag, eller hvis der er kontakt til en jordforbindelse som fx en radiator; men ikke nødvendigvis hvis man piller ved installationerne og får strømmen igennem sig.

På alle HPFI-relæer sidder der en prøveknap. Den skal man trykke på mindst en gang om året, så man er sikker på, at relæet virker som det skal.

Målerskab

Hver bolig har et målerskab. Strømforbruget bliver målt i kilowatt-timer (kWh).

En sikring sikrer mod for

Man skal efterse ledningerne til alle el-artikler med passende mellemrum. En ledning hvor isoleringen er ved at være ødelagt, kan være skyld i at der opstår brand.

Roderi i ledninger eller for mange tilslutninger til den

fejlstrøm

ikke fejlstrøm

Det er lovligt at skifte el-pærer, sikringer, afbrydere og stikkontakter samt sætte lamper op selv, men man skal altid huske at afbryde strømmen i målerskabet.

Al anden installation eller vedligeholdelse skal foretages af en autoriseret el-installatør.

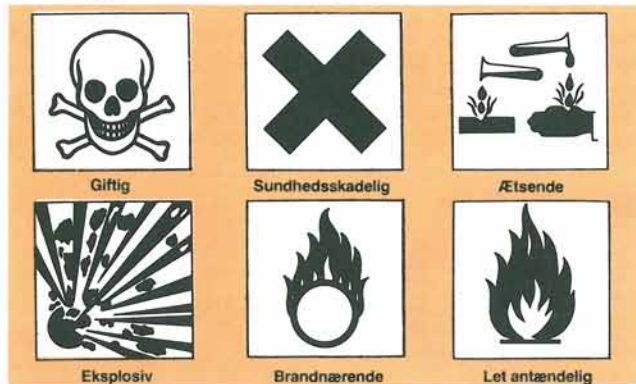
Farlige stoffer

I alle husholdninger findes væsker og andet, der er giftigt. Alle beholdere med farligt indhold skal være mærket med faresymbol og en tydelig advarsel. Disse farlige stoffer må ikke opbevares sammen med madvarer, og de må heller ikke hældes på beholdere der normalt bruges til fødevarer.

Under brugen må man passe på ikke at få dem i munden eller øjnene. Visse giftstoffer er desuden farlige blot ved berøring eller indånding. Er uheldet ude, skal man altid søge læge. Det er strafbart ikke at overholde de forsigtighedsregler der står på beholderne.

Rengøringsmidler

Der bruges mange forskellige midler til rengøring. Disse midler kan indeholde ætsende stoffer og skal derfor bruges og opbevares med omtanke. Det er ikke lige meget om der står

Medicin

fx ætsnatron ved siden af opvaskemidlet. Det er meget nemt i farten at komme til at tage forkert. Derfor skal der holdes god orden i rengøringsmidlerne.

Batterier

I dag bruger vi batterier til utrolig mange ting som fx lommelygter, walkmen, mobiltelefoner og elektriske tandbørster. Nogle batterier kan bruges én gang – andre kan genoplades. Ens for alle batterier er at de kan forurene jord og grundvand hvis de ikke bortskaffes på den rigtige måde. Det fremgår ikke altid af batterierne hvordan de skal bortskaffes. Hvis du er det mindste i tvivl – eller for at være på den sikre side – bør

du altid aflevere dine brugte batterier i en batteriindsamlingsboks eller på miljøstationen/containerpladsen i din kommune.

Den gyldne regel, altid at opbevare medicin i et aflåst skab eller skuffe, bør altid overholdes.

Medicin må **kun** bruges af den person den er ordineret til. Har man glemt hvad den enkelte medicin skal bruges mod, så spørg læge eller apotek.

Smid aldrig gammel medicin i afløb eller i skraldebøtte - af hensyn til børn og renovations- og kloakarbedere.

Gammel medicin skal altid afleveres på apoteket, der så sørger for at resterne bliver destrueret på en forsvarlig måde.

Kommunikation

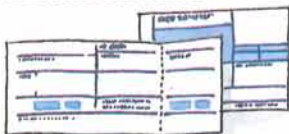
Kommunikation - kontakt mellem mennesker - kan foregå skriftligt eller mundtligt. Når to mennesker taler sammen, ansigt til ansigt, kan de

med fagter og ansigtsudtryk sikre at de forstår hinanden.

Oftede foregår kommunikation via hjælpemidler som breve, blanketter, telefonbøger og

køreplaner. Det er nødvendigt at vide hvordan de bruges, så "modtageren" forstår den meddelelse som "afsenderen" har ønsket at give.

Blanketter

Girokort

Girokort kan benyttes hvis man skal sende penge til én der har en konto hos postvæsenet. Man indbetaler beløbet på posthuset, og pengene bliver så indsat på modtagerens konto. Har både afsender og modtager girokonto, kan man nøjes med at underskrive girokortet og lægge det i en postkasse, så bliver beløbet overført til modtagerens konto uden brug af rede penge.

Postanvisning

Skal man sende penge til en person der ikke har girokonto, kan man bruge en postanvisning. På postanvisninger er der dog en maksimumgrænse for beløbets størrelse, så hvis man skal sende store beløb, må man bruge flere anvisningsblanketter.

Man må ikke sende rede penge i et almindeligt brev!

Betalingskort

Vi nærmer os mere og mere det pengeløse samfund. Dvs at man ikke behøver at have kontanter på sig. Som betalingsmiddel kan man bruge Dankort, check eller kontokort. Det sidstnævnte dog kun i den eller de forretninger som kontokortet gælder til.

Fragtbreve

Ved forsendelse af store genstande kan postvæsenet ikke bruges. Det er DSB eller en fragtmand der klarer den slags. Her skal der udfyldes et fragtbrev.

Adressekort

Skal man sende en pakke med postvæsenet, skal man udfylde et adressekort. Ønskes der en kvittering for at postvæsenet har modtaget pakken, kan man udfylde en speciel blanket.

Brevforsendelser

Man kan sende breve på flere måder. Alle skal have klar og tydelig adresse med postnummer. Breve til udlandet skal have landets bil-kendingsbogstaver foran postnummeret, f.eks. S til Sverige.

B-breve er billigere at sende, men skal afleveres på posthuset og er længere tid undervejs.

Rekommanderede breve

Hvis man ønsker et bevis for at man har sendt et brev, kan det sendes anbefalet - rekommanderet. Dette kræver at man går på posthuset, hvor et specielt mærke sættes på brevet. Et rekommanderet brev bliver afleveret til modtageren personligt - mod kvittering.

Portoen er højere når man sender brevet på denne måde.

Luftpost

Skal man sende breve over meget store afstande, er det mest almindeligt at sende dem som luftpost. Her bruges som regel specielt tyndt papir og kuverter, af hensyn til vægten.

Ekspresbreve

Hvis breve skal nå hurtigt frem, kan man - mod ekstra porto - sende dem ekspres. Ekspresbreve skal indleveres på et posthus og bliver bragt ud straks ved ankomsten til modtagerposthuset.

Opslagsbøger

Kommunikation kan også være oplysninger der er samlet i en opslagsbog.

Sådanne bøger er opbygget på en systematisk måde, efter emne eller alfabetisk. De fleste opslagsbøger kan findes på bibliotekerne.

Telefonbog

En telefonbog har et afsnit der er inddelt alfabetisk: først efternavnet, så fornavne og til slut stillingsbetegnelse.

En andel del af bogen er opdelt efter fagområder - også alfabetisk.

Mange telefonbøger har desuden en række andre oplysninger: postnumre, bykort, alarmeringssignaler osv.

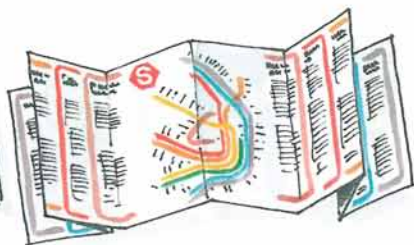

Køreplan

En køreplan for rutebil eller tog viser afgangstider fra stationerne på ruten.

Den landsdækkende køreplan rummer planer for alle tog, rutebiler og færger. Den har landkort med numre, så man kan se hvilke forbindelser man kan benytte.

Under de enkelte numre findes den detaljerede oversigt over forbindelsen med oplysninger om tider, forbindelser til

andre tog (eventuelt også internationale), sovevogne, spisevogne, særlige forhold på fx helligdage mv.

Den store køreplan udkommer to gange om året. Heri kan man også læse om rabatordninger for grupper (fra tre personer), unge osv.

Herudover har både DSB og de fleste busselskaber telefonoplysning.

Telefon

I dag er det muligt fra næsten enhver telefon at lave opkald til hele verden. Satellitterne transporterer vore signaler over meget lange afstande. I de fleste telefonbøger findes en liste med kaldenumre til de forskellige lande. Har man ikke sådan en liste, kan man få numrene opgivet ved at ringe til 141.

Telefonnumre i Danmark består af et 8-cifret tal. Kender man ikke nummeret kan det fås på oplysningen: 118.

Ved tilkaldelse af hjælp til akut sygdom, ulykkestilfælde eller brand bruges 112. Dette opkald er gratis - også fra telefonboks.

Når man har fået forbindelse, forlanger man ambulance, brandvæsen eller politi. Man opgiver navn, adresse og telefonnummeret, man ringer fra. Herefter fortæller man hvad der er sket, og venter mens ens besked bliver gentaget.

Det er meget vigtigt at tale langsomt og tydeligt, så man bliver forstået rigtigt.

Brug ikke telefonen i tordenvejr. Det kan være farligt.

Kimsleg

Rudyard Kiplings bog "Kim" handler om en forældreløs irsk dreng der bor i Indien og skal uddannes til den hemmelige efterretningstjeneste.

Det kræver at han er årvågen, derfor bliver hans sanser trænet ved leg. Han arbejder sammen med en indisk dreng som imponerer

Kim, fordi han efter et kort øjeblik betragtning nøjagtigt kan beskrive hvad han har set.

Kim mener at drengen kender tingene i forvejen, men efter at de har leget sammen et stykke tid, bliver Kim dygtigere og dygtigere til at beskrive de genstande og mennesker han ser.

Drengen forklarer at det kun er et træningsspørgsmål, at man skal prøve igen og igen, og Kim opdager at det er den rigtige måde at træne sine sanser på.

Og omvendt gælder det, at hvis sanserne ikke bliver brugt, vil de efterhånden blive langsomme og dårligere.

Synet

Synet er en vigtig sans, som hos mennesket er meget veludviklet. Ved hjælp af synet genkender vi vore omgivelser og bedømmer afstande.

Træning af synet er også træning af hukommelsen og evnen til at beskrive. Dette kan gøres ved at se på forskellige ting et kort øjeblik og bagefter fortælle, så nøjagtigt som muligt, hvilke ting man så.

De fem sanser

Hørelsen

Befinder man sig i et mørkt rum eller ude en meget mørk aften, bruger man sin hørelse meget mere end hvis det er lyst og man kan bruge synet.

Træning af hørelsen kan ske ved at lytte til båndoptagelser af almindelige, daglige lyde. Det kan være rindende vand, et tikkende ur, porcelæn der klirrer, en støvsuger osv.

Lyde fra trafikken er også gode, men der er ofte mange lyde blandet sammen, så de kan være svære at skelne fra hinanden.

Smags- og lugtesans

Smags- og lugtesans er tæt knyttet sammen. En betydelig del af smagsoplevelsen er i vir-

keligheden lugt. Når man er forkølet og lugtesansen ikke fungerer, smager maden ikke af ret meget.

Smagssansen kan man træne ved at tage bind for øjnene og smage/gætte sig til hvad det er man spiser. Når man laver smagskimsleg, må man ikke bruge for stærke ting.

Lugtesansen kan trænes ved at man med bind for øjnene snuser til forskellige ting og forsøger at genkende dem. Også her gælder regelen om ikke at bruge stærke ting som fx peber og salmiak, da det kan ødelægge lugtesansen i længere tid.

Følesansen

I fingerspidserne er nerverne så følsomme at man ved at røre let ved ting kan fornemme hvad det er. Bliver fingerspidserne beskadiget, fx ved at man brænder sig, kan man miste følesansen i dem.

Blinde personer har en veludviklet følesans og kan fx føle forskel på pengesedler af forskellig værdi.

Man kan træne følesansen ved at mærke på ting man ikke kan se, og samtidig give en mundtlig beskrivelse.

Personlige mål

Ved at kende sine personlige mål, har man altid et "målebånd" ved hånden og kan dermed lettere bedømme afstande og højder. Det kan ikke blive helt nøjagtigt, men ved træning kan man komme tæt på.

Når man skal bruge sine egne mål til at bedømme afstand, højde og vægt, er det en god idé at starte med opgaver, der ikke er større, end man kan måle efter med et nøjagtigt måleredskab, så man får en fornemmelse af hvor tæt man rammer ved det rigtige mål.

Ved bedømmelse af tid, kan man øve sig i at tælle efter

sekundviseren på et ur. Efter nogen øvelse kan man tælle et tal pr sekund.

Når man skal bedømme vægte, kan man sammenligne med kendte størrelser: vejer det som et brev? som en pakke smør? som en pose mel?

Prøv med begge hænder hver for sig. Er man flere sammen, kan man lade hver enkelt give sin bedømmelse og tage gennemsnittet.

Personlige mål

Højre hånds spænd

- fra tommerspids til lillefingerspids _____

Tommelfingerens yderste led _____

Underarm - fra albue til fingerspids _____

Spændvidde - udstrakte arme _____

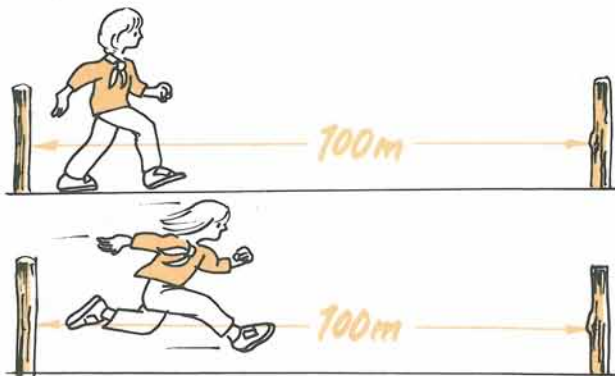
Rækkevidde opad - venstre hånd _____

Armlængde - fra armhule til fingerspids _____

En fods længde _____

Antal gåskridt svarende til 100 meter _____

Antal løbeskridt svarende til 100 meter _____

Da ens personlige mål ændrer sig med tiden, bør man med jævne mellemrum tjekke dem, så man er sikker på at de stadig passer.

Når man skal bruge løbeskridt til længdemåling, er den bedste fart almindelig joggefart. Man kan godt løbe hurtigt over en kort afstand, men drejer det sig om at måle fx 2 kilometer, ændrer hastigheden og dermed længden af skridtene sig. Også i ujævnt terræn ændrer skridtlængden sig.

Se også side 175.

Værktøj

De fleste samler efterhånden en del værktøj. Det kan være dyrt, men behandles det rigtigt, kan det holde i mange år.

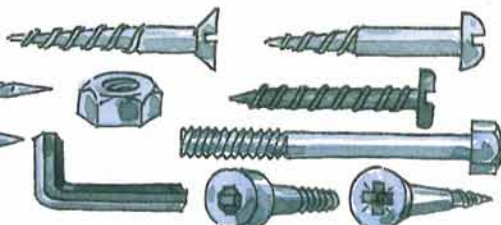
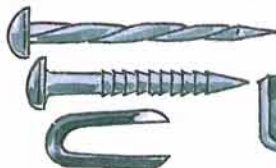
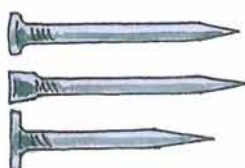
Når man har brugt værktøjet, skal det rengøres, smøres

og eventuelt slibes op, så det er klart til næste gang det skal bruges.

Hvis skruetrækker, stemmejern, sav og lignende smides ned i en stor kasse, kan de bli-

ve sløve. Har man plads, er det en god idé at hænge værktøjet op på en plade på væggen - det gør det overskueligt at finde det rigtige stykke værktøj frem og at se om alt er i orden.

Søm og skruer

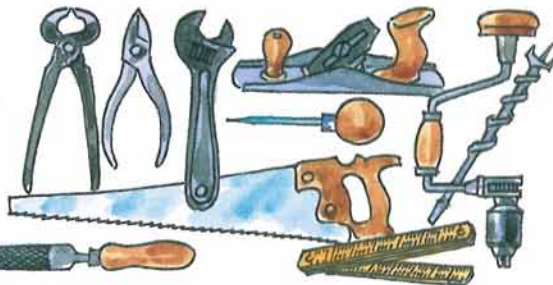

Isenkramforretninger forhandler som regel de mest almindelige søm og skruer. Skal man bruge nogle helt specielle, kan det være nødvendigt at henvende sig i specialforretninger. Når man køber skruer, skal

man vide om de skal bruges til metal eller træ. Til metal bruges skruer med selvskærende gevind, dvs at skruen bider sig fast ("skærer gevind") i metallet.

Søm findes i størrelser lige fra knappenåle til spigre. Når man ved hvad der skal laves, og i hvilket materiale der arbejdes, kan man altid få vejledning i forretningen.

Håndværktøj

Til en almindelig værktøjskasse er det godt at have:

- skruetrækkere i tre størrelser
- en lille hammer til stifter og en mellemstor hammer til søm
- en sav til træ og en til metal
- et håndborsving med bor i flere størrelser
- en bidetang
- en fil
- en knibtang
- en stor og en lille skiftenøgler (svenskknøgler).

Hvis man vil arbejde med "gør-det-selv-ting" er det desuden praktisk at have:

- en tommestok
- en høvl
- et stemmejern
- et vaterpas
- en vinkel.

Og når man arbejder med træ, er det praktisk at have en tømmerblyant til opmærkning.

Det meste værktøj er meget skarpt, og derfor er det nødvendigt at lære at bruge det for ikke at komme til skade.

En elektrisk boremaskine findes i mange hjem, og til de fleste af disse maskiner findes specialværktøj som kan påmonteres.

Der kræves en del kræfter for at styre maskinen, og den arbejder meget hurtigt, så små børn må ikke bruge den - og større børn eventuelt kun under opsyn af en voksen.

Har man langt hår, skal det bindes op eller dækkes med et tørklæde, og løsthængende tøj skal undgås.

Maling

Vælg en type maling der passer til det materiale der skal males. Hvis der skal males udendørs, så se efter om malingen egner sig til det.

Der findes maling der udskiller farlige dampe, mens man arbejder med det. Er det nødvendigt at bruge den type maling, skal der sørges for god ventilation under arbejdet, og mens det malede tørrer.

Overholder man ikke de forholdsregler der står på dåsen, kan det give hovedpine og utilpashed. De fleste typer maling fås på vandbasis, som giver færrest gener.

Indretning af patruljelokale

For små penge kan man få indrettet sit lokale.

Lav selv en opslagstavle af en blød masonitplade der enten er malet eller beklædt med et stykke stof.

En papirkurv kan fremstilles af en tom vaskepulverbøtte der beklædes med hessian.

Klargøring

Inden man begynder at male, skal det der skal males, gøres klar.

Er det tidligere malede ting, skal de afvaskes i vand tilsat salmiakspiritus - eller grundrengøringsmiddel. Ujævnheder slibes ned med sandpapir for at få en glat overflade.

Skal man male på nyt træ, vil træet "rejse sig" efter første gang maling. Overfladen slibes derfor let med fint sandpapir inden man maler anden gang.

Salmiakspiritus blandet med vand - eller grundrengøringsmiddel bruges til at afrense gammel maling.

Pensler

Pensler findes i forskellige kvaliteter. En billig pensel begynder at tabe hårene efter kort tids brug. Det er et stort arbejde og ikke særlig rart at skulle pille penselhår ud af det man lige har malet.

Når penslen har været brugt, skal den rengøres med det samme. Det gøres i vand eller terpentintalt efter malingens art. Hvad man skal bruge fremgår altid af den mærkat som sidder på dåsen.

Terpentin må ikke hældes i afløb, men skal afleveres til farvehandleren. En terpentinvædet klud må ikke lukkes inde i en tæt beholder, da der så kan ske selvantændelse og eksplosion.

Skal man holde en kortere pause mens man maler, kan penslen lægges i en plasticpose. Så tørrer den ikke inden man går i gang igen.

Siddepladser, bord og reol kan bygges op af spånplader eller trækasser der males. Det er ganske vist svært at få gode og billige trækasser, men henvender man sig i forretninger der får varer hjem i kasser, er det stadig muligt.

Se også side 20.

Småreparationer

Puds

Huller i en malet, pudset væg kan repareres på følgende måder. Til små huller bruges et færdigt middel på tube eller et gipspulver til oprøring i vand.

Til store huller bruges mørtelmasse. Begge dele kan købes hos en farvehandler.

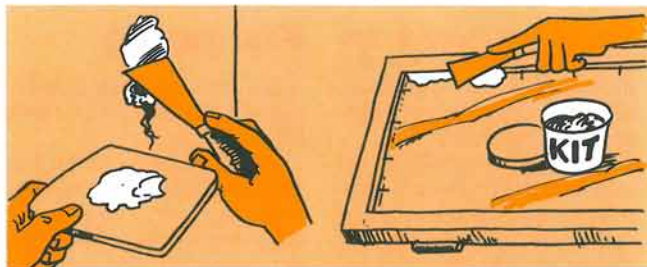
Rengør hullet med en tør pensel. Stæk vand i hullet. Fyld gipsmasse/mørtel i hullet med en spartel. Til store huller bruges et pudsebræt til at glatte overfladen.

Efter tørring kan ujævnheder fjernes med sandpapir.

Vandhaner

Har man mulighed for at lukke for vandet ved en stophane, kan man selv reparere en dryppende vandhane.

I vandhanen sidder der en gummipakning. Når den bliver

slidt, begynder vandhanen at dryppe. Pakningen kan skiftes ud, og de forskellige dele der kan skrues af, rengøres for kalkrester. Almindelig hus-holdningsseddike kan opløse kalken.

Vinduer

Mindre ruder kan let udskiftes. Mål indvendig i rammen hvor stor ruden skal være. Køb en rude hos en glarmester. Sæt ruden i hullet og slå små stifter

i langs kanten. En klump kit æltes i hånden og påføres med spartel - lige og glat.

Man kan også selv skære glasset til.

Mål på glasset med en lineal. Læg et lige bræt på glasset - husk at tage hensyn til glasskærerens bredde. Hold glasskæreren lodret og træk den flere gange langs brættet. Vær forsigtig ved kanten.

Læg glasset på en bordkant og knæk glasset med et let vip. Dette kræver lidt øvelse.

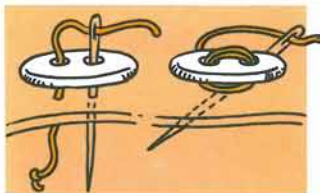
Reparation af tøj

Hjemme kan symaskinen klare mange ting, men på tur må man klare sig uden.

Man kan starte med at lære at bruge nål og tråd ved at sy en lap på et stykke stof, så lappen ligger glat. Derefter kan man sy mærker på uniform, jakke eller taske.

Når en knap skal sys i, er det bedst at bruge en kraftig tråd. Der skal sys 3-4 gange gennem hvert hul, og derefter snos tråden tre gange om syningen mellem stoffet og knappen, inden enden hæftes.

Mangler der en strop i jakken, kan man bruge et stykke bændel eller en stump bardunsnor, der hæftes godt i begge ender for ikke at løbe op.

Vask og stryging

Inden man går i gang med at vaske tøj, skal man tjekke vaskeanvisningen i de enkelte stykker tøj. Her angives blandt andet, hvor mange grader varmt vand tøjet kan tåle at blive vasket i. Det samme gælder hvis man skal stryge tøjet. Her findes der også et symbol - på vaskeanvisningen - som fortæller hvor høj temperatur tøjet kan tåle.

Skopasning

Til vedligeholdelse af fodtøj skal der bruges skocremer, påsmøringsbørste, blankebørste og en blød klud.

Almindelige lædersko pudses mindst en gang om ugen, for så holder de til en regnbyge uden at man får våde tæer - og holder længere.

Vandrestøvler og vinterstøvler skal foruden almindelig vedligeholdelse have læderfedt (dog ikke for tit). Læderfedt gør dem ekstra vandskyende. Forhandlere af fodtøj kan give de bedste anvisninger - spørg dem.

På tur kan man tørre fodtøj med varme sten fra bålet (ikke flint). Pak dem ind i stanniol og læg dem ned i støvlerne.

Grønne forsøg

Det kan være både sjovt og spændende at lave forsøg med frugter og frø. Specielt med nogle som ikke normalt vokser i Danmark. Det kræver ikke meget udstyr, men til gengæld lidt tålmodighed.

Avocado

Inde i avocadofrugten, der mest ligner en pære, findes en stor sten. Det er den der frembringer en ny plante.

Stenen lægges i vand i et døgn og anbringes derefter i et glas så kun den nederste del af stenen rører vandoverfladen (som når man vil drive hyacinter frem).

Når der kommer rødder og grønne spirer, plantes avocadoplanten i en urtepotte.

Vil man have frugter på planten, kræver det at man laver kunstig befrugtning. Man fører støv fra en avocadoblomst på planten til en anden, med en fin pensel.

Mango

Kernen fjernes forsigtigt fra frugten og vaskes i lukket vand. Den skal være helt ren.

Kernen skal nu ligge i blød i fem dage i lukket vand. Vandet skal skiftes hver dag.

På kernen er der en plet som kaldes øjet. Efter fem dage plantes kernen med øjet opad i en urtepotte med let jord - og så gælder det om at have tålmodighed. Selve spiringen begynder en til fire måneder efter at kernen er kommet i urtepotten.

Mangoplanten skal stå lyst og varmt.

Ananas

Man skærer toppen og lidt af den friske frugt af.

Toppen lægges på siden i nogle dage, så den kan tørre. Man anbringer nu toppen i en urtepotte med god plantejord, og det hele pakkes ind i en pla-

sticpose som lukkes til.

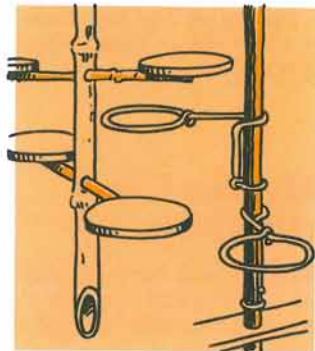
På den måde laver man faktisk et minidrivhus.

Plasticposen sættes på et lunt og lyst sted, væk fra direkte sollys. Der går nu et par måneder før der kommer rod på.

Blomsterstativ til hængeplante

Man kan med forholdsvis få materialer selv fremstille et stativ til hængeplanter, så de får mulighed for rigtig at udfolde sig.

Som stamme bruges en kraftig bambusstok. Den skal bære sidegrenene. Som sidegrene bruges tyndere stokke. Der bores huller i stammen i forskellige retninger, så planterne hver især får god plads til at hænge. På hver af sidegrenene fastgøres en træplade (med skruer eller lim). På denne plade skal planten/underskålen stå. Hullerne i stammen skal bores helt igennem, så sidegrenene får støtte på begge sider.

Man kan også bruge en kraftig ståltråd til holdere. Disse kan indstilles og flyttes til lige netop det sted på stammen, man gerne vil have dem.

Ståltråden bøjes i et øje, som passer til en underskål.

Omplantning

Mange pottedplanter trænger til omplantning efter en vinter med mørke dage og ringe vækst, når planten er blevet for stor til urtepotten, eller når potteklumpen er omspændt af rødder.

Nogle timer før man planter om, vandes rodklumpen godt.

Planten slås med et forsigtigt slag ud af potten.

Løs jord skræbes af - pas på rødderne.

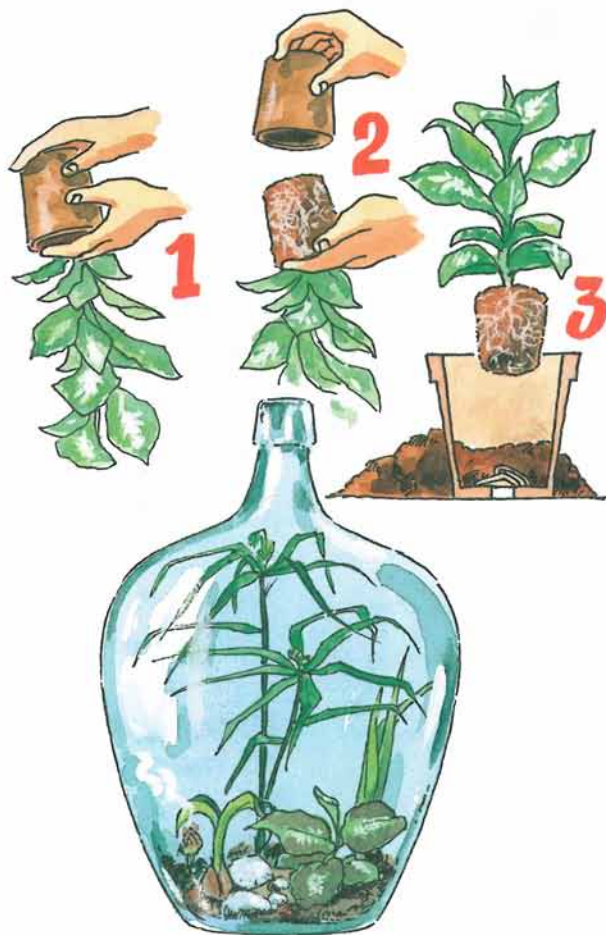
Afhængig af plantens og potteklumpens størrelse, bruges enten den gamle urtepotte eller en ny og større.

Over bundhullet lægges nogle potteskår, og der fyldes lidt jord over. Jorden skal være ny pottejord fra gartner eller blomsterhandler.

Planten anbringes en smule dybere end før, og der fyldes jord langs siderne. Jorden trykkes godt sammen, herved sikrer man at der kommer frisk jord til klumpen.

Til slut vandes planten.

Planten bør ikke stå i direkte sol de første fjorten dage efter omplantningen.

Planter i en vinballon

Ballonen skal være af klart glas, og man skal sørge for at den er helt ren inden man går i gang.

Det er bedst for planterne at gro i en blanding af tørvestrøelse og god velgødet havejord, da det senere er svært at give gødning.

Jorden hældes ned i ballonen, så laget bliver 4-5 cm højt. Man kan bruge et pap-/papir-

rør til at hælde jorden igennem, på denne måde undgår man at jorden også kommer på siderne af vinballonen.

Når jorden er kommet i, hældes der vand i - dog kun så meget at jorden bliver fugtig, den må ikke være gennemvåd.

De små planter presses nu forsigtigt ned igennem flaskehalsen og placeres i jorden ved hjælp af lange pinde. Det kan

godt være lidt svært i starten.

Som yderligere dekoration nede på bunden kan man bruge sten, skaller mm.

Det er en god idé at starte med planter som fx bregner og væddeløbere - senere kan man prøve med nogle af de nemme orkideer.

Ballonen skal stå så lyst som muligt, men ikke i direkte sollys.

Sø- og vand-aktiviteter

- 194 bådtyper
- 195 startpakke
- 196 sikkerhed
- 197 bådens grej
- 198 vedligeholdelse
- 199 søsætning
kæntringsøvelse
- 200 manøvrering
- 202 ankring og fortøjning
- 203 søvejsregler
- 204 lanterner
navigation
- 206 på sejltur
- 207 afrigning og
vinterklargøring
- 208 kanoer og primibåde
- 212 havari og nød

Søaktiviteter

Mange spejdere dyrker søaktiviteter fra tid til anden. Det er forskelligt fra gruppe til gruppe, hvordan og hvilke aktiviteter der dyrkes. Nogle grupper har både og sejler hele sejlsæsonen, mens andre kun har

søaktiviteter som en del af deres sommertur, fx i form af en kanotur ned ad Gudenåen, tømmerflådesejlads på en sø eller en centerlejr hvor der er søaktiviteter.

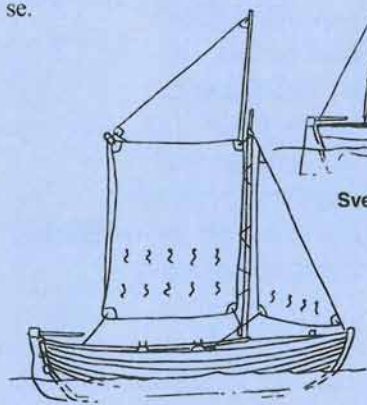
For de fleste søspejdere er

Bådtyper

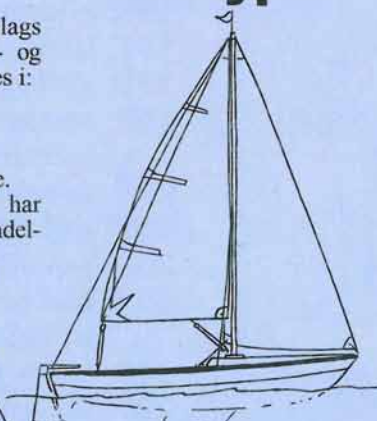
De mange forskellige slags både der benyttes til sø- og vandaktiviteter, kan opdeles i:

- kølbåde
- joller
- kanoer
- tømmerflåder/primibåde.

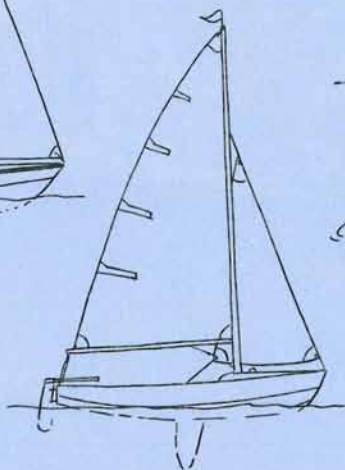
De forskellige bådtyper har hver sit særpræg og anvendelse.

Aalborg-jolle 17 fod

Svendborg-jolle, 19 fod

Wayfarer-jolle, 16 fod

Kølbåde

Kølbåde er store både, ofte kaldet familiebåde. De kan sejle i åbne farvande og på havet, men ikke på lavt vand. De er velegnede til at sejle lange ture i og kræver en skipper med megen sejlerfaring. Kølbåde bruges mest som leder/seniorfartøj eller i grupper som har et fælles fartøj i stedet for patruljefartøjer.

Joller

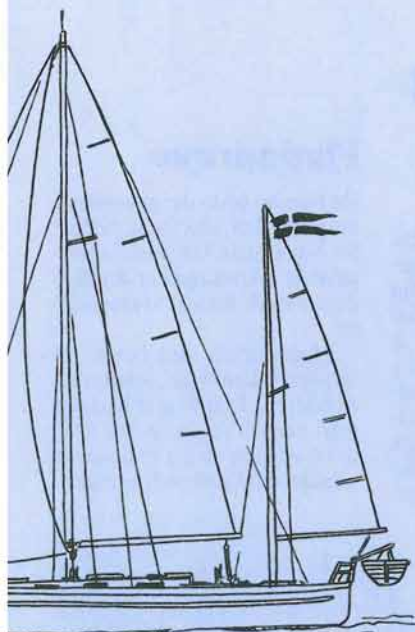
Jolle bruges som betegnelse for en bred vifte af forskellige både.

Større sejljoller til 4-6 personer, som Aalborgjollen, Svendborgjollen og Wayfarerjollen, anvendes som patruljefartøjer.

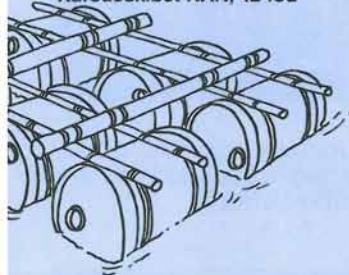
Mindre joller til 1-2 personer, som Optimistjollen og Thurojollen benyttes ofte til at

søaktivitet den største og vigtigste spejderaktivitet. Normalt benytter søgrupper patruljesystemet ligesom andre grupper i DDS, som regel således at hver patrulje har et patruljefartøj.

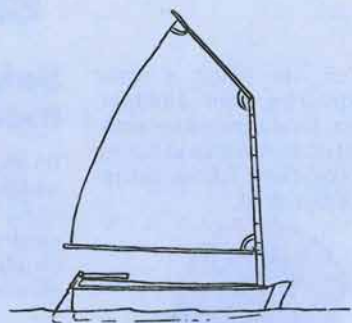

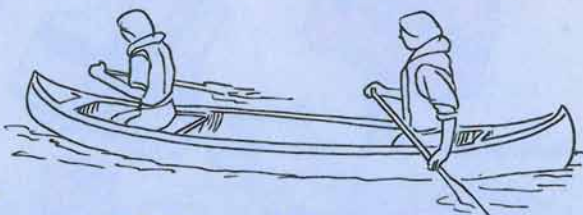
Kursusskibet RAN, 42 fod

Tømmerflåde

Optimist-jolle, 8 fod

Kano

Tømmerflåder

Tømmerflåder, sejldugsbåde og andre primibåde er ofte "fartøjer" der bygges til de enkelte aktiviteter og til brug i kortere tid, fx en sommertur.

Da bådene tit er meget lidt sødygtige, bør sejlads med dem - som med kanoer - kun foregå i rolige og meget beskyttede farvande.

Se også side 208.

Kanoer

Kanoer er beregnet til 2-3 personer og kan kun benyttes på roligt vand som søer og åer eller langs kyster i meget beskyttede farvande. Kanoer padles (ros) og kræver for det meste ikke særlige forkundskaber. Med lidt øvelse kan de fleste padle en kano så de kommer fremad.

Se også side 44.

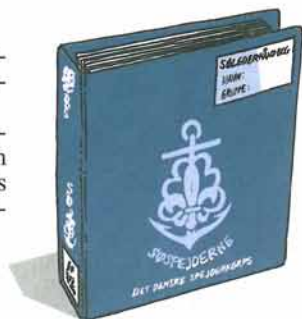
Hvordan kommer vi i gang?

En gruppe der vil i gang med at dyrke sø- og vandaktiviteter, må overveje flere ting før de vælger bådtype: hvilket farvand skal sejladsen foregå i, hvor længe skal aktiviteterne vare - og selvfølgelig: hvad er der råd til?

Alle der ønsker hjælp og vejledning til start af søgrupper og søaktiviteter, kan

henvende sig til Søarbejdsgruppen, som hører under Programudvalget.

Arbejdsgruppen har udarbejdet en sølederhåndbog som kan være til stor hjælp hvis man ønsker at starte søaktiviteter.

Sikkerhed

Det er ikke farligt at dyrke søaktiviteter, men forudsætningen for at drive sikker søaktivitet er, at man ikke kaster sig ud i noget man ikke er ordentligt forberedt til.

Søkyndigt medlem

En gruppe der ønsker at dyrke søaktiviteter, skal i sin gruppestyrelse have et søkyndigt medlem. Den søkyndige skal blandt andet kontrollere at materiellet er i en forsvarlig stand. Det gælder både redningsveste og fartøjer.

Flydeprøve

De mindre både der anvendes i korpset, skal alle være synkefri. For at man kan være sikker på at de faktisk også er det, flydeprøves de mindst hvert andet år.

Flydeprøven skal bevise at fartøjerne kan flyde, selvom de er fyldt med vand og er belastet med vægte. Vægtene skal svare til vægten af det maksimalt tilladte antal ombordværende.

Veste

Det er ikke nok at båden kan flyde. Også de ombordværende skal gerne kunne holde hovedet oven vande hvis de falder over bord. Derfor er det vigtigt at have en god redningsvest.

Der skelnes mellem to typer veste: svømmeveste og redningsveste.

De to vestetyper er forskellige i brug.

Redningsvesten

er fremstillet sådan at man altid kommer til at ligge med ansigtet fri af vandet. Vesten vender automatisk bæreren rigtigt i vandet, og en krave holder hovedet højt. Selvom man er bevidstløs af kulde eller har slået hovedet, vil man altså undgå at drukne.

Svømmevesten

er noget anderledes end redningsvesten.

Denne vestetype er kun beregnet til at give lidt ekstra opdrift, og fylder derfor heller ikke så meget som en redningsvest med krave. Falder man i vandet med den, klarer man sig glimrende så længe man er ved bevidsthed.

Men er man slået bevidstløs af bommen, eller er man bevidstløs af kulde, kan man risikere at vende forkert i vandet. Svømmevesten forhindrer ikke at man ligger med ansigtet nede i vandet.

Det er ikke nok at kunne flyde. Man skal selvfølgelig kunne svømme og kende til de simpleste grundregler for sejlsads.

Disse grundregler kaldes oftest for søsportens 10 bud.

Overholder man dem, har man et godt udgangspunkt for den videre aktivitet.

Søsportens 10 bud

- lær at svømme
- lær at sejle
- lær søens færdselsregler
- hold båden i orden
- hold udstyr og redningsmidler i orden
- undersøg vejrforholdene
- vis hensyn over for store skibe
- ved kæntring - bliv ved båden
- bland ikke spiritus og søsport
- giv ikke anledning til ængstelse - ring hjem.

Bådens grej

Et af de vigtige punkter i søsportens 10 bud er at holde bådens grej i forsvarlig stand. Det er vigtigt at altting om bord altid er i orden, så mindre uheld ikke kan udvikle sig.

Desuden er det vigtigt at båden har ordentligt grej der er veldimensioneret til netop denne båd.

Ankergrejet i båden skal være af en dimension der gør at ankeret kan holde båden selv i kraftig blæst. Ankeret er ofte den sidste mulighed når noget er gået skævt for én.

Til en båd som fx en Aalborgjolle eller en Svend-

borgjolle passer et anker af traditionel type med en vægt på 10 kg og forsynet med et kædeforfang på ca 5 meter kortleddet 8-mm-kæde.

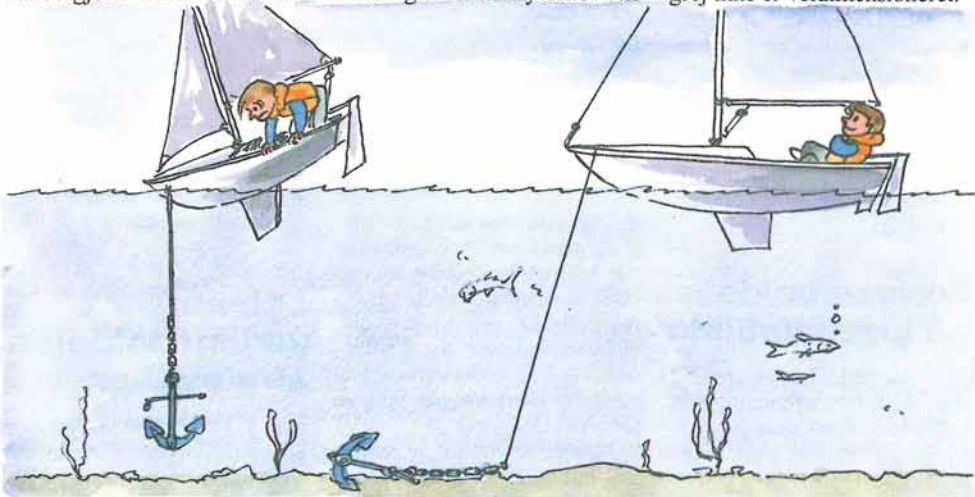
Trosselængden skal selvfølgelig vælges efter om man vil kunne ankre på dybt vand. Men lige så vigtigt er det at trossen er lang nok til at der ikke bliver trukket opad i ankeret.

Til de nævnte joller vil det være passende med en trosse på 25 meter, med en brudstyrke der svarer til 12-mm-nylontov.

Vælger man nylontov til

ankertrosse får man den fordel at trossen er meget elastisk. Nylon strækker sig op til 1,5 gange sin normale længde inden det springer. Desuden forplanter bådens ryk i trossen sig ikke til voldsomme træk i selve ankeret, men opfanges af "elastikken".

Fortøjningsgrej til brug ved fortøjning i havn skal også være af en rimelig dimension. Det skyldes ikke alene at det altid er trist at beskadige sin egen og naboens både. Der er heller ingen forsikringsdækning hvis ens fortøjningsgrej ikke er veldimensioneret.

Korpsets sikkerhedsbestemmelser

Det Danske Spejderkorps har udarbejdet sikkerhedsbestemmelser for søaktiviteter og for kanoaktiviteter. I disse bestemmelser findes der en anvisning for hvordan vi kan drive søaktivitet i DDS.

I meget korte træk indeholder reglerne bestemmelser om:

- at alle skal bære redningsveste
- at alle joller skal være synkefri
- at der altid er én og kun én skipper om bord
- svømmekrav
- fartsudrustning
- ansvar.

Disse regler skal studeres grundigt hvis man har lyst til at dyrke søaktivitet af større omfang end blot en enkelt tømmerflådebygning på sommerlejren.

Alle der dyrker søaktiviteter, skal kende både gruppens egne og korpsets sikkerhedsbestemmelser.

Vedligeholdelse

Vedligeholdelsen foregår normalt løbende hele sejlsæsonen. Når noget går i stykker eller bliver slidt, skal det repareres.

Men der er ting man ikke kan lave mens båden ligger i vandet. Derfor er forårsklargøringen en vigtig del af vedligeholdelsen.

Forårsarbejde på træbåde

Her er en række af de arbejder der normalt skal udføres hvert år:

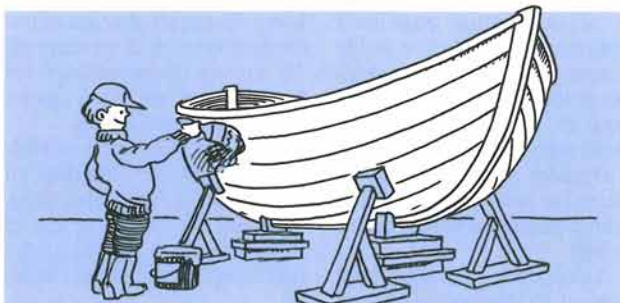
- løs maling og lak skræbes af
- maling og lak slibes
- bart træ plettes med fortyndet maling eller lak, indtil træet ikke længere suger
- båden males udvendig og indvendig
- bunden males udenbords med begroingshæmmende maling.

Forårsarbejde på glasfiberbåde

Glasfiberbåde kan klare sig med en lettere overhaling end træbådene, fordi man på glasfiber kan anvende meget hårdere og stærkere maling end på træ. Det kan man fordi glasfiber ikke arbejder på samme måde som træ.

Alligevel bør man hvert år:

- polere gelcoaten på bådens fribord og på dækket
- reparere småridser og skader
- give det hele et lag beskyttende voks
- slibe bundmalingen
- male bunden med primer (grundmaling) og begroingshæmmende maling.

Løbende vedligeholdelse af træbåde

Den løbende vedligeholdelse ikke mindst af træbådene - er meget vigtig. Den kan spare én for mange arbejdstimer og -dage om foråret.

Båden får altid nogle mindre skader i løbet af sejlsæsonen, og maling og lak bliver slidt. Det kan betyde at der bliver åbent direkte ind til træet. Sker det, vil selv små skader udvikle sig og blive til sorte mærker - og løs maling og lak rundt om skaden. Specielt i de to sidste måneder af sejlsæsonen vil skaderne udvikle sig. I efterårets regn får bådene masser af vand, og skaderne når ikke at tørre ind imellem.

Mange ærgrelser er sparet ved at pletreparere lidt i løbet af sæsonen.

Alligevel kan man risikere at maling og lak ikke sidder ordentlig fast.

Det skyldes ofte at træet er for vådt når forårsarbejdet udføres. Får båden lov at ligge med for meget vand indenbords, når træet måske ikke at tørre inden foråret. En anden mulighed er at der indenbords er steder hvor der altid er fugtigt. Det kan skyldes fejl i konstruktionen, eller at der ligger

skidt i krogene. Skidtet holder på vandet selv i tørt vejr.

Derfor:

- hold båden lænset og tør
- hold krogene fri for skidt
- skrab malingen af gennemvåde steder om efteråret
- pletreparér skader i lak og maling når skaderne opstår
- giv eventuelt dækket et lag lak midt på sæsonen.

Løbende vedligeholdelse af glasfiber

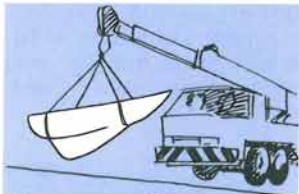
For glasfiberbådene gælder ikke helt de samme regler for løbende vedligeholdelse. Men også her er det vigtigt at pletreparere skader.

Glasfiber og polyester, som skroget er fremstillet af, kan suge vand. Det går langsomt, men det sker. Derfor virker malingen på en glasfiberbåd som en hinde yderst, der skal være 100 % vandtæt.

Det kan dog være en god idé at give båden en vokspolering midt på sæsonen. Voksen vil lukke meget små ridser i gelcoaten.

Søsætning

Det store øjeblik man har set frem til hele vinterhalvåret, er søsætningen - når bådene sættes i vandet igen. Søsætningen og den efterfølgende standerhejsning markerer starten på en ny sejlsæson - og dermed starten på 1/2 års aktiviteter på vandet.

Søsætning med kran

Når søsætningen foregår med kran, sker det ved hjælp af et par stropper, som båden løftes i. Stroppeerne placeres lige langt fra bådens tyngdepunkt, så de belastes ens. Når stropperne er placeret, strammes de, uden at båden løftes. Herefter er det vigtigt at stropperne sikres, så de ikke kan glide. Er båden først løftet, kan man ikke gøre noget hvis båden begynder at glide ud af stropperne.

Alle både - og specielt træbåde - er følsomme over for stød. De tåler ikke at blive tabt, og det kan endda gøre skade, hvis båden bliver sat hårdt ned.

Efter søsætningen

Sørg for at der bliver holdt opsyn med bådene de første døgn efter søsætningen. Det er ikke ualmindeligt at træbåde tager vand ind og synker. Efter et stykke tid udvider træet sig, og båden bliver til sidst tæt.

Aktiviteter

Når bådene er kommet i vandet starter de forskellige søaktiviteter. Der er mange ting man kan foretage sig - specielt hvis flere både sejler sammen.

Sejlende o-løb

Sejlende o-løb er en sjov søaktivitet. Der lægges poster ud, så man kan sejle fra post til post. Posterne kan være på land i nærheden af en bro, som levende post i en båd der ligger for anker, eller som en død post bundet på en bundgarnspæl eller lagt ud som en bøje.

Der er utallige muligheder, og udformningen af løbet afhænger af de lokale forhold. Sørg for at afstanden mellem posterne ikke er så stor at løbet går i vasken hvis der er meget lidt vind. Husk at det er ulovligt at fortøje til eller binde noget på farvandsafmærkninger.

Spækhugger-jagt

Hertil kræves en "spækhugger" - en træklods med et rør, beregnet til en pind med et flag. "Spækhuggeren" slæbes efter båden i 10-20 meter line. Hver båd starter med fx 5 flag. Bådenes flag er i forskellige farver. Hvert flag sidder på en pind, som passer ned i røret på "spækhuggeren".

Det gælder om at erobre så mange flag som muligt fra de andre bådes "spækhuggere". Der kan laves forskellige regler for spækhuggerjagten, fx

- en afmærket bane som sejladsen skal foregå indenfor
- linerne må ikke oversejles
- flagene må kun tages med hænderne
- man må kun tage flag fra andre hvis man selv har flag i sin "spækhugger".

Aftal reglerne før jagten går ind.

Kæntringsøvelse

Dette er en aktivitet der bør foretages mindst én gang om året, fordi besætningen her har mulighed for at se og opleve hvordan fartøjet opfører sig når det er fyldt med vand.

Kæntringsøvelser er en aktivitet der er nødvendig i den sikkerhedsmæssige uddannelse af søspejdere. Det kan blive det afgørende ved en kæntring eller bordfyldning, at besætningen har prøvet at bringe båden på ret køl og få den tømt for vand.

Lav fx en kæntringsøvelse på sommertogtet, når det er

lunt i vejret. Man kan selv bestemme i hvilken grad kæntringsøvelsen skal afspejle en ufrivillig kæntring. Skal besætningen være fuldt påklædt eller i badetøj? Skal der være grej i båden? Skal øvelsen foregå en stille dag hvor der ikke er bølger (bølger kan gøre det vanskeligt at tømme båden for vand)?

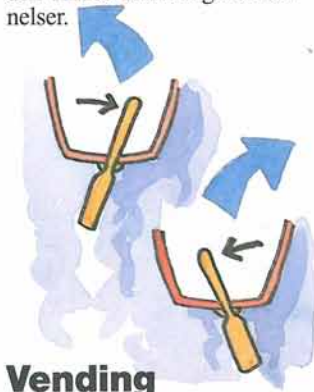
Sørg for at der er nogen der holder opsyn med kæntringsøvelsen og har mulighed for at hjælpe de både der er med i øvelsen.

Manøvrering

Det kan være svært for uøvede at få en sejlbåd til bare at sejle - og ikke mindst derhen hvor man gerne vil. Der kan ligeledes opstå uventede situationer, som det kan være givtigt at have gennemtænkt inden man letter. Der gives derfor i det følgende en indføring i den grundviden der bør læres, inden man tager ud på sin første sejltur.

Sejlrkning

Hovedreglen er at man ikke kan sejle lige mod vinden. Afhængig af bådtypen kan man sejle i en vinkel på omkring 45° i forhold til vinden. Skal man lige mod vinden, må man sejle siksak eller krydse, som det hedder. Afhængig af hvordan man sejler i forhold til vinden findes forskellige benævnelser.

Vending

Der er to væsentlige manøvrer der går igen, når man sejler - at stagvende og at kovende. Ved disse manøvrer kommer sejlet over i den anden side af båden.

Stagvending

Ved en stagvending styres båden op mod vinden, forbi vindøjet og over på den anden

Styring

Båden styres mod roret. Roret virker kun når der er fart i båden. Jo hurtigere båden sejler, des mindre skal man bevæge roret for at styre båden. Man skal derfor altid sørge for at holde "styrefart" i båden.

Når man skal lære at styre en båd, skal man placere sig i **luv** side - modsat side af sejlet. Sejlet sidder i **læ** side. Luv og

læ er således betegnelser der skifter hver gang båden vender, og sejlet kommer over i den anden side. Når man sidder i luv side og skubber rotpinden væk fra sig - til læ, så sejler båden op mod vinden. Det hedder "at luffe". Trækker man i stedet rotpinden til sig - mod luv, så sejler båden væk fra vinden. Det hedder "at falde af". Styres man lige mod vinden, ligger man i "vindøjet".

side. Når båden passerer vindøjet, føres sejlene over til den anden side og gøres fast.

Kovending

En kovending foregår ved at båden styres væk fra vinden, indtil vinden kommer ind lige bagfra, og båden sejler **læns**. Når man fortsætter drejningen,

kommer vinden ind i den anden side af sejlet, og sejlet skifter side.

En kovending man ikke er opmærksom på, kan let resultere i en kæntring, eller ødelægge både sejl og mast.

Blæser det kraftigt, må det tilrådes at foretage stagvendinger i stedet for kovendinger.

Hårdt vejr

Enhver fartøjsfører bør, inden der sejles ud, vurdere vejret og dets mulige udvikling. Man bør derfor altid lytte til vejr-meldingerne. Er der varsel om hård vind, kuling eller storm for det farvand hvor man ønsker at sejle, bør man blive i havn.

Rebning

Bliver vinden så kraftig at det er vanskeligt at sejle båden for fuld sejlføring, så foretag en rebning. At rebe betyder at mindske sejlarealet.

Man kan også vælge at tage forsejlet helt af og kun sejle videre for storsejlet. Sørg altid

for at rebe i god tid. Det kan være vanskeligt at rebe, når det først er blæst op.

Underdrejet

Er man ude på åbent hav, og det er vanskeligt at sejle fordi bølgerne er kraftige, kan man få ro over båden ved at ligge underdrejet.

Når man ligger underdrejet, lader man forsejlet bakke, dvs at forsejlet er halet i modsatte side af storsejlet.

Båden sejler ikke eller kun ganske lidt fremad, men til gengæld driver båden sidelæns (stor afdrift) når man ligger underdrejet.

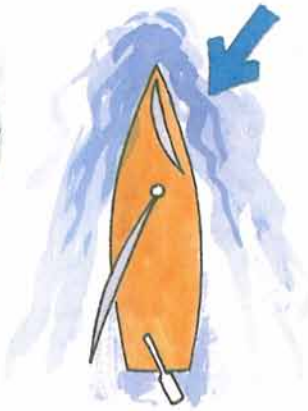
Grundstødning

Er man stødt på grund og ikke umiddelbart kan komme af ved fx at krænge båden og styre udaf igen, er der kun én ting at gøre - båden skal samme vej ud, som den kom ind på grunden.

Hvis vinden blæser båden længere ind på grunden, er det nødvendigt at tage sejlene ned og eventuelt kaste anker.

Kan man ikke få båden ud ved hjælp af årer og stager, må man ikke tøve med at hoppe i vandet og skubbe båden ud.

Sørg for at få den person med som hoppede i vandet, når båden er fri og begynder at sejle.

Ankrings- og fortøjningsteknik

En væsentlig del af den sejlermæssige uddannelse er at kunne efterlade sit fartøj forsvarligt.

Ligge for svaj med anker

Sejler man i større joller eller kølbåde, kan det være nødvendigt at lade båden ligge for svaj. Når man skal lægge for svaj, er det vigtigt at ens ankerrej er i orden, dvs at ankeret er tilpas dimensioneret til båden, at der er et kædefang, og at ankerrossen er lang nok. Når ankeret er ude, skal der være plads så båden kan svaje hele vejen rundt uden at ramme andre både, broer, fiskenet osv.

Man kan godt lægge to ankre ud, men så skal de lægges samme sted og aldrig et forud og det andet agterud. Forfangets effekt kan forøges ved at binde en bly- eller jernklods til. Der kan også bruges en vanddunk fyldt med sten.

Fortøjning på pæleplads

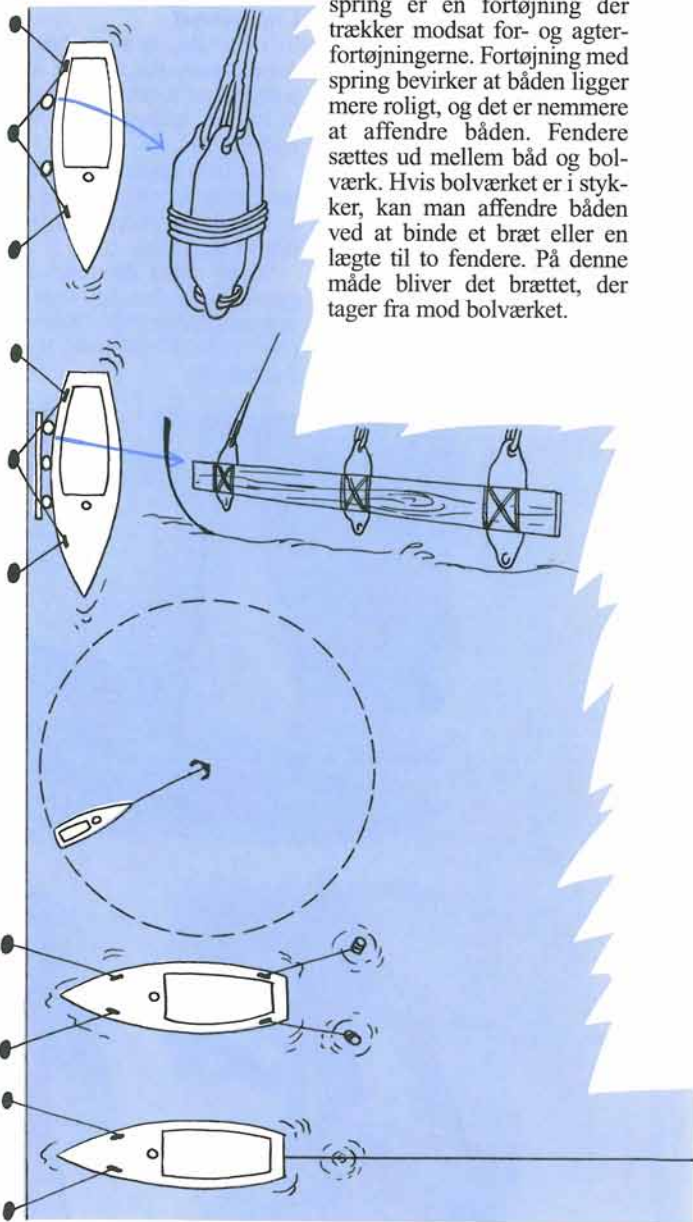
Der sættes en agterfortøjning ud til hver sin pæl og to forfortøjninger til broen. Der sættes fendere ud til hver side. Det er vigtigt at fortøjningerne ikke er så stramme at båden kommer til at hænge i dem når det bliver lavvandet.

Fortøjning til bro med anker

Her lægges stævnen til broen og ankeret smides agterud. Ankeret skal derfor have fat i bunden 10-20 meter agten for båden, afhængig af vanddybden. Ankeret skal kastes **før** båden er helt inde ved broen. Hvis der er flere både der ligger fortøjet sådan, så sørg for at ankerrossen ikke kommer til at krydse andres ankerrosser, når ankeret kastes.

Fortøjning med siden til bro

Båden lægges med en for- og agterfortøjning og to spring. ét spring er en fortøjning der trækker modsat for- og agterfortøjningerne. Fortøjning med spring bevirker at båden ligger mere roligt, og det er nemmere at affendre båden. Fendere sættes ud mellem båd og bolværk. Hvis bolværket er i stykker, kan man affendre båden ved at binde et bræt eller en lægte til to fendere. På denne måde bliver det brættet, der tages fra mod bolværket.

Havnemanøvre

Noget der for de fleste sejlere er svært, og som kræver meget øvelse, er havnemanøvre – når man skal ud og ind af havnene. Det er selvfølgelig fordi der her ofte er meget lidt plads.

Havnemanøvre er noget der kræver rutine. Det er vigtigt at man kender sin båd: hvor hurtigt reagerer den på roret, hvor meget plads skal den have til en vending og ikke mindst, hvor længe er den om at "løbe" farten af sig.

Hvis man ikke er så erfaren i at lave havnemanøvre med sin båd, kan man vælge den sikre løsning: smid sejlene og ro i havn, eller sejl ind kun for storsejlet. Under alle omstændigheder skal man altid være parat til at smide sejlene når man sejler i havn. Det er ingen skam at ro i havn – tværtimod, det viser at man ikke er dumdristig, men vælger en løsning man ved man kan magte.

Før sejlads

Hver gang man starter på en sejlads, er der nogle ting, der skal være i orden:

- alle om bord skal vide hvem der er fartøjsfører på sejladsen
- en ansvarlig leder har givet tilladelse til sejladsen
- der er skrevet logbog
- alle om bord har redningsvest på
- alt nødvendigt grej er om bord
- vejrmeldingen er aflyttet.

Søvejsregler

På samme måde som på land findes der på søen nogle færdselsregler der skal overholdes. Disse søvejsregler gælder for alle, stor eller lille, og for alle fartøjer, selv de mest primitive. Reglerne gælder i alle farvande der kan besejles af søgående fartøjer.

En af reglerne siger at der altid skal være en skipper om bord på ethvert fartøj. Det er skipperen der bestemmer hvordan fartøjet skal sejles, og det er også skipperen der har

ansvaret for at alt går rigtigt til.

Af andre vigtige regler kan nævnes:

- den, der skal vige, skal i god tid vise, at han har tænkt sig at overholde sin vigepligt
- den, der har retten til vejen, skal holde kurs og fart
- man har altid pligt til at gøre alt, hvad man kan for at undgå kollision – også selv om man har retten til vejen
- man skal altid handle i overensstemmelse med godt sømandskab.

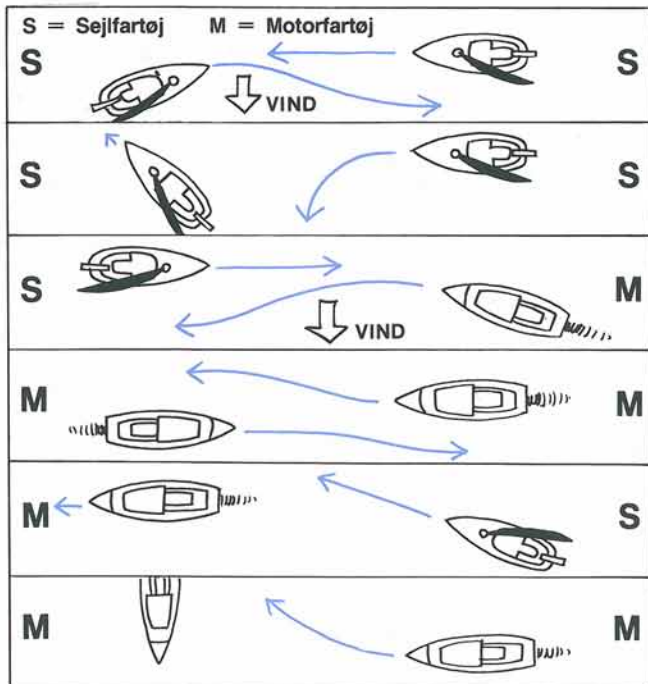
Vigeregler

Søvejsreglernes vigeregler ligner lidt dem der gælder på vejene i land.

Den første vigeregel er at indhentende fartøj skal vige. Man er indhentende hvis man

nærmer sig et andet fartøj fra en retning hvor man vil kunne se det andet fartøjs agterlys.

De øvrige vigeregler tages i brug når der ikke er tale om indhentning.

Lanterner

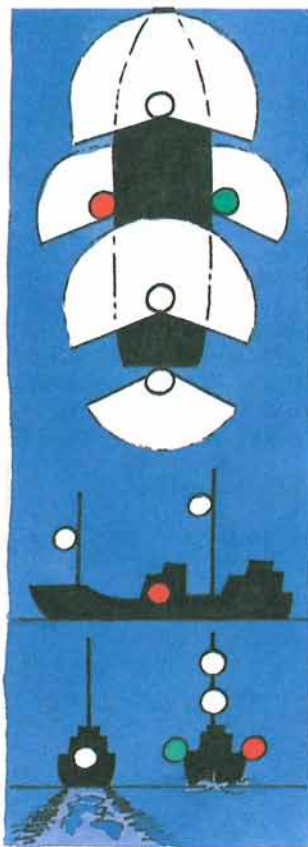
Lanterner har man om bord for at andre sejlere om natten kan se hvad det er for et skib de møder, og se hvilken retning det sejler i. Hver type skib har sin helt egen kombination af lanterner. Lanterneerne er delt i:

- toplys
- sidelys
- agterlys
- slæbelys
- lys synligt hele horisonten rundt
- blinklys.

Tegningen viser de vinkler som toplys, sidelys og agterlys udsendes i.

Lysene passer sammen, sådan at man ikke kan se agterlys når man kan se top- og sidelys, og omvendt. Overgangen sker i vinklen $22,5^\circ$ agten for tværs. Toplys og agterlys er hvide, mens sidelyset i bagbord er rødt og i styrbord grønt. Slæbelys har samme placering som agterlys, blot er lys gul.

Blinklys bruges kun af luftpudefartøjer. Det skal blinke mindst 120 gange i minuttet.

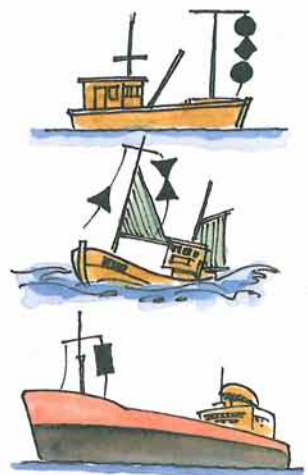
Dagsignaler

På samme måde som lanterneerne om natten kan give information om skibes type og kurs, kan dagsignaler give information om skibenes type. Ofte kan man ikke umiddelbart se på et skib, at det fx er begrænset i sin evne til at manøvrere.

Derfor findes der nogle signalfigurer, der kan kombineres og bruges til at vise dette.

Dagsignalerne består af:

- kugle
- diamant
- kegle
- cylinder.

Søkort

Søkort er det vigtigste hjælpemærktøj til at finde vej på vandet.

I søkortet er alle detaljer af betydning for navigeringen gengivet. Det er fx kendemærker på land: kirker, skorstene, fyr, bakker og havne – og i vandet: bøjer, vanddybder, bundens beskaffenhed, vrage, store sten osv.

En signaturforklaring til søkortene findes i "Kort A", et hæfte der udgives af Farvandsdirektoratet.

IALA-systemet

IALA er et system af farvandsafmærkninger der er internationalt anvendt. De er beskrevet detaljeret i Farvandsdirektoratets hæfte: "Afmærkning af danske farvande". Systemet består i en række afmærkningsbøjer, der er delt i:

- sideafmærkninger
- kompasafmærkninger
- isolerede fareafmærkninger
- midtfarvandsafmærkninger
- specialafmærkninger.

De mest almindelige bøjers udseende er vist på tegningen.

Navigation

Fyr

For at kunne sejle om natten er det nødvendigt at kunne orientere sig ved hjælp af fyr.

I søkortene kan man se fyrenes position, hvilke farver de udsender i forskellige vinkler, hvordan de blinker (fyrets ka-

rakter), hvor kraftigt de lyser, og hvor høje de er. Ud fra disse oplysninger kan man skelne de enkelte fyr fra hinanden.

Her er nogle eksempler på de mest almindelige fyrkarakterer:

F	Fast lys
FFL	Fast lys med kraftigt blink
FL	Fyr med et-blink (flash)
LFL	Fyr med langt blink
FL(2)	Fyr med gruppeblink, her 2 der gentages med faste mellemrum
Q	Fyr med hurtigblink – 60 pr minut (quick)
VQ	Fyr med meget hurtige blink
Q(3)	Fyr med gruppe-hurtigblink
Q(6)LFL	Fyr med gruppe-hurtigblink + langt blink
Oc(3)	Fyr med gruppe-formørkelse med 3 formørkelser i ellers fast lys
ISO	Lys og mørke lige længe

F	
FL	
FL(2)	
Q	
Q(3)	
Oc(3)	
ISO	

Pejling

Når man sejler, skal man altid følge med på søkortet for at vide hvor man er. Derfor er det tit nødvendigt at bestemme positionen.

Er man i nærheden af land, er det mest almindelige at lave en krydspejling.

Man udvælger to synlige faste punkter på land, der også er markeret på søkortet. Herefter bestemmes kompasskursen til dem begge, og de to kurser tegnes ind på søkortet. Der hvor de indtegnede kurser skærer hinanden, ligger båden.

På sejltur

Hvad enten man dyrker land- eller vandaktiviteter, fås de største oplevelser når man er på tur.

Ikke mindst en sejltur kan give oplevelser ud over det sædvanlige. Men turen skal planlægges grundigt.

Planlægning

En sejltur over flere dage kan planlægges på mange måder. Man kan arrangere det sådan at man sejler fra havn til havn og overnatter i de enkelte havne. Sejler man i kølbåde eller større joller, kan man også finde en god og velegnet ankerplads, hvor man så ligger for anker natten over og sover i bådene. Sejler man i mindre joller med sænkekøl, kan man trække bådene op på stranden og sove i telt eller bivuk.

Man kan også planlægge turen sådan at man sejler hele natten, enten fordi man skal nå langt, eller fordi man har lyst til at prøve at sejle en nat. Natsejlsads må dog frarådes hvis fartøjsføreren ikke har mange års sejlsads erfaring.

Inden man tager afsted på turen, er der flere ting der skal huskes:

- aflyt vejrmedlingen inden afgang og bliv i havn hvis der varsles dårligt vejr
- hav en kontaktperson som der ringes til fra hver havn der anløbes, og igen inden afgang
- sørg for at forældre/pårørende til alle om bord ved hvem kontaktpersonen er
- gå båden efter og sørg for at alt det grej der skal være om bord på en tursejlsads, er der. Dette bør fremgå af gruppens sejlsadsreglement
- sørg for at alle har husket personligt udstyr som spise-grej, olietøj, sejlerstøvler, sovepose, ekstra tøj
- check efter at det fælles udstyr er om bord: søkort, køkkengrej, vand, eventuelt gasblus, mad, tørre tændstikker, lygte eller petroleumslampe, telt osv.

I havn

Hvis man på turen kommer til havne som man ikke kender, er det en god idé at finde havnefogeden eller havnekontoret for at se om der er specielle regler for denne havn. Fx omkring opstilling af telte, om der må laves bål, havnepenge osv.

Husk, i en havn er havnefogeden den øverste myndighed, så alle henstillinger, anvisninger og påbud fra havnefogeden skal efterkommes. Havnefogeden kan om fornødent bortvise sejlere fra havnen for kortere eller længere tid.

Når man ligger i en havn, er der andre sejlere som man skal tage hensyn til. Ligger båden fortøjet uden på andre både, skal man gå stille og roligt når man skal i land, og begrænse færdslen over de andre både mest muligt. Mange sejlere går tidligt til køjs.

Afrigning og vinteropbevaring

Vinterklargøring er en vigtig del af vedligeholdelsen af en båd. Behandles båden korrekt, kan der spares mange timers forårsarbejde og penge til reparation.

Tovværk og sejl skal vaskes i ferskvand for at fjerne salt. Saltkrystaller er skarpkantede og slider meget på grejet. Det er en god idé at rengøre bunden udenbords, med vand og sandpapirsvampe. Herved undgås arbejdet om foråret, og det våde snavs er meget lettere at løsne. Desuden undgår man støvet fra bundmalingen. Dette støv er meget giftigt at indånde.

Optagning

Korpset har en kollektiv forsikring af fartøjer, og det indebærer at båden skal tages op og være på land i perioden fra 16. november til 31. marts, medmindre andet er aftalt med forsikringselskabet.

Tømning og rengøring

Bundproppen fjernes, så der ikke kan komme til at stå vand i båden. Sker det, vil bunden frostsprænges.

Sørg ved træbåde for at få skidtet ud fra alle kroge. Så får båden en chance for at tørre inden forårsarbejdet. Skrab eventuelt lak og maling af, hvor træet er meget vådt.

Understøtning

Båden skal understøttes med bukke der er forsvarligt fastgjort. De må ikke kunne flytte sig i stormvejr og skal stå på fast grund, så de ikke synker i hvis det regner. Forsikringen dækker ikke skader der opstår fordi båden ikke har været ordentligt understøttet.

Overdækning

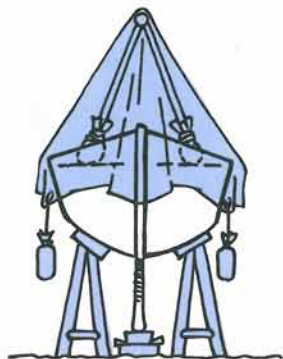
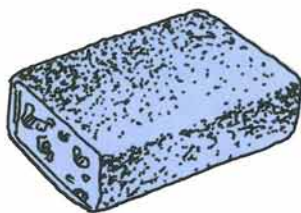
Overdæk med en tæt presenning der dækker hele båden.

Læg den over en lægte der går fra stævn til agter, og klods lægten op, så taghældningen bliver på mindst 30°. Småhuller i presenningen betyder ikke noget når vandet kan følge presenningens bagside. Sørg for at stativet ikke kan lave mærker i båden under vinterstormene. Snør nogle klude omkring hvor stativet rører båden.

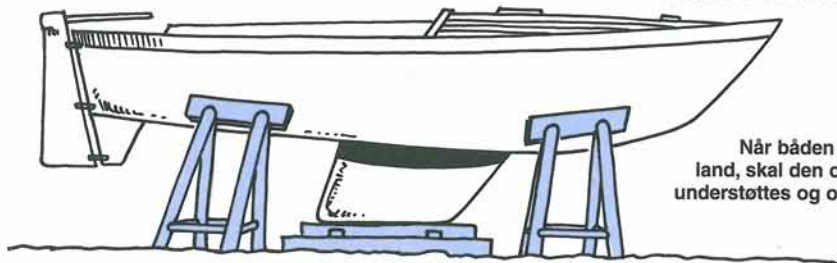
Presenningen skal nå så langt ned om båden som muligt, især ved træbåde. Ellers vil den tørre for voldsomt i blæst og få sprækker i klædningen.

Der skal dog kunne komme frisk luft ind under presenningen, så fugt kan blive fjernet.

Sandpapirsvamp

Når båden kommer på land, skal den omhyggeligt understøttes og overdækkes.

Kanoer og primibåde

Det er ikke nødvendigt at købe en båd for at kunne dyrke søaktiviteter. En gruppe der har lyst til at lave søaktiviteter, kan starte med fx at lave en sommertur hvor søaktivitet er det gennemgående tema.

Aktiviteterne kan fx være selv at bygge en båd eller en primitiv flåde som kan sejle eller i det mindste flyde.

Det er også muligt at leje kanoer mange forskellige steder. Hermed kan man kombinere søaktiviteten med en ufor-

glemmelig naturoplevelse, som det er at sejle ned ad fx Gudenåen.

Man kan vælge at sejle til et nyt sted hver dag eller at ligge i en fast lejr – standlejr – og så lave forskellige kortere eller længere søaktiviteter derfra.

Inden man starter på nogen form for søaktiviteter, skal man sætte sig ind i de "Sikkerhedsbestemmelser for søaktiviteter som gælder for DDS. Bestemmelserne findes i DDS-håndbogen.

Standlejr

Når man første gang vil prøve søaktiviteter, er det nemmeste nok at ligge i en standlejr der ligger tæt på vandet og helst ved beskyttede eller lukkede farvande, såsom søer, fjorde, sunde osv. Det er en god idé at prøve at finde egnede lejrpladser ved østvendte kyster, fordi de ofte giver læ for de fremherskende vestenvinde.

De forskellige aktiviteter kan strække sig over kortere eller længere tid. En sjov og spændende opgave for begyndere er at bygge en simpel båd.

Sejlende sommertur

Ønsker man at sommerturen skal indeholde meget sejlads, kan den planlægges så man når til et nyt sted hver dag.

Kanotur

En af måderne kan være at leje kanoer og sejle ned ad fx Gudenåen eller ned ad en svensk elv.

Der findes udlejningsbureauer, som lejer kanoer ud til netop disse formål. Her kan man få råd og vejledning om priser og velegnede ruter.

Der er også nogle søgrupper

der ejer kanoer og bruger dem som faste aktiviteter. Disse grupper kan man også kontakte og få råd og vejledning omkring praktiske problemer.

"Søarbejdsgruppen" (henvendelse til korpskontoret) kan hjælpe til med at skaffe kontakt til en søspejdergruppe med kanoer.

Der findes et specielt sæt "Sikkerhedsbestemmelser for kanoaktiviteter", som man skal sætte sig grundigt ind i inden man starter sådan en kanotur.

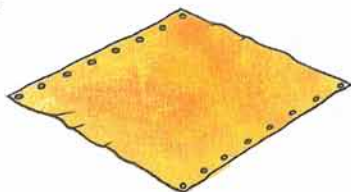

Sejldugsbåd

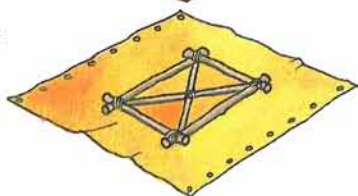
En primibåd kan fx være en sejldugsbåd, også kaldet presenningbåd. Grundstrukturen i sejldugsbåden er en ramme bygget af rafter og en presenning der snøres op omkring rammen.

Det primære ved sejldugsbåden er at få en båd med en stor bæreevne, så den kan bære den eller de spejdere der skal om bord, men det er også vigtigt at få en god stabilitet, så båden ikke vælter ved den mindste bevægelse. Bæreevnen afhænger af trærammens størrelse, og hvor godt presenningen er spændt ud. Stabiliteten afhænger af hvor høje kanter der er over vandet, og hvor godt trærammen er snøret sammen. Det skal helst ikke være sådan at hvis båden vipper lidt, så løber vandet ind over kanten.

1. Presenningen bredes ud på jorden.

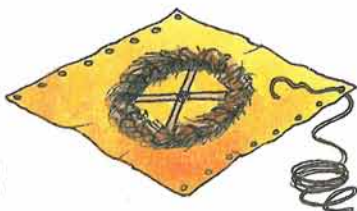
2. En træramme med skråstivere bygges og lægges oven på presenningen.

3. En masse granris samles og snøres sammen til pølser med en diameter på omkring 1/2 meter.

4. Pølserne af granris su trærammen hele vejen

5. Presenningen trækkes omkring ramme og græs og snøres sammen.

6. Båden drives frem med pæler, pagajer eller lignende.

I stedet for at bruge granris til at lave siderne med – det er ikke sikkert at der er en gran-skov i nærheden – kan der bygges et helt rafteskelet (kasse). Dette kræver selvfølgelig en del flere rafter og mere besnoringsarbejde. Det er vigtigt at få skråstivere i felterne for at gøre båden mere stabil. Skelettet placeres oven på presenningen som løftes op om siderne og snøres sammen.

Sejldugsbåde er så enkle at lave at de sagtens kan laves som halvdagsaktiviteter hvis materialerne er skaffet på forhånd.

Det er vigtigt at få nogle gode, solide og vandtætte presenninger med øjer der kan holde til at blive snøret stramt sammen.

Der er også primibåde som kræver lidt mere forarbejde. Hvem har ikke drømt om at bygge en båd af mælkekartoner eller en kano af en udhulet træstamme.

Mælkekartonbåd

Det er muligt at bygge en båd af mælkekartoner, som man kan sejle i. Det kræver selvsagt mange mælkekartoner, så man må starte indsamlingen af tomme mælkekartoner i god tid.

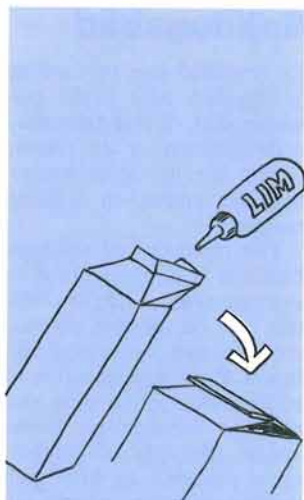
Det gælder om at få gjort de tomme mælkekartoner tætte. Dette klares ved at smøre en strimmel lim på, der hvor kartonen er åbnet og eventuelt forstærke lukningen med et stykke tape.

Brug vandfast lim og tape. Det er bedst at benytte de høje mælkekartoner for de mælkekartoner som åbnes ved at man

river et stykke af pappet af, er vanskelige at få tætte igen.

Selve båden bygges ved at man limer kartonerne sammen til den form som man ønsker båden skal have. Bunden og siderne, som jo skal modstå vandpresset, laves i flere lag, hvor lagene forskydes. Dette øger stabiliteten og gør også båden mere tæt.

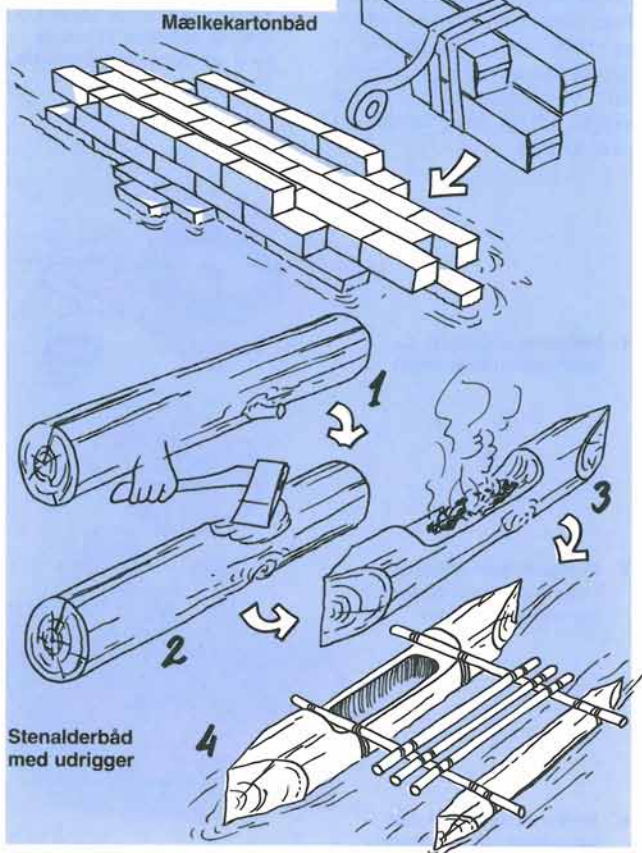
En mælkekartonbåd er kun beregnet til enkelte sejladser, for med tiden opløses pappet i kartonerne, og båden går fra hinanden.

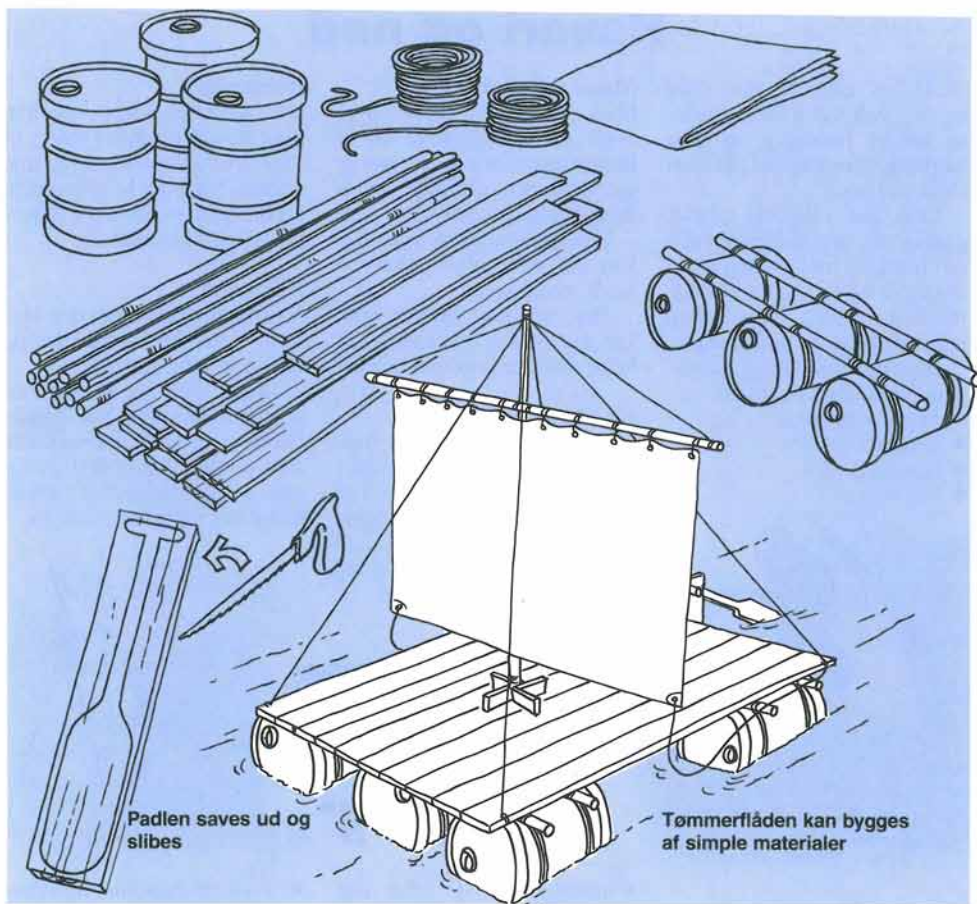

Udhulet træstamme

Har man mulighed for at skaffe en stor træstamme med en diameter mellem $\frac{1}{2}$ og 1 meter, så er det alle tiders aktivitet at lave en kano på god gammeldags indianermanér. Det kræver meget arbejde at udhule en træstamme, og det kræver at man er god til at bruge en økse. Udhulningen kan også laves ved at lade gløder brænde ned i træstammen, fx natten over. Det kræver nogle gode store glødebål, hvorfra man lægger gløderne op midt på træstammen. Når gløderne er brændt ud, er man kommet et lille stykke længere ned i træstammen.

Når den udhulede træstamme er blevet søsat, kan det vise sig nødvendigt med en "udrigger" for at få kanoen stabil. En udrigger er hurtigt lavet ved hjælp af 2 rafter, der bindes på tværs af kanoen. Pindene rager ud til den ene side og for enden surres en lille træstamme på.

Tømmerflåde

En tømmerflåde kan bruges til andet end at redde folk som har lidt skibbrud. Man kan bruge tømmerflåder i stedet for kanoer. Det er dog mere praktisk at lave én stor tømmerflåde som alle kan være på, end at lave flere små.

Tømmerflådebygning er en udmærket aktivitet til de første dage på sommerlejren, men der er nogle praktiske ting der skal være i orden.

Der kræves en del materiel til en tømmerflåde: opdriftsmiddel, fx i form af lufttætte

tanke/tønder/dunke, tovværk til besnøringer, rafter til skeletet hvor opdriftsmidlet skal gøres fast, eventuelt jævne planker eller forskallingsbrædder til dæk.

Der skal også være noget til at styre tømmerflåden med, fx padler, et ror, en mast med et lille sejl – hvis man regner med at sejle med vinden – eller stager til at stage sig fremad med på lavt vand.

Det er vigtigt at opdriftsmidlet sidder godt fast, fx lukket inde i et træskelet, det bør

under alle omstændigheder bindes fast med tovværk.

Hvis tømmerflåden er beregnet til at transportere grej og udrustning, så lav en platform midt på flåden, som er lidt højere end dækket, så eventuelle bølger der skyller ind over tømmerflåden, ikke gør grejdet vådt.

En sommertur på tømmerflåde bør foregå på en å eller sø uden alt for meget strøm. Det er rarest hvis man selv kan bestemme hvor man skal sejle hen.

Havari og nød

“Kun en tåbe frygter ikke havet”, lyder et kendt slogan, og det er livsvigtigt at man bærer sig fornuftigt ad når man færdes til søs.

Sker der alligevel uheld, gælder det om at bevare roen og hurtigst muligt begrænse skaderne og forsøge at udbedre dem, inden situationen udvikler sig til en nødsituation.

De mest almindelige alvorligere havarier og uheld er:

- mand over bord
- knækket mast
- beskadiget ror
- kæntring.

Mand over bord

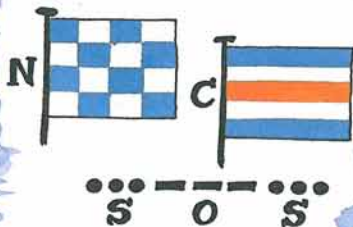
Hvis en person falder over bord, er det vigtigt at en af besætningen hele tiden holder øje med den uheldige, mens fartøjet bliver vendt.

Hvis personen tabes af syne, kan det være uhyre svært at finde stedet igen.

Har man ikke kræfter nok, kan man ved at bruge fx et sejl hejse den overbordfaldne op.

Knækket mast

Er masten knækket, må man vurdere om der er en risiko for at masten slår hul i båden. I så fald er det bedst at kappe tovværket hurtigst muligt. Lad eventuelt en ende sidde og tag masten på slæb på afstand.

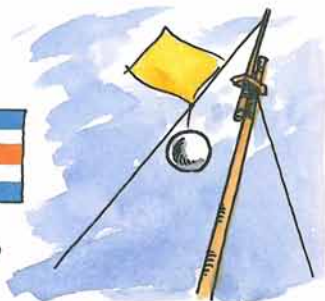
Rørskader

Hvis roret beskadiges, må man søge at styre på anden måde, fx med årer, eller ved at trimme sejlene. Med lidt held kan man måske fastgøre tovværk til rorbladet og styre med det.

Kæntring

Hvis båden kæntrer er den vigtigste regel: bliv ved båden og forsøg at rette den op.

Det er lettere at få øje på de kæntrede når de er ved båden. Bliver man nødt til at opholde sig i vandet, skal man stramme tøjet til og ligge stille. Herved reduceres varmetabet meget.

Nødsignaler

Man er i nød når der er fare for skib og besætning. Det er ikke nødvendigvis nogen nødsituation hvis masten knækker, hvis nogen er bange eller en om bord er kommet til skade, medmindre det er en farlig situation.

I en nødsituation findes der en række nødsignaler man kan benytte til at bede om hjælp:

- røde nødraketter
- røde håndblus
- orange røg
- udsendelse af SOS
- udsendelse af MAYDAY

- nødsignalet NC efter den internationale signalbog
- et signal bestående af et fir-kantet flag med en kugle, eller noget der ligner en kugle over eller under flaget
- langsom og gentagen hæven og sænken af armene, udstrakt til hver side
- flammer om bord
- uafbrudt brug af tågehorn.

- hvide raketter eller håndblus
- internationalt etbogstavsignal: V (ønsker hjælp), F (kan ikke manøvrere) eller K (ønsker forbindelse).

Opmærksomhedssignaler

Hvis man ikke er i direkte nød, men alligevel ønsker at tiltrække opmærksomhed for at få hjælp, kan det gøres ved hjælp af:

Kuldedød

Afkøling af kroppen er farlig. Man bliver sløv og kan blive bevidstløs og dø. Den frysende skal have varmt tørt tøj på, men må ikke direkte opvarmes og må aldrig få alkohol, men gerne varme og søde drikke fx kakao.

Se også side 159.

Håndelag

- 214 træsnitteri
- 216 farvning af stof
- 218 silketryk
- 219 lejrbaalskappe
- 220 tovværksarbejde
- 223 rebslagning
- 224 vævning
- 226 horn og ben
gipsmaske
- 227 gasbeton
- 228 ler
- 229 milebrænding
- 230 stearinlys
- 231 tinstøbning
- 232 læder
- 234 papirklip
- 235 drageflyvning
- 236 ungarsk vandmand
lasso

Træsnitteri

Skarpt værktøj er nødvendigt for at snitning i træ kan lykkes. Desuden er skarpt værktøj sikrest. Det vigtigste værktøj er: dolk, huljern, stemmejern og sav.

Hovedreglen er at det stykke træ der snittes i, skal være fastspændt. Pas altid på ikke at være for tæt på andre og hold rigtigt på værktøjet.

Det er ikke ligegyldigt hvilken træsort

der bruges – den må hverken være for hård eller for blød. Bøg og ask er rare at arbejde med, men de hører begge til de hårde træsorter. Ahorn er lettere at arbejde i, kastanje, birk og røn er også velegnede. Det er lettest at skære i frisk træ. Færdigt arbejde bør smøres med linolie, så det tørrer langsomt, ellers opstår der let vridding eller sprækker.

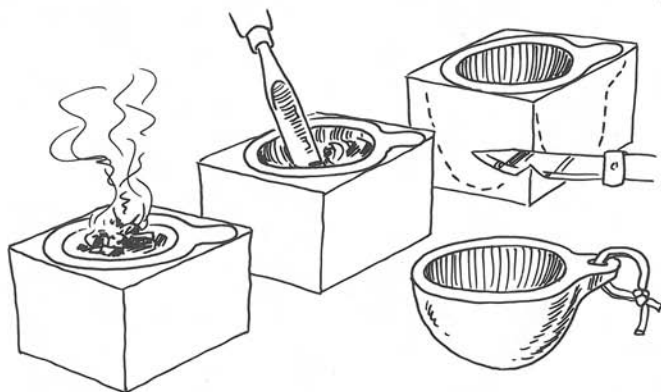
Det er en god idé at starte med små lette ting. Det kan være patruljedyr eller totem ud af en pæn tyk træstump eller patruljenavnet i et bræt (tegn bogstaverne med blyant før snitning).

Mugge

Materialer: træstykker af ask, ahorn eller birk, dolk, huljern, gløder og sandpapir.

Læg gløderne på træstykket, blæs forsigtigt på det hele tiden og skrab træet væk efterhånden som det bliver forkullet. Når hullet har fået den ønskede størrelse, pudses med sandpapir. Derefter startes tilsnitning af ydersiden.

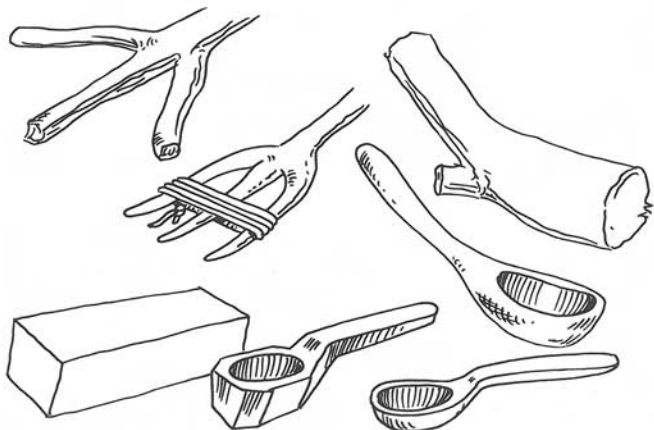
Denne teknik kan også bruges til andre ting.

Vandrestav

En vandrestav kan dekorerer på mange måder. Der kan snittes navn, patruljetotem eller mønstre, som først tegnes op med blyant. Skal der være farver på, kan vandfaste farver bruges. Staven kan også dekorerer med tovværk.

Primitive spiseredskaber

Birk, bøg, ask og elm egner sig bedst til dette formål.

Ske

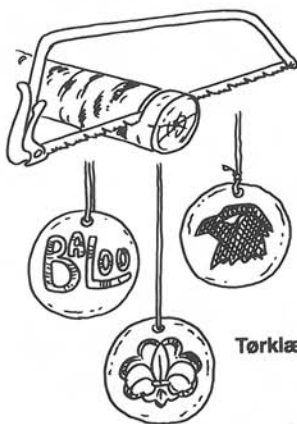
En ske kan skæres ud af en gaffelgren. Ahorn er bedst.

Gaffel

Hertil bruges en gaffelgren som snittes til. Bind "tænderne" sammen og put gafflen i kogende vand. Når den tørrer, vil den holde formen.

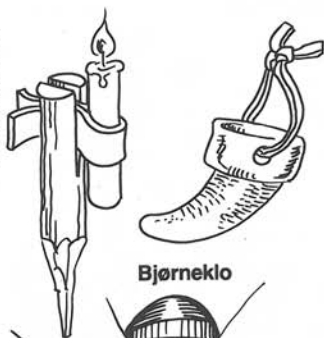
Ideer

Af en birkegren med diameter på 10-12 cm kan der skæres skiver. Disse kan dekoreres med patuljedyr eller navn og hænges på væggen, eller man kan bore hul i og bruge dem som lysestager.

Tørklædering

Lysestage

Bjørneklo

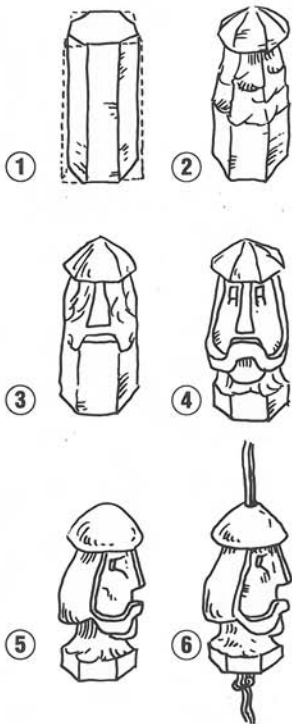

Barmdasker

Når man skal skære figurer i træ, begynder man med at snitte i grove træk, så blot omridset af figuren dannes. Inden der startes på enkeltheder, er det godt at afmærke disse med blyant. At udskære enkeltheder kræver tålmodighed. Snit små fliser af gangen.

Barmdaskeren laves af et stykke egetræ på 2,5 x 2,5 x 25 cm.

Til sidst skæres hovedet helt fri fra klodsen. Der bores et hul på 3 mm gennem hovedet til en lædersnøre.

Barmdaskeren skæres af en pind, hvor man laver ansigtet i den ene ende og benytter resten som håndtag.

Farvning af stof

Stof kan farves på forskellige måder og med forskellige slags farver.

Fælles for de forskellige måder er at stoffet der anvendes, skal være fri for appretur (stivelse). Vask stoffet før det

skal farves og brug ikke skyllemiddel. Stoffet må ikke være strygefrit og må ikke indeholde syntetiske garnere. Bomuldsstoffer som lagenlærred, undertøj, T-shirts og frotté er gode stoffer at arbejde med.

Viklebatik

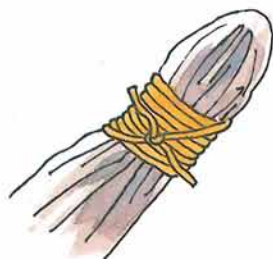
Idéen med viklebatik er at nogle partier af stoffet dækkes, så de ikke modtager farve.

Batikfarver købes hos materialist eller i hobbyforretning. Der findes flere slags, så læs brugsanvisningen godt.

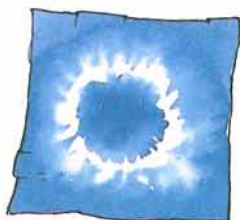
Almindelige stoffarver (Dylonfarver) kan bruges. De er ikke så dyre som batikfarver, men heller ikke så lys- og vaskeægte.

3. T-shirten kommer i koldt vand.

1. T-shirten dækkes hvor der ingen farve skal være.

4. Afdækningen fjernes.

2. T-shirten kommer i farvebadet.

5. Nye afdækninger kan laves og T-shirten farves igen, så den bliver flerfarvet.

Vask altid nyfarvet stof godt inden det skal bruges, og vask det altid for sig selv de første gange efter farvning.

Stoftryk

Med stoftrykfarver er der mange muligheder for at lave sjove dekorationer. Farverne købes hos en materialist eller i en hobbyforretning. Køb altid det samme mærke, så farverne kan blandes. Hvis man køber sort, hvid, ægterød, ægteblå og gul, kan alle nuancer laves. Køb de stoftrykfarver der kun kræver strygning som efterbehandling for at farven bliver holdbar.

Linoleum kan bruges til at trykke med. Klodser kan købes færdigudskårne, men også uden udskæringer. Med specielle linoleumsknive skæres motivet ud. Lav en skærekasse, så fingrene er mindre udsatte.

I stedet for linoleum kan en stor kartoffel eller andre grøntsager og frugter bruges.

Løg og grøn peber

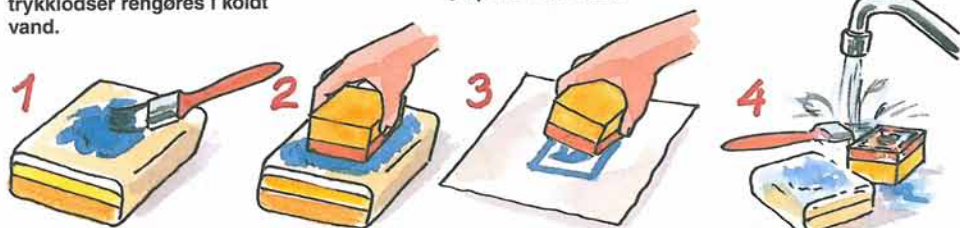
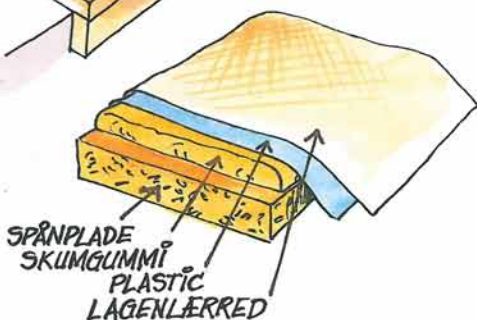
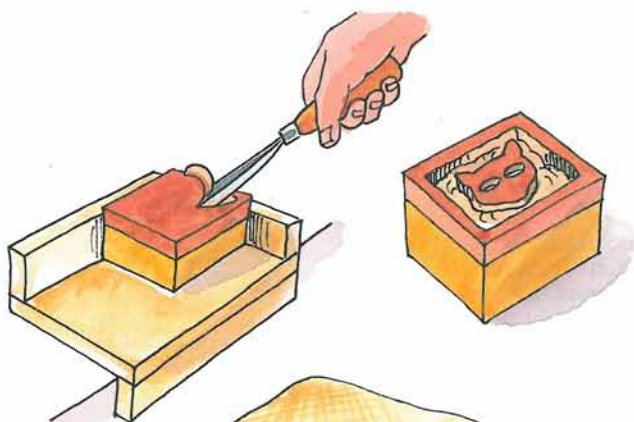

For at gøre det nemmere at trykke og for at spare på farven, kan man lave en stempelpude.

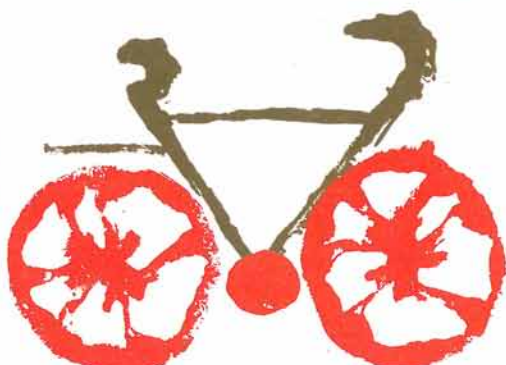
En træplade beklædes med et stykke skumgummi på ca 1 cm's tykkelse. Ovenpå lægges et stykke plastic. Til sidst betrækkes med et stykke glat, godt udvasket lagenlærred.

Emnet der skal trykkes på, skal være glattet godt ud og ligge på et sugende underlag, fx aviser der lægges plant og uden skarpe kanter. Hvis der trykkes på bluser, så husk at lægge en avis mellem for- og bagstykke.

1. På stempelpuden kommes farve som fordeles med en blød pensel.
2. Klods, grøntsag eller lignende duppes i farven.
3. Der trykkes på emnet.
4. Stempelpude, pensler og trykklodser rengøres i koldt vand.

Bladselleri

Tomat, gulerod og bladselleri på tværs og på langs

Stjernefrugt og stilk med blade

Silketryk

Silketryk kaldes også serigrafi. Ved silketryk presser man farve igennem et stykke silke eller nylon der er udspændt på en træramme. Maskerne i silken er lakeret til, der hvor der ingen farve må komme.

Først laves trærammen. Den skal være større end det motiv der skal trykkes. På rammen udspændes silken, og den fastgøres med hæfteklammer. Kanten lukkes med frysetape.

Tegn det ønskede motiv på et stykke papir og klip det ud. Det limes på silken med vandopløselig lim.

Shellak stryges over silken og det påklistede motiv. Sørg for at komme helt ud til alle kanter og i alle hjørner.

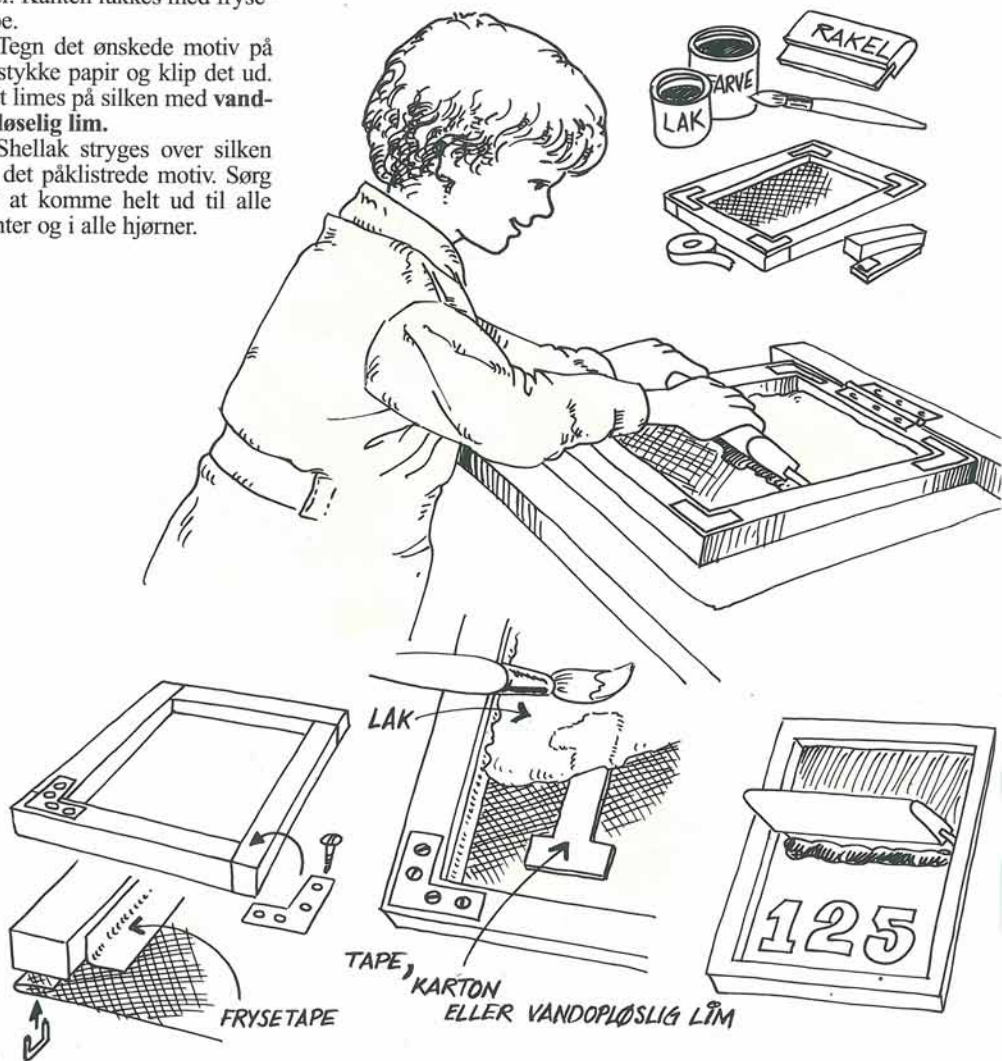
Når lakken er helt tør, fjernes det påklistede motiv forsigtigt. Rester af lim fjernes med koldt vand.

Nu kan der trykkes. Det der skal trykkes på, lægges på nogle aviser og glettes ud. Husk avis imellem for- og bagsiden hvis det er en bluse.

Rammen lægges over og holdes fast – eventuelt med et par skruevinger.

Farven (stoftrykfarve) anbringes i den ene ende af rammen og med rakel (en gummiliste med håndtag) eller et stift stykke karton trækkes farven henover motivet.

Efter brug vaskes farven af rammen i koldt vand. Rammen kan bruges mange gange.

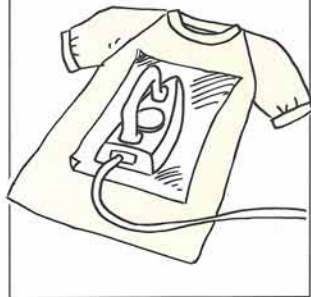

Maling på stof

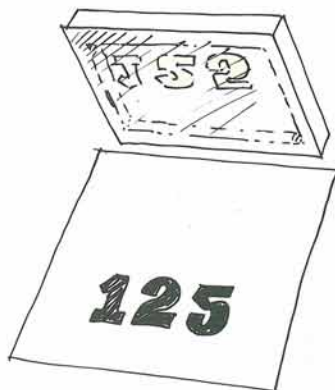
Stoffarver kan også bruges til at penselmale med.

Navne og figurer kan tegnes på stoffet og derefter males. Man kan købe specielle stoffarveblyanter.

Det malede tåler vask hvis det bliver strøget. Husk at lægge et stykke bagepapir mellem stof og strygejern.

Det er nemt og sjovt at lave silketryk på fx T-shirts til specielle lejligheder. Eller patruljen kan trykke sit bomærke på patruljekasse, stander og andet udstyr.

Lejrbålskappe

Af et stort tæppe eller to mindre kan der laves en lun lejrbålskappe.

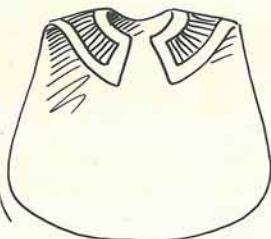
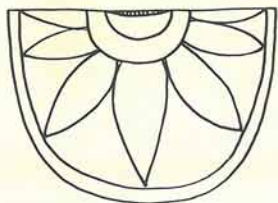
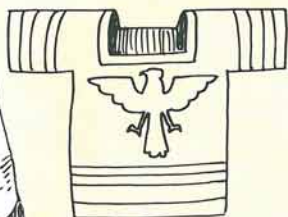
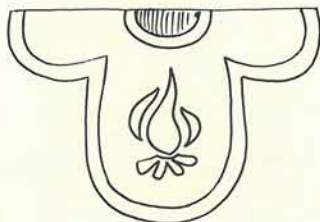
Dekorationer der viser patruljenavn, totem eller lignende, kan males på eller sys af filt og skindrester.

Det er en god idé at sætte et stort stykke skind der hvor

siddestykket er. Det isolerer godt mod kulde fra jorden.

Gamle lejrmærker, byttede mærker, duelighedstegn osv kan gøre kappen til en hel "dagbog".

På indersiden af kappen er det godt at have en lille lomme. Deri kan være fx en sangbog.

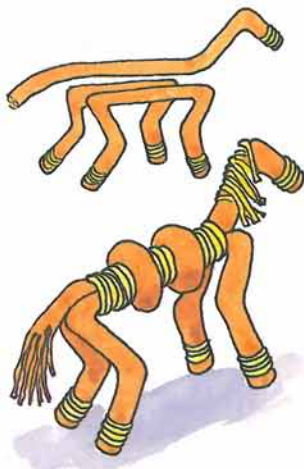
Tovværksarbejde

En ridende spejder

Materialer: 3-slået sisal, sejl-garn, ståltråd (1 mm), en prop og skindrester.

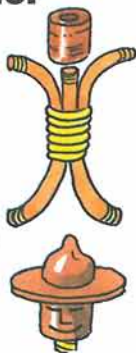

Ved hjælp af ståltråden bliver det muligt at bøje tovet i den ønskede facon. Sådan sættes ståltråden i: lav en almindelig takling i den ene ende af tovet. Drej tovet rundt om ståltråden og den vil glide ind midt i tovet. Klip ståltråden af og lav en takling i den anden ende.

Tovspejder

To stykker tov på 20 cm og et på 13 cm forsynes med ståltråd. De tre stykker samles med en takling. Bor hul i prop-pen og træk den på som hoved. Ting som hat og tørklæde laves af skindrester.

Tovhest

3 stykker tov på 25 cm forsynes med ståltråd og samles med en takling på midten. Dette erestens krop.

Halen laves ved optrævling af tovet. Manken er en tusindbensplattung der sys på hestens Hals.

Sadlen er to kordelstrop- per skubbes ind over kroppen. Lav dem først når kroppen er færdig, så de kommer til at passe ordentligt.

Kordelstrop

Tovet der bruges, skal være treslået og 4 gange så langt som omkredsen af den ring man vil lave. De tre kordeler skilles. Der bruges en kordel til en strop.

1. Lav en ring. Drej kordelen ind i sig selv.
2. Kordelen snos rundt, så tovet gendannes. Drej kordelen omkring sin egen længdeakse for at undgå optrævling.
3. Der slutes med enkelt knude og indspjelsning. ønskes "usynlig" samling, halveres kordelerne før knobet bindes. Efter strækning af ringen, afskæres de garnender, der stikker ud.

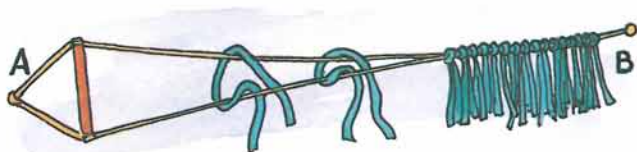
Abehånd

Til en to-slået abehånd bruges to svarende til 8 gange omkredsen. Følg tegningen nøje.

Stram til sidst op, så knobet bliver pænt. I tyndt garn kan abehånden bruges til en nøglering. I tykt tov kan den bruges som knap sammen med en øjesplejsning.

Tusindbensplattung

Et stykke sejlgarn lægges dobbelt, og der bindes en knude i hver ende.

Enderne fastgøres, så garnet kan holde stramt. Garnene holdes fra hinanden med en pind

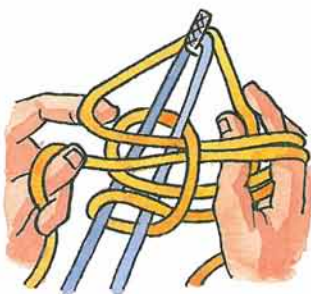
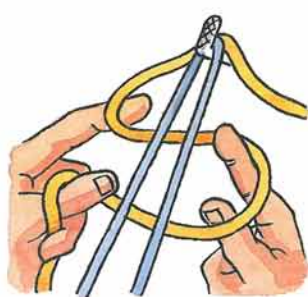
ved knude A.

Hamp eller sisal tvindes op i garn og fastgøres med slyngestik omkring snorene. Skub hele tiden sammen op mod knude B.

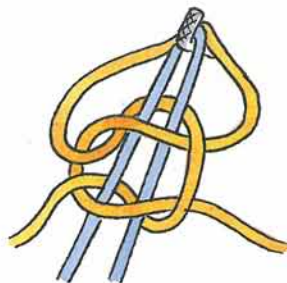
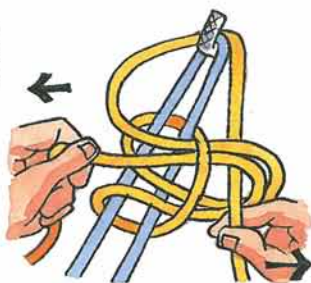
Knytning

Knytning er en gammel sømandshobby. Knyttearbejdet skal fastgøres til en skruetving-

ge eller en knytteplade. Personen der knytter, har en krog fastgjort til en snor om livet for at kunne stramme trådene.

Prøv med flere tråde. Der kan laves urremme, bæltter og tasker – kun fantasien sætter grænser.

Måtter

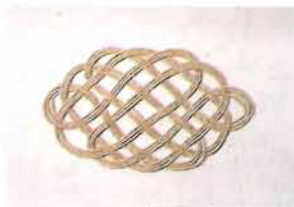
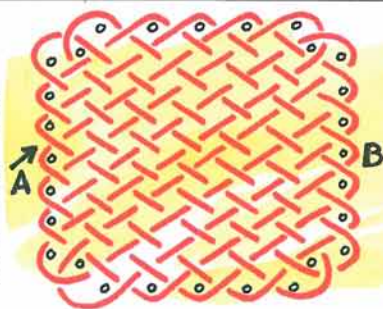
Måtter fremstilles lettest på et sømbrædt. Brug savsnor til øvelse.

Den lille måtte er 12 x 18 cm. Der bruges 6,5 meter til 3 omgange.

Den store måtte er 14 x 20 cm. Der bruges 14 meter til 3 omgange.

Prikkerne forestiller søm. Find midten af snoren. Læg den ved A. Følg pilen fra A. Kø 1½ omgang med hver snorende.

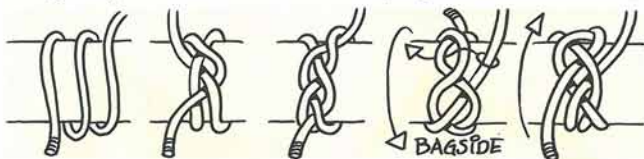
Snoren føres over, når strengen er ubrudt, og under, når strengen er brudt.

Tresidet tyrkerknob

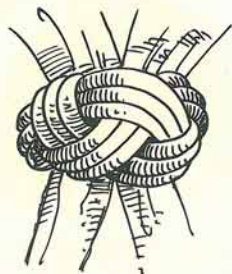
Tyrkerknob kan bruges til mange ting.

Det laves lettest på en rundstok, fx på knobmaskinen.

1. Der lægges to tårn rundt om en rundstok.
2. Tæmpen (den korte ende) lægges i en bugt ind over den mellemste tårn, og langtovet føres igennem.
3. Langtovet føres videre, først over, så under.
4. Bagsiden. På ny er den venstre tårn lagt i en bugt over den højre. Langtovet føres

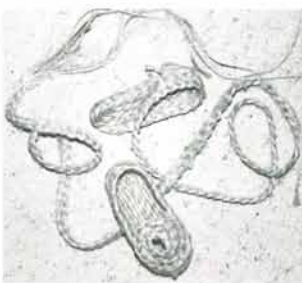
- først over, så under.
5. Langtovet føres ind ved siden af tæmpen. Langtovet følger nu knobet 2, 3 eller 4 gange.
- Efter første runde kan knobet tages af rundstokken og flades ud til en bordskåner. Hvis det vrides og strammes kan det omdannes til en skål eller en lystestage.

Sivsko

Sivsko kan fremstilles af toslået sisal. Skær 12 stykker på 7 meter (ca størrelse 39-40 i sko). Del snorene i 3 bundter med 4 i hver. Gør dem fast til et dørhåndtag. Så starter flettedansen. En spejder ved hver bundt og en til at stramme og dirigere fletningen.

Flettedansen

Sålen

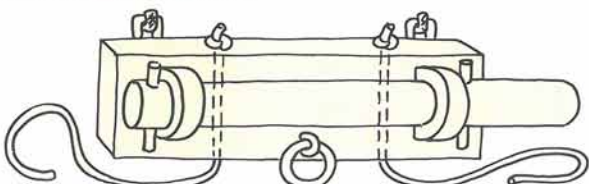
De første 36 cm fletning lægges sammen flade mod flade og sys sammen med dobbelt sejlgarn og en krum nål. Fortsæt med at lægge fladen til og sy fast indtil sålen passer.

Overdelen

I tå-enden af sålen føres fletningen op og sys kant mod kant på den yderste sålomgang. Efter 3 omgange sys en flad spiral som danner overlæderet. Først til sidst klippes enden af.

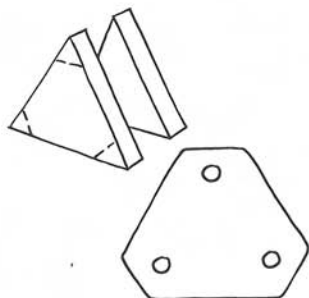
Knobmaskine

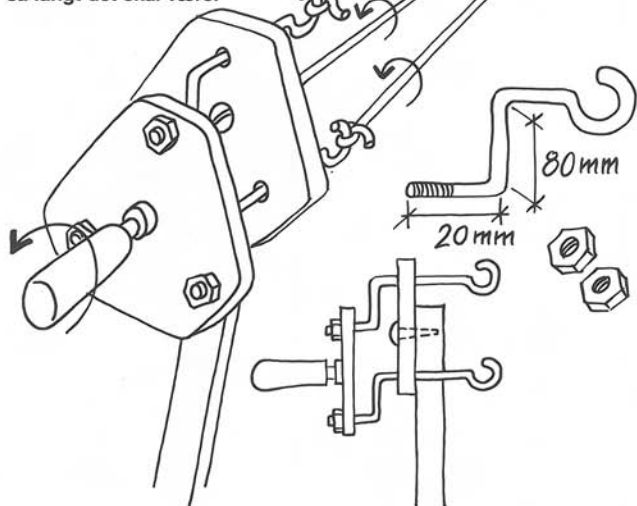
En knobmaskine er god til indøvning af knob og stik.

Rebslagning

Kraftige reb kan fremstilles ved sammensnoning af tyndere reb. Dette gøres på en rebslagningsmaskine.

Tegningen er gjort kortere end nødvendigt. Rebet kan laves så langt det skal være.

Opstilling

Slå en pæl i jorden og gør rebslagningsmaskinen fast hertil. Skær ni stykker høstbindegarn på 15 meter. Bind tre stykker fast i hver krog. Træk snorene tre og tre igennem styrebrættets huller. Stram alle snore lige meget og bind dem til svirvelens ene øje. Svirvelens andet øje fastgøres til en spejder med en snor.

Bygning

Møbelpladen og krydsfinérpladen saves til trekantede afskårne hjørner. De tre huller bores helt ens med et 4 mm bor. Møbelpladen skrues på lægten. Midt i finérpladen fastskrues håndtaget. Jerstråden bøjes lidt mere end 90 grader, så den ikke skraber imod.

Drej gevind i den ene ende af jerstråden. Sæt tråden i hullerne, og bøj krogene. Sæt spændeskive og to møtrikker på gevindet. Tildan styrebrættet og bor de tre huller.

Materialer

- 1 lægte
- 1 stor svirvel
- 2 meter reb
- styrebræt (500 x 100 x 12 mm)
- møbelplade (230 x 230 x 20 mm)
- krydsfinér (230 x 230 x 10 mm)
- 3 stk jerstråd (300 mm/4 mm)
- 1 gammelt håndtag fra en fil
- 6 møtrikker og 3 spændeskiver
- sav og bor
- høstbindegarn eller sisal.

Vigtigt

Den der arbejder ved styrebrættet, skal styre drejning, stramning og bankning. Køres der for hurtigt, vil tovet kinke (lave buler). Efter kort tid vil svirvelen begynde at dreje, og tovet dannes. Bank med styrebrættet, så tovet bliver fast.

Når styrebrættet når hen til maskinen, er tovet færdigt. Skær det frit, og lav en spansk takling i begge ender af tovet. Giv det en tur som et sippetov. Det vil få spændingerne i tovet til at fordele sig.

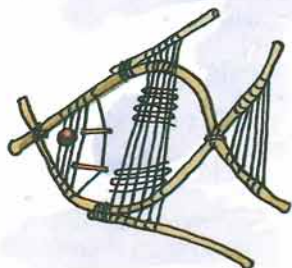
Fremstilling af reb

Drejes tovmaskinens håndtag højre om, bliver tovet venstreslået (S). Venstredrejning giver højreslået (Z) tovværk.

Tre spejdere betjener maskinen. En spejder ved svirvelen for at stramme og slække tovet under arbejdet. Tøvet bliver kortere end snorene. En spejder til at dreje maskinen. En spejder til at bruge styrebrættet.

Vævning

Gaffelgrene eller letbøjelige grene (pil, hassel, røn) bundet i facon kan give nogle flotte rammer til at væve på. Trendtråd spændes ud mellem grenene. Husk altid et lige antal. Alle mulige materialer kan anvendes til at væve med: garn-, tov- og snorerester, tang, bark osv.

På en primitiv opretstående væv er trendtrådene øverst monteret på en bom, og nederst er trådene samlet i bundter. Disse bundter holdes nede ved hjælp af sten med hul i.

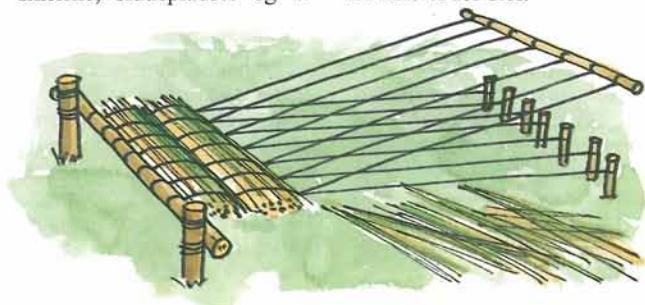
Måttevævning

Måtter kan væves af flere forskellige materialer: halm, græs, bregner og granris.

Måtter kan anvendes til læskærme, siddepladser og af-

skærmning ved huggeplads.

Ved brug af kortstrået materiale skal man passe på at afstanden mellem vævesnorene ikke er for stor.

Cykelhjulsvævning

Et gammelt cykelhjul befris for eger, slibes og males.

Hullerne hvor egerne har siddet, nummereres, brug eventuelt også ventilhullet, så der bliver et ulige antal.

Er der f.eks. 37 huller, sættes trendtråden fast i hul nr 19. Tråden føres videre til hul 1 og 2. Herfra videre til 20 og 21. Rækkefølgen bliver herefter: til 3 og 4, til 22 og 23, til 5 og 6, til 24 og 25, til 7 og 8, til 26 og 27, til 9 og 10, til 28 og 29, til 11 og 12, til 30 og 31, til 13 og 14, til 32 og 33, til 15 og 16, til 34 og 35, til 17 og 18, til 36 og 37.

Der afsluttes ved at trendtråden, der kommer fra hul 37, trækkes ind til midten. Trendtråden føres rundt i samlingspunktet nogle gange, før vævningen starter. Vævematerialet kan være garnrester, klude klippet i strimler m.v.

Perlevævning

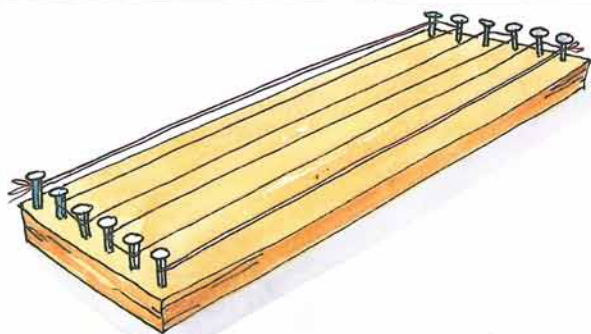
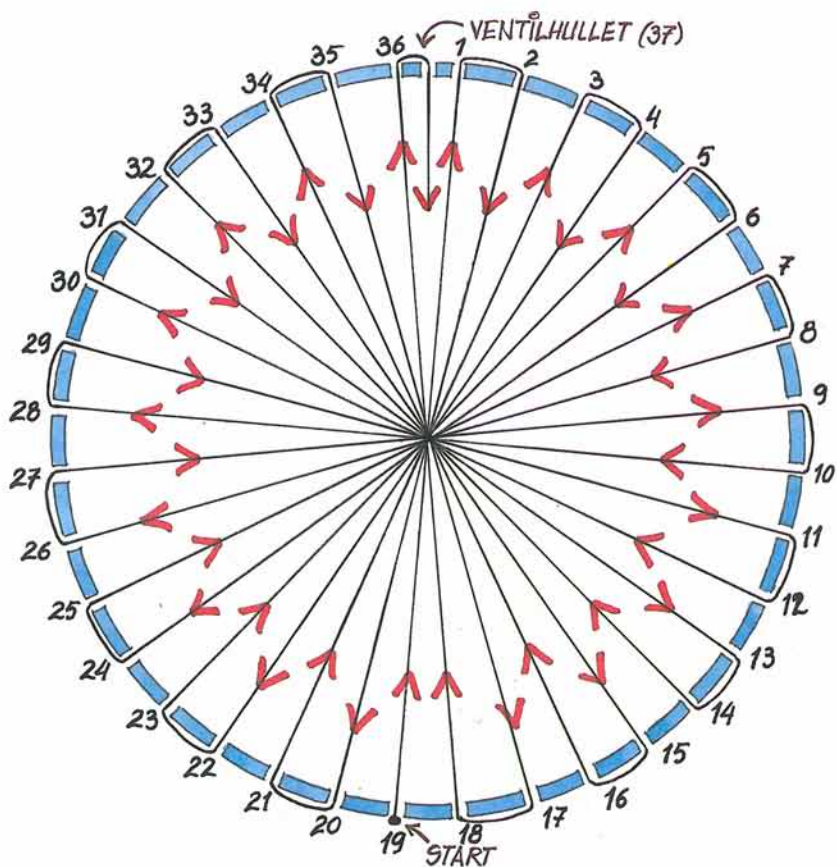
En nem og billig perlevæv laves af et hvølet bræt hvori der er slået søm.

Væven skal være et godt stykke længere end det færdigvævede arbejde.

Trendtråden spændes stramt op. Dobbelt tråd i siderne.

Islættråden – den tråd perlerne sættes på – må ikke være tykkere, end at den kan komme gennem perlerne to gange.

Islættråden bindes først fast på den yderste trendtråd. Perler sættes på islættråden

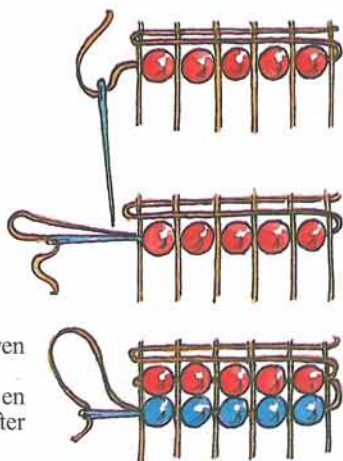

og føres **under** trendrådene og op i mellemrummene. Islætråden føres nu tilbage **gennem** perlerne – over trendrådene.

Når vævningen er færdig,

klippes trendrådene af væven og bindes sammen to og to.

Perlearbejdet kan sys på en skindrest eller på stof, alt efter hvad det skal bruges til.

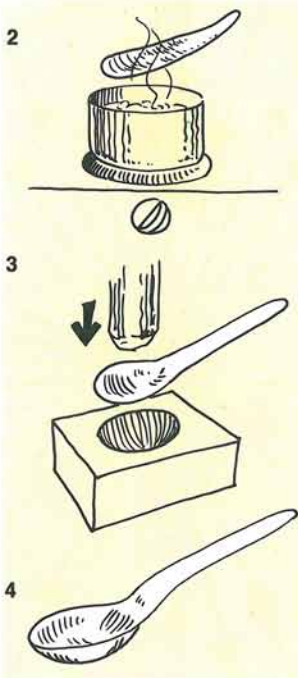
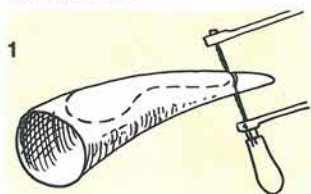
Horn

Horn er et hårdt og stærkt materiale i normal tilstand. Ved kogning i vand bliver det bøjeligt og let at arbejde i.

Hornske

Fremskaf et kohorn. Tegn en ske på hornet. Brug hornets naturlige kurve. Sav stykket fri og anbring det i kogende vand. Når det er blevet blødt, tages det op og skæres i facon. Gentag eventuelt opvarmningen flere gange. Skeens skålform frembringes ved at presse den varme ske ned i en form.

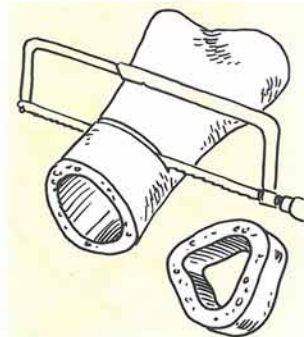
Flotte knapper kan laves på samme måde.

Ben

Marvben, udskåret i passende størrelse, kan bruges som tørklædering. Benet koges i vand tilsat soda og en hel teskefuld alun pr liter. Benet udvandes flere gange og bleges nogle dage i sol og fri luft.

Dekorer med en fil eller brænd et mønster ind i. Polér til sidst benet med specielt polérmiddel til ben/horn (kan købes i hobbyforretninger).

Gipsmaske

En gipsmaske fremstilles af gipsgaze (købes på apotek). Desuden bruges vaseline og eventuelt frysefolie.

Bind håret op, og smør ansigtet ind i vaseline. Vær omhyggelig ved øjenbryn og skæg. Små stykker frysefolie kan bruges disse steder.

Klip gipsgazen til i passende stykker efterhånden som de skal bruges. Dyp stykkerne i en underkop med vand og lad dem dryppe af inden de lægges på ansigtet. Begynd med at ramme ansigtet ind.

Læg gipsstykker over hele ansigtet. Til næsen bør stykkerne være mindre, så er det lettere at forme dem. Lad øjnene være frie og pas på ikke at dække næseborene. **Modellen skal kunne trække vejret.**

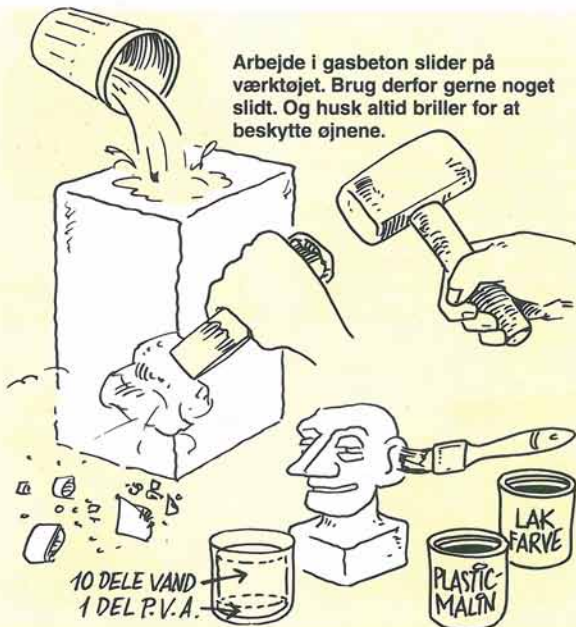
Gasbeton

Gasbeton er et byggemateriale der laves i forskellige størrelser. Det er velegnet til fremstilling af skulpturer, buste og relieffer.

Begynd med enkle figurer eller skulpturer. Gasbeton er porøst og knækker nemt, så vær forsigtig i begyndelsen. Lær materialet og værktøjet at kende før de store opgaver.

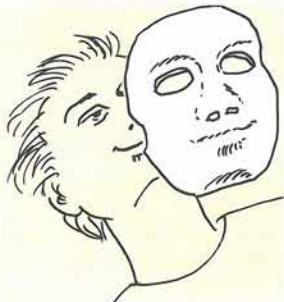
Gasbeton kan males med lakfarve, limfarve eller plasticmaling hvis den skal stå inde. Skal den stå udenfor, vil den suge regnvand og blive frostsprængt hvis den ikke bliver beskyttet. Den kan mættes med et facadeimpregneringsmiddel (spørg i et byggemarked).

En del støv kan undgås ved at lade gasbetonen suge vand inden arbejdet påbegyndes.

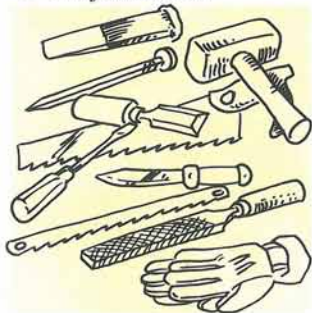
Skal masken bruges til ophængning, kan øjnene dækkes. Her er det bedst at bruge trekantede stykker. For at opnå en stærk maske, skal der lægges 2-3 lag på. Det er vigtigt, at modellen ikke bevæger ansigtet, mens masken tørrer.

Tørretiden er ca 10 minutter. Når masken føles tør og hård, kan den tages af. Start med at løsne masken i siderne og ved hårkanten. Få modellen til at lave grimasser – så slipper den lettere. Vask ansigtet med lunkent vand. Mal masken med Allak.

Værktøj

- hammer, mejsel
- speciel grov sav
- kasserede stemmejern
- knive, dolke
- skruetrækkere
- grove file
- nedstrygerklinger
- groft sandpapir
- arbejdshandsker.

Ler

Ler er et herligt materiale at arbejde med. Der er mange muligheder og forskellige teknikker.

Ler købes i en farvehandel, hobbyforretning eller på et teglværk. De almindeligste lertyper er rødler og blåler.

Hvis et stykke lerarbejde skal være holdbart, må det brændes. Hvis brændingen foregår i en mile eller en anden form for primitiv "ovn" er blåler bedst.

Ler skal altid opbevares godt indpakket i plastic og på et køligt sted.

Med en skæretråd er det nemt at skære skiver af en stor blok.

Æltning

For at gøre det færdige lerarbejde stærkt æltes chamottemel (brændt, knust ler) i. Der kan tilsættes 1 del chamotte til 3 dele ler.

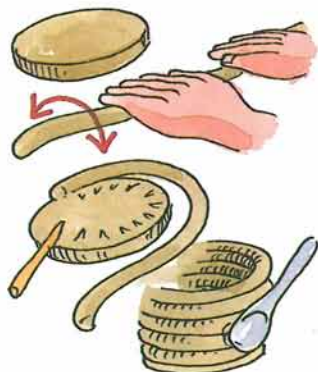
For at undgå lufthuller i leret slås den færdigæltede lerklump hårdt i bordet nogle gange.

Trykketeknik

Små ting (krukker, hoveder og lignende) er nemme at trykke, presse og trække ud af en klump der er sat på en tommelfinger. Det færdigmodellerede lerarbejde skal helst være lige tykt over det hele, så sprængning under brændingen undgås.

Pølseteknik

Større ting (krus, krukker, skåle) pølses op. Der startes med en flad bund der ikke må være tykkere end de pølser der bruges.

Rundt i kanten hvor pølserne skal sidde, ridses med en tynd

strikkepind. Pølserne ridses også og sættes på bunden. Der glatte både ud- og indvendigt med en teske. Fortsæt til den ønskede størrelse er opnået. Husk at ridse og glatte for hver omgang.

Tørring

Alle lerting der brændes, skal være gennemtørre. De bedste resultater opnås hvis lertingen får lov til at tørre

langsomt. Stil tingene på en træplade og læg et stykke plastic over. Efter nogle dage fjernes plasticen, og leret tørrer videre.

Milebrænding

Inden milebrændingen påbegyndes, er det vigtigt at have de ting parate der skal bruges.

100-150 stk græstørv, ca 50 cm lange stykker tørt brænde, en halmballe, en sand- eller jordbunke.

1. På et tørt sted graves et hul, ca 25 cm dybt og 75 cm i diameter.
2. Hullet fyldes med halm. Lertingene lægges på halmen med åbningen nedad. Små ting kan lægges inden i større ting. Halm stoppes i mellemrummene.
3. Byg et pyramidebål op om lertingene. En krans af græstørv lægges udenom.
4. Milen tændes jævnt hele vejen rundt. Når der er god ild, lukkes milen hurtigt med græstørv, som skal ligge med græssiden nedad. Nederst i milen skal der være lufthuller et par steder, så ilden ikke går ud. Øverst skal der også være et par huller, så røgen kan komme ud.

5. Da milen de første timer falder sammen, skal der holdes øje med den hele tiden. Huller lukkes straks med græstørv eller sand/jord.
6. Når milen har brændt i ca 5 timer, lukkes den helt med jord eller sand.
7. Næste dag åbnes milen langsomt. Lertingene går i stykker, hvis milen åbnes for hurtigt.
8. En god tæt mile giver helt sorte ting. Lertingene kan gvides med bivoks mens de endnu er varme. Det gør dem vandtætte.

Grydebrænding

1. I en gammel jerngryde pakkes de helt tørre lerting med halm.
2. En træplade som må brændes, lægges over åbningen, og gryden vendes.
3. Uden om gryden bygges et lille letantændeligt bål. Det tændes hele vejen rundt.
4. Langsomt lægges mere brænde på.
5. Til sidst skal hele gryden være dækket af bålet. De sidste brændestykker der lægges på, skal være store.
6. Bålet skal nu have lov til at brænde helt ned. Flyt eventuelt lidt rundt på gløderne, så der er så jævn varme som muligt.
7. Dagen efter vendes gryden. Lertingene tages ud og gvides med bivoks mens de endnu er lidt varme. Hvis tingene er blevet helt kolde, kan de varmes forsigtigt over et bål.

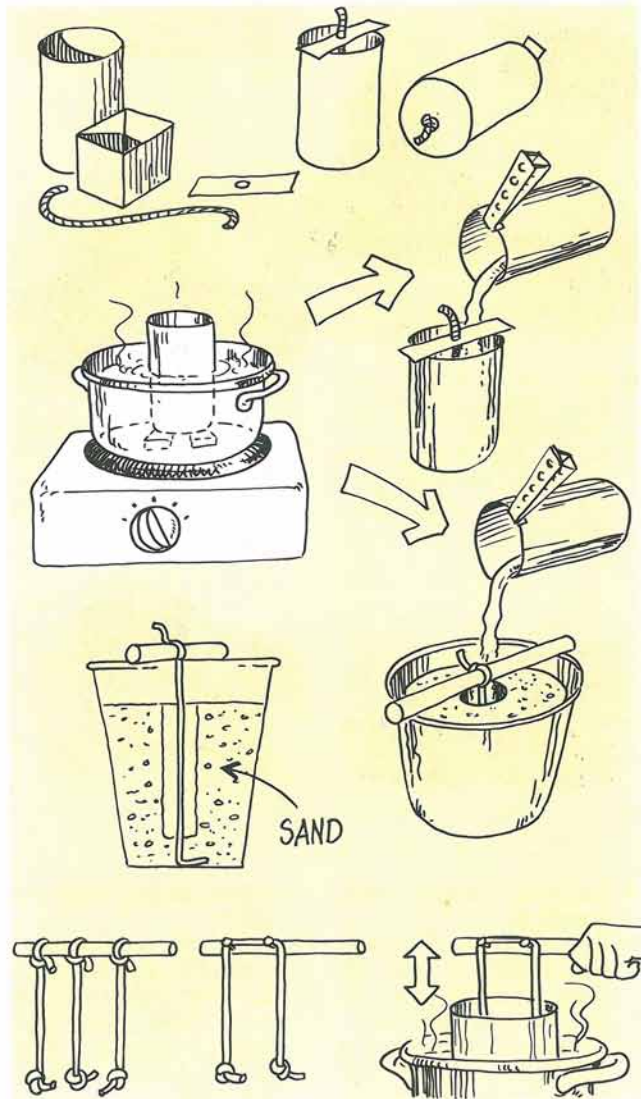
Stearinlys

Væger og lysmasse købes i en hobbyforretning. Hvis lysene skal farves, købes anilinfarve. Der bruges meget lidt farvestof: en knivspids til et kilo lysmasse.

Lysestumper kan smeltes og bruges igen. Husk at fjerne

vægerester. Væger kan flettes af bomuldsgarn. Jo tykkere lys, des tykkere væge.

Smelt altid lysmasse og lysestumper i vandbad og brug altid elkogepinde. Smeltepunktet for lysmasse er 55 grader. Lysmassen er letantændelig.

Hvis der går ild i massen, så læg låg på – brug aldrig vand – fjern gryden fra kogepladen

Støbning i form

Som støbeform kan anvendes en metaldåse. I bunden slås et hul. Når vægen er trukket igennem bindes en knude, og der sættes kraftig tape henover. På tværs af åbningen holdes vægen på plads med en pind.

Den smeltede lysmasse hældes i støbeformen. Fyld efter når lysmassen er størknet lidt.

Når det hele er afkølet, skæres knuden i bunden af. Formen varmes eventuelt lidt, og det færdige lys tages ud.

Støbning i sand

I en spand eller balje med fugtigt sand presses den facon, lyset ønskes i. Ujævnheder glettes ud.

Smeltet lysmasse hældes i. Når massen er begyndt at størkne, stikkes vægen i. Vægen snos om et stykke ståltråd eller en strikkepind. Vægen fastgøres med tape i begge ender af tråden/pinden. Husk at fylde efter med lysmasse.

Når lyset er helt afkølet, tages det op af sandet. Tråden/pinden trækkes forsigtigt ud.

Lysedypning

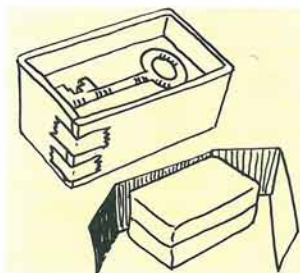
En væge fastgøres til en pind og forneden bindes et par knuder.

Vægen dypes i den smeltede lysmasse og tages op. Når laget er størknet: dyp og tag op. Sådan fortsættes til lyset har den ønskede tykkelse.

Tinstøbning

Stangtin kan købes hos en blikkenslager. Tinnen smeltes i en ikke-loddet dåse, en lille jerngryde eller bedre i en smelteske.

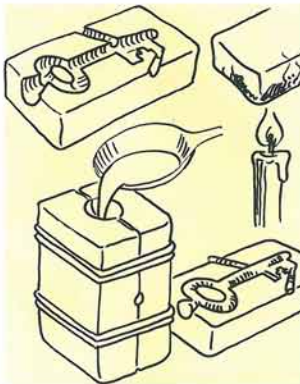
Lav en form af pap. Rør gips til en tyk grød. Fyld formen halvt. Pres den ting (fx en nøgle) der skal laves afstøbning af, halvt ned i gipsen. Lad det

tørre.

Smør gipsen med vaseline, og fyld formen op med gips. Når gipsen er størknet, tages pappet af.

Gipsformen skilles ad. Nøglen tages ud. Der laves luftkanaler med en kniv. Sod formen

indvendig med et stearinlys.

Sæt formen sammen med elastikker. Hæld flydende tin i til formen er fuld. Tinnen størkner på få minutter.

Skil formen ad. Skær eller fil støbemærker væk.

Dåsesløjd

Skaf en dåse som er ca 17 cm i højden og 10 cm i diameter. Den fås lettest på en kro eller et cafeteria.

I dåsens åbne ende klippes med en pladesaks 8 cm op, to steder med 9 cm imellem.

I dåsens uåbnede ende hamres en fordybning, så den kan rumme et æg.

Det opklippede stykke bøjes op, og der stikkes fire røghuller.

Slå et æg ud i fordybningen. Sæt en franskbrødsskive fast i det opbøjede stykke.

Der fyres med fire avissider til dette lækre måltid: dåsetoast med æg.

Læder

Lædertyper

Narvlæder – hårsiden (ydersiden) af huden, hvor det naturlige overflademønster ligger.

Spaltlæder – kødsiden (indersiden) af huden, efter den er spaltet i to dele. Det er den inderste af de to dele, der hedder spaltlæder.

Nappa – blødt narvlæder.

Ruskind – narvlæder, hvor kødsiden er slebet.

Ruspalt – spaltlæder, hvor den ene eller begge sider er slebet.

Læder købes i læderhandel eller hobbyforretning. Læderet ses godt efter. Narvsiden (den blanke yderside) skal være uden alt for mange ridser og rynker. Er der for mange rynker, kan det færdige arbejde strække sig og komme ud af facon. Kødsiden (den ru inder-side) skal være fast og uden snit og fordybninger, der vil gøre læderet svagt.

Okselæder er det mest almindelige læder der findes i handelen. Det er stærkt, og det fås i forskellige tykkelser og garvninger.

Kromgarvning – giver blødt og letbøjet læder.

Vegetabilsk garvning – giver stift og hårdt læder.

Semikromgarvning – giver hårdt men bøjet læder.

Mokkasiner

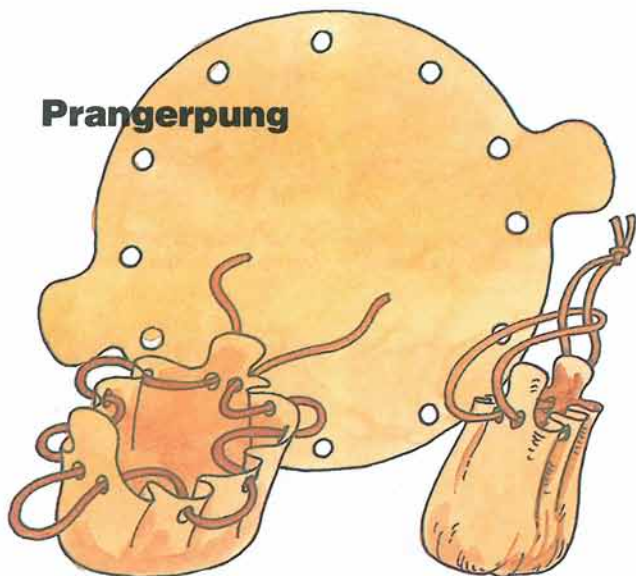
Mokkasiner laves af blødt læder, fx ruskind. Mokkasiner-nes holdbarhed kan forlænges ved at man syr eller limer en ekstra sål på. Ekstra sål kan laves af tykt hårdt læder eller tyndt rågummi.

Først laves et mønster af papir. Derefter laves en mokkasin af en stofrest. Mønsteret rettes til. Det tegnes af på læderet og mokkasinen skæres ud. Husk at spejlvende mønsteret til den anden fod.

Pløsen (overlæderet) sys på først med tynd lædersnøre. Hælen passes til og sys sammen med kraftig tråd, fx knaphulssilke. Hvis der sys med lædernål, er det unødvendigt at lave huller i hælappen.

Til sidst laves huller til snørebånd.

Prangerpung

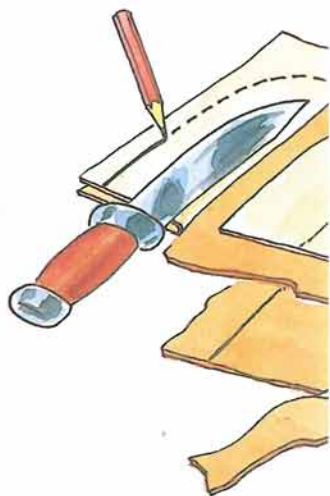

Lav en skabelon – en cirkel ca 30 cm i diameter. Husk at tegne "ørerne" på. Tegn efter skabelonen på læderet, som kan være nappa, ruskind eller ruspalt.

Klip eller skær ud.

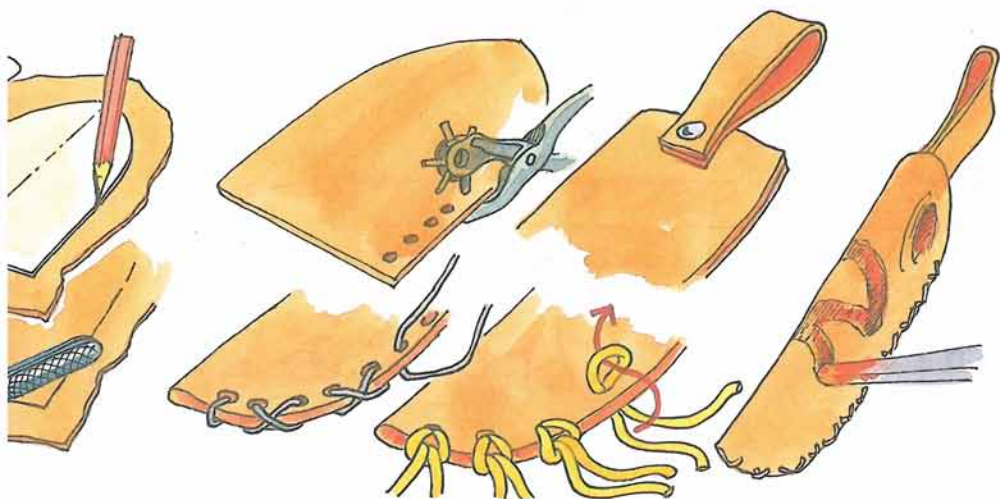
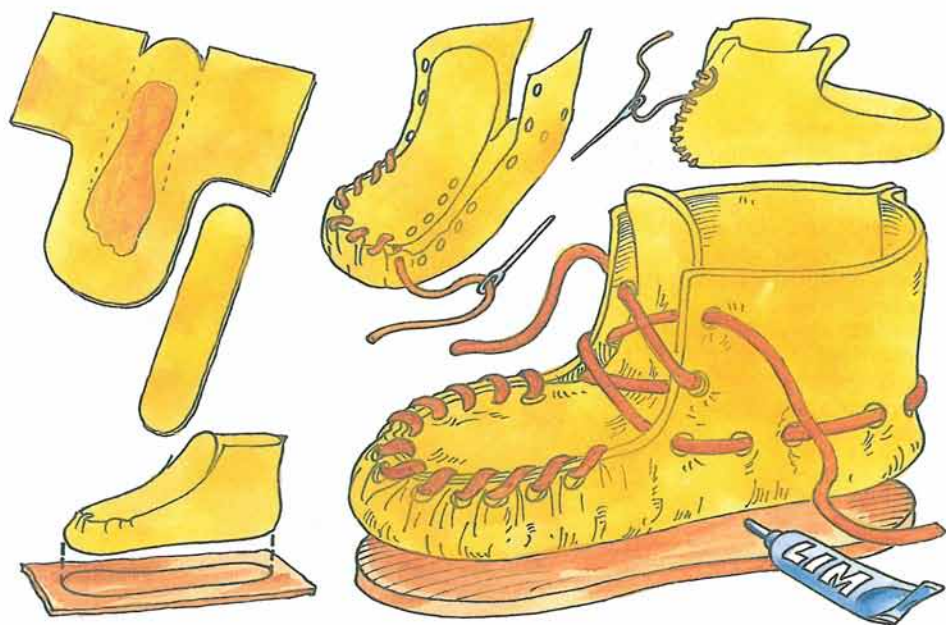
Med en hultang laves huller 1 cm inde. Der skal ikke være mere end ca 2 cm mellem hullerne. Der skal være et lige antal.

Lædersnøre trækkes gennem hullerne.

Dolkeskede

Af et stykke foldet karton laves en skabelon. Dolken lægges på, så æggen vender ud mod den åbne side af det foldede karton.

Klip skabelonen ud. Husk at der skal være plads til huller.

Tegn efter skabelonen på læderet, som skal være tykt narvlæder.

Skær modellen ud.

I kanten, lidt inde, laves

små huller med en hultang eller syl. Sy sammen med metaltråd. Trådenderne fæstnes ved at de snos om sig selv.

Med nitter sættes en strop i. Lav eventuelt en sikring.

Dolkeskeden kan dekoreres ved at man brænder motiv, navn eller lignende med en glødebrænder. Der kan også dekoreres med læderfrynser.

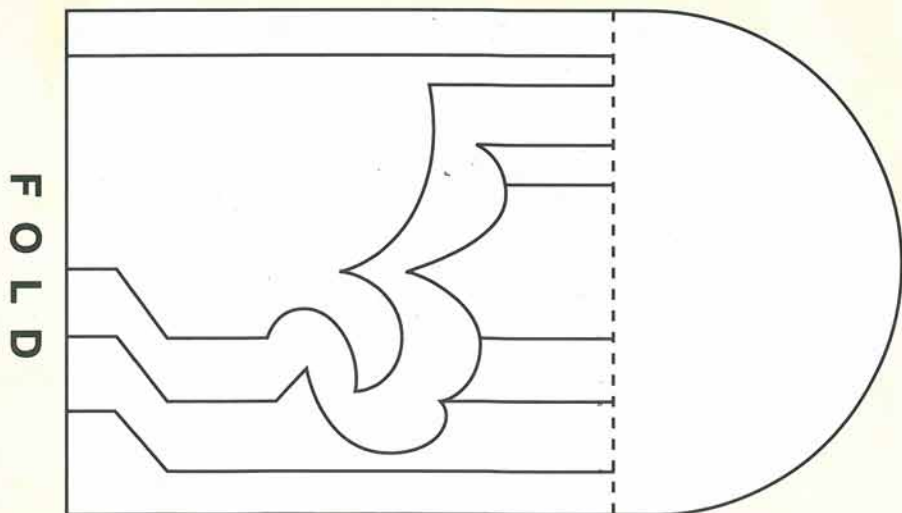
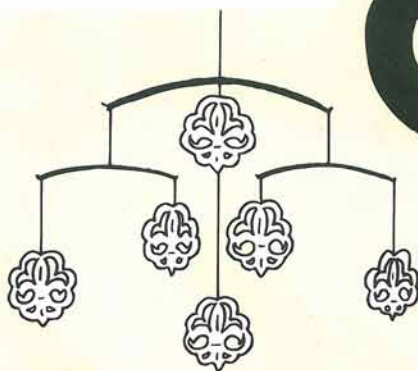
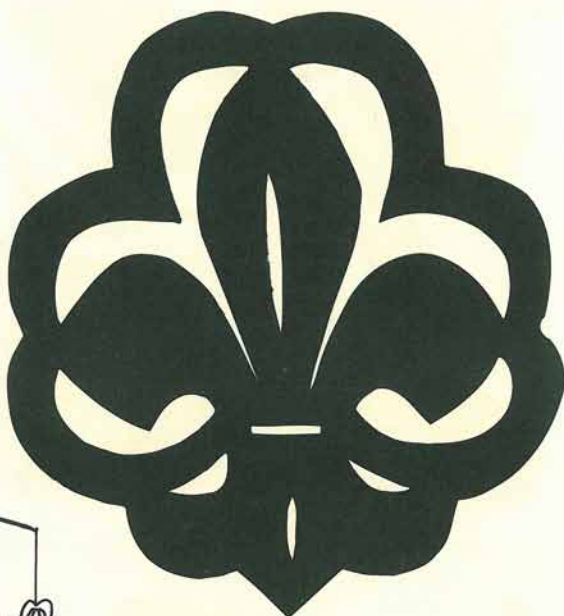
Til sidst gnides dolkeskeden med læderfedt.

Papirklip

Mobiler

Mobiler – eller uroer – er dekorative arrangementer hvor figurer i forskellige farver og faconer er hængt op i sytråd fra tynde pinde (træ eller metal), så de er i stadig bevægelse. Rigtig uro-ståltråd kan købes i en hobbyforretning.

Man kan lave simple mobiler med kun få figurer eller mere komplicerede med mange ophængningsstænger og figurer.

Mobile med korpsmærke

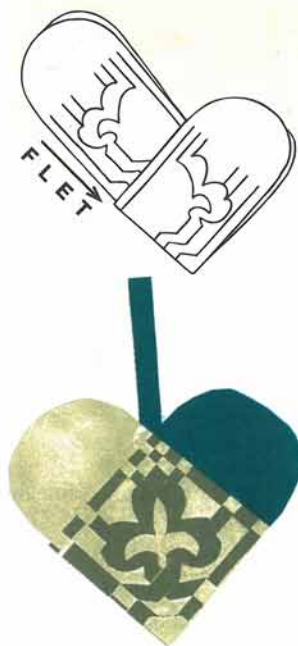
Skær eller klip korpsmærket ud i farvet karton. Der skal bruges 6 mærker til den viste model.

Man kan selv konstruere uroer med flere mærker – eller mærker i forskellige størrelser og andre farver.

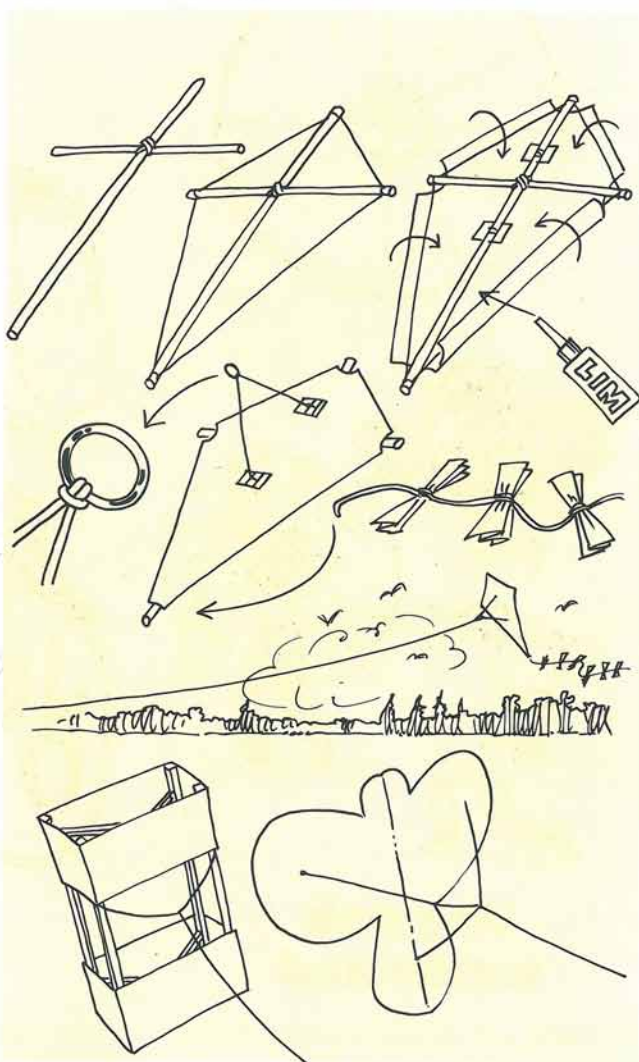
Julehjerter med korpsmærke

Julehjertet er en opgave der kræver tålmodighed. Et hjerte flettes af to ens dele. Klip den ene del i gult, den anden i blåt glanspapir (husk hver del skal være dobbelt).

Hjertet flettes som vist på tegningen; flet med en strimmel ad gangen. Hjertet kan laves i andre størrelser; jo mindre hjerte des sværere er det.

Drageflyvning

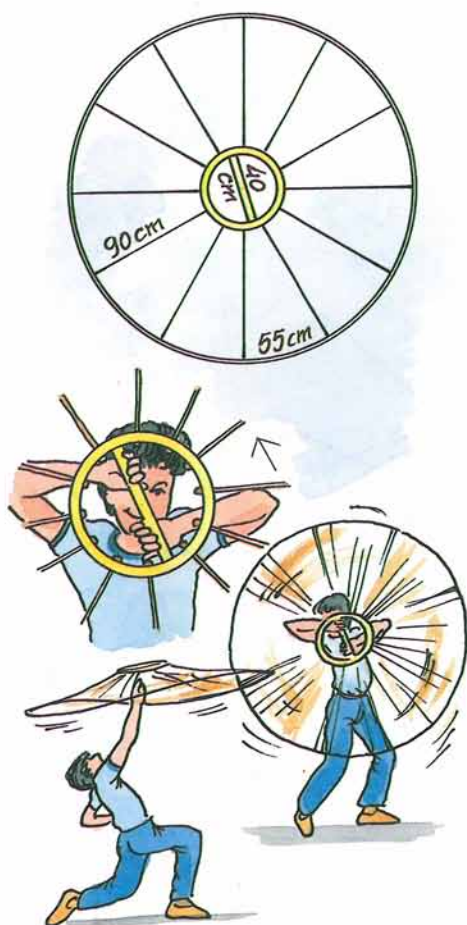

Der findes mange forskellige former for drager. Her er vist den traditionelle korsdrage, en kassedrage og en drage med form som en fugl.

Drager skal bygges af lette materialer. De skal være symmetriske. Fastgør en ring i styresnoren, så balancen kan reguleres.

Man kan sætte små lygter på

dragen og sætte den op om natten – eller hvad med et kamera der kan fotografere lejren fra luften. **Pas på elektriske ledninger.** Sæt aldrig drager op i tordenvej.

Ungarsk vandmand

Det kræver godt håndelag at lave en ungarsk vandmand – og også at bruge den.

Håndtaget i midten kan laves af en plastic-ring, ca 40 cm i diameter (købes i en hobby-forretning). Et stykke rundstok presses ind og fastgøres i midten.

Ydertovet skal være 7 meter kraftigt tov, som splejses sammen. De 12 "eger" kan laves af manila, der fastgøres til ringen i midten og med 55 cm's mellemrum på ydertovet.

Vil man have mere vægt på, kan man sætte trækloдser med hul igennem på alle "egerne".

Lasso

En lasso kan laves af manilareb, men man kan også købe velegnede flettede reb til formålet.

I den ene ende laves en øjesplejsning (eventuelt med en kovs af metal) eller et pælestik.

Til spinning – dvs kunsten at svinge lassoen omkring sig – stående, knælende eller liggende – må tovet ikke være for langt. Der må ikke være noget "i vejen". Til lassokast skal der bruges et længere tov.

Begge dele kræver øvelse, men når man kan det, er det sjovt – og det kan bruges til opvisning, lejrbaalsunderholdning mv.

Kommunikation

- 238 morse
- 239 semafor
- 240 blad
- 242 JOTA
- 243 internettet og spejd
- 244 koder
- 245 usynlig skrift
- 246 lokalradio
- 247 video
- 248 instruktionsteknik

Morse

Morsesystemet blev tidligere anvendt i hele verden til kommunikation over store afstande hvor det ikke var hensigtsmæssigt eller muligt at tale sammen.

I dag er det betydelig nem-

mere. Det er muligt at tale i telefon jorden rundt, blandt andet takket være satellitterne.

For spejdere er morsesystemet dog stadig nyttigt. Ved hjælp af det kan vi overføre meddelelser over større afstan-

de med simple hjælpemidler. Det kan gøres med lys, lyd eller signalflag. Tegnene er de samme, men teknikken er forskellig. Det mest kendte morsesignal er nødsignalet SOS:

...- - - - -

Flag

Til signalering med flag benyttes to flag eller signalplader. Den ene er hvid med en rød stribe, den anden rød med en hvid stribe. Streg og prik har hvert sit symbol. En streg vises ved at løfte begge arme ud fra siden til vandret stilling. En prik vises ved at løfte den ene arm til vandret.

Der er ophold mellem bogstaver og ord, men ikke mellem streger og prikker i samme bogstav.

Signalering med flag skal foregå med rolige og tydelige bevægelser. Sørg for at flagene skiller sig klart ud fra baggrunden.

Morsenøgle

Denne morsenøgle er god, når man skal tyde en morsesending. Hvide felter er prikker. Blå felter er streger.

Start øverst og gå nedefter ved at følge felterne, der svarer til streger og prikker.

E				T										
I		A		N		M								
S	U	R	W	D	K	G	O							
H	V	F	L	Æ	P	J	B	X	C	Y	Z	Q	Ø	CH

Signalapparater

På næste side vises to signalapparater. Det ene kan bruges i dagslys og over store afstande, det andet er elektrisk og kan signalere med lyd eller lys.

fortil. Når gardinet skal bruges bindes det fast mellem to rafter. Træksnoren føres over en gren eller gennem et øje (en talje) og ned til jorden.

“Morsegardinet”

kan klappes sammen og er let at transportere. Det fremstilles af et stykke rødt eller orange stof (80 × 60 cm), evt med forstærkede hjørnehuller, 8 masonitplader (60 × 11 cm) sorte på den ene side, røde/-orange på den anden – og noget snor.

Bind pladerne sammen som vist, og fastgør en træksnor

“Morsetræneren”

er god at øve morse på og kan også bruges til et morsesamtaleanlæg.

Den laves af et stykke fjedrende blik og en stump metal. Begge dele sømnes på en træplade og forbindes med ledninger. Ledningerne forbindes til batterier og en pære eller en ringeklokke.

Semaforsignalering

Semafør er et andet signaleringssystem. Det er lidt vanskeligere end morsesystemet, men til gengæld kan man sende hurtigt. Der skal kun vises

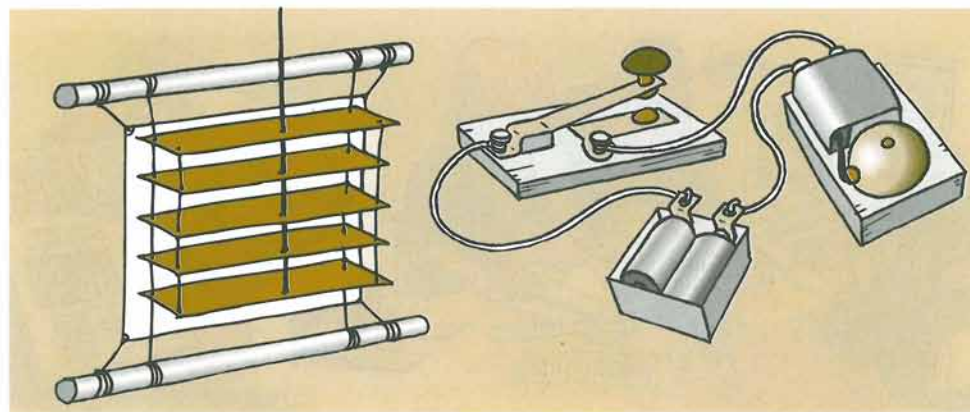
Et tegn for hvert bogstav, og der er ingen pauser mellem bogstaverne.

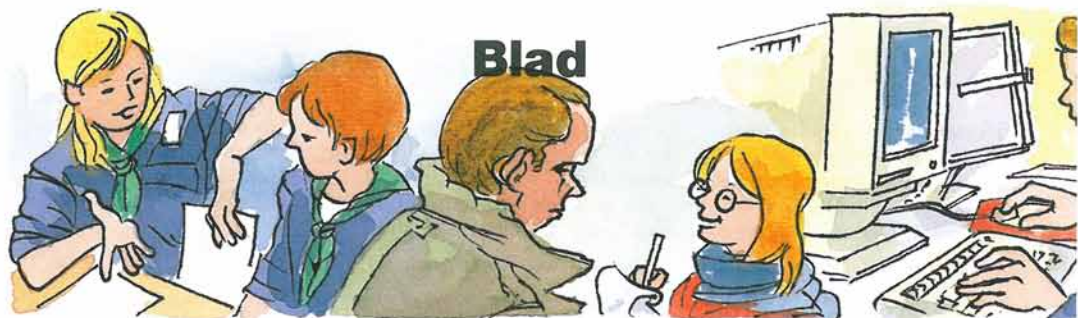
For at sende et bogstav skal man holde armene præcist i

den viste stilling et øjeblik og derefter umiddelbart skifte til næste bogstav. Før og efter man sender tal viser man "CCC" (for ciffer).

Morsealfabetet og semafor-systemet

A ··	K ···	U ···	1 ·····
B ····	L ····	V ····	2 ·····
C ····	M --	W ···	3 ·····
D ···	N ··	X ····	4 ·····
E ·	O ---	Y ····	5 ·····
F ····	P ····	Z ····	6 ·····
G ---	Q ····	Æ ····	7 ·····
H ····	R ···	Ø ····	8 ·····
I ··	S ···	Å ·····	9 ·····
J ····	T -		0 ·····

Blad

Redigering

De fleste grupper udgiver et blad til medlemmerne. Det kan indeholde månedsprogrammer og informationer fra lederne til spejderne og deres forældre og måske også underholdning og debat.

Formålet med bladet vil som regel være at forbedre kommunikationen i gruppen. Start med at finde ud af hvad der er behov for. Måske vil en forælder være redaktør – eller det kan gå på skift mellem afdelingerne.

Tilpas bladets indhold til dem der forventes at læse det. Fx bør en side skrevet til børn i junioralderen indeholde flere tegninger samt mindre og lettere forståelig tekst end en side skrevet til forældrene.

Det letteste er at skrive artiklen på en computer, men en skrivemaskine kan selvfølgelig også bruges – det er dog langt lettere at lave layout på computer.

Når artiklen er skrevet færdig, er det en god ide at få en anden person til at læse den igennem og komme med kommentarer. Måske er der steder hvor ordlyden kan være bedre eller kræver en bedre forklaring.

Husk at læse korrektur på teksten inden den sættes op (dvs fordeles på siderne) – det er lettere at lave rettelser inden!

Gode overskrifter fanger interessens og gør også artiklen mere indbydende at læse.

Billeder

Billeder gør bladet mere indbydende og kan fortælle en god historie. Lad afdelingerne på skift sørge for en forsideillustration.

Husk at farvefoto (hvis de skal trykkes i farver) gør bladet dyrere at lave.

Det er en god ide at tale med dem der skal trykke/fotokopiere bladet, før man beslutter om billederne skal være i sort/hvid eller farver.

Brug billeder uden for mange detaljer og lav eventuelt billedtekster der kort fortæller noget om billedet.

Fra korpskontoret kan man få klippearke – også på diskette – med mange sjove tegninger og vignetter, der kan live op på siden.

Interview

Et interview kan gøre bladet mere levende. Man kan interviewe nuværende eller tidligere medlemmer af gruppen – eller andre personer der har en markant holdning til et aktuelt emne. Et interview kræver planlægning. For at kunne stille gode spørgsmål om et bestemt emne, er det nødvendigt selv at have et godt kendskab til emnet. Ellers ved man ikke hvad der er interessant at få uddybet.

Ved at starte spørgsmålene med "hvem", "hvad", "hvor" og "hvordan" giver man den interviewede lejlighed til at svare med længere sætninger end hvis spørgsmålene blot kan besvares med et "ja" eller "nej".

Gør notater undervejs. Lad eventuelt én interviewe og en anden skrive ned. Det er også en god ide at optage interviewet på bånd, men spørg altid om lov på forhånd.

Vælg det mest interessante fra interviewet, og træk det frem. Anvendes citater bør de anvendes i den sammenhæng de er sagt, og naturligvis korrekt gengivet. Giv den interviewede mulighed for at læse artiklen igennem inden den trykkes.

Layout

Når alle artiklerne er færdige og alt er indskrevet, går man i gang med at lay-oute – dvs man beslutter hvor teksten skal være, hvor billeder og tegninger skal placeres osv.

Saml først alt materialet til bladet sammen – artikler, tegninger, billeder osv.

Det er en god ide at lave en skitse af hele bladet ('rough' eller 'dummy'). Her tegner man alle siderne groft op.

Vær ikke bange for at "snyde" og kopiere gode ideer fra andre blade.

Stoffet fordeles på siderne. Sørg for at stof der hænger sammen, ikke spredes over flere sider end nødvendigt. Hvis en artikel kræver to sider, bør siderne placeres over for hinanden.

Har man adgang til et layout-program på edb, er det nemt at lave siderne færdig til kopiering/tryk. En anden løsning er at klistre et udprint af artiklerne op på papir sammen med foto og tegninger.

Vær opmærksom på at tekster, tegninger og billeder er beskyttet af copyright og ikke uden tilladelse må benyttes i materiale der bliver offentliggjort.

Annoncering

Indtægter fra annoncer vil helt eller delvist kunne dække udgifterne til bladfremstilling.

Annoncer i et gruppeblad giver næppe annoncøren et større salg. Man kan dog ofte alligevel skaffe (støtte)annoncer ved at:

- opsøge lokale forretninger
- overbevise forretningerne om at de støtter et godt formål
- selv udforme annonceforslag til mindre forretninger
- kontakte firmaer og forretninger som én i gruppen har forbindelse til.

Annoncer bør skille sig klart ud fra det øvrige stof. Bedst er det hvis annoncerne kan samles, så de udfylder faste sider i bladet. Man undgår derved sider hvor der skal tages hensyn til en annonce på en del af siden.

Tilsend annoncørerne et eksemplar af bladet, så de kan se det færdige resultat.

Trykning

Fotokopiering er den letteste og billigste metode, medmindre der er tale om meget store oplag. I så fald er offset-tryk billigere.

Fotokopiering er ikke vanskelig at udføre. Mange har adgang til fotokopiering på deres arbejde. Der findes også kopi-butikker hvor man kan kopiere for en rimelig pris.

Skal der være farver på bladet, kan man vælge farvefotokopi eller offset-tryk.

Offset-tryk udføres normalt kun af professionelle. Indhent tilbud et par steder.

JOTA

JOTA er en forkortelse for Jamboore on the Air – oversat Jamboore i luften.

Den afholdes den 3. hele weekend i oktober.

Her kan spejdere over hele jorden komme til at snakke med hinanden ved brug af amatørradiostationer.

JOTA er verdens største

spejderarrangement. En halv million spejdere fra mere end 100 lande deltager. I Danmark deltager som regel cirka 70 stationer fra alle spejderkorpserne.

Der skal til hver station være knyttet en radioamatør som har tilladelse til at sende med radioen, og som kan hjælpe

spejderne med at bruge den korrekt.

Det letteste er at finde en radioamatør som spejderne kan besøge under JOTA, men det er mere spændende hvis gruppehuset omdannes til en radiostation med hjemmelavede antenner og elektronikværksted.

Antenne

Med enkle midler kan man selv fremstille en antenne. Den kan anbringes i toppen af et pionertårn. Jo højere antennen kommer op, jo længere vil senderen kunne række, og jo tydeligere vil forbindelserne blive.

Skaf en forbindelse

Start med at kalde "CQ JOTA". Det betyder, at man ønsker en JOTA-samtale, og at alle, der har lyst, kan svare.

Man svarer ved først at gentage kaldesignalet og derefter sige sit eget. Forbogstaverne er en kode for det land stationen sender fra.

QSL-kort

Når man har haft kontakt, sender man en hilsen til den man har talt med. Det sker på specielle postkort, QSL-kort, som man selv kan udforme og trykke. De skal indeholde oplysninger om dato, tidspunkt, frekvens for den enkelte samtale, og selvfølgelig en hilsen til modtageren.

Logbog

Man skal have en logbog hvor alle samtaler skrives ind. I denne noteres fx dato, tid, frekvens og om der er aftalt udveksling af QSL-kort.

Navne- bogstavering

Når navne og adresser skal oplyses over radioen, er det ofte nødvendigt at stave dem. Hertil kan man benytte det internationale fonetiske alfabet.

Fonetisk alfabet

A Alfa	N November
B Bravo	O Oscar
C Charlie	P Papa
D Delta	Q Quebec
E Echo	R Romeo
F Foxtrot	S Sierra
G Golf	T Tango
H Hotel	U Uniform
I India	V Victor
J Juliet	W Whiskey
K Kilo	X X-ray
L Lima	Y Yankee
M Mike	Z Zulu

I Skandinavien benyttes desuden:

Æ Ægir
Ø Øresund
Å Åse

Internettet og spejd

Du har måske adgang til internettet derhjemme, på din skole eller fra bibliotek. Hvad kan man som spejder bruge internettet til?

World Wide Web (WWW)

Det er blandt andet et meget omfattende, om end rodet, bibliotek. Hvis der er et emne din patrulje ønsker oplysninger om, så kan I måske finde informationer her. Det kan fx være BP-tekster eller nye pionerideer. Ønsker I at vide noget om de store jamborerer, kan det helt sikkert findes her, ligesom DDS's nyheder også ligger på vores egen side (<http://www.dds.dk>).

Hvis I vil uden for korpsets egne sider, skal I være forbe-

redt på at det er engelsk der bruges mest på nettet.

Adresser (URL'er) på WWW begynder med <http://> eller evt <https://> efterfulgt af navnet på den server hvor information findes.

E-mail

En grundliggende del af internettet er elektronisk post. Det kan blandt andet bruges til "penne"-venner (taste-venner?). Måske kan din patrulje skrive med udenlandsk trop?

To af de store forskelle på almindelig post og E-post er, at dit brev normalt afleveres i løbet af et øjeblik, og at du kan sende brevet til flere adresser samtidigt. På den måde kan internettet også bru-

ges som en form for JOTA.

Internet postadresser kan kendes på "snabel-a-et": @. Foran @ står modtagerens navn eller initialer, og efter @ står navnet på den internet-server hvor modtagerens postboks ligger.

News Nyhedsgrupper fungerer som en læserbrevkasse, men igen når brevene frem med det samme. Det betyder at i en diskussion kan der blive svaret og stillet nye spørgsmål flere gange om dagen. Der findes selvfølgelig også spejdernyhedsgrupper.

Din patrulje kan måske som et vi & verden- eller kommunikationsprojekt selv præsentere jeres gruppe/trop/patrulje på nettet.

Thurobund Spejdercenter - Internet Explorer 4.0

Adresse <http://www.tsc.dk/>

Det Danske Spejderkorps Thurobund Spejdercenter

Praktiske oplysninger

- Adresser:
 - Postadresse:
 - Thurobund Spejdercenter
Grastenvej 204c
Thuro
5700 Svendborg
 - Telefon: 62 20 55 85
 - Udlejning: 65 96 21 20
(telefonid mandag og onsdag kl. 17-18)
 - E-mail: TSC@scout.net
 - Centerleder:
 - Flemming Simonsen
Falkevej 12, st.
DK-7000 Fredericia
 - Telefon: 75 91 28 89

Map showing the location of Thuro, Thuro By, and Thuro Sø.

Koder

Koder anvendes i stedet for det talte eller skrevne sprog. En grund til at bruge en kode frem for at bruge klar tekst eller tale kan være at man vil skjule meddelelsen for uindviede og måske netop fremhæve over for modtageren at han eller hun er indviet. En anden grund kan være at den kodede meddelelse er nemmere at forstå end den tilsvarende meddelelse i klar tekst eller tale. Dette kan skyldes støj, eller at vores sprog i nogle sammenhænge ikke er præcist nok.

Morse, som er en typisk kode, bruges eksempelvis af radiotelegrafister, hvis der er for meget støj i radioen til at de kan bruge almindelig tale.

Men også i hverdagen mø-

der man kodede meddelelser. Når man skal finde vej ved hjælp af et bykort, bruger man en kode for at finde en bestemt gade.

I kortbogens indeks kan der fx stå:

Lundsgade 138 K5

Koden i indekset angiver hvor i bogen, og hvor på siden, man finder gaden.

Det "ukodede" alternativ ville have været:

Når du skal finde Lundsgade skal du blade 138 sider frem fra første side, og du vil finde gaden lidt til venstre for midten, nederst på siden.

Endelig kan koder også bruges som sjove og spændende opgaver. Det er en udfordring at prøve at bryde en kode.

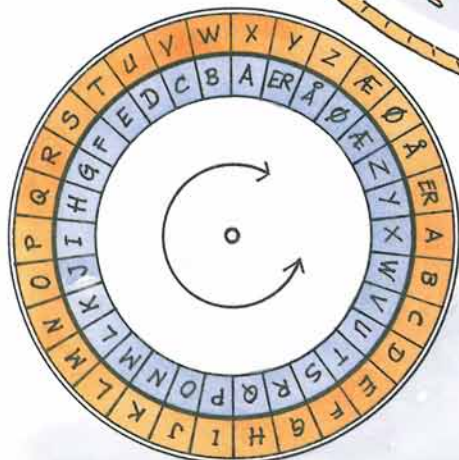
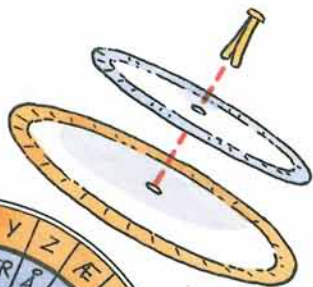
Brug af andre tegn

En gruppe af koder indfører nye tegn i stedet for de almindelige bogstaver. Morsekoden er et eksempel fra denne gruppe.

Her er et andet eksempel:

Cirklen indeles med en vinkelmåler, hvor hvert bogstavfelt må fylde 12° på cirklen.

SPEJDERHYTTEN
PEOPPOPPPOPPPO
Brug af almindelige bogstaver

En anden gruppe koder består i at man bytter om på bogstaverne.

Med et kodeur kan man hurtigt kode og oversætte en besked, man skal blot have aftalt udgangspunktet (fx A = X).

På dansk optræder bogstaverne "ER" tit sammen. På dette kodeur erstattes "ER" af et enkelt tegn. Det gør koden vanskeligere at bryde.

Man kan også bytte om på rækkefølgen af bogstaverne. Skal man fx skrive: MØD MIG VED HYTTEN KLOKKEN TRETTEN, kan det stilles op sådan:

M Ø D M I
G V E D H
Y T T E N
K L O K K
E N T R E
T T E N X

Det sidste X er kun med for at "fylde ud". Bogstaverne læses nu fra oven og ned, og skrives sådan:

MGYKET ØVTLNT
DETOTE MDEKRN
IHNKEX

Man kan også putte fyldbogstaver ind, så PETER bliver til KPLEOTKEKRE. For, at forvirre uindviede der forsøger at bryde koden, er fyldbogstaver-

ne valgt så de danner nogle ord der ikke hører med til meddelelsen.

Koder med referencer

En kodetype der er meget svær – eller umulig – at bryde, er den kode som kun kan løses, hvis man kender det specielle hjælpemiddel, der rummer nøglen.

Det kan dreje sig om en bestemt bog som alle der skal kunne læse koden, er i besiddelse af.

Fx kan 27-10-4 betyde side 27 i den aftalte bog, det tiende ord, fjerde bogstav.

Kombinerede koder

Alle koder kan gøres sværere ved at kombinere flere kodetyper. Man skal dog passe på ikke at gøre koden for vanskelig at løse, selv for den koden er beregnet til!

Usynlig skrift

En meddelelse som man ønsker at holde hemmelig, kan skrives med usynlig skrift.

Forskellige væsker kan bruges til det. Hvis man skriver med skummetmælk, citronsaft eller løgsaft, vil det skrevne være næsten usynligt når det tørrer.

Skriften kan fremkaldes ved opvarmning, fx med et strygejern. Man kan også bruge et stearinlys, men så skal man passe på ikke at brænde papiret af – for så er det for alvor usynlig skrift!

Vandmærke

Usynlig skrift kan laves som vandmærke. Et stykke papir gøres vådt under vandhanen. Et tørt stykke papir lægges over, og meddelelsen skrives på det tørre stykke. Når det fjernes, kan man tydeligt se det skrevne på det våde papir, men når det tørrer er meddelelsen usynlig. Den fremkaldes ved igen at gøre papiret vådt, og ses tydeligt når det holdes op mod lyset.

For at forvirre kan man med blyant skrive en lige-gyldig besked på papiret.

Lokalradio

Loven om lokalradioer giver almindelige mennesker mulighed for at udnytte radiomediet. Der findes en lokalradiostation i næsten alle større byer, og lokalradioerne har en stor lytterskare.

Nogle af disse radiostationer drives af organisationer med et politisk eller religiøst formål, mens andre drives af folk med interesse for lokale spørgsmål, ofte i samarbejde med medborgerhuse og andre kommunale kulturelle institutioner.

Lokalradio som aktivitet

At lave indslag til områdets lokalradio er en oplagt aktivitet for spejdere og seniorer. Indslagene kan være om aktuelle emner: gruppens 50-års jubilæum, indvielse af den nye spejderhytte eller om problemer med miljøet, fx fiskedød i åen. Der er ubegrænsede muligheder for valg af emne til et indslag.

En anden mulighed er at præsentere nogle af de ting vi laver som spejdere. Hvis patruljen har musik som emne, er det en oplagt idé at afslutte emneplanen med at få en optagelse bragt i lokalradioen. En anden aktivitet kan være at lave et hørespil.

Lokalradioen kan selvfølgelig også, ligesom den lokale avis, bruges til at omtale og reklamere for aktiviteter i grupperne. Det kan være løpemarked, "Spejder for en dag"-arrangement, spejderhjælpsaktiviteter eller de almindelige møder og ture.

Når lokalradioen bruges til omtale af aktiviteter, kan det

ske på tre måder. Det kan være som **foramtale**: en reklame for et arrangement i den nærmeste fremtid. Det kan være en **reportage** om et arrangement der er afholdt, eller det kan være det sværeste: **direkte radio** fra en aktivitet der foregår netop nu.

Indslagene i lokalradioer kan antage mange former, og et indslag kan bruge flere virkemidler: interview med en

impliceret, reportage, debat, musik osv. Det er vigtigt at fange lytternes opmærksomhed, så de ikke skifter kanal eller lukker for radioen.

Lokalradio er altså en mulighed for kommunikation. Den kan bruges til at formidle et tidssvarende indtryk af hvad spejderarbejde er, og dermed forbedre kommunikationen mellem spejdere og ikke-spejdere.

Video

Hvis vi vil vise andre hvad vi laver som spejdere, og ikke mindst at det er en sjov og spændende fritidsaktivitet, er en videofilm et godt redskab.

De fleste videokameraer kan lave flotte billeder og god lyd – både ude og inde – og selv hvis lyset ikke er særlig godt.

Plan for optagelsen

Størstedelen af en film laves „ved skrivebordet“, og ikke med kameraet i hånden. Papir og blyant – eller PC'en – og de ideer man har oppe i hovedet, er det allervigtigste. En film skal planlægges grundigt.

Optagemanuskrift

Begynd med at beskrive hvad filmen skal handle om, og hvem den er for (målgruppen). Hvad skal seerne få ud af den?

Skal filmen beskrive særlige problemer, aktiviteter eller begivenheder?

Ud fra denne beskrivelse laves det manuskript som filmen skal optages efter. Scene for scene beskrives hvad der sker i scenen. Beskriv billedet så godt som muligt, også de forskellige beskæringer (nærbillede eller totalbillede) og vinkler der skal anvendes. Husk også at notere hvor der skal optages og hvem der medvirker i hver scene.

Skal der bruges reallyd fra selve optagelsen eller en speakerkommentar (speak) eller blot musik....?

Optagemanuskriftet er arbejdsplanen for filmen!

Bearbejdning af optagelser

Gennemse alle optagelserne og skriv ned hvor lang tid hver en kelt billedsekvens tager,

sammen med en beskrivelse af sekvensen. Det giver et overblik over optagelserne (hvad er godt og hvad er skidt), og er nødvendigt for at kunne redigere filmen (sammensætte billed og lyd i den ønskede rækkefølge).

Klippemanuskript

Den endelige udgave af manuskriptet, som skal bruges når der redigeres (klippes) er en detaljeret gennemgang af filmen: Først ser vi det billede, mens vi hører den musik, så et titelskilt, så siger speakeren...

Dette manuskript er arbejdsplan for redigeringen.

Redigering

Redigeringsanlæg kan lånes på en del amtscentraler for undervisningsmidler, eller lejes hos video- og fotoforretninger – eller måske en forælder har?

En videofilm kan godt laves uden redigering, ud fra et meget nøjagtigt manuskript. Men der er ingen tvivl om at det bedste resultat (også for seerne) kommer af en redigering hvor man kan bearbejde billeder og lyd kreativt.

Gode råd

- Tag de forskellige scene i samme lys hvis de senere skal redigeres sammen (ikke blande gråvejr og sol i samme scene)
- Hold kameraet roligt – brug stativ hvor det er muligt
- Begræns panoreringer (kamerabevægelse i vandret plan)
- Sørg for at optagelserne er interessante og sjove – også for andre end dem der selv er med
- Husk at lave forskellige beskæringer (total af spejdere ved bål, nærbillede af hånd med tændstik, spændte ansigter osv). Derved kan en lang historie gøres kort – og mere spændende
- Husk på kontinuiteten: altså at folk ikke skifter placering, mens man går fra total til nærbillede – eller pludselig får en hat på, som de ikke havde før
- Lav alle optagelser fra samme side – men også gerne optagelser af det personerne ser på
- Se optagelserne igennem mens folk er samlet – så kan det lettere laves om.

Instruktionsteknik

I næsten alt spejderarbejde bruger vi tid og kræfter på at lære fra os og sætte andre i gang med aktiviteter. Det er derfor vigtigt at vi prøver at blive gode til det. Her er en række gode råd i instruktionsteknik.

Al undervisning er kommunikation, og undervisningens kvalitet bliver ikke bedre end kommunikationens kvalitet.

Når man forbereder en instruktion, er der nogle ting man skal overveje.

Hvad er målet med instruktionen, og hvad skal deltagerne kunne efter instruktionen?

Dette synes ofte oplagt, men er alligevel en grundig overvejelse værd, fordi man derigennem finder ud af hvad der er vigtigt i instruktionen, og hvad der er uvæsentligt.

Hvad er deltagerens udgangspunkt, og hvad er deres forudsætninger?

Dette er vigtigt for at fastlægge instruktionens niveau, og finde ud af hvilke aktiviteter den skal indeholde.

Deltagerne i en instruktion lærer bedst hvis de er forberedt på hvad de skal lære, og hvor-

dan de skal lære det.

En god skitse til en disposition for en instruktion er derfor:

1. Fortæl hvad der vil blive forklaret.
2. Fortæl hvordan du vil forklare det.
3. Forklar det.
4. Giv et resumé af det du har forklaret.

Hvis der instrueres i en praktisk færdighed, er det vigtigt at lade deltagerne prøve den i praksis.

Der er et gammelt kinesisk ordsprog der siger: "Hvad jeg hører, glemmer jeg. Hvad jeg ser, husker jeg. Hvad jeg prøver, kan jeg."

Hjælpemidler

Det er en god idé at bruge hjælpemidler i en instruktion.

Velvalgte hjælpemidler såsom tavle, flipover og lignende vil, brugt med omtanke, ofte gøre instruktionen mere spændende og udbytterig.

Når man bruger hjælpemidler, skal man sikre sig at alle kan se og høre. Hvis der skal skrives noget ned undervejs, overvej da i forvejen hvad der

Hjælpemidler

- flipover
- tavle
- overheadprojektor
- lysbilleder
- film
- båndoptager
- video
- flonelstavle
- pegepind.

Forberedelse

Når man forbereder sig er det vigtigt at overveje:

- hovedpunkterne i det der skal instrueres i
 - hvordan deltagerne skal indgå i instruktionen
 - hvordan deltagerne sidder: kan de se instruktøren og hinanden osv.
 - hvad deltagerne skal foretage sig efter instruktionen: hvad er næste indslag i programmet.
- Sørg for at have alle materialer helt klar til brug for instruktionen.

Instruktionen

Når man instruerer og står med deltagerne foran sig, er det vigtigt at:

- tale klart og tydeligt
- se på deltagerne
- drage deltagerne mest muligt ind i instruktionen
- holde sig til emnet
- være **godt** forberedt.

skal skrives, og hvordan det skal stå, og prøv at holde orden i det skrevne. Når man er færdig, vil hovedpunkterne i det man har sagt, stå tilbage.

A vibrant, hand-drawn illustration in shades of orange and yellow. At the top left, two stylized masks (one yellow, one red) are shown. Below them is a drum with two sticks. To the right, a microphone is depicted. In the center, a person with a skull on their head is shown. To the right of the person, a puppet with a large, spiky head is visible. At the bottom, a person is holding a large, glowing orb. The background is a textured wash of orange and yellow.

Drama

- 250** dramatik
- 250** dramatisering
- 251** ektemporalspil
- 251** mimespil
- 252** dukkespil
- 252** cirkus
- 253** revy
- 253** lejrball
- 254** udklædningskasse
- 254** kulisser
- 255** lydeffekter
- 256** masker

Dramatik

Når man laver dramatik er det ikke kun for at lege og have det sjovt. Man kan også lære sig selv og andre bedre at kende, mens man har det rart.

Dramatikken giver os nye måder at bevæge os på, at tale og at opfatte eller sanse på. Hele tiden arbejder man med sin krop og lærer at udtrykke sig anderledes – at udvide sit kropssprog.

Dramatik er mange ting og kan bruges til meget. Kun fantasien sætter grænser, og der er ingen "rigtige besvarelser". Man skal bare kaste sig ud i det, deltage og opleve. Under et dramatik-forløb kan man:

- få afløb for følelser
- bruge fantasien
- bruge kroppen til at udtrykke sig med
- lære at turde folde sig ud

- lære noget om sig selv og andre
- have det sjovt.

Mange – både børn og voksne – er generte og derfor ikke særlig glade for at skulle optræde. Derfor er det en god idé at starte i en gruppe, så der er mulighed for at "gemme sig". Hvis man skal optræde – og især alene – er det vigtigt at man føler sig tryk.

Dramatisering

At dramatisere en tekst vil sige at bearbejde den, så den kan bruges til en opførelse eller optræden. Alle slags tekster kan bruges: H.C. Andersens eller Grimms eventyr, kapitler fra Danmarkshistorien, tekster af nye og gamle digtere osv – en rundtur på biblioteket, et kig på bogreolen eller i en sangbog kan give idéer og inspiration.

Inden man går i gang, er det vigtigt at alle i dramagruppen kender teksten, og at gruppen har fundet ud af om teksten skal anvendes uændret, eller om der skal foretages en fortolkning. Dramatiseringen kan være til ren underholdning, eller den kan bruges som oplæg til en diskussion.

Det er også vigtigt at man har snakket om hvordan dramatiseringen skal foregå. Det kan fx fremlægges som skuespil, mimespil, skyggespil, der kan sættes musik til osv. Der er nok af muligheder.

Udtryksformen bør dog ikke være mere fast, end at man kan ændre den undervejs.

Ofte vil man opleve at opfattelsen af en tekst ændres under arbejdet med den. Gennem snak og diskussioner med de andre i gruppen, kan man opdage at andre opfatter teksten helt anderledes. Selvom det er den samme tekst man læser, sætter den helt forskellige tanker i gang hos hver enkelt deltager.

Dette kan give gode diskussioner og er en lige så vigtig proces som den senere fremførelse af stykket.

Ekstemporalspil

Ekstemporalspil er en form for dramatik hvor man spiller uden på forhånd at have indstuderet tekst og bevægelser.

Starten på det ukendte vil ofte være at man gruppevis får udleveret en tekst, en sang, et billede eller blot et ord. Ud fra dette skal der så laves en fremvisning – ofte med meget kort eller slet ingen forberedelse.

Er der flere grupper, kan de få samme opgave, men med forskellige krav til fremførelsen. Det kan være at mime,

lave opera, opføre stykket i langsomt tempo eller baglæns.

På grund af den korte forberedelsestid når man ikke helt nøjagtigt at aftale alle replikker. Derfor kan der godt undervejs i fremførelsen opstå situationer som ikke er aftalt, og som gruppen så i fællesskab må løse mens den er "på scenen". Ekstemporalspil kan derfor bruges til at belyse problemer og konflikter eller virke som optakt til en drøftelse af en situation.

Mimespil

At mime er at optræde uden ord, tit også uden rekvisitter og kulisser. Man bruger sin krop og sine ansigtsudtryk – mimik – til at udtrykke sig.

At mime kræver megen koncentration fordi man ikke har sproget til at underbygge sit budskab. Når man mimer, skal alt siges ved hjælp af hånd-, krops- og ansigtsbevægelser.

Man kan fx starte med en enkel situation såsom at dække bord. Først vises bordet, så højde og form opleves. Derefter hentes dugen, den lægges på og glattes. Tallerkener, bestik, glas findes frem osv.

Det er vigtigt at man under hele forløbet forsøger at spille som om bordet virkelig er der og ikke pludselig går ind over det eller sætter glasset uden for kanten.

Her er nogle idéer til mimestykker:

- tre personer får samme opgave, fx "du går tur med din hund". Selv om opgaven er den samme, vil der komme tre helt forskellige stykker ud af det

- fem-seks personer går afside. De der bliver tilbage, finder frem til en situation de vil vise, fx at starte en bil en kold snevejrsdag. Den første bliver kaldt ind og stykket bliver opført. Den første skal så opføre stykket for nummer to der blev sendt udenfor osv. Det vil vise sig at stykket ændrer sig undervejs, fordi man oplever og tolker forskelligt. Man kan slutte denne opgave af med at vise den første opførelse igen for alle

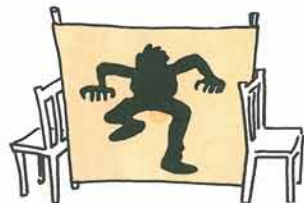
- her er en gruppeopgave. Gruppen får udleveret en liste på 5 ord som slet ikke har noget med hinanden at gøre: vandslange, prop, sne, brevpapir, gulerod. Efter en kort forberedelse fremføres et spil hvor de 5 ord indgår – tilskuerne skal så gætte, hvilke ord det drejer sig om.

Skyggespil

Skyggespillet som kunstform kommer fra Orienten, hvor man har mange traditioner for denne form for teater – i Danmark er det noget forholdsvis nyt.

I arbejdet med skyggespil kan man arbejde ubegrænset med indhold og udtryksform.

Skyggespil kan indeholde tale, sang, dans og musik. Man kan bruge sin egen krop eller bruge dukker og figurer.

Man kan nemt lave skyggespil, blot man sætter et lagen op i en døråbning. Tilskuerområdet skal være mørkt. Lagenet belyses bagfra med fx en skrivebordslampe. Den er god til det, fordi skærmen samler lyset.

Dukkespil og fingerdukker

Dukkespil er en gammel teaterform som igennem tiden har været brugt både for voksne og børn.

Tøjet til dukkerne skal være langt – så armen ikke ses, bredt – så hånden/fingrene kan bevæges og med korte ærmer – så fingrene kan nå helt ud.

Det kræver træning at spille med dukker, for det er nogle helt andre muskler man bruger i hånden og fingrene, end dem

man bruger i det daglige.

Det er vigtigt at man øver dukkens bevægelser, så man ikke behøver at tænke over

dem når man fremsiger sin tekst.

Hvordan fingrene skal placeres i handskedukkerne afhænger af dukkens størrelse, materiale og form.

Hvor kan man så spille dukkespil? Alt kan faktisk bruges: Over en arm; i en døråbning hvor der sættes et tæppe op; bagved et bord som ligger ned.

Ved at prøve de forskellige "kulisser" finder man ud af, hvad der passer én bedst, og hvordan det er lettest at føre dukkerne – når man knæler, står eller sidder.

Cirkus

Langt de fleste har oplevet en cirkusforestilling.

Derfor er kendskabet til hvad der kan indgå i forestillingen næsten ens hos alle, når man starter.

Find ud af hvilke numre der skal være med i forestillingen. Anskaf tøj og udstyr eller fremstil det selv. Gør også noget ud af sminkningen af de forskellige artister.

De mindste spejdere kan optræde som linedansere på en snor på gulvet.

Der kræves lang tids øvelse hvis spejderne vil lave "rigtige" artistnumre som jonglering og linedans.

"Ungarsk vandmand" og lassospinning er også gode numre at optræde med.

Revy

At lave spejderrevy er en god, gammel tradition, og det vrimer med idéer til indholdet.

Man kan få inspiration fra gamle, kendte eller nye revy-numre, spejdersange, pluk fra spejderbevægelsens historie (uniform, spejd-før-og-nu, spejd år 2100 osv), aktuelle begivenheder inden for eller uden for korpsnet.

Når man har fundet en råskitse til hele indholdet, starter arbejdet med det enkelte nummer. Hvordan skal det udføres? Skal noget tilføjes eller ændres?

Det er et stort, men også sjovt arbejde. Ofte vil et nummer ændre sig betydeligt fra man starter til man står med det færdige resultat. Det kan være besværligt, men er samtidig et udtryk for at man påvirker og inspirerer hinanden.

Musik skal der også til. Man kan klare sig med båndoptager (og forstærker), men kan der skaffes levende musik, er det helt fint.

En rigtig scene giver nogle spændende muligheder, men man kan sagtens klare sig uden.

Fra starten kan der skabes en god stemning blandt publikum ved opstilling af små borde med stearinlys.

Lejrbål

Et lejrbål er et fast indslag på næsten alle spejderture og lejre og er noget de fleste husker og mindes med glæde.

Selve bålet skal bygges ordentligt op så det giver nogle gode flammer – og helst ingen røg! – for til sidst at dø hen i et stille ulmende glødebål.

Det kan være tændt når spejderne ankommer, eller man kan gå i fakkeltog til bålpladsen og tænde bålet med faklerne.

Lejrbålet danner rammen om underholdning, sketcher, sange, råb, taler mv

Det bør ledes af en balleder, der afvikler programmet så det starter festligt og slutter mere

højtideligt, måske med nogle tankevækkende ord og en stille sang.

Deltagerne er ikke tilskuere til en forestilling. De skal deltage aktivt, synge med og skiftes til at optræde. Når natten falder på, er det en god idé at synge sange med fagter, så deltagerne får rørt sig og ikke bliver for kolde.

Hvis ikke der er for mange deltagere, kan man servere te under lejrbålet – teen tilberedes på et andet bål.

Idéer til underholdning kan man få fra sketchbøger eller man kan hente inspiration i lejrens begivenheder og selv skrive underholdningen.

Sketch

Til et spejderlejrbål hører optræden i form af små sketcher. Når man optræder, er der flere ting man skal huske.

Tilskuerne skal kunne se, høre, og forstå pointen. Slutreplikken er som regel den vigtigste – den indeholder tit hele pointen i stykket – den

må derfor aldrig tabes.

Man skal vende ansigtet mod publikum og tale langsomt og tydeligt.

Pointen skal være sjov og overraskende, men aldrig sårende. En parodi – en efterligning af en person, publikum kender – kan være mor-

som, når den er “venlig”.

Men pas på – man kommer nemt til at såre, hvis man ikke tænker sig om.

Det er ikke svært at gøre grin med andre. Kunsten består i at gøre det sådan at den man parodierer, også kan se det sjove.

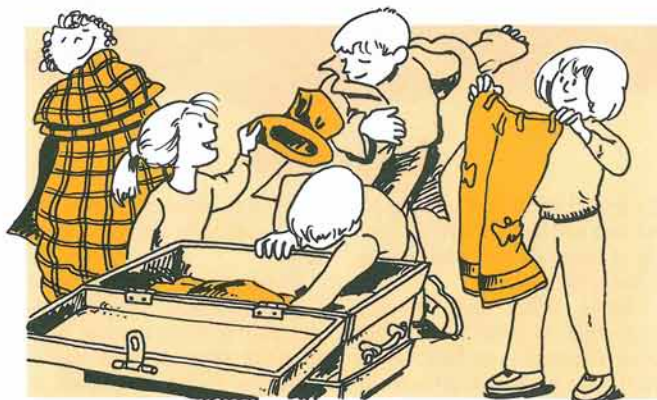
Udklædningskasse

Udklædningskassen indeholder alt det man har brug for til at optræde: parykker, bukser, kjoler, frakker, sko, hatte, støvler, briller, skæg, tørklæder og bæltter.

De forskellige ting man har i kassen, kan ofte skaffes hjemmefra eller man kan finde dem på loppetorve – eller man kan sy det selv.

Parykker kan være dyre at købe, men dem kan man også sagtens fremstille selv af tvist, hør, hamp, garn eller bast. Skæg kan fremstilles af samme materialer eller købes i en forretning med spøg og skæmt.

Udklædningskassen kan være en stor, solid papkasse, en gammel kuffert eller en brændekurv.

Kulisser

Der skal ikke ret meget til før man har en kulisse der på en nem måde illustrerer hvor stykket foregår.

En helt enkel kulisse kan være blot et bord, en stol eller en stumtjener.

Skal kulissen være en skov, kan man lade bagbeklædningen være grøn, mens der på scenen står et træ eller en busk.

Er man under vandet, kan bagstykket være et blåt lagen eller papir. Grønne crepestrimler kan udgøre tang. Scenen kan eventuelt startes med skvulpelyde fra en båndoptager.

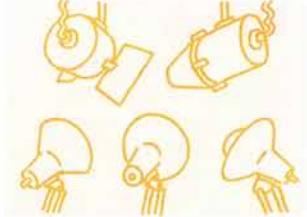
Sminkekasse

Sminkekassen kan være en værktøjskasse. Den behøver ikke at være komplet fra starten. Indholdet bygges op efterhånden. I kassen kan der være: korkpropper og tændstikker til at sværte med, øjenbrynsstift, sminkestifter, pudder og pudderkvast, kam, spejl, saks, næsekit, svamp, rensmidler, servietter, fugtigheds- og anden creme.

Under sminkearbejdet skal man have en klud eller et håndklæde ved hånden, så man kan tørre fingrene.

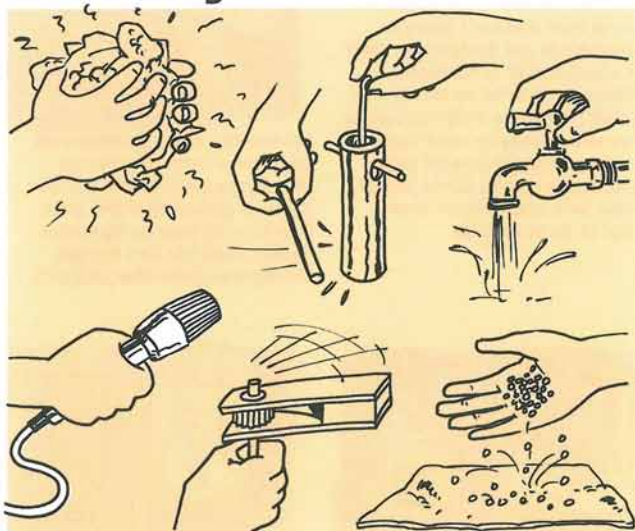

Er der mulighed for det, kan der hænge forskellige ting ned fra loftet som en del af kulisserne.

Belysningen kan være spots oppe i loftet, men kan også blot være arkitektlamper, som indstilles efter behov.

Lydeffekter

Når man benytter forskellige former for lyde undervejs i et stykke, underbygger og supplerer man handlingen på en god måde.

Mange af de lyde man skal bruge i stykket, er lyde man selv kan frembringe, enten direkte eller som båndoptagelser.

Skal man bruge rindende vand, kan lyden nemt optages. Det kan lyden fra en dør der smækker, også, og papir der krølles, tandbørstning, en kedel, der fløjter osv. Hvis stykket er uhyggeligt kan stemningen underbygges med et stykke dystre musik.

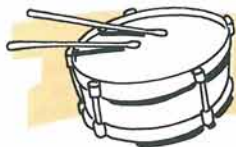
Somme tider er det nødvendigt at tage længere væk for at få de rigtige lyde fx fuglefløjt, bil-larm og summen af mange mennesker.

Man kan også kopiere en del af radioavisen og indtale resten, så det passer i stykket.

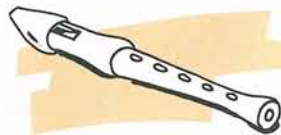
En del af stykkets lyde kan man forudse, andre finder man på undervejs, mens man indstuderer det. Med en del træ-

ning – og det skal der også til – kan man få handling og lyd til at passe fint sammen.

Som lydeffekter kan man også bruge musikinstrumenter.

Sceneskift kan markeres med en fløjte, en glad stemning med en marimba, en vred stemning med en tromme.

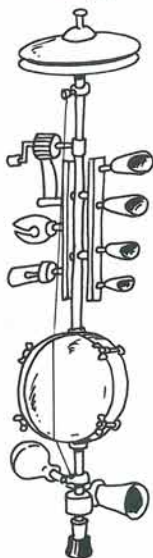

Man kan også kombinere lydeffekterne med noget musik som man selv frembringer. Her afhænger valget af musik/lyd også helt af stykkets art.

Rumsterstang

Den "rigtige" rumsterstang er et gammelt gøglerinstrument. Laver man den selv, kan man bruge et kosteskaf eller en rundstok.

På stangen kan man sætte tværpinde med ølkapsler, bliklåg, kastagnetter, bjælder, klokker – alt det som rasler når stangen rystes. Man kan også forsyne den med en spændt streng, som man knipses på. Til slut kan man dekorere med farverige bånd.

Specielle instrumenter som en kazoo (siger ligesom en redekam med pergamentpapir over) er god som erstatning for tale.

Bækkener (grydelåg) er gode til at markere noget pludseligt.

Maracas kan glimrende vise optakten til noget spændende.

Masker

Med en maske skifter man identitet, og man kan spille en anden rolle end den vante.

Der findes mange forskellige masker. *Helmasken*, som dækker hele ansigtet, *halvmasken*, som kun dækker noget af ansigtet, som regel øjnene og måske næsen. Det giver en god virkning at sminke resten af ansigtet.

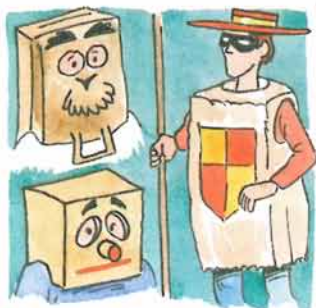
Karaktermasken, som fortæller noget om personen, fx vrede, venlighed, hidsighed. Masken kan også antyde om personen er tyk/tynd, ser træt ud osv. Karaktermasken giver også maskering til de forskellige menneskeracer.

Masker kan købes i forretninger, man kan også med forholdsvis få midler selv fremstille dem – som det fremgår af de næste billeder, er det kun fantasien som sætter grænser (se også side 226).

For at lave masker i *kæmpe-størrelse* er det nødvendigt med et solidt stel af fx hønsenet. Masken kan hvile på skuldrene. Nettet beklædes med papmache (revne avisstrimler med tapetklistre) og gipspræpareret gaze. Papmachemasker bliver meget flotte hvis man lakerer dem efter at de er malede.

Masker af poser og kasser kan laves på følgende måde: sæt papirsposen over hovedet, øjenhuller markeres. Posen er nu klar til dekoration og udklipning af øjne mm. Fremgangsmåden er den samme ved papkasser. Store papirs-kraldeposer er også gode – de kan fx bruges til en fuglemaske, hvor fjerene er filtstykker.

En mundur er en skaldepande som den klovne ofte har på. Munduren bliver bedst når den laves af gipspræpareret gaze. Den formes over en oppustet ballon. Som hår kan bruges høvlspåner, tvist eller uldgarn.

Stangmasken giver mulighed for at spille to personer på en gang.

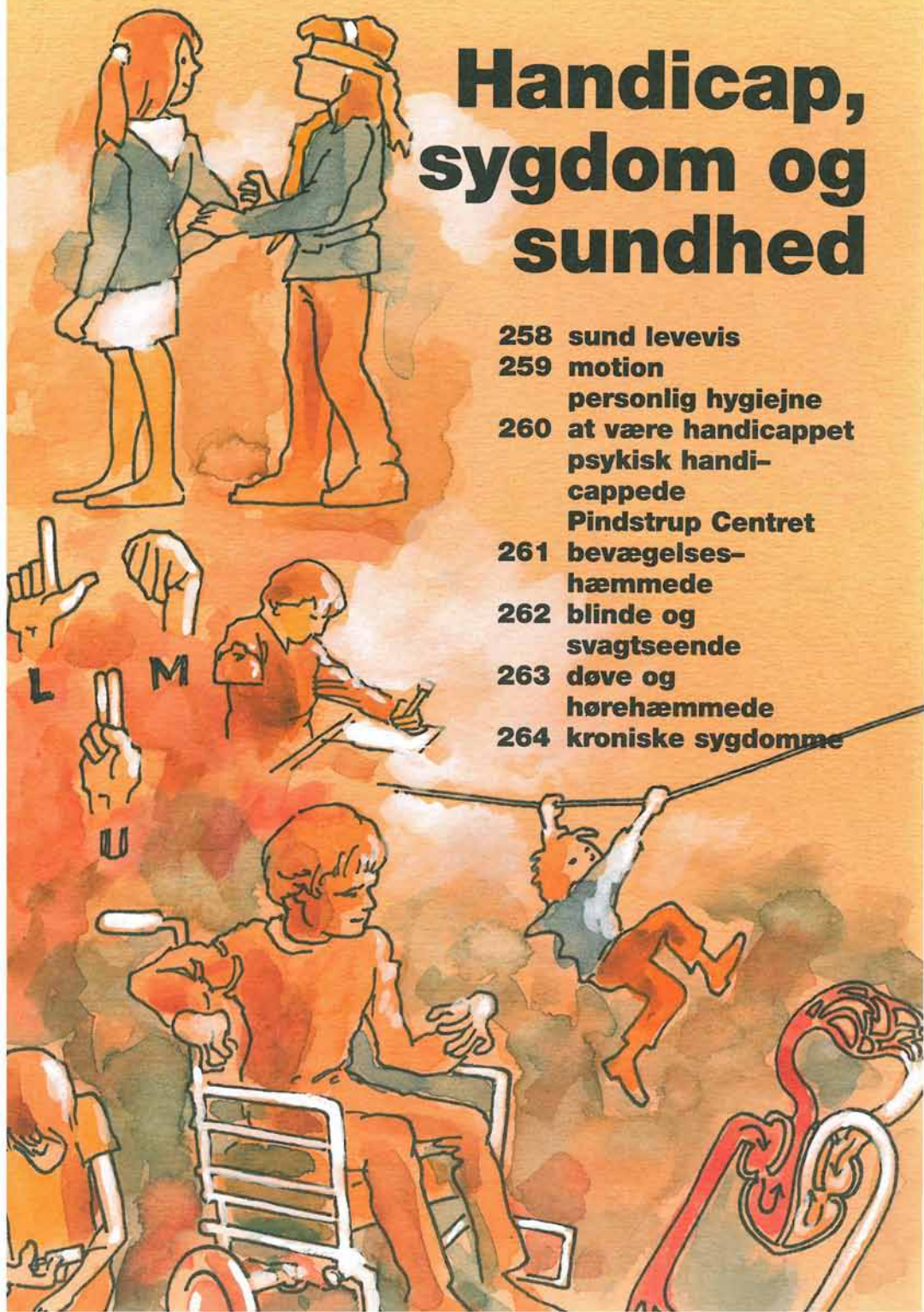
Man laver bare en maske på hver side, fx en glad maske og en sur maske.

Den laves af pap, krydsfinér, masonit eller lignende og forsynes med en stang, som den holdes i.

Handicap, sygdom og sundhed

- 258 sund levevis
- 259 motion
personlig hygiejne
- 260 at være handicappet
psykisk handi-
cappede
Pindstrup Centret
- 261 bevægelses-
hæmmede
- 262 blinde og
svagtseende
- 263 døve og
hørehæmmede
- 264 kroniske sygdomme

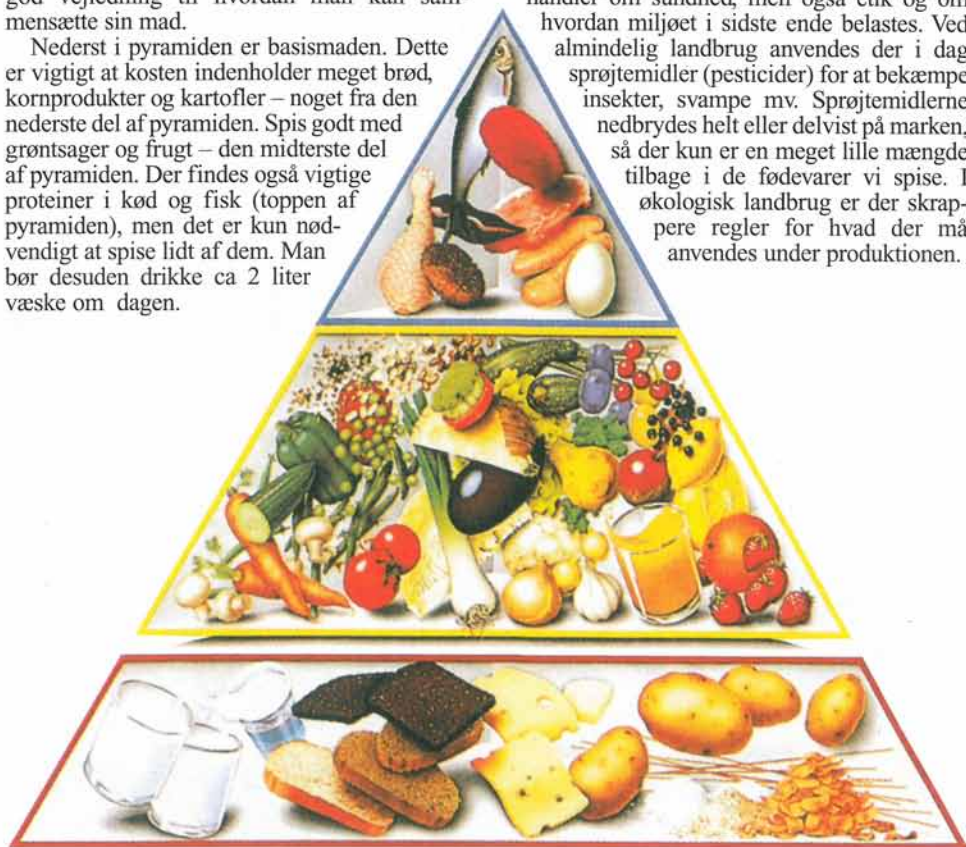
Sund levevis

Kost

For at leve sundt og undgå sygdomme i videst muligt omfang, er det vigtigt hvordan ens kost er sammensat. Madpyramiden er en god vejledning til hvordan man kan sammensætte sin mad.

Nederst i pyramiden er basismaden. Dette er vigtigt at kosten indeholder meget brød, kornprodukter og kartofler – noget fra den nederste del af pyramiden. Spis godt med grøntsager og frugt – den midterste del af pyramiden. Der findes også vigtige proteiner i kød og fisk (toppen af pyramiden), men det er kun nødvendigt at spise lidt af dem. Man bør desuden drikke ca 2 liter væske om dagen.

I dag findes mange meninger om hvad der er rigtigt og forkert mad. Flere og flere vælger at spise (delvist) økologisk mad, hvilket ikke kun handler om sundhed, men også etik og om hvordan miljøet i sidste ende belastes. Ved almindelig landbrug anvendes der i dag sprøjtemidler (pesticider) for at bekæmpe insekter, svampe mv. Sprøjtemidlerne nedbrydes helt eller delvist på marken, så der kun er en meget lille mængde tilbage i de fødevarer vi spise. I økologisk landbrug er der skrappe regler for hvad der må anvendes under produktionen.

Forbrugerstyrelsens syv kostråd:

- Spis meget brød og gryn
- Spis frugt og grøntsager hver dag
- Spis ofte fisk eller fiskepålæg, vælg forskellige slags
- Spis kartofler, ris eller pasta hver dag
- Vælg mælkeprodukter og ost med lavt fedtindhold
- Vælg kød og pålæg med lavt fedtindhold
- Brug kun lidt smør, margarine og olie – og spar i øvrigt på sukker og salt

Og endnu et vigtigt kostråd:

På lejr tur glemmer vi ofte at få nok at drikke. Mangel på væske kan give hovedpine. Start altid med at drikke en masse vand før end du kaster dig over medicinskabet!

Motion

Der er vigtigt at musklerne trænes af hensyn til smidighed og udholdenhed. Det er musklerne der holder vores skelet på plads. Fx kan ondt i ryggen faktisk let hænge sammen med dårlige siddestillinger og for dårlige muskler. Motion forebygger også stress og hjertekarsygdomme. Unge og voksne bør have fire timers motion om ugen – på den måde man selv synes er sjovest – ellers holder de fleste op igen.

Prøv at bevæge dig mere i

din hverdag ved fx at tage cyklen i stedet for bussen osv.

Hvis dine forældre kører dig til spejdermøde, kunne du

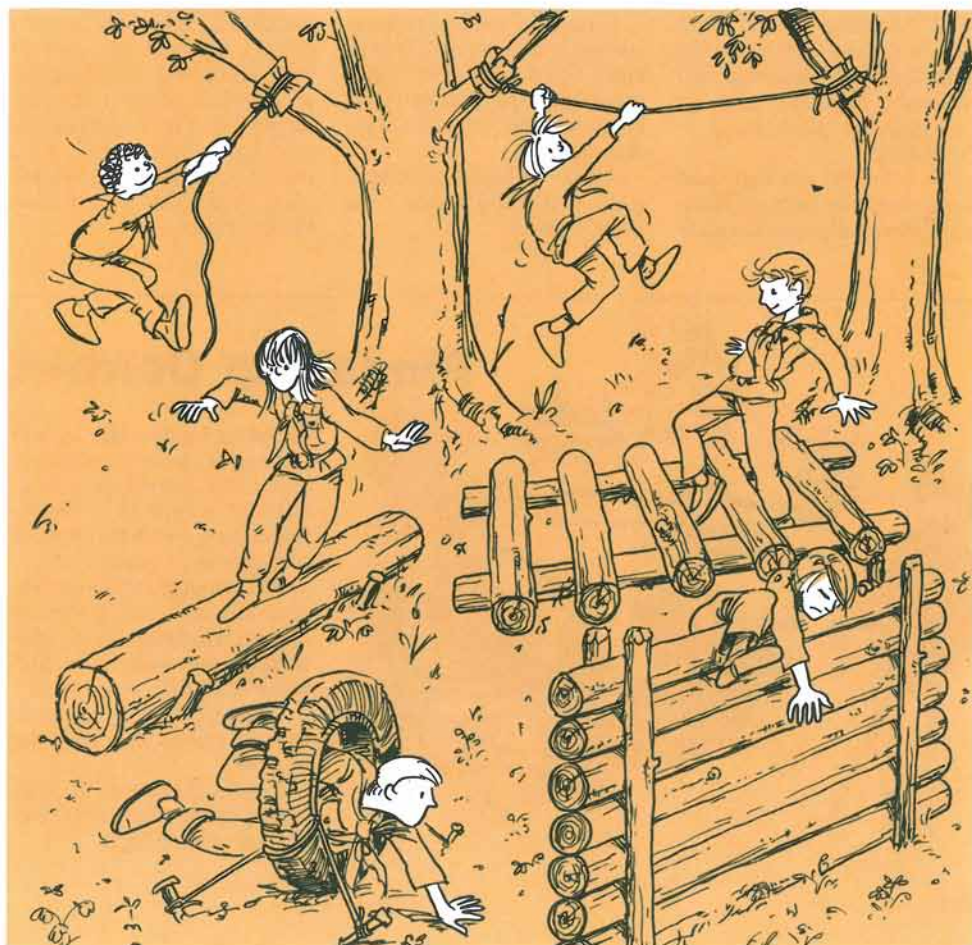
måske cykle i stedet sammen med nogle af spejderkammeraterne – det giver også mulighed for mere sammenhold.

Personlig hygiejne

Ved at vaske sig kan man forbygge sygdom. Snavs og fugt på huden giver bakterier gode muligheder for at vokse, og så bliver man lettere syg. Sørg derfor altid for at være ren og have tøj på der er tilpasset efter vejret. Når man børster tænder, forhindrer man bakterierne i at

vokse, og så og lave huller i tænderne.

Det er naturligvis rart at være ren, men det er absolut heller ikke "farligt" at tage på lejrtur og blive snavset. Husk blot ind imellem at få vasket snavset af og børstet tænderne hvide.

At være handicappet

De handicappede er – eller føler sig måske blot – hæmmede af en medfødt eller erhvervet legemlig og/eller psykisk defekt.

Vi er alle forskellige – vi har vore stærke og mindre stærke sider. Det bør vi tage højde for i planlægningen af spejderaktiviteterne, så vi sørger for at der er opgaver af både fysisk, kreativ og intellektuel art.

Det er vigtigt at vi tilpasser opgaver og miljø til spejderne, så vi sikrer at alle føler sig trygge og godt tilpas.

Det gælder også for børn med handicap. Som oftest kræver de ikke stort mere eller anderledes planlægning end de andre spejdere, men de tydeliggør at planlægning er nødvendig.

Vi ved at en del børn med svære handicap føler sig hjemme i almindelige spejdergrup-

per landet over. Der er desuden grupper der først og fremmest er for spejdere med handicap.

“Arbejdsgruppen for HandicapArbejde” (AHA) er i tæt kontakt med lederne i disse specialgrupper og er repræsenteret i korpsets udvalg for særlige aktiviteter.

Arbejdsgruppen planlægger handicapkurser for interesserede medlemmer af DDS. Den gennemfører også I-lejre (integrationslejre) for spejdere og andre børn og unge med handicap.

Interesserede kan tilmelde sig via korpsets blade.

Formålet med gruppens arbejde er dels at give en basisviden om de fire store handicapgrupper (psykisk og fysisk handicappede, kroniske sygdomme).

Alle er velkomne til at kontakte Arbejdsgruppen via korpsetkontoret.

Psykisk handicappede

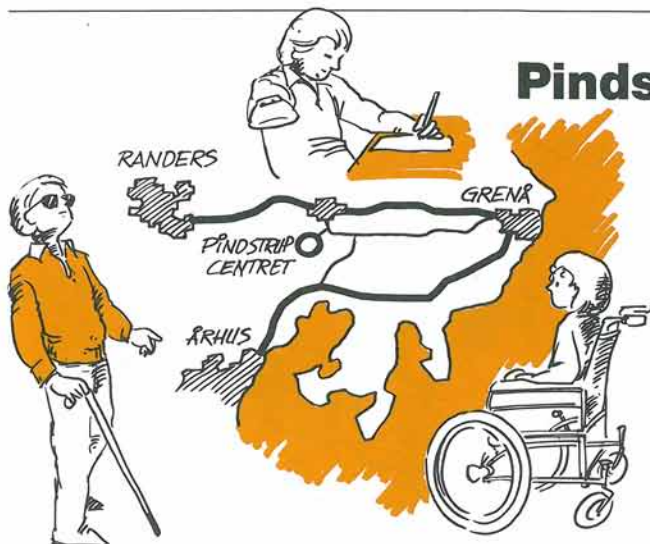
Psykisk handicappede har en fejl i hjernen. Vi kalder det også intelligensretarderede eller åndssvage. Det betyder at personen ikke kan opfatte og lære så let som andre.

Det er den største handicapgruppe med ca 20.000 registrerede og nok den gruppe, der er dårligst stillet.

Der er mange grader af psykisk handicap; det er de færreste der er totalt hjælpeløse.

Psykisk handicappede skal naturligvis vises den samme respekt og ligeværd som vi viser alle andre. Det er vigtigt at samtaler foregår i et roligt tempo, og at det sagte illustreres og understreges med mimik og fagter. Man må være parat til at gentage – til man bliver forstået.

Pindstrup Centret

Pindstrup Centret blev stiftet i 1971 og er en selvejende institution hvis formål er at medvirke til integration af handicappede og ikke-handicappede børn og unge i samfundet.

Målsætningen fremmes gennem afholdelse af kurser og lejre for handicappede og ikke-handicappede samt anden kursusvirksomhed.

Pindstrup Centret gennemfører en række lejre og arrangementer.

Centret har en stor lejrplads hvor spejdere altid er velkomne til at afholde lejre.

Bevægelseshæmmede

Handicappede børn og unge er elever i enten folkeskolen, amtets centerskole eller i en specialskole. En del af børnene må bruge hjælpemidler: stokke, skinner, kørestol, trehjulet cykel mv for at kunne klare sig.

Nogle børn er **spastisk lammede**. Det skyldes en hjerneskade, der kan være opstået som følge af iltmangel under fødslen. Børnene har svært

ved at styre deres muskler. Lammelserne kan ramme overalt – altså også talemuskulaturen. En stor procentdel af børnene er normalt begavede.

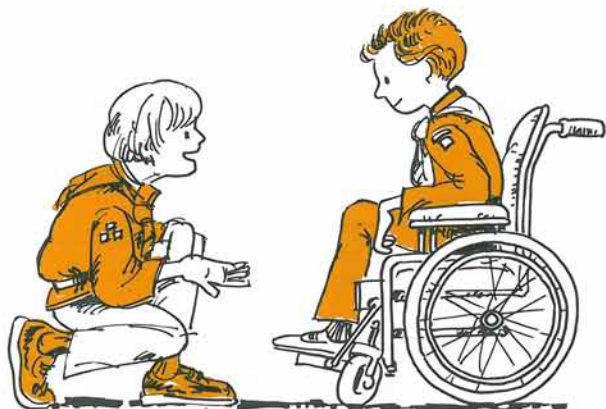
Andre børn lider af **muskelsvindsygdomme**, der kan være arvelige og gradvis forværres. Mange af disse børn kommer til at benytte eldrevne kørestole fordi muskelkraften generelt nedsættes.

Brud på rygsojlen (erhver-

vet) og **rygmarvsbrok** (medfødt) giver lammelser fra bryst-/brokstedet og nedefter. Det bevirker at børn med disse lidelser er uden følesans: føler ikke smerte og ikke vandladnings- eller afføringstrang.

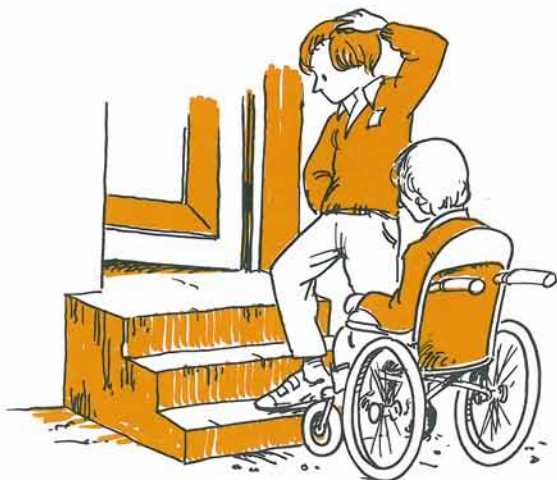
Børn kan være svært invaliderede af **gigt** og af **blødersygdomme** (nedsat mulighed for at organismen selv standser blødninger – også efter banale slag).

Kørestolsbrugere

Kontakt altid en kørestolsbruger forfra. Man kan sætte sig ned så man kommer i øjenhøjde! Skub ikke en kørestolsbruger uden først at have aftalt det med brugeren. Efterlad altid en kørestol bremsed!

Man skal altid henvende sig direkte til personen i kørestolen – ikke til hjælperen! Personen i kørestolen er gangbesværet, men ser, hører og forstår som de fleste andre mennesker.

Blinde og svagtseende

Meget få personer er helt blinde, mange har bevaret lyssans, dvs evnen til at skelne lys og mørke. Andre har læsesyn, men indskrænket synsfelt (kikkertsyn).

Øjensygdomme kan opstå hos fosteret (fx hvis moderen får en infektionssygdom som røde hunde). Nogle øjensygdomme er en følge af andre sygdomme eller af ulykker.

En del blinde lærer at læse og skrive punktskrift (Braille). Desuden er en båndoptager et vigtigt hjælpemiddel for blinde. Mange synshæmmede lærer "mobility", hvilket vil sige at de lærer at færdes selvstændigt ved hjælp af hvid stok og eventuelt førerhund.

Kontakt den synshæmmede direkte. Tal med almindelig stemmestyrke!

Hvis man forlader lokalet, bør man gøre opmærksom på det!

Når man hilser på en blind, skal man selv tage den fremskruede hånd. Husk at nik og smil ikke opfattes.

Tilbyd at hjælpe, men spørg hvordan hjælpen bedst gives.

Lad altid døre stå helt åbne eller luk dem helt. Halvåbne døre er farlige!

I trafikken kan blinde have problemer fordi de ikke kan høre cyklisterne. Man kan hjælpe dem ved at ringe let med klokken.

Opgave

En person får et tørklæde for øjnene, en seende ledsager den "blinde" rundt i et lokale, som er ukendt. Den "blinde" får 5 minutter til at orientere sig og skal så beskrive lokalet.

Blindeskrift/Braille

Grundfiguren består af 6 punkter. Blindeskrift skrives på en speciel skrivemaskine eller med en pen på en lommetavle.

Når man præger med en pen, skal man starte i papirets øverste højre hjørne – og skrive mod venstre. Vend papiret – læs fra venstre mod højre.

Blindeskrift-alfabetet

Grundfigur

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
•	••	••	••	••	••	••	••	••	••
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••
u	v	w	x	y	z	æ	ø	å	
••	••	••	••	••	••	••	••	••	
,	;	:	?	!	()	„	*	”	
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
••	••	••	••	••	••	••	••	••	••

Døve og hørehæmmede

Det normalt hørende barn lærer at tale ved at høre sin familie og andre tale, idet barnet efterligner dem. Det døve eller hørehæmmede barn har ikke denne mulighed for at udvikle normal tale. Et barn der har haft normal hørelse i de første leveår, har større mulighed for at lære at tale forståeligt end det barn der er født døvt eller hørehæmmet.

Mundaflæsning er meget vanskelig – prøv selv: tal sammen igennem et vindue. Det er

også vanskeligt for døve og hørehæmmede!

Mange døve eller hørehæmmede benytter tegnsprog eller 'tegn til tale' som er en kombination af tale og tegnsprog. Håndalfabetet bruges når man skal stave et ord.

Kontakt med døve og hørehæmmede:

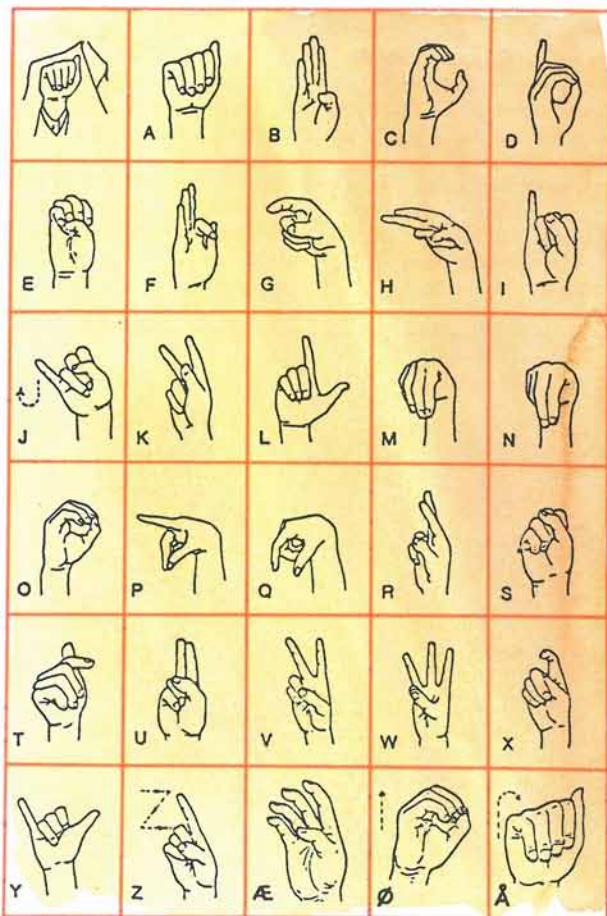
Tal tydeligt og direkte, fasthold øjenkontakt. Husk at lyset skal falde på dit ansigt. Brug mimik og naturlige gestus og peg.

is

Håndalfabetet

Kroniske sygdomme

Allergi og astma

Der er flere og flere der bliver allergiske/overfølsomme over for et eller andet.

Nogle får eksem hvis de rører ved bestemte ting eller vasker sig med bestemte sæber. Andre får eksem hvis de spiser bestemte ting (appelsiner, nødder mm). Mange er overfølsomme over for partikler i luften: de kan have høfeber eller astma. Høfeber er – som navnet antyder – sammenfaldende med forår og sommer, når pollentallet er højt. Der er dog nogle der har høfeber hele året. Et høfeberudbrud kan godt i begyndelsen forveksles med forkølelse: næsen løber, øjnene klør, og man nyser hyppigt.

De fleste kender deres sygdom og ved hvordan de kan undgå at den blusser op, eller hvilken medicin de skal tage imod den.

Astmapatienten skal ikke

alene undgå de ting som han er overfølsom over for.

Han skal også undgå forhold som fx fysisk anstrengelse, kulde og tør luft, der også kan fremkalde anfaldene.

Diabetes

Diabetes eller sukkersyge skyldes at bugspytkirtlen producerer for lidt insulin.

Diabetikeren får oftest tilskud af insulin 1-4 gange dagligt som indsprøjtning og skal spise mad med lavt fedtindhold og lavt indhold af raffineret sukker (almindeligt sukker) på faste tider. Diabetikeren kender symptomerne på insulinføling og -chok (for meget insulin eller for megen motion), samt på insulinmangel. Specielt insulinchok er farlig og kan medføre bevidstløshed der kræver øjeblikkelig lægehjælp. Ofte vil vedkommende dog selv kunne fortælle om lægehjælp er nødvendig på et tidligt tidspunkt.

Hvis der er spejdere med sukkersyge i gruppen, bør lederne snakke sygdom og kost igennem med spejderen og forældrene inden ture og lejre, for at kunne skride ind hvis der opstår symptomer på insulinchok, inden dette udvikler sig til en livstruende tilstand.

Epilepsi

De fleste typer er forholdsvis lette at behandle med tabletter, men det kan være svært at finde frem til den helt rigtige medicin. Anfaldene kan være fra få sekunder (absence) til regulære kramper der kan vare 1-5 minutter.

Ved kramper: undgå at personen slår sig, vent roligt på at anfaldet går over. Det er sjældent nødvendigt at tilkalde læge. Efter anfaldet falder de fleste i en dyb og rolig søvn (1-2 timer). I forbindelse med anfald kan der ske ufrivillig vandladning.

Samfund

- 266 Danmark**
Færøerne og Grøn-
land
- 267 Dannebrog**
- 268 det politiske system**
- 269 folkekirken**
- 270 samfundsmodeller**
- 271 religion**
- 272 stillingtagen i DDS**
- 273 undervisning og**
uddannelse
- 274 ung i samfundet**
- 276 fritidslov og tilskud**

Danmark

Danmark hører til Europa og udgør – sammen med Sverige og Norge – Skandinavien. De tre lande samt Island og Finland betegnes Norden.

Danmark ligger mellem 54½ og 58 grader nordlig bredde, og mellem 8 og 15 grader østlig længde. Arealet er ca 43.000 km², og landet består af halvøen Jylland og ca 500 øer. Danmark ligger i den tempererede klimazone, og har et mildt klima. En af årsagerne til det milde klima er Golfstrømmen, der opvarmer havet vest for Jylland. Februar er den koldeste måned med en gennemsnitstemperatur på lige under frysepunktet. Juli er varmest med et gennemsnit på ca 17° celsius.

Landskabet er svagt kuperet. Overfladen er formet af istidsaflejringer. Under den sidste istid for ca 60.000 år siden dannede der sig vældige bakkestrog midt gennem Jylland. Derved skabtes de højeste punkter i landet: Yding Skovhøj på 173 meter og Ejer Bavnehøj på 171 meter over havet.

Danmark har ca 5,2 millioner indbyggere og er det tættest befolkede land i Norden (122 indbyggere pr km²).

Færøerne

Færøerne er en del af det danske rigsfællesskab. øgruppen består af 23 øer (i alt 1.400 km²), der ligger i det nordlige Atlanterhav. Der er ca 47.000 indbyggere. Kun 18 øer er beboede. Thorshavn er hovedstad. Fiskeriet er det vigtigste erhverv.

Færøerne har siden 1948 haft selvstyre.

I hovedstaden København bor ca 607.000 mennesker.

Tidligere var landbruget Danmarks hovederhverv. I dag beskæftiger industri og håndværk flest mennesker. Landbrugs- og fiskeriereksporten udgør dog stadig en vigtig del af den samlede eksport til udlandet (ca en femtedel). I udlandet er Danmark kendt for at fremstille meget gode landbrugsprodukter (fx svinekød og mejeriprodukter).

Danmark har ikke selv adgang til særlig mange råstoffer. De må derfor importeres. Naturgas og råolie fra Nord-søen bliver dog efterhånden en vigtig energikilde.

Ofte tales også om **menneket** som Danmarks mest værdifulde "råstof". Dermed menes at vi fortsat kan høre til blandt verdens rigeste lande hvis vi bevarer vores høje uddannelses- og forskningsniveau. Vi skal hele tiden være at tilpasse os og samtidig evne at styre udviklingen.

Danmark vil i fremtiden have gode muligheder for at være førende inden for vigtige områder som: ny teknologi, alternativ energi, forureningsbekæmpelse, økologisk landbrug og forebyggelse af sygdomme.

Grønland

Grønland er verdens største ø (2,2 millioner km², ca 50 gange større end Danmark). Der er ca 55.000 indbyggere, fordelt i 16 byer. Fiskeri er hovederhvervet. Kun en femtedel af øen er isfri. Resten er dækket af indlandsis.

I 1979 fik Grønland et hjemmestyre der meget ligner Færøernes.

Kongehuset

Danmark er et af verdens ældste monarkier (kongeriger). I mere end 1.000 år har landet haft en konge eller dronning.

Ifølge grundloven af 1953 er det et "indskrænket monarki" (konstitutionelt). Det betyder, at regenten ikke må blande sig i politik. Formelt skal regenten dog fx udnævne alle ministre

Danmark i tal

Amter	14
Kommuner	275
Kirkesogne	2.121
Byer	1.406
Indbyggere pr. km ²	122
Areal	43.092 km ²
Vandareal	700 km ²
Skovareal	4.450 km ²
Kystlinie	7.314 km
Vejlængde	71.111 km

Dannebrog

Sagnet om Dannebrog fortæller at det "faldt fra himlen ned" under slaget ved Lyndanise den 15. juni 1219 under Valdemar Sejrs korstog til Estland. Derfor er Valdemarsdag, den 15. juni, også Dannebrog's årlige festdag. Hvis sagnet er rigtigt, er Dannebrog verdens ældste flag.

Flagningsregler

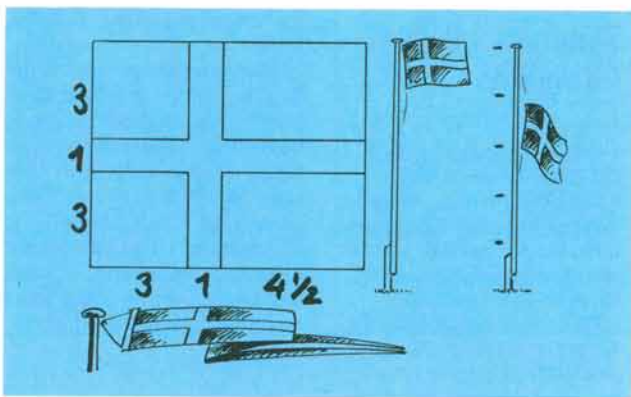
Flaget hejses om morgenen klokken 8.00, dog aldrig før solopgang. Flaget tages ned ved solnedgang. Flagdugen må ikke berøre jorden.

Ved flaghejsning i lejr laves ofte en kort samling omkring

flagstangen, og der synges en passende flagsang eller morgensang. Samtidig med hejsning af flaget kan man gøre spejderhilsen. På den måde viser man respekt for flaget.

På visse mindedage og ved dødsfald flages på halv stang som tegn på sorg. Flaget hejses først til tops, hvor det bliver et øjeblik. Derefter hales det så langt ned at flagets **underkant** er midt på flagstangen.

Ved dødsfald og på langfredag skal flaget blive på halv stang indtil solnedgang. Når flaget skal ned, hejses det først til tops, hvor det bliver et øjeblik, før det hales ned.

og underskrive alle love, for at de bliver gyldige.

Dronning Margrethe II er den 53. monark på den danske trone. Hun er gift med Prins Henrik (grev Henri-Marie-Jean-André Laborde de Monpezat) og mor til kronprins Frederik (født 1968) og prins Joachim (født 1969).

Folketal (1996)	5.251.027
Kvinder	2.658.805
Mænd	2.592.222
0-6 årige	470.990
7-17 årige	633.536
18-24 årige	508.431
25-66 årige	2.933.001
Over 67-årige	705.069
Middellevetid, mænd	72,5 år
kvinder	77,8 år

Officielle flagdage

1. januar	Nytårsdag	26. maj	Kronprins Frederik
28. marts	Dronning Ingrid	Kristi Himmelfartsdag	
9. april	Danmarks besættelse 1940.	Pinsedag	
	På halv stang til kl 12, derefter på hel stang	5. juni	Grundlovsdag
Langfredag	På halv stang	7. juni	Prins Joachim
Påskedag		11. juni	Prins Henrik
16. april	Dronning Margrethe	15. juni	Valdemarsdag.
29. april	Prinsesse Benedikte		Dannebrog 1219.
5. maj	Danmarks befrielse 1945	30. juni	Prinsesse Alexandra
		25. december	Juledad

Det politiske system

Det politiske system i Danmark kaldes for "parlamentarisme" eller "repræsentativt demokrati". De stemmeberettigede vælger nogle repræsentanter (folketsmedlemmer), som fastlægger landets love.

De udgør den lovgivende magt. Regeringen udnævnes formelt af dronningen/kongen og skal altid have et flertal bag sig i folketinget. Regeringen skal sikre gennemførelsen af lovene. Regeringen har derfor den udøvende magt. Overtrædes lovene, indbringes sagen for domstolene, som har den dømmende magt. Denne trefdeling er fastlagt i grundloven.

De første paragraffer af grundloven:

Danmarks Riges Grundlov

KAPITEL I

§ 1. Denne grundlov gælder for alle dele af Danmarks Rige.

§ 2. Regeringsformen er indskrænket monarkisk. Kongemagten nedarves til mænd og kvinder efter de i tronfølgeloven af 27. marts 1953 fastsatte regler.

§ 3. Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.

§ 4. Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

KAPITEL II

§ 5. Kongen kan ikke uden folketingets samtykke være regent i andre lande.

§ 6. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske kirke.

§ 7. Kongen er myndig, når han har fyldt sit 18. år. Det samme gælder tronfølgeren.

Frederik den 7. kaldes "grundlovens giver", fordi loven blev underskrevet af ham den 5. juni 1849. Grundloven ændrede det politiske system fra "oplyst enevælde" til folkestyre.

Med grundloven etableredes Rigsdagen (= parlamentet), som havde to kamre, dvs. to forskellige forsamlinger, som begge skulle vedtage et forslag, før det blev til lov. Kamrene hed "folketinget" og "landstinget". Landstinget fik med tiden mindre og mindre reel betydning og afskaffedes ved folkeafstemning i 1953.

Folketinget

Folketinget har i dag 179 medlemmer, 175 valgt i Danmark, 2 på Færøerne og 2 i Grønland. Valg kan principielt afholdes når som helst, men skal afholdes mindst hvert fjerde år. Valg udskrives af statsministeren.

For at opstille til valg skal man blot have 25 "stillere" (= 25 underskrifter). For valg kræves ca. 17.000 stemmer. Ved grundlovens indførelse opstillede kandidaterne enkeltvis, i dag opstiller næsten alle for et parti. Partierne er først for alvor kommet til i dette århundrede, og siden 1950'erne er der skabt mange nye partier i Danmark (Socialistisk Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Kristeligt Folkeparti, Venstresocialisterne, Fremskridtspartiet, Enhedslisten, Dansk Folkeparti). Før denne tid domineredes dansk politik af fire såkaldt "gamle" partier: Venstre, Konservative, Socialdemokraterne og Radikale Venstre.

Et parti skal have mindst 2 procent af de afgivne stemmer (spærregrensen) for at

Folkekirken

komme i folketinget. Det giver 4 pladser.

Siden 1978 har valgretsaldren været 18 år.

Folketinget vedtager love ved almindeligt stemmeflertal. Man stemmer om lovforslagene efter 3 behandlinger (= debatter) i tinget. Efter 1. og 2. behandling drøftes forslaget i et af tingets mange udvalg. Partierne får sæde i udvalgene i forhold til deres antal af mandater i tinget.

Et lovforslag skal sendes til folkeafstemning hvis mere end 66 medlemmer kræver det.

Folketinget er den øverste politiske magt i Danmark. Et udtryk siger: "Ingen over og ingen ved siden af folketinget". Alligevel er det muligt at klage over lovene eller lovenes anvendelse.

Folketinget udpeger en neutral "ombudsmand", som behandler klager fra borgerne over lovene. Resultatet af klagen meddeles folketinget og de berørte myndigheder. Dette er helt specielt for de nordiske lande.

Den danske folkekirke nævnes i grundlovens 14: "Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten".

Folkekirken skal altså støttes – men ikke styres – af staten. Den skal i princippet styres af "folket".

I Danmark findes ca 2.100 sogne. Hvert sogn har en kirke, en præst og et menighedsråd. Menigheden er de folk, som bor i sognet.

Er man stemmeberettiget til folketingsvalg og medlem af folkekirken, kan man hvert fjerde år deltage i valget af et menighedsråd. I langt de fleste sogne er det menighedsrådet som herefter vælger præsten. I valgmenigheder vælger menigheden selv præsten. I frimenigheder sker det samme, men de er ikke med i folkekirken.

De 2.100 sogne er samlet i 10 stifter. Et stift ledes af en biskop, som vælges af menighedsråd og præster. Hovedkirken i et stift kaldes domkirke. Domkirker findes i København (omfatter også Færøerne og Grønland), Roskilde, Helsingør, Maribo, Odense, Haderslev, Ribe, Viborg, Århus og Ålborg.

Ansgar bragte kristendommen til Danmark i år 826, men det var Harald Blåtand der fik de danske vikinger "omvendt" fra deres tro på de gamle nor-

diske guder og – ifølge Jellingstenen – "gjorde danerne kristne" omkring år 960.

Medlem af folkekirken bliver man ved dåben. Dette medlemskab kan senere bekræftes gennem konfirmationen. "Konfirmation" betyder: bekræftelse. I dag er ca 87 procent af alle danskere medlemmer af folkekirken.

Hvis man ønsker at melde sig ud, skal man henvende sig i den lokale kirke eller på folkeregistret.

Som medlem betaler man kirkeskat, som er forskellig fra kommune til kommune, i gennemsnit 0,8 procent af ens indtægt.

Den danske folkekirke danner rammen om forkyndelsen af det kristne budskab – den evangelisk-lutherske kristendom. Desuden har kirken en række rent borgerlige opgaver som fx personregistrering i forbindelse med fødsel, vielse og død.

Derudover varetager kirken en række sociale opgaver i Danmark og internationalt, fx gennem Folkekirkens Nødhjælp.

Folkekirken er langt den største kirke i Danmark, men der findes andre trosretninger med egne kirker: katolikker, muslimer (moskeer), og jøder (synagoger).

Se også side 271.

FN

De forenede Nationer – eller FN – er en organisation bestående af forskellige lande.

Den er ikke en verdensregering. FN stiller et apparat til rådighed der ikke alene kan bruges til at finde løsninger på stridigheder eller problemer, men også til international behandling af alle sager af vital betydning for menneskeheden.

FN blev stiftet i 1945. Hovedsædet er i FN-bygningen i New York.

FN har fire hovedformål:

- At opretholde freden i verden.
- At fremme venskabelige forhold mellem nationer.
- At tilvejebringe mellemfolkeligt samarbejde om at hjælpe fattige mennesker til en bedre tilværelse, at bekæmpe sygdomme og analfabetisme og at fremme respekten for menneskers rettigheder og friheder.
- At være et centralorgan der kan bistå nationerne med at nå disse mål.

I dag består FN af 185 medlemsstater – næsten alle lande på jorden – som har forpligtet sig til at støtte de formål og grundsætninger der findes i FNs pagt. Det gælder blandt andet afskaffelse af krig, fremme af menneskerettigheder, respekt for retfærdighed og folkeret, indsats for sociale fremskridt og for opretholdelse af venskabelige forhold mellem landene.

Ligesom borgerne i et demokrati har stemmeret på lige fod, uanset om de er rige eller fattige, magtfulde eller svage, har alle lande i generalforsamlingen lige ret ved stemmeafgivning.

Generalforsamlingens beslutninger har verdensopinionens vægt. Selv om beslutningerne ikke er bindende for enkelte stater, lægger de et moralsk pres på regeringerne.

Sikkerhedsrådet har 15 medlemmer; fem faste medlemmer – Frankrig, Kina, Rusland, Storbritannien og USA – og ti andre lande der er valgt for en periode af to år.

Nordisk Råd

Nordisk råd blev oprettet i 1952. I København ligger hovedsædet for det nordiske samarbejde. Et tæt samarbejde, der bygger på en enestående kulturel og politisk samhørighed mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt Færøerne, Grønland og Åland.

Disse landes parlamenter (folketing) samarbejder i Nordisk Råd, mens Nordiske Ministerråd er centrum for samarbejde i Nordisk Råd, mens Nordiske Ministerråd er centrum for samarbejde mellem regeringerne.

Rådet kan tage initiativ og rådgive medlemsstaterne i alle spørgsmål, men kan kun træffe beslutninger hvis alle ministre er enige.

Rådet har blandt andet været med til at gennemføre fælles nordisk arbejdsmarked og pasområde, og også fx samordning af forskellige sociale love og posttakster.

Nato

North Atlantic Treaty Organization (den nordatlantiske forsvarspagt). NATO blev oprettet i 1949 på baggrund af Europas politiske deling i et Øst og Vest. NATO var Vest-Europas forsvarsalliance. Alliancen har også USA og Canada som medlemmer.

I 1997 diskuteredes NATOs udvidelser mod øst, idet såvel Rusland som blandt andet de Baltiske lande har søgt om optagelse.

EU

Den Europæiske Union består i 1997 af femten lande, som har ønsket at slutte sig sammen for at bevare freden og fremme den økonomiske og sociale udvikling. De femten lande er: Belgien, Tyskland, Frankrig, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Danmark, Irland, England, Grækenland, Spanien, Portugal, Finland, Sverige og Østrig.

EU forbereder sig på nye udvidelser med øst- og sydeuropæiske lande.

Unionen forvaltes af en række fælles institutioner: Et demokratisk valgt Parlament. Et Råd, hvori medlemsstaterne er repræsenteret ved deres minister eller, undertiden, i det Europæiske Råd, ved stats- eller regeringscheferne. Desuden en Kommission, en Domstol og en Revisionsret.

Religion

At tro på noget eller nogen har altid haft stor betydning i menneskehedens historie. Menneskers syn på livet, verden, deres medmennesker og sig selv har ofte baggrund i religion.

De mest udbredte religioner i verden er:

Afrikansk religion, hvor "højguden", der skabte verden, bor i himmelen. Der er mange mindre guder for storm, regn, skovens stilhed osv. Ofte er der også kraftfulde "ånder", der fx kan bo i træer, sten og mennesker. Når mennesker dør, fortsætter de med at leve i "de dødes rige".

Buddhisme er mest udbredt i Asien. Den blev grundlagt i 500-tallet før Kristus af en indisk fyrstesøn Siddharta Gautama. Efter mange års meditation mente han at have fundet sandheden om livet. Derved blev han en "buddha" ("en oplyst"). Buddhister tror ikke på en Gud som skaber og frelser. Mennesket må selv befri sig fra evig genfødsel for at nå "Nirvana" (paradis).

Hinduisme har ingen grundlægger, men har udviklet sig i mange varianter i Indien gennem århundreder (Hindu = Indisk). En hindu tror på "sjælevandring" (genfødsel). Frelse fra sjælevandring kan opnås gennem meditation og yoga eller ved hengivelse og kærlighed til sin gud.

Islam er den næststørste af verdensreligionerne. Den er udbredt i den arabiske verden, Asien og Afrika. Den blev grundlagt af Muhammed omkring år 620 efter Kristus. Ordet Islam er arabisk og betyder hengivelse eller underkastelse. Man dyrker kun én Gud "Allah" (det fuldkomne væsen).

DDS bygger ikke på et religiøst grundlag. Spejderloven forpligter dog spejderen til "at finde sin egen tro og have respekt for andres". Denne "tro" behøver dog ikke at være en bestemt religion. Det kan være ens egen personlige tro, der giver den enkelte ro, forklaring og mening med livet.

Jødedommen bygger på Det Gamle Testamente og er måske verdens ældste religion (omkring år 2000 før Kristus). Der er kun En Gud. Moses regnes som grundlægger. Ifølge jødedommen er jøder Guds udvalgte folk. Der findes ca 13 millioner jøder spredt over hele verden, heraf bor ca 3 millioner i Israel.

Kristendommen bygger på beretningen om Jesus Kristus og hans liv og gerninger på jorden. Han blev født i Palæstina (nu Israel) omkring år 0 efter vores tidsregning. Jesus talte til menneskene om Guds rige, et rige af kærlighed og fred. Han samlede 12 disciple og sammen søgte de at formidle budskabet om næstekærlighed. Jesus blev korsfæstet af romernes landshøvding, Pilatus. De kristne ser Jesus som Guds søn, der døde for deres skyld, som en bekræftelse på Guds kærlighed til menneskene.

I år 380 blev kristendommen statsreligion i det romerske rige og spredtes derefter ud over verden. År 1054 skete et brud mellem den græsk-ortodokse og den romersk-katolske kirke. I 1500-tallet voksede de protestantiske kirker frem. Ca 30 % af verdens befolkning er kristne.

Stillingtagen i DDS

Spejderbevægelsen er et idébetemt tilbud til børn, unge og voksne. Spejderarbejdet er derfor andet og mere end aktiviteter. Arbejdsstoffet er baseret på principper om udvikling af den enkelte til selvstændighed og medansvar i det danske samfund og ude i verden. DDS har en holdning til ting der sker i samfundet. Ikke til alle emner, men især til emner der vedrører børns og unges vilkår i samfundet.

Korpset og de enkelte afdelinger tager imidlertid ikke stilling i partipolitiske anliggender.

At have en holdning og ikke tage stilling i partipolitiske anliggender har gennem flere år skabt en usikker situation: hvornår kan korpset, eller dele af korpset, udtale sig på vegne af DDS?

Mikroflok – her begynder demokratiet.

Korpsrådet er korpsets øverste organ. Her vedtages love og planer for korpsets arbejde.

“Alt er politisk”, siger nogle, og derfor er alt hvad vi gør – eller ikke gør – politisk. Andre mener at vi kun kan udtale os når det gælder spørgsmål der hersker “bred politisk enighed” om. For andre er det slet ikke afgørende at kunne udtale sig. De mener at udviklingen af den enkelte spejder vil have politisk effekt på længere sigt. Men uanset denne debat, tager DDS stilling i en række sager. Nogle gange alene, andre gange i samarbejde med andre organisationer. Som medlem af Dansk Ungdoms Fællesråd, DUF, tager DDS stilling til emner som ungdomsboliger og u-landshjælp.

Da der i 1978 var folkeafstemning om 18-års valgret, udtalte DDS at korpset anbefalede et ja.

Undervisning

I Danmark er der undervisningspligt – dvs at alle børn og unge skal modtage undervisning i mindst 9 år. Det foregår normalt i folkeskolen eller i privatskoler. Men mange unge vælger dog i dag at tage 9. og/eller 10. klasse på en efterskole, hvor folkeskolens afslutten-

de prøver også kan aflægges. Eleverne bor på efterskolen hele skoleåret, typisk på 2-mands værelser.

To efterskoler er i dag tilknyttet Det Danske Spejderkorps og arbejder ud fra spejderbevægelsens idégrundlag og korpsets formål og principper.

Korinth Efterskole – Spejderskolen

Spejderskolen i Korinth blev oprettet i 1922 med tilknytning til Det Danske Pigespejderkorps. Skolen blev indtil 1988 drevet som en husholdningsskole, de første mange år kun for piger, men fra 1973 har der også været drenge blandt eleverne. I 1988 ændrede skolen status til at blive en efterskole under navnet Korinth Efterskole – Spejderskolen.

Skolen er en selvejende institution, men har i sit formål og skoleprogram en tæt tilknytning til Det Danske Spejderkorps.

Korinth Efterskole optager hvert år 55 elever og i det store

fællesskab er patruljen elevernes basis og har blandt andet ansvaret for en del praktiske opgaver i dagligdagen. På Spejderskolen i Korinth arbejder man meget på at skabe plads til fordybelse, derfor samles timerne ofte i blokke eller hele dage

på tværs af kendte faggrænser.

Eleverne er i høj grad selv med til at tilrettelægge undervisningen. Skoleåret byder på en udenlandstur der også indeholder kontakt til lokale spejdere.

Brejning Efterskole – Spejderefterskole

Landets nyeste efterskole med tilknytning til Det Danske Spejderkorps ligger i Brejning på sydsiden af Vejle fjord.

Skolen startede i august

1997 med 40 elever. Fra 1998 er der plads til ca 80 elever.

Brejning Efterskoles tilbud til eleverne i 9. og 10. klasse er inddelt i 3 hovedområder: Fri-

luftsliv, Internationalt og Ledelse.

Undervisningen gennemføres typisk projektorienteret og ikke skemaopdelt.

Alle elever er medlem af en patrulje, som har et arbejdsmæssigt og socialt fællesskab. Patruljen har egne ansvarsområder som fx madlavning morgen og aften i patruljekøkket, rengøring og ansvar for aftenaktiviteter.

Der gennemføres mindst én udenlandsrejse i løbet af skoleåret og desuden en hel del friluftsture.

Ung i samfundet

Aldersgruppen 15-24-årige betegnes oftest som "de unge".

Ungdommen er karakteriseret ved store forandringer: overgangen fra barn til voksen, puberteten, der medfører både en voldsom udvikling af kroppen og en psykisk ubalance der kan give den unge komplekser og usikkerhed.

Det er også i den periode der sker en overgang fra skole til arbejde. Ofte er de unge på dette tidspunkt meget adskilt fra voksenverdenen. De skal fx tit igennem en lang uddannelse inden de kan få arbejde og status som voksen.

Også kulturelt er unge isolerede i kraft af ungdomsklubber, ungdomsmusik, ungdomstøj osv.

I spejderkorpsene arbejder seniorerne (15-23 år) helt selvstændigt. Mange udfører dog lederfunktioner sammen med gruppens voksne ledere.

Rettigheder

Unge under 18 år har retten til at blive forsørgt af deres forældre. Såfremt man får børn eller på anden måde stifter familie, ophører forældrenes forsørgelsespligt.

Som 15-årige når man op over en kriminelle – og den seksuelle lavalder, hvilket indebærer et strafansvar overfor lovovertrædelser, samt retten til at bestemme over de penge de tjener hverved.

Forældrene kan dog, hvis man tjener mange penge, sætte nogle til side til man fylder 18 år. De kan også tage et passende beløb til mad, bolig, tøj osv – hvis familiens økonomi er dårlig.

Deltagelse

Som 18-årig får man retten til at deltage i demokratiet i og omkring det danske samfund.

Dvs man opnår valgret og valgbarhed ved kommunal-, amts- og folketingsvalg, samt folkeafstemninger om fx EU-deltagelse mm. Men allerede som 15-16-årig har man i nogle kommuner mulighed for at deltage i de kommunale ungdomsråd. De blev oprettet midt i firserne, men med vidt for-

skellige resultater fra kommune til kommune mht ungdomsrådernes ansvarsområder, sammensætning og reel indflydelse på den førte ungdomspolitik i kommunen. Elevrådene på skolerne er en anden mulighed for de unge at få indflydelse på deres dagligdag på.

I DDS kan man allerede som 15-årig blive „ung i styrelsen“. Det giver mulighed for indflydelse på gruppe-, divisions- og korpsplan.

Som 18-årig bliver man myndig og skal forsørge sig selv. Det betyder blandt andet at

- man kan stifte gæld og købe på afbetaling
- man kan gifte sig uden forældrenes tilladelse
- man kan frit indgå aftaler om arbejde og uddannelse
- man kan bosætte sig, hvor man vil
- man får valgret og bliver valgbar til kommune- og folketingsvalg
- piger får ret til fri abort uden forældrenes tilladelse.

Kriminalitet

Kriminalitet er et udpræget ungdomsfænomen. Kriminaliteten stiger fra 15 – 20 års alderen og falder så gradvist. Unge begår især mindre alvorlige kriminalitet som fx tyveri, hærværk og vold. Unge dømmes hyppigere for vold end ældre, men offerundersøgelser tyder på, at unge også er mere udsat for vold. Kriminaliteten er faldende for de helt unge, især den alvorligere kriminalitet. Der bliver flere lovlidige og færre gengangere.

Arbejdsløshed

Det er meget svært for unge under 18 år at blive registreret som arbejdsløse. Det kræver nemlig at man enten er medlem af en A-kasse og er berettiget til dagpenge, eller at man er berettiget til kontanthjælp efter bistandsloven. De 20-24-årige er hårdere ramt af arbejdsløshed end befolkningen som helhed. Unges forhøjede ledighed er ikke nødvendigvis kun et resultat af at

de er unge, men snarere at de er lavere kvalificeret end ældre aldersgrupper på arbejdsmarkedet og desuden arbejder i brancher som er påvirkelige af konjunktursvingningerne.

Men der er lys forude idet et dramatisk fald i ungdomsbefolkningen er i gang.

Fra 800.000 unge i 1987 til 600.000 unge i 2004. Det vil betyde at de unge får langt større valgfrihed mellem uddannelser og job.

Brugen af rusmidler som alkohol, hash og medicin er udbredt over hele jorden og i mange forskellige sociale lag.

Hvornår brugen bliver til misbrug kan være svært at afgøre, men hvis man ikke kan passe sit arbejde ordentligt og har det dårligt hvis man ikke får sit rusmiddel, så er der tale om misbrug.

I Danmark er der ofte let adgang for unge til at købe fx alkohol og hash (også selvom hash kun kan købes illegalt).

Unge er langt bedre end deres rygte mth rygning og alkohol, alene over de sidste 20 år er der blevet færre og færre rygere. Unge drikker ikke mere end voksne, idet de drikker væsentligt mindre på hverdage, men betydeligt mere i weekenden.

Alkohol og narkotika giver en tilvænning og afhængighed, som det kan være meget vanskeligt – for nogle umuligt – at komme ud af igen.

Også social afhængighed er ofte et problem, fordi det er svært at forlade kammeratskabsgruppen hvor det foregår.

Megen misbrug fører kriminalitet med sig, fordi der skal skaffes penge til stofferne.

Fritid

Danmark er kendt for at være landet med de mange foreninger og fritidsaktive, og der gives store tilskud fra staten.

Spejder, idræt, politik, ungdomsskole, aftenskole og højskole er bare nogle af de forskellige muligheder for fritidsaktiviteter.

Omkring 80% af alle børn og unge er medlem af en forening i deres fritid.

Ungdomskultur Værnepligt

Forskellige grupperinger af børn og unge beteges børne- og ungdomskulturer.

Det gælder f.eks. autonome, hip-hop'ere, punkere, hippier.

Ofte er der tale om meget forskellige grupper, der kendetegnes af en særlig tøjmode og musiksmag, særlige mødesteder og et specielt livssyn.

De opstår ofte som en protest mod voksenverdenen, og kan være et "frirum", hvor nye tanker og idéer kan afprøves uden andres indblanding.

Siden 1848 har Danmark haft værnepligt, dvs enhver mandlig dansk statsborger skal gøre tjeneste i forsvaret.

Handicappede er fritaget, og i praksis fritages de fleste unge, fordi der for tiden er frivillige nok.

Hvis man af samvittighedsgrunde ikke vil bære våben, kan man som militærnægter aftjene værnepligten ved civilt arbejde. Det sker som regel inden for sociale eller kulturelle områder.

Indflydelse og tilskud

Januar 1991 erstattedes Fritidsloven fra 1968 af Lov om støtte til folkeoplysning. Den nye lov er en rammelov, hvor kommunerne skal udfylde rammerne i samarbejde med foreninger og borgere.

I Folkeoplysningsloven fastholdes at kommunerne skal stille lokaler gratis til rådighed for foreninger med aktiviteter for børn og unge under 25 år.

Hvis foreningen hellere vil leje eller eje lokaler, ydes tilskud på 75 % af leje- og vedligeholdelsesudgifterne.

Desuden pålægges kommunerne at oprette en tilskudsordning for aktiviteter. Retningslinier og beløb fastsættes af kommunen. Derfor kan ordningerne blive ganske forskellige fra kommune til kommune.

Tilskudsordninger og kommunens almindelige fritidspolitik skal varetages af et Folkeoplysningsudvalg, hvor både politikere og brugerrepræsentanter får sæde. Her vil det være vigtigt for grupper og divisioner at få en repræsentant med, evt gennem det stedlige Samråd. Udvalget skal vælges hvert fjerde år, lige efter kommunalvalg.

Grupperne kan også få tilskud fra anden side, fx gennem Friluftsrådets tipsmidler, som gives til køb eller opførelse af weekendhytter og større skibe. Gennem korpset kan der søges penge fra Carlsbergfondet og Augustinusfondet. Der findes desuden en række andre fonde der yder støtte. Bøger om disse kan lånes på biblioteket.

Organisationer som DDS er medlem af

DDS er medlem af en række organisationer og sammenslutninger i det danske samfund.

De tre vigtigste er BUS, DUF og Friluftsrådet.

Herudover er DDS også medlem af blandt andet

- Dansk UNICEF-komite
- Danmarks Frivillige Bloddonorer
- Civilforsvarsforbundet.

BUS

Børne- og Ungdomsorganisationernes Samråd. Her mødes repræsentanter for seks børne- og ungdomsorganisationer:

- Det Danske Spejderkorps (DDS),
- Danske Baptisters Spejderkorps (DBS),
- Frivilligt Dreng- og Pige-forbund, FDF/FPF,
- KFUK-spejderne i Danmark,
- KFUM-spejderne i Danmark,
- DUI-leg og virke, som er arbejderbevægelsens ungdomsorganisation.

Der findes et landssamråd, som tager stilling til lovforslag der berører de seks organisationers arbejde. Desuden findes der næsten 200 lokale Samråd i Danmarks i alt 275 kommuner.

DUF

Dansk Ungdoms Fællesråd. En paraplyorganisation, der består af 60 børne- og ungdomsorganisationer med til sammen 1,5 millioner medlemmer. DUF skal løse tre hovedopgaver:

- varetage organisationernes interesser over for myndighederne
- være serviceorgan
- igangsætte en bred politisk debat, især om unges forhold.

Friluftsrådet

En sammenslutning af organisationer som alle beskæftiger sig med friluftsliv eller natur.

Jægere, ornitologer, landmænd, idrætsfolk og spejdere er fx med i Friluftsrådet. Hovedopgaven er at sikre den mest skånsomme anvendelse af naturen til fritidsformål og erhvervsformål.

Internationalt

- 278** internationalt verdensspejder-centre
- 279** Norden
- 280** spejd i andre lande
- 281** Tænkedag spejderhjælpen
- 282** u-land/i-land Sudan
- 283** fadderskab
- 284** jamboree spejderpas pennevenner

Spejderbevægelsen er international

Alle spejdere i verden har samme motto: VÆR BEREDT. En englænder siger: Be Prepared, og i Sverige lyder det: Vår Redo. Indholdet er det samme på alle sprog: Vær opmærksom og vær parat til at yde dit bedste. Emblemet er for drenge-spejdere den franske lilje og for pigespejdere det irske treklover.

Indholdet af spejderlov og spejderløfte er fælles for alle spejdere i verden. Baden-Powell udformede lov og løfte i 1908 på baggrund af gamle

Verdensspejdercentre

Rundt om i verden findes der et antal spejdercentre, der er åbne for spejdere fra hele verden. De fire af disse ejes af WAGGGS. Det femte hører under WOSM, det er det selvstændige center Kandersteg i Schweiz. Dette center har adskillige år på bagen og tilbyder skitræning, bjergvandring og diverse internationale spejderaktiviteter til både drenge og piger. Kun få timers bjergvandring herfra findes Our Chalet, som ejes af WAGGGS. Dette center tilbyder stort set den samme type aktiviteter som Kandersteg, men er primært for piger. Drengene er dog også velkomne.

I London ligger Olave Centre, som er opkaldt efter Lady Baden-Powell, hvis fornavn var Olave. Centret består af World Bureau (pigernes verdenskontor) samt Pax Lodge, som åbnede i marts 1991. Med åbningen af denne sidste etape opfyldtes et stort ønske om igen at kunne tilbyde moderne faciliteter for alverdens pigespejdere til seminarer og konferencer.

Desuden tilbyder Pax Lodge plads for studerende og andre, der skal opholde sig i London i længere tid.

Et andet verdenscenter er beliggende i Indien, nemlig Sangam, der ejes af WAG-

GGs. Her koncentrerer man aktiviteterne om at opleve Indien og udføre større projekter for indiske børn, men selvfølgelig har centeret også internationale spejderaktiviteter.

Endelig findes der et af WAGGGS's centre i Mexico: Our Cabana, der ud over de internationale aktiviteter arbejder en del med traditionelt håndværk og folklore. På centeret udføres også serviceprojekter for mexicanske børn.

For alle centrene gælder det at man kan få mere detaljerede oplysninger om dem på korpskontoret, hvor man også kan få aktivitetsplaner og tilmeldingsblanketter.

Det er en rigtig stor oplevelse at deltage i en periodes program (ca 10 dage) på et verdensspejdercenter.

Our Chalet blev åbnet i 1932 for pigespejdere fra hele verden. Our Chalet ligger nær Adelboden i den schweiziske landsdel Berner Oberland.

ridderløfter, som væbnerne i middelalderen aflagde.

B.-P. tilpassede ordlyden til tidens børn og unge, og på samme måde tilpasses sproget også i dag.

Der er også nogle ydre kendetegn man vil møde overalt i verden. Det er uniform og spejderhilsen. Mange andre bærer uniform, men det trekantede tørklæde er et specielt kendetegn for spejdere.

Spejdere giver venstre hånd. Denne tradition stammer fra B.-Ps tid i Vestafrika. Her var

det skik at kaste skjoldet, som man holdt i venstre hånd og derefter gå frem med venstre hånden udstrakt til mennesker, som stoled på, og som man ønskede at slutte venskab med. Endvidere sidder den venstre hånd nærmest hjertet.

Spejderhilsen med tre udstrakte midterfingre symboliserer, ligesom bladene i trekløveret og liljen, lov og løfte. Ringen, dannet af tommel- og lillefinger, viser et verdensomspændende venskab, hvor den stærke beskytter den svage.

Norden

Norden er en fællesbetegnelse for Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

Færøerne hører udenrigs-politisk under Danmark ligesom Grønland, og det samme er tilfældet spejdermæssigt. Færøerne fik hjemmestyre i 1948, og opnåede i 1969 egen repræsentation i Nordisk Råd. Grønlands hjemmestyre blev lovfæstet i 1979 og er under stadig udvikling.

Åland hører under Finland, men fik i 1951 udvidet selvstyre, hvor den stedlige landshovding er den finske regerings kontakt.

Fra hvert af de fem nordiske lande samt Færøerne sender spejderkorpserne en mandlig og en kvindelig repræsentant til **Nordisk Samarbejdskomité**.

Den mødes én gang årligt og koordinerer de fællesarrangementer som er besluttet for de nordiske spejderkorps.

Der er tale om arrangementer, som laves i fællesskab fx kurser for ledertrænere, konferencer og ledertræning, samt projekter og ekspeditioner for seniorer. Beslutning om aktivitetsplanen træffes hvert tredje år på **Den Nordiske Spejderkonference**, der er besluttende organ for det koordinerede fællesnordiske arbejde.

Dette fællesnordiske organ modtager støtte til arrangementer og administration fra Nordisk Råds ungdoms- og kulturfond.

Herudover står det naturligtvis korpserne og deres afdelinger frit for at tage kontakt til og lave arrangementer sammen med spejdere i andre nordiske lande.

De internationale principper

Der er 25 millioner spejdere fordelt i mere end 110 lande i alle dele af verden. De anerkendte spejderkorps er organiseret i to Verdensorganisationer, WAGGGS (The World Association of Girl Guides and Girl Scouts) for piger og WOSM (The World Organization of the Scout Movement) som oprindeligt var for drenge, men nu også for piger.

For at et spejderkorps kan blive anerkendt af verdensorganisationerne, skal korpset acceptere den internationale spejderbevægelses grundlæggende principper og give udtryk for disse i sine love.

Desuden skal korpset være landsdækkende, selvstyrende, åbent for alle uanset race, religion og politisk overbevisning samt uafhængigt af særinteresser i øvrigt.

WAGGGS og WOSM har udtrykt de samme tanker på hver sin måde. Disse tanker kan sammenfattes sådan:

Den internationale spejderbevægelses grundidéer er at man som spejder har:

- **pligt mod Gud**, dvs vedkender sig åndelige principper og søger efter en åndelig kraft der er større end mennesket
 - **pligt mod andre**, dvs føler ansvar over for det samfund man lever i, er hjælpsom mod andre og praktiserer mellempfolkeligt venskab
 - **pligt mod sig selv**, dvs har ansvar for sin egen sundhed, udvikling, selvdisciplin og kreative tænkning
 - **respekt for alt levende**, dvs viser respekt for medmenneskers værdighed, færdes i naturen under hensyntagen til dyr og planter, og værner om naturen, der er en forudsætning for alt liv.
- Verdensorganisationerne stiller de enkelte medlemslande frit med hensyn til udformning af formål, lov og løfte, når blot de tilsammen udtrykker de fundamentale principper.
- Gennem tiderne har der været adskillige revisioner af ordlyden.

Spejd i andre lande

Man kunne godt tro at spejderarbejdet er ens overalt i verden – og at friluftslivet er det vigtigste element i alt spejderarbejde, sådan som det er i Danmark.

Vi kan mange andre steder genfinde mange af aktiviteterne fra DDS's arbejdsstof som fx woodcraft, førstehjælp, lejr- og pionering; men i adskillige lande indeholder spejderarbejdet en stor del socialt arbejde.

I **Italien** deltager spejderne i informationskampagner mod narkotikamisbrug blandt unge – og ikke mindst i den tredje verden lægges der vægt på det sociale engagement.

I **Mexico** opretter spejderne lokale "skoler", hvor de lærer landsbybørn at læse. Skolerne oprettes på steder hvor der ikke findes almindelige skoler eller hvor skolepengene ikke kan betales af de fattige landarbejdere.

I **Botswana** har spejderne opført læskure og offentlige toiletbygninger for de lokale myndigheder.

Spejderarbejdet udvikles forskelligt efter de forskellige landes behov og forudsætninger.

Dette er medvirkende til at gøre den internationale spejderbevægelse til en spændende organisation og bevægelse. Og overalt er lov og løfte det fælles grundlag.

Spejderbevægelsen i Danmark er i dag en af de største ungdomsbevægelser i landet, hvilket langtfra er tilfældet i de fleste andre lande.

Det internationale spiller en central rolle i spejderarbejdet, fordi det giver spejderne:

- en forståelse for og viden om forskellige kulturer og måder at leve på
- et syn på verden som et hele, hvor alle har brug for hinanden

- indsigt i hvor vigtigt det er at verdenssamfundet er baseret på retfærdighed frem for velgørenhed

- uddannelse til international samfundsborger.

Der kan hentes megen information og inspiration til det internationale arbejde i bøger som "Scouting Round the World" og "Trefoil Round the World". Det er også en god idé at tage kontakt med spejdere og andre der har været i udlandet i kortere eller længere tid. Endvidere kan man låne film og dias fra korpskontoret eller Statens Filmcentral.

"Spejd i andre lande" er et oplagt emne at arbejde med omkring Tænkedag, den 22. februar, men kan selvfølgelig tages op ved andre lejligheder også: spejderbesøg fra udlandet, indsamling af penge til Flygtningehjælpen, Spejderhjælpen, FN-dagen osv.

Tænkedag

Alverdens pigespejdere – og en god del drengespejdere – fejrer hvert år Thinkingday, Tænkedag, den 22. februar.

Det er datoen for både Lord og Lady Baden-Powells fødselsdage.

Traditionen med at fejre Thinkingday startede da Ladyen på et tidspunkt kom med det glimrende forslag at man skulle gøre noget for økonomisk betrængte spejdere i stedet for

at sende hende fødselsdagkort i bunkevis.

Idéen udviklede sig til det vi kender i dag, nemlig at man sender Tænkedags-hilsener til uden- og indenlandske spejdervenner eller tænker specielt på dem denne dag, og desuden indbetaler et mindre beløb til Tænkedagsfonden. Man plejer at give et beløb pr år man har været spejder.

Tænkedagsfondens midler

går til start af spejderarbejde og til støtte til spejderarbejde især i den tredje verden.

En sådan indsamling kan være et fast indslag på gruppens tænkedagsmøde, men pas på at indsamlingen ikke bliver det væsentligste.

Det er trods alt vigtigere med nogle sjove – og samtidig oplysende – aktiviteter om internationalt spejleri.

Spejderhjælpen

Spejderhjælpen er en hjælpefond, der drives i et samarbejde mellem Det Danske Spejderkorps, KFUM-spejderne i Danmark, KFUK-spejderne i Danmark, Danske Baptisternes Spejderkorps og Dansk Spejderkorps Sydselsvig.

Hvert år i september måned afholdes „Spejderhjælpsugen“. Ideen er at alle Danmarks spejdere i denne uge påtager sig betalt arbejde og afleverer de indtjente penge til Spejderhjælpen. Pengene fordeles til forskellige udviklingsprojekter der hjælper syge, nødlidende og vanskeligt stillede børn og unge – især i ulandene.

Spejderhjælpen tjener mellem 1,5 og 2 millioner kroner om året. Målet er at hver spejder tjener mindst 30 kr i løbet af Spejderhjælpsugen gennem skopudsning på gågaden, bilvask foran butikscenteret, pudsning af cykler, græsslåning, børnepasning osv. Mange spejdergrupper laver fælles projekter, men grundlaget er stadigvæk den enkelte spejder, der udfører et arbejde for familien, naboer og venner, og får påtegnet sit „arbejdskort“ med arbejdsopgaven,

„lønnen“ og arbejdsgiverens underskrift.

Spejderhjælpens penge er blandt andet gået til støtte af et børnehjem og bygning af en sanselægeplads på en blindeskole i Lesotho, bygning af landsbyskoler i Bangladesh, tilskud til AIDS-syge børn i Uganda, støtte til døvearbejde i Nigeria, aktiviteter for kræftsyge børn på Rigshospitalet og ferieaktiviteter for krigsramte børn og unge i Bosnien.

Spejderhjælpen udgiver hvert år forskellige idé- og informationsmaterialer. Der er produceret videofilm fra Lesotho og en film om 5 unge danskeres besøg blandt tigere, børnearbejdere og fattige i Bangladesh (1997 og 98). Materialerne kan rekvireres fra Spejderhjælpen via KFUK-spejdernes korpskontor (se adresse side 295).

Uland/Iland

Uland betyder udviklingsland – et land som er i økonomisk og social udvikling. Iland betyder industrialiseret land, man kalder det ofte for et udviklet land. Danmark hører til gruppen af ilande. De tre samarbejdslande som nævnes i det følgende, hører til gruppen af ulande. Forholdene er meget forskellige i de to typer lande, og årsagerne til disse forskelle er omfattende.

Om ulande kan generelt siges:

- de fleste ulande har været europæiske kolonier
- en lille rig, overklasse har magten og er ikke interesseret i at dele den
- der mangler penge til at sætte arbejde i gang
- mange multinationale selskaber har en overvældende magt over for landets regering og de nationale magtcentre
- skoleforholdene er dårlige
- social- og sundhedssystemerne er mangelfulde
- overbefolkningen stiger
- fødevarer af god kvalitet er for dyre for den almindelige befolkning.

DDS og ulande

DDS har tradition for at have et samarbejdsprojekt med et uland. Fra 1976 til 1983 var det Sudan, i 1989 startede samarbejdet med spejderne i Nepal, og fra 1995 i Ghana.

DDS's engagement og samarbejde med spejderkorps i ulande har flere formål. Ud over et ønske om at hjælpe og støtte udviklingen i samarbejdslandet, er målet også at give spejderne i Danmark mulighed for at øge kendskabet til spejdere og derved børn

og unge i andre lande. Gennem aktivitetsmateriale og ideer til spejdermøder kan man lære om fremmede kulturer og derigennem forstå baggrunden for handlinger og tanker i andre dele af verden.

Samarbejdet giver også mulighed for, at man kan møde udenlandske spejdere enten her i Danmark eller ved selv at rejse ud og opleve. Det personlige møde vil altid være den oplevelse som giver den største indsigt og forståelse. I DDS er der gode muligheder for interesserede ledere og seniorer at deltage i lejre i både Ghana og Nepal - samt i andre steder af verden.

Sudan

DDS's første egentlige ulandsprojekt startede i Sudan, hvor en kyllingefarm blev opført af danske og sudanesiske spejdere.

Efter nogle år besluttede man at starte et nyt projekt i den sydlige del af Sudan, nemlig en grøntsagsfarm. Formålet med projekterne var ikke kun opbygningen af farmene, men i lige så høj grad at øge den medmenneskelige forståelse i begge lande.

Begge projekter blev gennemført ved at der med jævne mellemrum – normalt en gang om året – var en dansk arbejdslejr for seniorer og ledere. Frem til 1983 var der også en dansk konsulent på stedet. Konsulenten havde det overordnede opsyn med opbygning og drift af farmene, samt med ledertræningen af de sudanesiske spejdere. De sudanesiske spejdere deltog hele tiden aktivt i opbygningen af farmene og senere i den almin-

delige drift.

Det var ikke kun kyllinger og grøntsager som blev resultatet af de to projekter. På farmen i Sydsudan blev der startet en et-årig lærlinguddannelse inden for landbrug, træ- og metalforarbejdning.

Også spiralpumpen blev udviklet under Sudan-projektet. Spiralpumpen er en pumpe der udelukkende drives af det strømmende vand i floden og derved kan fungere 24 timer i døgnet. På den måde sikredes kunstvandingen af markerne, således at grøntsagerne kunne gro og senere sælges. Interessen for pumpen var stor, og der blev oprettet en særlig værktødssektion til vedligeholdelse og reparation af pumperne.

De spiralpumper der blev fremstillet først i 80'erne på farmen, kører stadigvæk.

Både kyllingefarmen og grøntsagsfarmen er overdraget til de sudanesiske spejdere, som prøver at videreføre projekterne til trods for meget vanskelige vilkår på grund af den borgerkrig som har hersket i Sudan i mere end 10 år. Mange DDS'ere har i årenes løb været i Sudan - og mange holder stadigvæk kontakt med sudanesiske venner.

Nepal

Ud fra principperne "international forståelse", "global balance" og "naturpleje" har DDS siden 1989 samarbejdet med Nepal Scouts.

Samarbejdsprojekterne har primært drejet sig om sikring af erosionstruede områder gennem træplantning, etablering af drikkevandsforsyninger, samt latrinbyggeri udført på arbejdslejre med deltagelse af danske ledere og seniorer samt lokale nepalesiske spejdere og samtidig i nært samarbejde med lokale embedsmænd og håndværkere.

Desuden har der været fælles spejderaktiviteter med blandt andet udveksling af ledere samt deltagelse af 12 nepalesiske ledere og seniorer på korpsslejren Blå Sommer i 1994. Som et resultat af det tætte samarbejde gennemfører Nepal Scouts løbende arbejdslejre, hvor danske ledere og seniorer inviteres til at deltage og hjælpe med et konkret lokalt projekt.

Spejderhjælpen og Tænkedag har gennem flere år ydet økonomisk støtte til lokale spejderprojekter som en blindeskole, et spejderhus, bambus-, sy- og drikkevandsprojekter, samt til drift af en skole for mentalt handicappede.

I forbindelse med projektet blev et hæfte, Narim og Hera, med facts og aktiviteter for alle grene udgivet.

Udbredelsen af Nepalprojektet til spejdere og ledere i DDS er også foregået ved hjælp af omreisende teams, der rejste rundt til spejdergrupper i Danmark og lavede møder og foredrag om Nepal og den tredje verdens børn. Der blev også afholdt seminarer hvor der blev sat fokus på ulande og

deres problemer med Nepal som eksempel.

Ghana

I korpsets ulandsprojekt i Ghana samarbejdes både med Ghana Girl Guides Association, som kun er for piger, og Ghana Scout Association, som er for både piger og drenge.

Tiderne ændrer sig, og Ghana-projektet er selvfølgelig forskelligt fra tidligere ulandsengagementer på flere måder, idet man fx startede med at forsyne de to korpskontorer med computere, printere og kopi-maskiner, således at der kunne gives mulighed for at skrive og sende nyhedsbreve, informationer, aktivitetsideer mv ud til lederne i hele Ghana. Penge til portoen til at sende alle disse materialer ud skaffes ved at fotokopiere for andre.

Et af problemerne i de ghanesiske spejderkorps er at det er meget svært at holde kontakt til ledere rundt om i landet på grund af store afstande samt vanskelig kommunikation. I projektet indgår derfor også at der skal være rejsende ledertrænere i sving hele tiden. Ledertrænerens opgave er at rejse rundt til grupperne og støtte dem i spejderarbejdet. Desuden arbejder DDS på at støtte ghaneserne i at revidere samt genoptrykke det arbejdsstof, der findes.

I et udviklingsland som Ghana er en vigtig del af spejderarbejdet at hjælpe andre. Derfor ønsker ghaneserne at udbygge og udvikle deres nuværende ledertræningscentre til også at kunne fungere som tekniske skoler, hvor unge mennesker kan lære sig et håndværk og på den måde ska-

be sig en levevej. DDS støtter også Ghana i disse projekter.

DDS-grupper har støttet spejderne i Ghana på flere måder, blandt andet ved køb af patruljeudstyr efter Tænkedag 1995. To år senere blev der til Tænkedag fremstillet et hæfte "En international februar", der indeholder aktiviteter om Ghana. Pengene der blev indsamlet, anvendes til en skole i et fattigt kvarter, samt til et træplantningsprojekt i det nordlige Ghana.

DDS-grupper kan få vennskabsgrupper i Ghana, som man kan skrive sammen med – og måske møde en skønne dag. Så længe DDS samarbejder med Ghana, arrangeres der hvert år fælles lejre i Ghana for spejdere fra de 2 lande. Formålet med disse lejre er først og fremmest at øge den internationale og medmenneskelige forståelse ved at mødes, samarbejde og lære hinanden at kende.

Internationale lejre

Mange spejderkorps inviterer spejdere fra andre lande til at deltage i korpslejre, division-lejre og lignende. Alle sådanne officielle invitationer til danske spejdere offentliggøres i bladene, således at alle har

mulighed for at tilmelde sig.

Oftentimes har danske grupper venskabsgrupper i andre lande, som man besøger og får besøg af, oftest for at holde en fælles lejr efterfulgt af privat indkvartering.

Det sker også at DDS udvælger en eller flere af de tilbudte lejre og sørger for ledere, således at spejderne kan tilmelde sig i mindre antal uden at hele afdelingen nødvendigvis er med.

Jamboree

Verdensjamboree

Verdensjamboreen er en verdensspejderlejr, der arrangeres hvert fjerde år for alle spejderkorps som er tilsluttet The World Organization of the Scout Movement (drenge-spejderen verdensforbund). I 1983 i Canada deltog for første gang piger fra blandede korps, der er WOSM-medlemmer – og derfor også piger fra DDS. I dag deltager der piger fra pige-spejderkorps der ellers ingen tilknytning har til den internationale drenge-spejderbevægelse, fx fra KFUK-spejderne i Danmark.

En verdensjamboree er en forunderlig og inspirerende blanding af en korpslejr og en ungdomsfestival, der tager form og indhold efter det land, der står for arrangementet.

Deltagerne skal være mellem 14 og 18 år og kunne begå sig på mindst et fremmedsprog.

I Danmark blander vi patruljerne med deltagere fra alle de danske spejderkorps.

Udover selve lejren arrangeres Home Hospitality og sightseeing i forbindelse med jamboreerne.

Den første jamboree afholdtes indendørs i London i 1923 og den første udendørs – altså den anden verdensjamboree – afholdtes på Ermelundssletten i Danmark.

I 1975 var de fem nordiske lande arrangører af den 14. verdensjamboree i Lillehammer i Norge.

Ordet jamboree siges at være en indiansk betegnelse for "mange krigere fra mange stammer, samlet til fredelig kappestrid".

Spejderpas

Spejderpas skal man have med sig ved spejder-rejser i udlandet. Det fungerer som et introduktionsbrev, der fortæller at man er medlem af et anerkendt spejderkorps.

Det erstatter ikke det almindelige pas, men fortæller kun at man er spejder.

Man får et spejderpas ved at udfylde et ansøgningsskema der påtegnes af divisionschefen før det returneres til korpskontoret. Med et spejderpas i hånden kan man nemmere skaffe sig bekendtskaber i fremmede lande.

Pennevenner

Ved jamboreer og andre internationale lejre er der rig mulighed for at knytte venskaber med spejdere fra andre lande og således føle sig som en del af det internationale spejderfællesskab.

Har man ikke mulighed for at rejse ud eller deltage i internationale lejre i Danmark, kan man få kontakt til en spejder i et andet land gennem DDS's pennevenne-postboks og ad den vej stifte bekendtskab med livet og spejderarbejdet uden for landets grænser.

Kuponer til ønske om pennevenner findes i korpsets blade.

Det Danske Spejderkorps - formål, principper og program

- 286 spejderideen
- 288 ledertræning
- 290 metodik
- 291 idéteknikker
- 292 arbejdsstof
- 294 den røde tråd

Spejderideen

Spejderarbejde er mere end sund fritidsbeskæftigelse, oplevelser og godt kammeratskab. Spejderbevægelsen har også en idé med sit arbejde: Vi vil opdrage, udvikle og danne børn og unge, så de får et godt afsæt i livet og så de praktiserer ansvarsbevidsthed for deres medmennesker og for omverden.

Idegrundlaget

Det danske Spejderkorps er en frivillig ikke-partipolitisk, opdragende bevægelse af børn og unge vejledt af voksne.

Korpset er åbent for alle uden hensyn til oprindelse, race eller tro.

Korpset arbejder i overensstemmelse med et formål, nogle principper og en metode.

Det enestående ved spejderbevægelsen er, at formålet, principper og metoder hænger sammen og danner en helhed.

Derved adskiller Spejderbevægelsen sig fra skoler og andre sunde fritidsbeskæftigelser og Spejderbevægelsen er derfor et godt supplement til den udvikling der sker i familien, i skoler og blandt kammerater.

Det er frivilligt at være spejder, men spejdere er forpligtet af spejderløftet.

De voksnes opgave er at vejlede børn og unge i deres udvikling samt at skabe rammerne for arbejdet.

Formålet

Formålet med korpset virksomhed fremgår af paragraf 3 i korpsets grundlov.

Der er to nøgleopgaver i formålet: selvstændighed og ansvarsbevidsthed. Disse to ting kan ikke adskilles.

Formål

Det Danske Spejderkorps har til formål at udvikle børn og unge til vågne, selvstændige mennesker, der er villige til efter bedste evne at påtage sig et medmenneskeligt ansvar i det danske samfund og ude i verden.

Vi vil udvikle alle de grundlæggende sider af mennesket: fysisk, intellektuelt, socialt, åndeligt, følelsesmæssigt og kreativt. Vi ser disse sider som en helhed.

Principperne

Spejderprincipperne er en opskrift på hvordan vi bør opføre os over for hinanden og med os selv: Vi skal opføre os ordenligt mod hinanden og mod naturen, vi skal tage vare på vores egen udvikling og vi skal søge efter livets åndelige værdier.

Disse principper er også udtrykt i Spejderloven.

Spejderloven

Den, der er med i spejdernes fællesskab, gør sit bedste for:

- at finde sin egen tro og have respekt for andres
- at værne om naturen
- at være en god kammerat

I forholdet til spejderen selv arbejder vi for at spejderen påtager sig ansvaret for at udnytte egen evner og muligheder bedst muligt. Spejderen oplever og tror på, at alle har lige god mulighed for at få indflydelse på egen situation.

Spejderen møder værdier og opøver færdigheder, der gør det muligt at skabe identitet og selvtilid, og spejderen går fordomsfrit til udfordringer.

I forhold til omverden arbejder vi for at spejderen er hjælpsom, handler ansvarligt over for andre og over for naturen samt viser omsorg og skaber glæde. Spejderen kender og værdsætter vores danske og kristne kulturarv og prøver samtidig at forstå og respektere andre kulturer end den danske. Spejderen hjælpes til at forstå, at fred og forståelse i verden tager udgangspunkt i spejderens egen dagligdag.

I forholdet til det åndelige arbejder vi for at spejderen overvejer etiske og åndelige problemstillinger, og at spejderen søger efter åndelige værdier og en tro, der er større end mennesket. DDS overlader det til kirker og trossamfund at forkynde.

- at være hensynsfuld og hjælpe andre
- at være til at stole på
- at høre andres meninger og danne sine egne
- at tage medansvar i familie og samfund.

Spejderløftet

Jeg lover at holde Spejderloven

Motto

Vær beredt

Metoden

Spejdermetoden baserer sig blandt andet på arbejdsgrundlaget, grundlovens paragraf 5. Spejdermetoden består af:

- Oplevelser
- Learning by doing
- Patruljeliv
- Friluftsliv
- Værdier
- Medbestemmelse og ansvarlighed
- Aktiviteter og færdigheder
- Samfundsliv

Disse elementer er en helhed, og ingen kan undlades af det daglige spejderarbejde.

Oplevelser betyder at programmet skaber begejstring, er sjovt og appellerer til fantasien.

Det foregår i et spændende og udviklende miljø med godt kammeratskab. Aktiviteterne er afvekslende og udfordrende for holdninger og evner.

Learning by doing betyder at spejderen lærer gennem handling, at spejderen involverer sig aktivt i at skabe programmet og aktiviteterne og at lederen vælger sin metode og ledelsesstil i overensstemmelse med spejderens modenhed overfor opgaven.

Patruljeliv betyder arbejdsfællesskab i små grupper. Der er en vekselvirkning mellem samarbejdet i patruljen og den enkeltes egen udfoldelse. Spejderen føler trykthed i og oplever sig selv som en nødvendig del af patruljen og spejderen lærer at blive ledet af, at deltage i ledelsen af og at lede jævnaldrende spejderkammerater.

Friluftsliv betyder at en væsentlig del af spejderlivet foregår i naturen på naturens egne vilkår. Friluftslivet udføres, så spejderen bliver begejstret for at færdes i naturen og så spejderen får kendskab til naturens kræfter og muligheder, men også dens følsomhed.

Værdier betyder blandt andet at spejderbevægelsens værdier – Spejderloven – formidles via det daglige spejderarbejde.

Dette sker især ved at lederen fremstår som et godt eksempel og ved at synliggøre Spejderlov, Spejderløfte og Motto.

Medbestemmelse og ansvarlighed betyder at spejderne motiveres til at søge større og

større indflydelse på og at påtage sig større ansvar for det daglige spejderarbejde.

Det er vigtigt at spejderen oplever og forstår konsekvenserne af medbestemmelse samt egne valg og handlinger.

Aktiviteter og færdigheder bygger på spejderens interesser. Programmet er alsidigt, og spejderen lære praktiske færdigheder, som kan gøre gavn, skabe glæde eller danne identitet også uden for spejderbevægelsen.

Spejderen lærer livsfærdigheder i form af blandt andet gå-på-mod samt evne til samarbejde, problemløsning og selvmotivering.

Samfundsliv betyder at spejderlivet er i kontakt med samfundslivet. Der arbejdes med samfundsforhold og med goodturn, hjælpsomhed og tjenesteprojekter i det daglige spejderarbejde.

Gennem samvær og kontakt med spejdere fra andre lande skabes personlige venskaber og dermed grundlag for en global bevidsthed og for forståelse af forskellige kulturer.

Arbejdsgrundlaget

DDS søger at skabe et spændende og udviklende miljø for børn og unge.

Gennem gruppevirksomhed søger korpset at fremme samarbejdsevne og arbejdsglæde.

Ved at give spejderne lejlighed til at dyrke friluftsliv

ønsker vi at give dem kendskab til naturen og lyst til at værne om den.

Gennem teoretisk og praktisk arbejdsstof søger man at opøve færdigheder, som både spejderne og deres medmenesker kan have glæde af.

Korpset søger endvidere at

give spejderne samfundsforståelse og viden om Danmark.

Gennem korpsets tilknytning til den internationale spejderbevægelse gives der spejderne mulighed for kontakt med andre landes ungdom, natur og kultur.

Ledertræning – lederuddannelse

Den væsentligste del af lederuddannelsen finder sted mens man er leder i afdelingen, sammen med spejderne og de andre ledere. Det er her, man som leder gør sig en masse praktiske erfaringer – learning by doing. Erfaringerne suppleres af råd og vink fra ledere der har været med i længere tid.

Denne vekselvirkning mellem råd og praktiske erfaringer giver en god form for lederuddannelse og "træning på jobbet".

Træningen på jobbet er uhyre vigtig og udgør en væsentlig del af ledertræningen, men det kan give en god saltvandsindsprøjtning at tage på kursus.

Deltagelse i kurserne kan give:

- inspiration til det daglige arbejde
- ny viden om forskellige emner
- stof til eftertanke om spejderarbejde
- mulighed for at dele erfaringer og oplevelser med andre spejdere i samme job.
- personlig udvikling.

DDS tilbyder kurser til både unge og voksne.

Ungdomsuddannelsen

Der er tilbud om kurser til både spejdere og seniorer. Ungdomsuddannelsen er et supplement til den uddannelse, der sker i grupperne. Tilbuddet til spejdergrenen er 3 kurser der giver den kommende, den nye og den erfarne patruljeleder eller assistent mulighed for at udvikle sig i forhold til sit lederjob i patruljen.

Kurserne til seniorerne bygger videre på de erfaringer man får i toppen. Også her 3 kurser: et for den nye i seniorgrenen, et for senioren midt i seniorlivet og et for senioren, der snart skal videre.

Grunduddannelse

Grunduddannelsen, består af:

- ledersamtalen, som er en introduktion til dit nye lederjob,
- jobtræning, som er en hjælp og praktisk vejledning til at gennemføre den første tid i dit nye lederjob,
- Kernekursus: gennem praktisk spejderarbejde får du en oplevelse af spejderarbejdets værdier, ideen med spejderarbejdet og forståelse for de grundlæggende ledelsesmetoder, som vi bruger, og
- Grenkursus, som handler om spejderarbejdet i den gren, du er leder i.

Grunduddannelsen skal gennemføres af alle nye ledere inden for 2 år. Kernekursus er for den der for første gang skal være leder og derfor være ansvarlig for at formidle spejderideen til børn, unge eller voksne DDS. Ledersamtale, jobtræning og grenkursus bør gentages hver gang en leder skifter lederjob.

Tilvalgskurser

Tilvalgskurserne findes i to niveauer:

- Tilvalg I: "værktøjskurser", der supplerer grunduddannelsen, og
- Tilvalg II: generelle ledelseskurser, til dem, der har gennemført grunduddannelsen

Tilvalg I er for alle ledere, både nye og erfarne, omfatter kurser som:

- fjeldkurser
- søkurser
- kurser i mødeledelse
- kurser i voksenformidling
- og meget mere

Tilvalg II omfatter kurser som:

- ledelse gennem friluftsliv
- ledelse gennem lejrliv
- kursus i voksenledelse

Videregående kurser

Videregående kurser er for de ledere, der vil i dybden med idégrundlaget i spejderarbejdet og den personlige stillingtagen hertil.

Perlerne er bevis på gennemført Gilwellkursus.

Gilwellkursus

Kurset sigter mod udvikling af den enkelte gennem arbejde med korpset formål i både teori og praksis. Målet er den personlige udvikling og stilningtagen.

Kurset består af tre dele:

- en skriftlig forberedelsesdel.
Forberedelsen igangsætter tanker om ugekurset mulige debatemner, så den enkelte deltager har mulighed for at klargøre sine holdninger.
- et ugekursus i lejr med udstrakt deltagerstyring.
For ugekurset er på forhånd fastlagt, – at der arbejdes i patruljer, – at det er et lejrkursus, og – at det indenholder en primitiv hejk
- en opfølgingsdel, der tager udgangspunkt i udfordring, der skal løses gennem det daglige spejderarbejde.

Planlæg kursusdeltagelsen

De forskellige dele af lederens uddannelse: træning på jobbet, kurser og andre ting, der gennemføres for at udvikle den enkelte leder skal hænge sammen. Det gælder derfor om at finde de aktuelle behov for udvikling og forsøge at lægge en plan for den kommende periode.

Uddannelsesbogen er god støtte hertil. Uddannelsesbogen gennemgår principperne i DDS's lederuddannelse og rummer beskrivelser af kurserne der tilbydes.

I gruppen er det gruppelederen, der tager initiativ til at der lægges en plan for lederudviklin. Det er ikke nødvendigvis GL selv, der indgår i dialogen om den enkelte leders

uddannelse, men GL sikre at det sker.

De aktuelle ledertræningsmuligheder kan man få nærmere besked om hos gruppelederen, DALT'en (divisionens ledertræningsmedarbejder) og i Broen, der jævnligt har oversigt over kurser i den kommende periode.

Kursus for ledertrænere

Kurset er en mulighed for at arbejde videre med spejderarbejds idégrundlag som udgangspunkt for ledertræning.

Det tager udgangspunkt i aktuelle emner og videregående pædagogiske principper og sigter mod videreudvikling og formulering af lederuddannelse.

Metodik

Metode

Når man skal udføre et stykke arbejde, vælger man en metode til at nå sit mål. "Spejdermetoden" indebærer at vi arbejder i smågrupper, patruljer (se også side 6 og 16).

Vi planlægger, gør erfaringer gennem det praktiske arbejde og vurderer det vi har gennemført.

Planlægning

For at man kan styre og målrette en gruppes eller afdelings arbejde, skal det planlægges. Planlægningen sker dels langsigtet for et halvt eller et helt år, dels kortsigtet for hvert møde eller arrangement.

Når man planlægger sit langsigtede program, bør man i forvejen have gennemgået den plan som divisionen og korpset har lagt. I gruppens plan lægges disse først ind, hvorefter gruppens arrangementer placeres.

Den enkelte afdelings program planlægges ud fra afdelingens arbejdsstof, spejderne, årstiden, økonomien, traditionerne osv. Hvert enkelt møde, tur eller lejr planlægges med fordeling af aktiviteter og ansvar.

En anden vigtig side af planlægningen drejer sig om korpsets formål. Igennem aktiviteterne skal spejderne opnå færdigheder og udvikles "til vågne, selvstændige mennesker".

Dette formål må man have for øje i planlægningen, så man ikke laver aktiviteter blot som underholdning for spejderne, men giver dem opgaver og aktiviteter, der fører frem mod målet.

Møder og ture

Et spejdermøde varer i regelen 1 1/2-2 timer – i klanen lidt længere. Mødet kan bygges op på forskellige måder, de almindeligste er:

Det traditionelle møde

Det traditionelle møde er opdelt i perioder. Ingen instruktion bør vare mere end 20 minutter. Mødet begynder og slutter med en fast ceremoni.

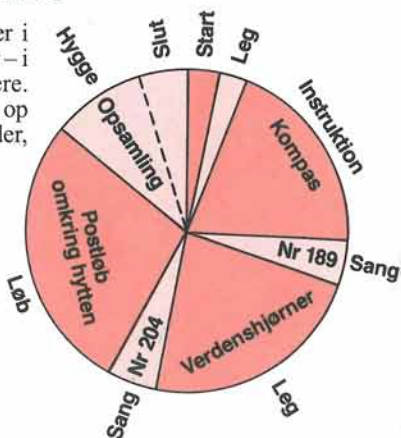
Basemødet

Basemødet begynder og slutter som det traditionelle.

I den mellemliggende tid besøger patruljerne efter tur 3-5 baser (poster) med hver sin opgave eller aktivitet inden for et bestemt emne,

fx førstehjælp, knob, trafik osv.

Møderne danner optakt til turene, hvor spejderne kan afprøve de færdigheder de har fået på møderne, på større projekter.

Målsætning

En målsætning er en beskrivelse af det resultat (mål), som fx spejderbevægelsen vil nå med sin virksomhed.

Det er vigtigt at sætte sig et mål for såvel spejderarbejdet som helhed – som for de enkelte arrangementer.

Ved at sammenholde det opnåede resultat med det opsatte mål kan man vurdere om metoderne var de rette og om målet var realistisk.

Målet skal beskrives så realistisk, konkret og opnåeligt som muligt. Jo yngre en person er, jo hurtigere behøver han at se resultatet af sine anstrengelser – dvs at nå målet.

Ledelse

At være leder er at inspirere og inspireres, formidle, hjælpe, opmuntre – at få tingene til at gro og udvikle sig.

Formålet med ledelse er at nå de mål man sætter sig, i samarbejde med andre.

Lederen har et pædagogisk ansvar, han skal hjælpe hver spejder til at udfylde sin plads i fællesskabet. Han skal give spejderne tillid til sig selv og hinanden og skal give dem fortrolighed med deres ansvar for patruljens, flokkens, troppens eller klanens liv.

Det gode eksempel er faktisk det allervigtigste pædagogiske princip.

Leg

Det er sjovt at lege, men leg er også alvor. Voksne leger ofte for at "koble af" og samle kræfter til den mere alvorlige del af livet. For barnet er legen en måde at udtrykke sig på og at forstå sig selv og omgivelserne på.

Ved hjælp af legen opdager og tilegner barnet sig forskellige ting på de forskellige udviklingstrin.

Oftentimes kan man efter en instruktion repetere stoffet igennem en leg.

Uanset hvilke lege der er tale om, er der nogle få ting man som leder bør være opmærksom på, når legen anvendes i spejderarbejdet:

- legens formål må være klart for lederen
- legens regler skal forklares grundigt, så alle har forstået dem, inden legen begynder og naturligvis skal de administreres retfærdigt
- alle skal have mulighed for at deltage i legen. Lege hvor nogle går ud, bør undgås eller laves om, så deltagerne "kommer ind" igen efter kort tids forløb.

Learning by doing

Dette udtryk, som er almindeligt inden for "spejder-pædagogikken", kan udtrykkes på dansk som tilegnelsen af viden og færdigheder gennem deltagelse i aktiviteter.

Bag udtrykket "learning by doing" ligger en idé om et samspil mellem teori og praksis, som påvirker og forandrer hinanden.

Dette udgør en vigtig grundpille i spejderbevægelsens måde at arbejde på.

Idéteknik

Brainstorm-metoden

Metoden anvendes tit som led i udarbejdelsen af en **emneplan** (sammenhængende møderække bygget over et emne eller et tema), men kan også benyttes mere enkeltstående når det gælder om at finde emner til aktiviteter eller løsninger på en opgave eller et problem.

Alle deltagere fremkommer livligt og kritikløst med en lang række idéer, der alle nedskrives fx på en tavle, så alle kan følge med.

Det er vigtigt at forslagene ikke kommenteres eller kritiseres før bagefter. Når idémængden ebber ud, stopper man, og der påbegyndes en diskussion med sortering og udvælgelse.

Associationsmetoden

Denne metode bruges når man skal finde på nye, utraditionelle aktiviteter.

Man tager udgangspunkt i et tilfældigt ord, en ting eller et begreb. Lederen spørger hvad deltagerne kommer til at tænke på (hvad det kan bruges til), idet man enten kan skiftes til at sige noget eller lader ordet være frit (som ved en brainstorm). De efterfølgende har mulighed for enten at bygge

videre ud fra det oprindelige udgangspunkt eller ud fra hvad de andre siger. Alt skrives ned, og der stoppes når lysten aftager.

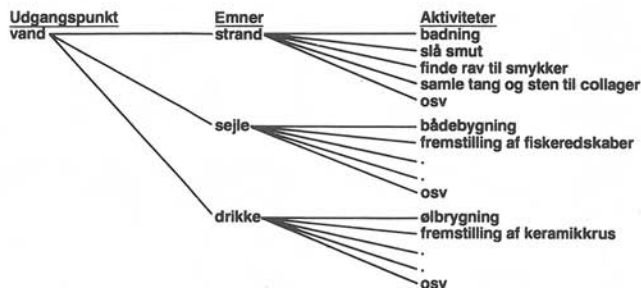
Stafet-metoden

Denne fremgangsmåde er anvendelig fx når patruljen eller klanen mangler idéer til et lille projekt eller en weekend-tur.

Deltagerne (5-8 spejdere) sætter sig i rundkreds med hvert sit stykke papir. Alle skriver nu øverst på arket det samme ord - fx "træ". Der er her efter 1 minut, hvor hver især tilføjer et nyt ord der på en eller anden måde har berøring med ordet træ. Herefter går papiret videre til sidemanden til højre.

Hver modtager på denne måde et nyt stykke papir med to ord. Der er så igen 1 minut til at tilføje en tredje idé der kan passe ind i de to ord/idéer som allerede er nedskrevet, inden papiret igen rykker en plads til højre. På denne måde fortsættes indtil arkene har cirkuleret et par omgange.

Der stoppes, og alle ark vurderes i fællesskab. De bedste idéer udvælges og i fællesskab bearbejdes ordlisten til fx en patruljetur som indeholder alle eller de fleste af de delemer som blev nedskrevet i ordlisten.

Arbejdsstof

Som hjælp til at udmønte vores spejderlov, formål, spejderidé og metode i praktisk spejderarbejde har vi arbejdsstoffet.

Arbejdsstoffet beskriver den viden og de færdigheder – de emner – som vi beskæftiger os med i det praktiske spejderarbejde på møder, ture og lejre.

I daglig tale opfattes arbejdsstoffet i almindelighed som de officielle publikationer korpset har udgivet, men der er dog intet der forhindrer en bredere opfattelse af arbejdsstofbegrebet.

Som sådant kan alle de store og små emner der danner udgangspunkt for hvad der kan betegnes som godt spejderarbejde betragtes som arbejdsstof. Man kunne fristes til den tanke at alt så er arbejdsstof, og at kun fantasien sætter grænsen. Noget er der om det, men selv om rammerne er vide, så er de der. Arbejdsstoffet – og ikke mindst den måde det anvendes med spejderarbejdet – skal tilgodese vores overordnede mål.

Arbejdsstofstrukturen

De publikationer og materialer korpset tilbyder til de enkelte grene (aldersgrupper), er alle en del af korpsets arbejdsstofstruktur, der skaber en ramme for udviklingen af arbejdsstoffet.

Vores arbejdsstof er for hver gren bygget efter den samme skabelon, men indeholder en gradvis ændring i indhold og sværhedsgrad og en pædagogisk udvikling fra gren til gren, så det enkelte medlem

kan opleve både sammenhæng og udvikling igennem sin spejdetid.

Selvom strukturen er den samme fra gren til gren, er den fysiske udformning meget forskellig. I nogle grene findes aktivitetsforslag og ledervejledning i én bog, i andre i hver sin.

Nogle grene har flere aktivitetsbøger, andre kun én, osv. Vores arbejdsstofstruktur består af 5 elementer: Hej bøger-

ne, Ledervejledning, Aktivitetsforslag, Spejderlex og diverse håndbøger, pjecer mv.

Hej bøgerne er rettet mod den enkelte spejder, der starter i grenen.

Bøgerne indeholder en introduktion til grenen og dens aktiviteter samt ofte forslag til startaktiviteter i den pågældende gren. Til nye PL'er og nye ledere findes der også en Hej PL og en Hej Leder.

Den røde tråd i arbejdsstoffet

Selvom arbejdsstoffets ydre er forskelligt – store og små bøger, hæfter, pjecer mm indeholder det de samme emnegrupper. Det giver mulighed for et sammenhængende og udviklende spejderarbejde.

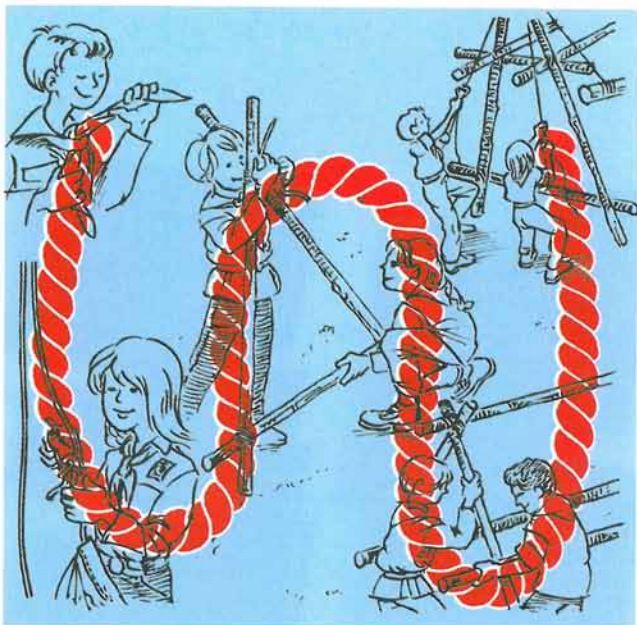
Sammenhængen betyder at man kan:

- give spejderne nye udfordringer på tværs af aldersinddelinger og emner
- lette overgangen fra gren til gren ved gensynet med kendte emner
- arbejde med fælles tema og lave fælles arrangementer sammen med de øvrige grene i gruppen
- udvide arbejdet med en speciel emnegruppe ved inddragelse af elementer fra de øvrige grenes arbejdsstof.

Den røde tråd sikrer at de børn som starter deres spejdertid i en mikro- eller miniflok, får mulighed for at arbejde med – og dygtiggøre sig inden for – de samme emneområder hele spejdertiden igennem, men til stadighed på et niveau som passer til alder og udviklingstrin.

Det har flere fordele. Hele spejdertiden igennem vil der være nye udfordringer – ting at opleve, at opdage, at lære, at forstå, at tage stilling til, at tage ansvar for – og hele tiden vil disse udfordringer være inden for rækkevidde, fordi de vedrører emner som spejderne i forvejen er fortrolige med, blot på et mere grundlæggende niveau.

Den røde tråd gør spejderarbejdet levende og sammenhængende.

Udgivelse og udsendelse af arbejdsstof

En del af korpsets arbejdsstof er gratis, mens andet skal købes:

● Arbejdsstof der kan købes i Spejder Sport

Korpsets arbejdsstof til de enkelte grene – både det til spejdere og ledere – købes i Spejder Sports butikker i København, Tåstrup, Lyngby, Odense, Århus og Aalborg.

En oversigt over arbejdsstoffet findes i DDS-håndbogen. Priser findes i Spejder Sports katalog.

● Gratisudsendelse til grupper og divisioner.

Ved udgivelse af nyt arbejdsstof sendes et gratis eksemplar af materialet til alle korpsets grupper og divisioner.

● Arbejdsstof der kan rekvireres fra korpset

Enkelte arbejdsstofmaterialer fx aktuelle temahæfter og gamle Tænkedagsmaterialer kan rekvireres på korpset. I DDS-håndbogen findes en oversigt over de aktuelle publikationer.

Nyttige adresser

DDS' korpskontor
Lundsgade 6,
2100 København Ø
Tlf. 35 25 00 50
Fax. 35 25 00 75
e-mail: DDS.@DDS.dk

Verdensorganisationerne
WAGGGS
World Bureau
Olave Center
12C Lyndhurst Road
London NW3 5PG
England
Tlf. 0044 17941181

WOSM
5 Rue Pré-Jérôme
1205 Geneve
Schweiz
Tlf. 0041 223204233

Andre Spejderkorps

KFUM-spejderne i Danmark
Gl. Vartovvej 16
2900 Hellerup
Tlf. 39 29 26 66

KFUK-spejderne i Danmark
Rosenborggade 3
1130 København K
Tlf. 33 12 95 38

Danske Baptisters
Spejderkorps
Gl. Gugvej 21
9000 Aalborg
Tlf. 98 16 62 50

Spejder Sport A/S

Nr. Farimagsgade 39
1364 København K
Tlf. 33 12 55 22

Banegårdsgade 16
8000 Århus C
Tlf. 86 13 36 13

Post-Butikken
Baldersbækvej 24
2635 Ishøj
Tlf. 43 55 35 00

Jerbaneplassen 55
2800 Lyngby
Tlf. 45 87 04 67

Algade 54
9000 Aalborg
Tlf. 98 13 87 33

Sct. Georgs Gilderne i Danmark
Mikkel Bryggers Gade 1
1460 København K
Tlf. 33 12 27 02

Slotsgade 16
5000 Odense
Tlf. 66 11 24 18

Tåstrup – City 2
2630 Tåstrup
Tlf. 43 71 74 71

Børne- og Ungdomsorganisationernes Samråd (BUS)

c/o KFUM
Gl. Vartovvej 16
2900 Hellerup
Tlf. 39 29 26 66

DUI – leg og virke
Torveporten 2, 4. sal
2500 Valby
Tlf. 31 17 72 00

Dansk Ungdoms Fællesråd
(DUF)
Scherfigsvej 5
2100 København Ø
Tlf. 39 29 88 88

Andre

Friluftsrådet
Oluf Palmes Gade 10
2100 København Ø
Tlf. 31 42 32 22

Danmarks Naturfredningsforening
Nørregade 2
1165 København K
Tlf. 33 32 20 21

Forsikringsoplysningen
Amaliegade 10
1256 København K
Tlf. 33 13 75 55

Dansk Orienterings Forbund
Idrættens Hus
Brøndby Stadion
2605 Brøndby
Tlf. 43 26 26 26

Kort- og Matrikelstyrelsen
Rentemestervej 8
2400 København NV
Tlf. 35 87 50 50

Foreningen Norden
Malmøgade 3
2100 København Ø
Tlf. 31 42 63 25

DANIDA
Asiatisk Plads 2
1448 København K
Tlf. 33 92 09 45

Mellemfolkelig Samvirke
Borgergade 10-14
1300 København K
Tlf. 31 32 62 44

Folketinget
Christiansborg
1218 København K
Tlf. 33 11 66 00

Skov- og naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tlf. 39 47 20 00

Dansk Flygtningehjælp
Borgergade 10
1300 København K
Tlf. 33 91 27 00

Indeks

Ordene er ordnet alfabetisk uden hensyn til ordmellemlrum, bindestreger og lignende. Således står **Be Prepared** mellem **ben** og **besnøring**, og **el-ulykker** står mellem **elementer** og **emneplan**.

Emner der søges forgæves i indekset, kan muligvis findes under et overordnet begreb, fx **fødeforbinding** under **forbinding**, **råbåndsknob** under **knob** og **måge** under **fugle**.

- abehandling 220
adressekort 184
afdeling 26
affald 66, 142
affaldshul 66
afgrening 80
aflåst sideleje 148
aftrigning 207
afrikansk religion 271
afstandsmåling 175
afstøbning af spor 41, 125
Agnes Baden-Powell 8
aktiviteter (sø) 199
aktivitetsforslag 293
akvarium 131
al 129
alarmering 151
aldersinddeling 12
alger 120
allergi 57, 264
alkohol 275
alternativ energi 141
amatørradio 242
ananas 191
anbefalede breve 184
anker 100
ankergrej 197
ankring 202
annoncer 241
arbejdsfordeling 17
arbejdsgrundlag 286
arbejdsløshed 275
arbejdsstof 12, 292
arterie 150
Ashanti 7
associationsmetoden 291
astma 264
atomkraft 140
audiovisuelle hjælpemidler =
AV-midler 248
avocado 191
- Baden-Powell, Agnes 8
Baden-Powell, Olave 8
Baden-Powell, Robert 6
bagbord 204
bageovn 116
- bagetid 108
bading 116
bade 16
banelægning 176
baptistspejderne 11
barmdasker 215
base 158
batik 216
batterier 183
beauforts vindskala 136
Bechuanaland 7
bedømmelse af mål
og vægt 175, 187
ben 226
Be Prepared 7, 19, 278
besnøring og -reb 90
besvimelse 160
betalingskort 184
betændelse 154
bevidstløs 148
bevidstløshed 160
bevægelsehæmmede 261
bid 154, 164
billeder 240
bioakkumulation 142
biotoper 123
bistik 164
bivuak 45, 52
bjørneklo 215
blad 12, 26, 27, 240
bladan 161
blandede grupper 12
blanketter 184
blinde 262
bloddonor 28, 276
blodforgiftning 154
blodnæse 162
blomsterstativ 191
blyantmetoden 175
blæsevej 74
bløddyr 133
blødning 150
bord 65
boremaskine 188
B.-P. 6
Braille 262
brainstorm 291
- brandsalve 158
brandvænsregler 58
breddemåling 175
bregner 121
Brejning Efterskole 273
breve 184
bro 98, 202
Browsea Island 6, 8
brud 156
brudstyrketabel 84
brænde 68, 102, 105
brændeskjul 68
brænding af ler 229
brændværdi 105
brød 116
buddhisme 271
BUS 276
byggeelementer 96
bær 115
bøjlesav 82
bølgemetoden 175
børnekultur 275
børne- og ungdomsorgani-
sationernes samråd 276
børnesygdomme 164
bådens grej 197
bådtyper 194
bål 102
bål og mad 101
bålplads 63
båltyper 102
båltænding 103
- camouflage 124
CE-mærket 182
centerlejr 51
centre 51, 260, 278
ceremonimester 17
Charterhouse 7
chok 151
cirkus 252
citater 241
civilforsvarsforbundet 276
collage 234
copyright 241
cykelhjulsævning 224
cykeltur 42

- dagbog 25, 38
 dagkostplan 109
 dagsignaler 204
 dankort 184
 Danmark 266
 Danmarks Frivillige
 Bloddonorer 28, 276
 Dannebrog 267
 Danske Baptisters
 Spejderkorps 11
 Danske Pigespejderkorps,
 Det 10
 Danske Spejderkorps,
 Det 10, 12, 26
 Dansk Orienterings
 Forbund 177
 Dansk Ungdoms
 Fællesråd 276
 Dansk UNICEF-komité 276
 DDP 10
 DDS 10, 12, 26
 de ..., se næste ord
 deltagelse 274
 demokrati 268, 270, 272, 274
 den, det ..., se næste ord
 diabetes 57, 160, 262
 diamantgrav 75
 diarré 163
 diktatur 270
 Dinuzulu 7
 distrikt 12, 26
 division 12, 26
 D-mærket 182
 DOF 177
 dolk 78
 dolkeskede 232
 domkirke 269
 domstole 268
 drage 9
 drageflyvning 235
 drama 249
 dramatik 250
 dramatisering 250
 drejebog 246
 drikkevand 143
 duelighedstegn 293
 DUF 276
 dukkespil 252
 duplikering 241
 dyr 122
 dyrebid 154
 dyrefotografering 124
 dyremærket materiale 129
 dyrespor 122, 125
 dyr, hvirvelløse 132
 død mand 100
 dømmende magt 268
 døve 261
 dåb 269
 dåsesøjld 231
 edderkopper 133
 EF 270
 efterskole 273
 efterår 135
 efterårslejr 56
 ekskrementer 122
 ekstemporalspil 251
 elefanterne 22
 elektricitet 161, 182
 elementer 96
 el-ulykker 161
 emneplan 291
 E-mærket 182
 energi 139, 140
 energi, alternativ 141
 engen 126
 enkeltmandskogekar 33, 106
 epilepsi 160, 262
 erhverv 266
 Ermelunden 8, 284
 Europæiske økonomiske
 Fællesskaber 270
 fadderskab 283
 Falck 151
 fantasiramme 26
 faresymboler 183
 farlige stoffer 183
 farvandsafmærkninger 204
 farvning af stof 216
 fedtfælde 66
 fejlstilling 156
 fejlstrømsrelæ 182
 fender 202
 ferskvand 131
 film 247
 fingerdukker 252
 fingersprog 261
 4-cm-kort 166, 168
 firknob 15
 fisk 111, 131
 fiskekrog 153
 fjeldtelt 47
 fjeldtur 46
 fjæsing 131, 164
 flag 238, 267
 flagdage 267
 flagningsregler 267
 fletning 222
 flint og stål 104
 flok 26
 flora 119
 flydeprøve 196
 flygtninge 28
 flyvende sommer 133
 flyvning 126
 flækning 93
 flåt 133
 FN 271
 foderbræt 128
 fodring 128
 foldesav 82
 folkekirken 269
 folketinget 268
 fonetisk alfabet 243
 forankring 100
 forbindelse 150, 153, 157
 forbrænding 158
 Forenede Nationer 271
 forfrysning 159
 forgiftning 154, 161
 forhindringsbane 263
 formål 12, 286
 forsikring 207
 forslag til ture 40
 forstening 146
 forstuvning 157
 fortøjning 202
 forening 142
 forvridding 157
 forældre 12, 27, 57
 forældreopskrift 57
 forår 134
 forårsklærgøring 198
 forårslejr 56
 fotoalbum 38
 fotografering 124
 fotosyntese 139
 fragtbrev 184
 fred 273
 fredede dyr 130
 fremmedlegemer 153, 161,
 163
 fremmedsprogede børn 273
 frie luftveje 148
 friluftsliv 30, 118
 Friluftsrådet 276
 frimenighed 269
 friskole 273
 fritid 275
 fritidsloven 276

frost 159
frugttryk 216
frøspredning 118
fugle 126
fuglesang 128
fugletræk 127
fyr 205
fældning 94
fælles afdelinger 12
Fællesrådet for Danmarks
Drengespejdere 11
færdselssikkerhed 42
Færøerne 266
færøske spejderkorps 11
fødekæde 120, 138
fødenet 138
følesansen 186
før sejlsads 203
førstehjælp 147
førstehjælpskasse 162

galler 119
gammelgrader 170
gammelmandsild 64, 103
garvning 232
gasbeton 227
genbrug 138, 142
generalforsamling 12
generalstabskort 166
geografisk nordpol 171
gevir 125
giftige planter 119
giftige stoffer 161, 183
giftige svampe 121
gilder 10
Gilwell 15, 288
Gilwell-dagbog 38
gipsaftryk 125
gipsmaske 226
girokort 184
glasfiberbåde 197
glødebål 103
god gerning 28
Golfstrømmen 266
gon 170
good turn 28
gratisudsendelser 294
grej til sejlsads 197
grunde 52
grundlov 268, 286
grundstødning 201
gruppe 12, 26
gruppearbejde 16
gruppeblad 27, 240

gruppeledelse 12, 26
gruppelejr 51
gruppestyrelse 12, 27
grydebrænding 229
grydeholder 63
Grønland 266
grønlandsk spejderkorps 11
grønne forsøg 191
grøntsagstryk 216
gyngestol 91
gærdej 116

hals 161
handicap 260
handicap, sygdom
og sundhed 257
Hansen, Oscar 10
havari 212
havet 133
havn 206
havnemanøvre 203
heden 129
hedeslag 160
hejk 40
hejkræft 36
hejkrapport 38
Hej Spejder 292
hemmelig skrift 245
herbarium 119
HPFI-relæ 182
hike, se hejk
hilsen 24
hinduisme 271
hjemkomst 75
hjernerystelse 160
hjælp 148, 151
hjælpebidler 248
horn 226
hudafskrabning 152
huggeblok 68, 80
hvepsestik 164
hvirvelløse dyr 132
hyggebål 104
hygiejne 67, 259
hytter 52
hængeplante 191
højdekurver 167
højdemåling 175
højeste punkter 266
højspænding 161
høkkasse 108
hørehæmmede 263
hørelsen 186
håndalfabet 263

håndbøger 293
håndelag 213
håndværktøj 188
hårdt vejr 74, 201

IALA-systemet 204
idéramme 26
idéteknik 291
iglo 56
i havn 206
i-land 282
ild 102, 158
ildbør 104
ildpose 104
i lejr 49
iltmangel 160
immunitet 164
indbyggertal 266
indianere 15, 22
indretning af
patruljelokale 20, 189
indtegnning af
højdekurver 179
indtegnning af
kompasretning 172
industrialiseret land 282
infektion 154
insekter 132, 164
insektstik 164
instruktionsteknik 248
intelligensretarderede 260
internationale lejre 50, 284
internationale principper 279
internationale spejdertegn 41
internationalt 277
internet 243
interview 240
islam 271

jamboree 8, 284
jamboree on the air 242
joller 194
jordovn 113
JOTA 242
julehjerter 235
julelejr 56
Junglebogen 26
junior-spejder 12, 26
jødedom 271

kald 19
Kandersteg 278
kanobivak 45
kanoer 44, 195, 208

- kanotur 31, 44
 Karlsvognen 145, 170
 kartoffeltryk 216
 KFUK-spejderne 10
 KFUM-spejderne 10
 kilowatt-timer 182
 kimsleg 186
 Kipling 26, 186
 kirker 170, 269, 271
 kirkeskat 269
 klan 26
 klar dig selv 181
 klargøring 198, 207
 klima 266
 kniv 78
 knivskede 232
 kniv, økse, sav, tovværk 77
 knob 86
 knobmaskine 222
 knob og pionerarbejder 85
 knoglebrud 156
 knogler 124, 156
 knytning 221
 koder 244
 kokekar 33, 106
 kogestænger 102
 kogetider 108
 komfur 64
 kommunikation 184, 237
 kompas 171
 kompasgang 173
 kompasrose 170
 kondibane 259
 konfirmation 268
 kongehuset 266
 kontakt med forældre 27
 kordel 83, 88
 kordelstrop 220
 Korinth Efterskole 273
 kornsorter 135
 korpsmærker 10, 278
 korpsråd 12, 272
 kort 167
 kort og kompas 165
 kortsignaturer 169
 kortskitse 39
 korttegning 174
 korttyper 168
 kost 109, 258
 kostplan 109
 kostpyramide 258
 kostume 254
 kote 167, 178
 kovending 200
 krebsdyr 133
 kredsløb, naturens 124, 138
 kriminalitet 274
 kristendom 269, 271
 kronikør 17, 24
 kroniske sygdomme 264
 kropssprog 250
 krybdyr 130
 kræfter 89
 krønikeskriver 17, 25
 kuld 16
 kuldedød 212
 kulde/væde 37, 159, 212
 kulisser 254
 kulsørbejde 92
 kunstfibre 83
 kunstigt åndedræt 149
 kursus 288
 kWh 182
 kyllinger 282
 kælder 64, 107
 kæntring 212
 kæntringsøvelse 199
 kærre 24
 køkken 63
 køkkenbord 65
 køkkenbål 102
 køkkengrej 106
 kølbåde 194
 køreplan 185
 kørestolsbrugere 261
 Lady Baden-Powell 8
 landskabsskitse 39
 landstinget 268
 lanterner 204
 lapning 43
 larve 132
 lasso 236
 lastning af kano 45
 latrin 67
 laver 121, 142
 learning by doing 7, 288, 291
 ledelse 290
 leder 12, 26
 ledersamtale 288
 ledertræning 288
 ledervejledning 292
 ledninger 182
 leg 25, 291
 lejr 49
 lejrarbejder 58, 86
 lejrball 72, 102, 253
 lejrballskape 219
 lejrplads 52, 58, 60
 lejrslagning 53
 ler og -brænding 228
 ligge for svaj 202
 liggeunderlag 33
 livreddende førstehjælp 149
 lokale 20
 lokalradio 246
 lommepenge 57
 lossepladser 142
 lov 9, 268, 279, 286
 lovgivende magt 268
 luciaoptog 28
 luffe 200
 luftforurening 142
 luftfoto 168
 luftpost 184
 luftveje 148
 lugtesansen 186
 lukket brud 156
 luv 200
 lydeffekter 255
 lydrapport 38
 lysedypning 230
 lysstage 215
 lysestøbning 230
 læ 200
 læder 232
 lægte 95
 længdegrader 171
 læns 200
 løbstilladelse 176
 løfte 9, 279, 286
 løfteteknik 95
 madforgiftning 163
 madlavning 102, 106, 109
 madopbevaring 64, 107
 madopskrifter 109, 110, 112
 mad på spid 113
 madvarer 107
 Mafeking 7
 magnetisk nordpol 171
 maling 189
 maling på stof 219
 mango 191
 manila 83
 manøvrering 200
 marken 123
 masker 226, 256
 Matabeleland 7
 materialeforvalter 17
 maveforgiftning 163
 medicin 183

- mejs 35
 menighed 269
 menneskerettigheder 270
 meridianer 171
 merlespiger 88
 metode 290
 metodik 290
 mikrospejder 12, 26
 milebrænding 229
 miljøbeskyttelse 143
 mimespil 251
 minispejder 12, 26
 misbrug 275
 misvisning 171
 mitella 157
 mobile 234
 mobility 262
 mohikanerne 22
 mokkasiner 232
 monarki 266
 monokultur 123
 mor 129
 morse 238
 morsenøgle 238
 morsetræner 238
 mos 120, 170
 motto 7, 9, 19, 278, 286
 mugge 214
 mund til næse 149
 musing 89
 myretuer 170
 mælkekartonbåd 210
 mærker 10, 14, 293
 møbler 20
 møde 24, 290
 Møller, Hartvig 10
 mål 286, 291
 målebordsblad 166
 målerskab 182
 målestok 166
 måling af afstand
 og vægt 175, 187
 mål og vægt 107
 målsætning 290
 månen og
 måneformørkelse 145
 måtte 62, 221, 224

 nappa 232
 narkotika 275
 narv 232
 NATO 271
 natostilling = aflåst
 sideleje 148

 natur 30, 114, 117
 naturens kredsløb 124, 138
 naturfibre 83
 navigation, fugles 127
 navigation 204
 navnebogstavering 242
 nedbrydere 124
 nivellering 178
 nordatlantiske forsvarspagt
 271
 Norden 266, 279
 Nordisk Råd 270
 Nordstjernen 145, 170
 North Atlantic Treaty
 Organization 270
 Notre Chalet 278
 nygrader 170
 nying 104
 nylontov 83, 197
 nymfe 132
 næseblod 162
 nød 212
 nødhjælp 147
 nødpose 36
 nødsignaler 212

 offset 241
 o-kort 168, 177
 ·Olave Baden-Powell 8
 Olave House og Centre 278
 Olave St. Clair Soames 8
 o-løb 176
 o-løbstyper 180
 o-løb til søs 199
 omplantning 192
 opbevaring af
 madvarer 64, 107
 opbevaring af tovværk 84
 ophobning 142
 opkastning 163
 opmærksomhedssignaler 212
 opmåling 174
 opskrifter 57, 109, 110,
 112, 116
 opslagsbøger 185
 optagning af båd 207
 optænding 103
 opvask 66, 107
 organisationer 276, 295
 orienteringskort 168
 orienteringsløb 176
 orienteringsmomenter 176
 orienteringsløb til søs 199
 Our Cabana 278

 Our Chalet 278
 overbordfald 212
 overdækning 207
 overskrifter 240
 ovn 64, 113, 116

 PA 17
 paddehatte 120
 paddler 130
 padler 45
 pakkelliste 34, 54
 pakmejs 35
 pakning af cykel 42
 pakning af rygsæk 35
 pakning af telt 62
 papirklip 234
 parabolantenner 170
 parathion 161
 parlamentarisme 268
 parodi 253
 partipolitik 268, 272
 patrulje 16
 patrulje-, se også sammen-
 sætningens anden del
 patruljeassistent 17
 patruljeeksempler 22
 patruljeleder 16
 patruljelokale 20, 189
 patruljemøde 24
 patruljeråb og -sang 19
 patruljestander 18
 patruljesystemet 6, 16
 patruljesærpræg 13
 patruljetur 24, 50
 patruljeudrustning 54
 pattedyr 122
 pejling 172, 205
 pennevenner 284
 pensler 189
 perlevævning 224
 personlige mål 187
 pigespejdere 8
 Pigespejdernes
 Fællesråd 11
 Pindstrup Centret 260
 pionerarbejder 86, 94,
 98, 100
 pionerarter 123
 pjecer 293
 PL 16
 planeter 145
 plankning af fisk 111
 plankton 120
 planlægning 52, 290

- planter 114, 119, 191, 192
 planter, tørring 115
 pleje af tovværk 84
 politisk system 268
 polynesisisk jordovn 113
 postafmærkning 177
 postanvisning 184
 postboks 284
 PR 240, 246
 prangerpung 232
 Prempeh 7
 presenningbåd 209
 pressede planter 119
 primibåde 208
 primimad 112
 primitiv båd 208
 primitiv båltaending 104
 primitive spiseredskaber 215
 primitiv madlavning 112
 principper 9, 279, 286
 prinsesse Benedikte 11
 program 27, 240, 292
 proviantering 47, 101
 psykisk førstehjælp 152
 public relations 240, 246
 puds 190
 puls 149
 pulsåre 150
 pung 232
 punktskrift 262
 puppe 132
 pyramide 258
 pæleplads 202
 på cykeltur 42
 på fjeldtur 46
 på kanotur 44
 på sejltur 206
 påskelejr 56
 på skitur 48
 på tur 29
- radiospejd 242, 246
 rafte 94
 rav 146
 reb 90
 rebning 201
 rebslagning 223
 redekasser og reder 128
 redigering 240
 redningsvest 196
 reflektor 103
 regering 268
 regler for lejrslagning 53
 regnorme 126, 132
- regnvejr 74
 rejsning af telt 61
 rekommanderede breve 184
 religion 269, 271
 rengøring 66, 207
 rengøringsmidler 183
 renholdelse af køkkengrej 107
 rensning af fisk 111
 rensning af sår 152
 rensningsanlæg 143
 reparation 182, 190
 ressourcer 95, 105, 140
 rettigheder 274
 revy 253
 ringmærkning 127
 rorskade 212
 rumstørstang 255
 rusmidler 275
 rustfrit stål 78
 routeskitse 39
 rygsæk 34
 Røde Kors 164
 rød tråd i arbejdsstoffet 294
 råb 19
 råbåndsknob 15
- samfund 265
 samling af træ 92
 samling, bark og ved 119
 samling, fugle 129
 samling, insekter 132
 samling, pattedyr 124
 samling, planter 119
 sammenpakning af telt 62
 Samrådet 276
 sang 19, 25
 Sangam 278
 sang, fugles 128
 sanser 186
 sav 82
 Scouting for Boys 8
 scrapbog 38
 Sct. Georg 9
 Sct. Georgs dag 9, 18
 Sct. Georgs Gilderne 10, 27
 sejldugsbåd 209
 sejrende o-løb 199
 sejrende sommerlejr 208
 sejlervest 196
 sejlgarn 90
 sejlrkning 200
 sejltur 206
 semafor 239
 seniorspejder 12, 26
- serigrafi 218
 shelter 56
 sideleje 148
 signalapparat 238
 signalering 204, 238
 signalflag 238
 signaturer 169
 sigtemetoden 175
 sikkerhed, bål 103
 sikkerhed, elektricitet 182
 sikkerhed, fjeld 46
 sikkerhed, færdsel 42
 sikkerhed, kano 45
 sikkerhed, pionerarbejder 96
 sikkerhedsrådet 270
 sikkerhed, sø 196, 208
 sikkerhed, tovværk 84
 sikring 182
 silketryk 218
 sisal 83
 sivsko 222
 sjak 26
 skadedyr 123
 Skandinavien 266
 skatmester 17
 skede 232
 skeletter 124
 sketch 253
 skind 232
 skitsetegning 39
 skitur 48
 skjul 124
 skoler 273
 skoldning 158
 skopasning 190
 skoven 125
 skovflåt 133
 skruer 188
 skyer 136
 skyggemetoden 175
 skyggespil 251
 skæftning 81
 slange 130, 164
 slibning 79, 80
 slirekniv 78
 sløjfning af lejr 75
 slåning 83
 smagssansen 186
 sminkekasse 254
 smøring 43
 småreparationer 190
 sne 136
 snitning 214
 Soames, Olave St. Clair 8

- sogne 269
 solen og solformørkelse 145
 solstik 160
 solsystemet 145
 sommer 134
 sommerlejr 54
 SOS 212, 238
 sovepose 33
 soveposehøkkasse 108
 spalt 232
 spejder-, se også sammen-
 sætningens anden del
 spejderbevægelsen 5
 spejdercentre 51, 262, 278
 spejdere, aldersinddeling 12
 Spejderefterskole 273
 spejderhilsen 24
 spejderhjælpen 28, 281
 spejderhund 14
 spejderideen 286
 Spejderlex 293
 spejderloven og -løftet 9, 279,
 286
 spejderpas 284
 Spejderskolen 273
 spejdersærpræg 13
 spejdertegn 41
 spejd i andre lande 280
 spejlkompas 172
 spejlmetoden 175
 spid 113
 spildevandshul 66
 spindlere 133
 spinning 236
 spiralpumpe 283
 spisebord 65
 spiselige planter 114, 119
 spiselige svampe 115, 120
 spiseredskeer 215
 splejsning 88
 splint 153
 spor 122
 sporafstøbning 41, 125
 sporeplanter 121
 sporing 41
 sporkasse og -tegn 41
 spraydåser 183
 spredning 118
 spækhuggerjagt 199
 s-slået 83
 stadie 178
 stafetmetoden 291
 stage 95
 stagvending 200
- stammebåd 210
 stander 18
 standfugle 127
 standlejr 208
 statistik 266
 stativ 191
 stearinlys 230
 stegetider 108
 sten 146
 stik og bid 164
 stik og knob 86
 stillingtagen 272
 stivkrampe 154
 stjerner 144
 stoffarvning 216
 stoffer 275
 stofkredsløb 138
 stoftryk 216
 stormkøkken 47, 106
 strygning 190
 styrbord 204
 styring 200
 størekasse 128
 støbning af lys 230
 støbning af tin 231
 støtte 276
 støtteforbinding 157
 stål og flint 104
 Sudan 9, 282
 sudankomfur 140
 sukkersyge 57, 160, 264
 sundhed 257
 sur nedbør 142
 svagtseende 262
 svaj 202
 svampe 115, 120
 svømmevest 196
 sydslesvigsk spejderkorps 11
 sygdom 257
 symbiose 121, 139
 synet 186
 syning 190
 syre 158
 syrerregn 142
 særpræg 13
 søaktiviteter 193, 199
 søkort 204
 søkyndigt medlem 196
 sølederhåndbog 195
 søm 188
 sø- og vandaktiviteter 193
 søpindsvin 146
 søspejd 194
 søsportens 10 bud 196
- søsætning 199
 søvejsregler 203
 søvngænger 57
 sår 152, 154
- takling 88
 talje 89
 tang 120
 te 115
 tegninger 240
 tegnsprog 263
 telefon og -bog 185
 telt 47, 61
 teltrejsning 61
 teplanter 115
 thinkingday 8, 281
 tidevand 145
 tidsbedømmelse 187
 tilkaldelse af hjælp 151, 185
 tilskud 53, 276
 toilet 67
 totem 15
 tov 90
 tovhest og -spejder 220
 tovtækning 84
 tovværk 83
 tovværksarbejde 220
 trafikikkerhed 42
 trangia 47, 106
 transport 156
 tredeling af magten 268
 trekantmetoden 175
 trine 67
 trop 26
 tropslejr 50
 trykforbinding 150
 trykning 241
 træarbejde 214
 træbåde 198
 træer 118
 træflækning 93
 træfældning 94
 træfugle 127
 træning 288
 træsamling 92
 træsnitteri 214
 træ til pionering 94
 tur 24, 29, 290
 turforslag 40
 turvalg 31
 tusindbensplating 220
 tyrkisk knob 15, 222
 "tæge" 133
 tænkedag 8, 281

- tøj 32
 tømmers 95
 tømmersflåder 195, 211
 tømming af båd 207
 tørkloset 67
 tørklæde 15
 tørklædering 15, 215
 tørring af planter 115
 tårn 98
- uddannelse 273, 288
 udgifter 53
 udhulet træstamme 210
 udklædningskasse 254
 udlandstur 284
 udrustning 32, 34, 54
 udstopning 124
 udstyr til kano 44
 udtagning af
 kompasretning 173
 udviklingsland 282
 uøvede magt 268
 uensvarme 130
 uglegylp 129
 u-land 282
 umu 113
 underdrejet 201
 underlag 33, 62
 understøtning 207
 undervisning 248, 273
 ungarsk vandmand 236
 ungdomsarbejdsløshed 275
 ungdomskultur 275
 ung i samfundet 274
 ung i styrelsen 12, 274
 uniform 14
 uro 234
 usynlig skrift 245
- vabler 155
 vaccination 154, 164
 valdemarsdag 267
 valgbarhed 274
 valgmænd 269
- valgret og -alder 269, 274
 vandaktiviteter 193
 vand, fersk 131
 vandforurening 143
 vandhaner 190
 vandkikkert 131
 vand, kredsløb 138
 vandløb 143
 vandmærke 245
 vandrestav 214
 vandretning 37
 vandring 31, 37, 155
 varmebål 104
 vask 190
 vedligeholdelse af båd 198
 vedligeholdelse af cykel 43
 vedligeholdelse af
 køkkengrej 107
 vedligeholdelse af telt 62
 vejstation 137
 vejvalg 177
 vending 200
 vene 150
 verdensbroderskab 8
 verdenshjørner 170
 verdensjamboree 8, 284
 verdensspejderbevægelse 8
 verdensspejdercentre 278
 veste 196
 video 247
 vigeregler 203
 vignetter 240
 viklebatik 216
 vinballon 192
 vind 136
 vindkøling 136
 vinduer 190
 vindøjet 200
 vinter 134
 vinterklargøring 207
 vinterlejr 56
 vægt 107
 vægtbedømmelse 187
 værberedt 7, 9, 19, 278, 286
- værktøj 43, 92, 188, 227
 værnepligt 275
 vættelys 146
 vævning 224
 vådliggere 57
- WAGGGS 11
 warszawapagten 270
 World Association of Girl
 Guides and Girl Scouts 11
 World Organization of the
 Scout Movement 11
 WOSM 11
 www 243
- z-slået 83
- æg 129, 132
 ækvidistance 167
 ætsning 158
- øje 163
 økologi 138
 økonomi 53
 økse 79
 øre 163
- åbent brud 156
 åndssvage 260
 årets gang 134